Când pantofii

ȚI SE POTRIVESC

Despre povestirile misticului taoist Chuang Tzu

OSHO

EDITURA MIX

CÂND PANTOFII ȚI SE POTRIVESC

Osho

Editura Mix există pentru a aduce valoare în viața dumneavoastră

CÂND PANTOFII ȚI SE POTRIVESC

Despre povestirile misticului taoist Chuang Tzu

OSHO

Traducere: **Carmen Ştefania Neacşu**

EDITURA MIX
CRISTIAN 2014

Culegere: Carmen Ştefania Neacşu
Tehnoredactare: Mioara Asmarandei
Corectură text: Carmen Neacşu şi Corina-Ioana Zamfir
Consilier editorial: Florin Zamfir
Coperta: Sanda Arsene

Autorul şi editorul nu dau niciun fel de garanţii exprese sau implicite referitoare la conţinutul acestei cărţi. Prin urmare cititorul îşi asumă întreaga responsabilitate pentru utilizarea informaţiilor cuprinse în această carte.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
OSHO
Când pantofii ţi se potrivesc / Osho; trad.: Carmen Neacşu
Braşov : Mix, 2011
ISBN 978-973-8471-90-0

I. Neacşu, Carmen (trad.)

Copyright © 1974, 2004 OSHO International Foundation, Elveţia.
www.osho.com/copyrights

Toate drepturile rezervate.
Titlul original: When the shoe fits
OSHO este o marcă înregistrată a Osho International Foundation. Pentru mai multe informaţii vizitaţi www.osho.com/trademark.

Această carte cuprinde transcrierea seriei de discursuri ţinute în public de Osho şi cunoscută sub numele „Când pantofii ţi se potrivesc". Toate discursurile ţinute de Osho au fost publicate integral sub formă de carte tipărită dar sunt disponibile şi sub formă de înregistrări audio (carte audio). Înregistrările audio şi arhiva completă a textelor poate fi găsită online în Biblioteca OSHO la **www.osho.com.**

Romanian translation: Copyright © 2011 by Editura Mix
Toate drepturile asupra acestei ediţii în limba română aparţin în exclusivitate Editurii Mix

Pentru informaţii actuale şi comenzi vizitaţi site-ul nostru:

www.edituramix.ro sau contactaţi-ne la:
tel.: 0720 499 494; fax: 0268 257 811
e-mail: contact@edituramix.ro

Tiparul executat la S.C. GANESHA PUBLISHING HOUSE LTD. S.R.L. - Bucureşti
tel: 021 423 20 58, tel/fax: 021 424 98 13, e-mail: contact@ganesa.ro, web: ganesa.ro

Cuprins

1. Când pantofii ţi se potrivesc 7

2. Turnul spiritului 37

3. Fuga de umbră 59

4. Cocoşul de luptă 79

5. Muntele maimuţelor 103

6. Simfonie pentru o pasăre de mare 131

7. Puhoaiele de toamnă 153

8. Ţestoasa 177

9. Ducele Huan şi rotarul 199

10. Omul se naşte în tao 225

CAPITOLUL 1

Când pantofii ţi se potrivesc

Chu'i desenatorul trasa cercuri mai perfecte cu mâna liberă decât cu ajutorul unui compas. Degetele lui dădeau la iveală forme spontane venite de nicăieri. În tot acest timp, mintea îi era liberă, nepreocupată de ceea ce făcea. Nu avea nevoie de elemente ajutătoare, mintea lui era perfect simplă şi nu întâmpina obstacole.

Astfel, atunci când pantofii ţi se potrivesc, uiţi de picioare; când cureaua e nimerită, uiţi de pântec; iar când inima e armonioasă, „pentru" şi „împotrivă" sunt date uitării.

Fără imbolduri, fără tendinţe necontrolate, fără nevoi, fără atracţii: atunci eşti stăpân pe toate ale tale. Eşti liber.

Când îţi e uşor, atunci e bine. Începe bine şi-ţi va fi uşor. Continuă cu uşurinţă şi-ţi va fi bine. Calea cea mai bună ca să treci uşor prin viaţă este să uiţi de calea cea mai bună şi să uiţi că trecerea e uşoară.

Chuang Tzu este o înflorire dintre cele mai rare, mai rară şi decât un Buddha sau un Iisus. Fiindcă Buddha şi Iisus pun accentul pe efort, iar Chuang Tzu pe uşurinţă. Multe se pot realiza cu efort, dar şi mai multe cu uşurinţă. Multe se pot face cu voinţa, dar şi mai multe abandonând voinţa. Iar tot ceea ce obţii prin voinţă va rămâne mereu o povară pentru tine; se va crea un conflict permanent, o tensiune interioară, lucrul obţinut putând fi pierdut în orice moment. Trebuie să îl menţii continuu – iar menţinerea lui consumă energie, menţinerea lui va sfârşi prin a te irosi.

Doar acel lucru la care ajungi cu uşurinţă nu va fi nicicând o povară pentru tine şi doar ceea ce nu e o povară poate fi veşnic. Doar ceea ce nu e câtuşi de puţin împotriva firii poate rămâne cu tine pururea.

Chuang Tzu spune că la ceea ce e real, divin, existenţial poţi ajunge dacă te pierzi cu totul în el. Chiar şi efortul de a ajunge la el devine o piedică – şi atunci nu te mai poţi pierde. Chiar şi efortul pe care-l faci ca să te pierzi constituie un obstacol. Cum ai putea face un efort ca să te pierzi? Toate eforturile se nasc din ego, iar prin efort, egoul e consolidat. Or egoul reprezintă boala. De aceea trebuie să renunţi la orice efort, nu e nimic de făcut; trebuie să te pierzi cu totul în existenţial. Trebuie să devii din nou asemenea unui copil mic, abia născut, care nu ştie ce e bine, nu ştie ce e rău, nu cunoaşte niciun fel de distincţii. Odată ce au apărut distincţiile, odată ce ştii că aşa e bine şi invers e rău, deja te-ai îmbolnăvit şi eşti departe de realitate.

Un copil trăieşte natural – el e total. Nu face niciun efort, fiindcă a face efort înseamnă a lupta cu tine însuţi. O parte din tine este pentru şi o parte din tine e împotrivă – de aici vine efortul. Poţi face multe, reţine. În lumea aceasta poţi face multe prin efort, pentru că efort înseamnă agresivitate, efort înseamnă violenţă, efort înseamnă competiţie. Dar în lumea cealaltă nu se poate obţine nimic prin efort, iar cei care încep cu efortul vor trebui să renunţe, până la urmă, la el.

Buddha a lucrat timp de şase ani, meditând în continuu, concentrându-se – a devenit ascet. A făcut tot ceea ce o fiinţă umană poate face, a căutat sub toate pietrele, n-a lăsat niciuna neridicată – şi-a pus în joc toată fiinţa. Dar toate acestea însemnau efort, egoul lui era acolo, şi astfel a dat greş. Pe tărâmul ultim, nimic nu dă greş mai mult decât egoul; în lumea aceasta, nimic nu izbuteşte mai mult decât egoul. În lumea materiei, nimic nu are mai mare succes decât egoul; în lumea conştiinţei, nimic nu suferă un eşec mai mare decât egoul. Situaţiile sunt exact opuse în cele două cazuri – şi altfel nici nu se poate, câtă vreme dimensiunile sunt opuse.

Buddha a suferit un eşec absolut. După şase ani era cu desăvârşire frustrat, iar când spun cu desăvârşire, înseamnă cu desăvârşire. Nu mai rămăsese în el nici măcar o fărâmă de

nădejde; era deznădăjduit. În deznădejdea aceea a abandonat orice efort. Lumea o părăsise deja, îşi părăsise regatul; renunţase la tot ce ţine de lumea aceasta vizibilă. Acum, după şase ani de efort intens, renunţa şi la cele ce ţineau de lumea cealaltă. Era într-un vid desăvârşit – era gol. În noaptea aceea, somnul lui a avut o calitate diferită, fiindcă egoul nu mai era; a răsărit o tăcere nouă, diferită, fiindcă efortul dispăruse; iar pentru că în noaptea aceea n-a mai avut vise, o calitate nouă a fiinţei i s-a întâmplat.

Când nu mai există efort, atunci nimic nu rămâne incomplet – şi atunci nu mai e nevoie de vise. Visul apare întotdeauna ca să completeze ceva: ceva ce a rămas incomplet peste zi îşi va găsi completarea într-un vis, deoarece mintea are tendinţa de a completa orice. Un lucru rămas incomplet îi dă minţii o stare de nelinişte. Noi depunem eforturi în multe direcţii, iar dacă nu ducem până la capăt ceea ce facem, atunci va fi nevoie de un vis. Când există dorinţă, automat există şi visare, fiindcă a dori înseamnă a visa – visul e doar o umbră a dorinţei.

În noaptea aceea, când nu mai era nimic de făcut – lumea aceasta devenise deja fără folos pentru el, acum şi lumea cealaltă la fel – mişcarea n-a mai fost susţinută de nicio motivaţie: nu mai avea unde să se ducă, şi nu mai avea cine să se ducă undeva. În noaptea aceea, somnul s-a transformat în *samadhi*, s-a transformat în *satori*; s-a transformat în lucrul ultim care i se poate întâmpla unui om. În noaptea aceea Buddha a înflorit, iar dimineaţa era iluminat. A deschis ochii, s a uitat cum dispărea ultima stea de pe cer, şi totul a fost acolo. Dintotdeauna fusese acolo, dar dorinţa lui de a-l obţine era prea mare ca să poată vedea. Dintotdeauna fusese acolo, dar propulsat mereu spre viitor de dorinţa lui mare, nu putea vedea ceea ce era aici şi acum.

În noaptea aceea a dispărut orice dorinţă, orice finalitate; nu mai exista niciun loc în care să meargă şi nu mai exista nimeni care să meargă în vreun loc – orice efort a încetat. Brusc a devenit conştient de el însuşi, brusc a devenit conştient de realitate aşa cum e ea.

Chuang Tzu spune dintru început: nu face niciun efort. Şi are dreptate, fiindcă nu vei face niciodată un efort atât de total cum a făcut Buddha. Nu vei fi niciodată atât de frustrat încât efortul să înceteze de la sine – acesta va fi întotdeauna incomplet.

Iar mintea ta va continua la nesfârşit să spună: „Încă puţin şi se va întâmpla ceva, încă puţin de tot... Eşti foarte aproape de ţintă, de ce te laşi descurajat? Mai e nevoie doar de puţin efort, vezi bine că te apropii tot mai mult cu fiecare zi."

Din cauză că nu vei face niciodată un efort absolut, nici nu vei ajunge vreodată cu totul deznădăjduit. Şi vieţi în şir poţi s-o ţii aşa, într-un efort nehotărât – asta ai făcut mereu până acum. Nu eşti pentru prima dată aici, în faţa mea. Nu e pentru prima dată când faci un efort ca să ajungi la adevăr, la ceea ce e real. Ai făcut-o de multe, foarte multe ori, de un milion de ori în trecut – dar tot mai tragi nădejde.

Chuang Tzu spune că e mai bine să renunţi la efort încă de la început. Oricum va trebui să renunţi la el: fie renunţi de la început, fie vei fi nevoit să renunţi la sfârşit. Dar se poate ca sfârşitul să nu vină prea curând! Şi-atunci există două căi: ori faci un efort total, atât de total încât orice speranţă să se năruie, iar tu să ajungi în punctul în care să-ţi dai seama că prin efort nu dobândeşti nimic – dar nu trebuie să mai rămână în viaţă nicio fărâmă de speranţă, dăinuind undeva în subconştient şi spunându-ţi: „Mai fă încă puţin şi vei ajunge unde voiai"; deci ori faci un efort total, ca apoi orice efort să înceteze de la sine, ori nu faci niciun efort – adică mergi pe calea înţelegerii şi nu faci niciun singur pas pe calea efortului.

Ţineţi minte un lucru: dacă începi ceva şi nu duci lucrul respectiv până la capăt, nu vei putea ieşi din el; odată ce ai intrat în el, trebuie să ajungi până la capăt. Pentru că mintea are o tendinţă de a încheia orice e început – şi nu doar mintea omenească e aşa, ci chiar şi mintea animalelor. Dacă desenezi o jumătate de cerc, laşi cercul incomplet, iar o gorilă trece pe acolo şi vede, ea va întregi numaidecât cercul, în cazul în care are o bucată de cretă la îndemână.

Mintea are tendinţa aceasta de a termina ceva început – tot ceea ce e incomplet îţi dă o stare de încordare. Dacă ţi-a venit să râzi şi n-ai putut, vei sta încordat. Dacă ţi-a venit să plângi şi n-ai putut, vei sta încordat. Dacă ai simţit nevoia să te înfurii, dar ceva te-a împiedicat, vei rămâne încordat. Iată de ce ai ajuns să fii o boală lungă – pentru că totul a rămas neterminat în tine! N-ai râs niciodată din toată inima, n-ai plâns niciodată nestăvilit,

n-ai fost niciodată furios pe de-a-ntregul, n ai urât niciodată până la capăt, n-ai iubit niciodată cu toată ființa. N-ai făcut nimic în mod complet – totul a rămas neterminat în tine și nu-ți dă pace. Mintea ta e mereu plină cu tot felul de lucruri incomplete, de aceea nu te simți niciodată bine în pielea ta.

Chuang Tzu spune: mai bine nu începe deloc, fiindcă dacă ai început, trebuie să termini. Înțelege, iar înțelegerea e suficientă; nu intra într-un cerc vicios. De aceea spun că Chuang Tzu e o înflorire rară, mai rară decât un Buddha sau un Iisus, pentru că el a ajuns la capătul căii prin simpla înțelegere.

Pentru Chuang Tzu nu există metodă, nu există meditație. El spune: înțelege, pur și simplu, „facticitatea". Te naști; ce efort ai făcut tu ca să te naști? Crești. Ce efort faci ca să crești? Respiri. Ce efort faci ca să respiri? Totul se mișcă de la sine, deci ce nevoie e să te deranjezi? Lasă viața să curgă de la sine, iar atunci te vei abandona curentului vieții. Nu te lupta și nu încerca să înoți contra curentului; de fapt, nu înota deloc, plutește numai și lasă-te dus de curent, oriunde va vrea el să te poarte. Fii un nor alb care plutește pe cer – fără scop, fără destinație. A pluti astfel înseamnă înflorirea ultimă.

Deci primul lucru care trebuie înțeles despre Chuang Tzu înainte de a pătrunde în sutrele lui este acesta: fii natural. Tot ceea ce e nenatural trebuie evitat. Nu face nimic din ceea ce e nefiresc. Așa cum e natura e de ajuns, nu ai ce îmbunătățiri să-i aduci, însă egoul spune: nu, naturii i se pot aduce îmbunătățiri. Pe ideea aceasta sunt fundamentate toate culturile. Orice efort în direcția îmbunătățirii naturii înseamnă cultură, și orice cultură e ca o boală – cu cât e un om mai impregnat de cultură, cu atât devine el mai periculos.

Am auzit că un vânător, un vânător european, s-a rătăcit într-o pădure din Africa. La un moment dat s-a trezit în fața unor colibe. Nu auzise până atunci că ar exista vreun sat în pădurea aceea deasă, nu figura pe nicio hartă. Așa că s-a apropiat de mai-marele satului și i-a spus: „E păcat că v-ați pierdut de civilizație". Mai-marele satului i-a răspuns: „Nici pomeneală. Nouă ne e întruna frică să nu fim cumva descoperiți – când va pătrunde aici civilizația, vom fi pierduți."

Natura e pierdută de îndată ce faci vreun efort ca s-o îmbunătățești – asta înseamnă că încerci să-i aduci îmbunătățiri lui Dumnezeu. Iată ce încearcă toate religiile să facă – să-i aducă îmbunătățiri lui Dumnezeu. Chuang Tzu nu e de partea lor. El spune că natura e supremă, iar această natură supremă o numește el tao. Tao înseamnă că natura e supremă și nu i se pot aduce îmbunătățiri. Dacă încerci s-o perfecționezi nu vei face decât s-o mutilezi – și asta facem tuturor copiilor, îi mutilăm.

Fiecare copil se naște în tao, dar noi începem să-l mutilăm cu societatea, civilizația, cultura, moralitatea, religia... Îl mutilăm din toate părțile. După aceea va trăi, dar nu va mai fi viu.

Am auzit că o fetiță se ducea la o petrecere, la ziua de naștere a unei prietene. Era mică de tot, n-avea decât patru ani. A întrebat-o pe mama ei: „Erau petreceri de-astea cu dansuri pe vremea când trăiai tu?"

Cu cât ești mai pătruns de cultură și mai civilizat, cu atât ești mai mort. Dacă vrei să vezi oameni perfect morți și care totuși mai trăiesc, du-te la călugării din mănăstiri, du-te la preoții din biserici, du-te la papa de la Vatican. Ei nu mai sunt vii: atât de speriați de viață, de natură, au reprimat-o peste tot. Deja sunt în mormânt. Poți să înfrumusețezi mormântul, poți chiar să faci unul din marmură, de mare preț – dar omul dinăuntru e mort.

Un om beat trecea printr-un cimitir și i-a sărit în ochi un mormânt frumos, cu totul și cu totul din marmură albă. S-a uitat la el, s-a uitat la numele care era înscris pe el. Mormântul îi aparținea vestitului Rothschild. A râs omul încântat și a spus: „Rothschild ăștia chiar se pricep să trăiască."

Cultura te omoară, cultura e un ucigaș, cultura e otravă lentă – e sinucidere. Chuang Tzu și maestrul său din vechime, Lao Tzu, sunt împotriva culturii. Ei sunt în favoarea naturii, a naturii pure. Arborii stau mai bine decât tine... chiar și păsările, peștii din râu, cu toții sunt într-o situație mai bună decât a ta pentru că sunt mai vii, dansează mai mult pe ritmul naturii. Tu ai uitat de tot ce e natura. Ai condamnat-o până în pânzele albe.

Iar dacă vrei să condamni natura, trebuie să începi prin a condamna sexul, fiindcă tot ce ţine de natură izvorăşte din el. Natura în întregul ei nu e decât o revărsare de energie sexuală, de iubire. Păsările cântă, pomii înfloresc – în toate acestea nu e decât energie sexuală care explodează. Florile sunt simboluri sexuale, trilul păsărilor e sexual, întregul tao nu e decât energie sexuală – natura întreagă se răspândeşte, se iubeşte, pătrunde în extaze mai adânci ale iubirii şi existenţei.

Dacă vrei să distrugi natura, condamnă sexul, condamnă iubirea, formulează concepte morale de jur-împrejurul vieţii. Conceptele acestea morale, oricât ar părea de frumoase, vor fi ca mormintele de marmură, iar tu vei sta înăuntrul lor. Câte-unui beţiv poate să i se pară că ştii ce e aia viaţă, că ştii cum să trăieşti, dar niciun om lucid nu va putea măcar să spună că mai eşti viu. Moralitatea ta e un fel de moarte; înainte să vină moartea, te ucide societatea.

De aceea mesajul lui Chuang Tzu este dintre cele mai periculoase, dintre cele mai revoluţionare, mai rebele – fiindcă el spune: permite-i naturii să-şi urmeze cursul! Şi nu-i stabili tu niciun obiectiv. Cine eşti tu să stabileşti scopuri şi obiective? Nu eşti decât o părticică infimă, o celulă atomică. Cine eşti tu să forţezi întregul să se mişte în funcţie de tine? Mesajul lui e cel mai primejdios pentru oamenii religioşi; pentru moraliştii puritani, acesta este cel mai periculos mesaj. El îndeamnă să rupi barierele, să permiţi naturii să izbucnească. E primejdios.

Am auzit că o asistentă şefă îi arăta spitalul unei asistente noi, abia venite de pe băncile şcolii. O luase cu ea din secţie în secţie şi i le prezenta: secţia bolnavilor de cancer, secţia bolnavilor de tuberculoză şi tot aşa. Apoi a ajuns la un salon mare şi i-a spus celeilalte: „Uită-te şi ţine minte bine: aici e secţia cea mai periculoasă dintre toate... aceasta este secţia periculoasă." Asistenta cea nouă s-a uitat, dar n-a putut să-şi dea seama care era pericolul. Aşa că a întrebat: „Dar unde e problema? De ce e aceasta cea mai periculoasă secţie? Nici în secţia bolnavilor de cancer n-ai spus că e vreun pericol." Asistenta şefă a râs şi a zis: „Oamenii de-aici sunt aproape sănătoşi. Iată de ce e aceasta cea mai periculoasă secţie. Aşa că fii cu ochii-n patru, sănătatea e întotdeauna primejdioasă."

Preoții se tem de sănătate, fiindcă în ochii lor sănătatea e imorală. Poate că ați auzit sau n-ați auzit de unul dintre gânditorii acestui secol, un gânditor german, foarte cunoscut la vremea lui – contele Keyserling. Se spunea despre el că e un filozof religios. În jurnalul lui, acesta și-a notat: „Sănătatea e lucrul cel mai imoral" – pentru că sănătatea înseamnă energie, iar energia e încântare, energia e bucurie, energia e iubire, energia e sex, energia e tot ceea ce e natural. Nimicește energia, fă-o șubredă și abia perceptibilă. Iată în ce scop se postește atât de mult – ca să fie distrusă energia, să fie împiedicată acumularea unei cantități mari de energie și revărsarea ei ulterioară. Oamenii religioși au fost întotdeauna de părere că sănătatea e periculoasă. Și-atunci a fi nesănătos devine un țel spiritual.

O spun din nou, Chuang Tzu e foarte rebel. El spune: natura, energia, extazul care vine din revărsare și echilibrul care apare spontan sunt de ajuns. Nu e nevoie de efort. Peste tot în natură e atâta frumusețe fără niciun efort: un trandafir poate să fie atât de frumos fără niciun efort, un cuc poate să cânte fără niciun efort. Privește o căprioară, atât de vie, plină de energie, ageră. Privește un iepure de câmp, atât de vigilent, de atent, încât până și un Buddha l-ar putea invidia.

Privește natura și vezi că totul e atât de perfect. Ai putea aduce îmbunătățiri unui trandafir? Ai putea aduce îmbunătățiri de orice fel naturii? Singur omul s-a defectat undeva pe drum. Dacă trandafirul e frumos fără vreun efort din partea lui, omul de ce nu poate? Care e problema cu omul? Dacă stelele rămân frumoase fără niciun efort, fără niciuna dintre sutrele yoghine ale lui Patanjali, omul de ce nu poate? Și el face parte din natură, la fel ca stelele.

De aceea spune Chuang Tzu: fii natural și vei înflori. Dacă înțelegerea aceasta pătrunde în tine, tot mai adânc și mai adânc, atunci orice efort își pierde sensul. Atunci nu mai faci întruna planuri pentru viitor, ci trăiești aici și acum... Momentul acesta e totul, momentul acesta e eternitatea. Iar starea de buddha este deja o actualitate, ești deja un buddha. Nu lipsește decât să-i acorzi șansa de a înflori; n-ai făcut-o până acum pentru că ai fost atât de angajat în proiectele tale. O floare înflorește fără efort pentru că energia ei nu se risipește în niciun proiect; floarea nu-

şi face planuri de viitor, ea e aici şi acum. Fii ca o floare, fii ca o pasăre, ca un arbore, ca un râu, sau ocean – dar nu fi ca un om. Fiindcă omul s-a rătăcit cândva, undeva. Natura, şi a fi natural – natural fără efort, natural în mod spontan – aceasta este esenţa întregii învăţături pe care are să ţi-o ofere Chuang Tzu.

Acum vom pătrunde în *sutra* lui. Ascultaţi fiecare cuvânt într-un mod cât mai profund cu putinţă, căci mintea vă va ridica obstacole, ea nu vă va permite să ascultaţi. Mintea e societatea dinăuntrul vostru. Societatea e foarte şireată: ea nu e doar în afara voastră, a pătruns şi în voi. Asta înseamnă mintea şi de aceea toţi cei care ştiu, sunt împotriva minţii şi în favoarea naturii – pentru că mintea e un lucru artificial, implantat în tine de societate.

Deci în timp ce îl ascultaţi pe Chuang Tzu, mintea va pune obstacole. Ei nu-i va plăcea să asculte, fiindcă ceea ce spune el e total împotriva minţii. Dacă laşi la o parte mintea şi permiţi cuvintelor să pătrundă în tine, simpla ascultare va deveni meditaţie, simpla ascultare te va transforma. Altceva nu ai de făcut, decât să asculţi.

Chuang Tzu crede în înţelegere, nu în meditaţie. Iar dacă eu spun că trebuie să meditaţi, o fac doar pentru că simt că înţelegerea e atât de dificilă pentru voi. Meditaţia nu vă va duce la ţelul final – nicio metodă nu vă poate duce acolo. Nu există metodă, nu există tehnică. Meditaţia doar vă va ajuta să înţelegeţi. Nu vă va conduce la adevăr, ea doar va anula mintea, astfel ca oricând va sta în faţa voastră adevărul, voi să-l vedeţi.

Chu'i desenatorul trasa cercuri mai perfecte cu mâna liberă decât cu ajutorul unui compas.

Chuang Tzu vorbeşte despre un desenator pe nume Chu'i, care putea desena cercuri mai perfecte cu mâna liberă decât cu compasul. Într-adevăr, de compas au nevoie doar cei cărora le e frică. Dacă nu ţi-ar fi frică, şi tu ai putea desena un cerc perfect fără niciun ajutor. În natură, cercurile există pretutindeni – totul se mişcă pe un traseu circular. Cercul este fenomenul cel mai simplu din natură – şi natura nu foloseşte niciun compas. Stelele nu consultă nicio hartă şi nici nu poartă cu ele vreun compas, dar cu toate acestea se mişcă în cerc fără încetare. Dacă le dai

compasuri și hărți, sunt sigur că se vor încurca – nu vor mai ști încotro s-o ia și ce să facă.

Ați auzit, poate, povestea centipedului?

Un centiped merge cu o sută de picioare. Un broscoi, unul filozof, vede centipedul, se uită la el, îl studiază și se simte foarte încurcat. E atât de complicat să mergi chiar și cu patru picioare, dar centipedul acesta mergea cu o sută! Era un adevărat miracol! În ce fel hotăra centipedul ce picior să miște mai întâi, și ce picior după aceea, și tot așa, până la o sută?! Așa că broscoiul îl oprește pe centiped și-i pune o întrebare: „Sunt filozof și sunt în derută din cauza ta. A apărut o problemă căreia nu-i găsesc rezolvare. Cum faci tu să mergi? Cum de reușești? Mie mi se pare imposibil!" Centipedul îi răspunde: „Merg de când mă știu, dar nu m-am gândit niciodată la asta. Acum că m ai întrebat, o să mă gândesc și o să-ți spun." Pentru prima dată, în conștiința centipedului a intrat gândul. Chiar așa, broscoiul avea dreptate – care picior trebuie ridicat primul? Centipedul rămase pe loc câteva minute, incapabil să se miște, se împletici și căzu. Atunci îi spuse broscoiului: „Te rog să nu mai pui întrebarea asta altui centiped. Toată viața am mers și n am întâmpinat nicio problemă, dar tu m-ai omorât acum complet! Nu mai pot să mă mișc. Și am o sută de picioare! Cum o să le mișc eu pe toate?"

Viața se mișcă în cerc perfect... viața se mișcă perfect, nu e nicio problemă. Chuang Tzu spune despre Chu'i că putea să deseneze cercuri mai perfecte cu mâna liberă decât cu un compas. Tu ai nevoie de compas din cauză că nu ai încredere în viață; ai nevoie de moralități, de precepte și principii, de biblii, coranuri, gite care să te îndrume, fiindcă nu ai încredere în forța interioară. Așa se desfășoară viața ta. Iar bibliile, coranurile și gitele au creat aceeași situație în cazul tău pe care a creat-o broscoiul în cazul centipedului.

Atâtea precepte de urmat, atâtea principii de ținut minte și respectat – atât de multe concepte morale. Ți-au fost impuse atâtea lucruri încât viața ta interioară nu poate fi spontană. Rătăcești calea nu din cauza vreunei forțe malefice, ci din cauza

făcătorilor de bine. Nu dracul te duce pe căi greşite, ci preoţii, cei care te îndrumă, aşa-zişii voştri sfinţi. Să priveşti lucrurile în felul acesta e lucru foarte dificil. E uşor să crezi într-un drac în spinarea căruia să arunci toată responsabilitatea. Eu vă spun însă, nu există draci. Iar Chuang Tzu spune acelaşi lucru.

Chuang Tzu spune: nu există Dumnezeu, nu există diavol, doar viaţa există. Preoţii îi dau naştere lui Dumnezeu şi preoţii dau naştere diavolului, deoarece preoţii dau naştere distincţiei dintre bine şi rău. Iar după ce distincţia aceasta a pătruns în mintea ta, tu nu vei mai avea niciodată dreptate. Natura are dreptate. Odată ce distincţia între bine şi rău pătrunde în mintea ta, nu vei mai avea niciodată dreptate, nu vei mai avea niciodată pace, nu vei mai fi niciodată relaxat; vei sta mereu încordat. Şi tot ceea ce vei face va fi rău, din cauză că distincţia creează confuzie. Viaţa în întregul ei este atât de tăcută şi meditativă, de ce ai tu nevoie de atâta efort? Din cauza distincţiei între bine şi rău.

Degetele lui dădeau la iveală forme spontane venite de nicăieri. În tot acest timp, mintea îi era liberă, nepreocupată de ceea ce făcea. Nu avea nevoie de elemente ajutătoare, mintea lui era perfect simplă şi nu întâmpina obstacole.

Degetele lui dădeau la iveală forme spontane venite de nicăieri.

De nicăieri înseamnă de peste tot, nicăieri înseamnă vidul ultim, înseamnă izvorul ultim, înseamnă temeiul însuşi al vieţii. De unde respiri atât de perfect? Chuang Tzu spune că nu tu respiri, ci natura respiră în tine. Nu *tu* respiri, căci ce ai tu de-a face cu respiraţia? Nimic. „Respir" e o noţiune falsă; mai corect ar fi să spui „natura respiră în mine". Şi atunci perspectiva se schimbă, iar accentul cade exclusiv pe natură, nu pe tine, nu pe ego, ci pe imensitatea, infinitul care te înconjoară, temelia, temelia însăşi a vieţii – „ea" respiră în tine.

Atunci când te îndrăgosteşti, chiar eşti *tu* acela care se îndrăgosteşte sau „ea", natura, se îndrăgosteşte prin tine? Când

ești mânios, *tu* ești mânios? Fiindcă atunci când există mânie, rămâne doar ea, tu nu mai ești; când există iubire, tu nu mai ești. În furie, în iubire, în orice emoție ardentă tu nu mai ești. În tot ceea ce este viu tu dispari. Și-atunci există ceva impersonal – tao. Deci un om care trăiește în tao este un om care a ajuns să înțeleagă că „eu" este lucrul cel mai nefolositor cu putință, care nu creează decât probleme, nimic altceva – și-atunci se desprinde de el. Și, de fapt, nici nu e nevoie să se desprindă de el, căci odată ce a înțeles, desprinderea se produce de la sine – nu mai există niciun „eu". Și atunci trăiește, mănâncă, iubește, doarme, dar în tot acest timp nu există niciun „eu". Ceva mai mare decât el trăiește prin el. Și-atunci nu mai există apăsare și încordare și neliniște; atunci el redevine un copil, mintea îi e liberă de orice preocupare. Voi nu puteți să faceți nimic fără să fiți preocupați; indiferent ce faceți, egoul își vâră coada, apare preocuparea și apoi neliniștea.

Gândiți-vă la fenomenul următor: un chirurg face operații perfecte, dar dacă soția lui e pe masa de operație, mâna îi tremură. În celelalte cazuri el lucrează ca un mecanism perfect, dar când pe masă e soția lui, nu mai poate opera – e nevoie de un alt chirurg. Ce s-a întâmplat? A pătruns îngrijorarea. În cazul celorlalți pacienți era detașat, nu-l preocupa nimic legat de ei, cu ei era doar un chirurg, o forță naturală care lucrează. Mintea nu era prezentă; lucra perfect. Dar acum că soția lui e acolo, a apărut îngrijorarea: oare îmi va reuși operația? Oare voi putea să-mi salvez soția? Acum există problemele acestea, mintea lui e preocupată, mâna îi tremură.

Viața ta întreagă e un tremur, pentru că duci cu tine atâtea griji. Și nu poți desena un cerc perfect. Orice ai scrie... Există o știință de a-ți fi citită mintea prin intermediul scrisului. La baza acestei științe stă faptul că atunci când scrii îți e redat și tremurul. Iar atunci când îți semnezi numele ești mai preocupat decât oricând. Atunci tremurul e prezent și poate fi observat, detectat cu o lupă. Tremurul acela poate spune multe despre tine, fiindcă în tot ceea ce faci, tu ești cel care face. El dă indicii despre tine, te reprezintă pe *tine*. Simpla observare a scrisului tău poate revela multe lucruri despre personalitatea ta.

Dacă un buddha își semnează numele, va fi cu totul altceva. Nu va exista niciun tremur, pentru că un buddha nu e preocupat

de nimic. Şi chiar şi prin intermediul unei semnături se poate stabili dacă ai de-a face cu un buddha sau nu. În tot ceea ce faci, tremurul te urmează ca o umbră. Cine dă naştere tremurului?

Veniţi la mine şi îmi spuneţi: „N-am linişte; mintea mea nu-şi găseşte liniştea." Cum ar putea să şi-o găsească atâta vreme cât voi nu vă desprindeţi de grijile pe care le aveţi? Vreţi să vă liniştiţi mintea, vreţi s-o faceţi limpede, transparentă, dar lucrul acesta este imposibil câtă vreme nu renunţaţi la ceea ce vă preocupă, căci altminteri tremurul e mereu prezent.

Dacă nu faceţi nimic în privinţa grijilor, atunci singurul lucru pe care îl puteţi face este să reprimaţi tremurul interior. Veţi vedea atunci că la suprafaţă totul e calm, netulburat, dar că în adâncul vostru tremuraţi, tremuraţi neîncetat. În adâncul vostru, teama şi tremurul continuă. Ele sunt rezultatul îngrijorării.

Şi ce vă preocupă, de fapt? Vă preocupă felul în care îi impresionaţi pe ceilalţi. Dar de ce vă faceţi atâtea griji în legătură cu ceilalţi, atâtea griji încât nu mai puteţi să răsuflaţi uşuraţi niciodată? Fiecare se întreabă ce cred ceilalţi despre el. Iar lucrul acesta este valabil în cazul tuturor oamenilor. Ceilalţi îşi fac griji în legătură cu părerea ta, iar tu îţi faci griji în legătură cu părerea lor.

Odată Mulla Nasruddin mergea pe o cărare. Soarele asfinţise, poteca era singuratică, se lăsa întunericul. Brusc l-a cuprins frica din cauza unui grup de oameni care venea spre el. „Aştia nu pot să fie decât nişte tâlhari", şi-a zis el. „Şi nu mai e nimeni prin preajmă în afară de mine." Aşa că a sărit peste un zid care se afla chiar în apropiere şi s-a trezit într-un cimitir. A văzut un mormânt proaspăt săpat şi s-a dus să se aşeze în el. Liniştindu-se întrucâtva, a închis ochii şi a aşteptat să treacă oamenii, ca să se poată duce şi el acasă. Dar oamenii văzuseră şi ei că era cineva acolo. Mulla sărise brusc, aşa că li s-a făcut şi lor frică: ce se întâmpla? Cineva se ascundea acolo sau punea ceva rău la cale? Aşa că au sărit toţi peste zid.

Acum Mulla era încredinţat că avusese dreptate. „Am judecat bine, oamenii ăştia sunt primejdioşi. Acum nu se mai poate face nimic, trebuie să mă prefac că sunt mort." Şi s-a prefăcut. Şi-a ţinut respiraţia – doar nimeni nu jefuieşte sau omoară un mort.

Însă oamenii îl văzuseră sărind, aşa că s-au îngrijorat foarte tare: ce făcea el acolo? S-au adunat în jurul mormântului, s-au uitat înăuntrul lui şi-au întrebat: „Ce urmăreşti? De ce stai acolo, ce vrei să faci?" Mulla a deschis ochii. Uitându-se la ei, a avut sentimentul clar că nu era nicio primejdie. A râs şi a spus: „Ei, asta da problemă filozofică. Mă întrebaţi de ce mă aflu aici, iar eu aş vrea să vă întreb pe voi ce v-a adus aici. Eu sunt aici din cauza voastră, iar voi sunteţi aici din cauza mea!"

S-a creat un cerc vicios: ţie îţi e frică de ceilalţi, celorlalţi le e frică de tine şi toată viaţa devine un talmeş-balmeş. Renunţă la aiureala asta, ieşi din cercul acesta vicios; nu mai fi preocupat de ce cred ceilalţi. Concentrează-te pe propria ta viaţă şi va fi de ajuns, nu e nevoie să te preocupe ceilalţi. Şi eu îţi spun că dacă poţi trăi fără să-ţi faci griji, atunci viaţa ta va înflori, iar ceilalţi se vor bucura şi ei de asta. Vei vrea să împărtăşeşti şi vei avea mult de oferit celorlalţi, dar mai întâi trebuie să încetezi să te mai gândeşti la ceilalţi şi la ce cred ei despre tine. Acest „despre" e foarte periculos. Nimeni nu se simte bine în pielea lui; din cauza celorlalţi, fiecare stă la pândă – şi viaţa s-a transformat într-un iad.

Degetele lui dădeau la iveală forme spontane venite de nicăieri. În tot acest timp, mintea îi era liberă, nepreocupată de ceea ce făcea.

Fă! Nu fi preocupat de ceea ce faci. Fă-o din toată inima, aşa încât simpla facere să fie beatitudine. Şi nu te gândi la lucruri mari, fiindcă nu există lucruri mari şi lucruri mici. Nu te gândi să faci lucruri mari, să cânţi muzică în stil măreţ, să pictezi tablouri extraordinare, să devii un Picasso sau un Van Gogh sau cine ştie ce altceva – un mare scriitor, un Shakespeare ori un Milton. Nu există lucruri importante şi nu există mărunţişuri. Există oameni mari şi oameni mărunţi, dar lucrurile nu sunt mari sau mărunte. Iar un mare om este acela care îşi aduce măreţia în fiecare lucru, oricât de mic, pe care îl face: mănâncă în măreţie, păşeşte în măreţie, doarme în măreţie. Aduce calitatea măreţiei

în fiecare lucru. Şi ce e măreţia? Natura! Nimic nu e mai măreţ decât natura. Mănâncă asemenea unui împărat. Lucrul acesta nu depinde de calitatea mâncării, ci de cel care mănâncă, de aerul festiv pe care îl aduce când stă la masă. Chiar şi cu pâine, unt şi sare poţi să fii un împărat.

Epicur avea o grădină chiar lângă Atena. Şi el a fost unul dintre oamenii rari, la fel ca Chuang Tzu. Nu credea în Dumnezeu, nu credea în nimic, pentru că credinţa e o prostie. Numai oamenii fără înţelepciune cred. Un om care înţelege are încredere, nu credinţă. Încrederea e altceva. Ea înseamnă să te încrezi în viaţă, să te încrezi în ea la modul absolut, astfel încât să te laşi dus de ea oriunde. Epicur avea o grădină micuţă, şi trăia acolo cu discipolii lui. În ochii lumii era un ateu, un imoral. Nu credea în Dumnezeu, nu credea în scripturi, nu credea în niciun templu; era ateu. Dar trăia într-un fel măreţ. Viaţa lui era superbă, magnifică, cu toate că nu avea nimic, cu toate că erau cu toţii foarte săraci. Împăratul a auzit despre ei şi a vrut să vadă în ce fel trăiau şi cum de erau fericiţi fără să aibă credinţă. Câtă vreme nici unul cu credinţă în Dumnezeu nu putea fi fericit, cum puteau oamenii ăştia să fie fericiţi fără Dumnezeu?

Aşa că a venit într-o seară să viziteze grădina lui Epicur şi a fost de-a dreptul uluit – era un miracol! Oamenii aceia nu aveau nimic, aproape nimic, dar trăiau ca nişte împăraţi. Ca nişte zei trăiau. Viaţa lor toată era o sărbătoare.

Când mergeau la râu să facă baie, aceea nu era o simplă baie; era un dans cu râul, era o armonizare cu râul. Cântau şi dansau şi înotau şi săreau şi plonjau în apă. Când se aşezau la masă era o sărbătoare, un festin, iar ei nu aveau nimic în afară de pâine şi sare, nici măcar unt. Dar erau atât de plini de gratitudine încât simplul fapt că *existau* era de ajuns, altceva nu le mai trebuia. Împăratul a fost foarte impresionat şi l-a întrebat pe Epicur: „Ce să vă aduc data viitoare când voi veni la voi?" Epicur i-a răspuns: „Lasă-ne să ne gândim puţin. Nu ne-am gândit niciodată că cineva ne-ar putea aduce daruri, şi avem atâtea daruri de la natură. Dar dacă insişti, atunci adu-ne puţin unt, nimic altceva. Atât e suficient."

Viața poate să devină o sărbătoare dacă știi cum să trăiești fără griji. Altminteri, viața e o boală lungă, care culminează cu moartea.

În tot acest timp, mintea îi era liberă, nepreocupată de ceea ce făcea. Nu avea nevoie de elemente ajutătoare, mintea lui era perfect simplă și nu întâmpina obstacole.

Tu ai nevoie să înveți totul din cauză că ți-ai uitat cu desăvârșire natura. Acum psihologii propun să se facă instruire în legătură cu iubirea, din cauză că oamenii uită, treptat, cum să iubească. Multă literatură a luat naștere pe marginea acestui subiect: „Arta de a iubi", „Cum să iubești". Oamenii au uitat chiar cu totul orgasmul sexual, extazul sexual. Niciun animal nu are nevoie de vreo instruire în acest sens! Până și pomii par să fie mai inteligenți decât voi.

Voi trebuie să învățați totul, chiar și lucrurile fundamentale ale vieții trebuie să le învățați. Asta înseamnă că suntem cumva dezrădăcinați. Am pierdut contactul cu natura, s a produs o ruptură și o distanțare. Iar dacă ești învățat cum să iubești, iubirea ta are să fie falsă. Iubirea adevărată trebuie să fie spontană. Cum poate să-ți fie predată iubirea de către altcineva? Dacă înveți de la altcineva, înseamnă că vei proceda conform regulilor și curgerea liberă va fi împiedicată.

Natura nu curge după regulile tale, ea are regulile ei proprii. Nu trebuie decât să te lași în voia ei și începe să funcționeze. Nu e foarte departe ziua când va trebui să-i învățăm pe oameni cum să respire. Acum râdeți, dar dacă v-ați întoarce și l-ați întreba pe Epicur: „Va veni o vreme când oamenii vor trebui să învețe cum să ajungă la orgasm?", ați vedea că el ar fi râs. Fiindcă animalele ajung la orgasm fără nicio învățătură, nu au nevoie de Masters și Johnsons, nu au nevoie de Raportul Kinsey. Animalele iubesc, pur și simplu – iubirea se întâmplă în mod natural.

Acum există în Statele Unite clinici în care sunt învățați oamenii cum să aibă orgasm. Dacă ajungi la orgasm prin tehnici învățate, țineți minte bine, orgasmul acela nu e autentic,

fiindcă e manipulat de tine, e controlat de tine, cumva îi forţezi producerea, or un orgasm apare numai într-o stare de abandon – iar abandonul nu poate fi învăţat.

Nu poţi să-i înveţi pe oameni cum să adoarmă. Dacă încerci să-i înveţi, atunci le vei tulbura somnul, căci dacă fac ceva, orice, vor produce numai tulburare. Mergi, pur şi simplu, la culcare, pune capul pe pernă şi adormi. Dacă faci ceva, faptul în sine de a face – orice – va fi cel care va deranja somnul. Iar viaţa e ca somnul, ca respiraţia.

Astfel, atunci când pantofii ţi se potrivesc, uiţi de picioare; când cureaua e nimerită, uiţi de pântec; iar când inima e armonioasă, „pentru" şi „împotrivă" sunt date uitării.

Reţineţi, aceasta este una dintre mantrele de cea mai mare importanţă: *„Atunci când pantofii ţi se potrivesc, uiţi de picioare".*

Ori de câte ori eşti sănătos, uiţi de corp. Doar când se iveşte vreo boală, corpul îţi stăruie în minte. Dacă nu te doare capul, ştii cumva că ai un cap? Însă atunci când ai o durere de cap, nu mai poţi uita de el. Când te roade pantoful înseamnă că nu ţi-e bun. Tot ceea ce e sănătos e dat uitării, dar tot ceea ce pune probleme e ţinut minte în permanenţă – provoacă o tensiune mentală continuă.

Cel care trăieşte perfect în tao nu e atent la el; *tu* eşti atent la tine, fiindcă eşti atins de boală. Egoul e o boală, una fundamentală, căci eşti nevoit să-ţi aduci aminte în continuu că eşti cineva. Asta arată că nu trăieşti într-o stare de bine, iar disconfortul interior dă naştere egoului; o fiinţă naturală perfect sănătoasă uită cu totul de sine. Ea e ca un nor, ca o adiere, ca o rocă, sau ca un arbore, ori pasăre – dar niciodată ca un om. Ea nu există, căci doar boala, asemenea unei răni, trebuie avută mereu în vedere.

Faptul de a sta cu gândul la ceva este un mecanism de siguranţă: dacă ai un ghimpe în picior, trebuie să stai cu gândul la el. Mintea se va duce iar şi iar la locul cu pricina, din cauză că ghimpele trebuie scos. Dacă uiţi de el, va rămâne acolo şi va

deveni periculos, ar putea infecta întregul organism. Atunci când te doare capul, corpul îţi spune să-ţi aduci aminte de el pentru că trebuie făcut ceva. Dacă uiţi de ea, durerea de cap poate deveni periculoasă. Corpul îţi indică ori de câte ori există vreo boală, ori de câte ori e ceva în neregulă – îţi atrage atenţia. Dar când corpul e sănătos uiţi de el, devii „acorporal". Iar aceasta este singura definiţie a sănătăţii: atunci când nu eşti conştient de corp înseamnă că eşti sănătos. Dacă eşti conştient de oricare dintre părţile corpului, atunci partea respectivă nu e sănătoasă.

Acelaşi lucru se aplică şi minţii. Atunci când conştiinţa ta e sănătoasă, nu există ego – nu eşti deloc cu mintea la tine, nu îţi aduci întruna aminte că „eu reprezint ceva", ci stai relaxat. Eşti, dar nu există „eu". Există doar faptul pur de a fi, dar nu – în niciun caz – un ego cristalizat. Individualitatea nu e prezentă. Aşadar:

> **... când pantofii ţi se potrivesc, uiţi de picioare; când cureaua e nimerită, uiţi de pântec; iar când inima e armonioasă, „pentru" şi „împotrivă" sunt date uitării.**

Acesta este unul dintre lucrurile cele mai profunde care trebuie înţelese: „Când inima e armonioasă, „pentru" şi „împotrivă" sunt date uitării." Când inima e nearmonioasă, când nu e într-o stare de bine, atunci simţi mereu o apăsare, ai grijă întruna la ce e bine şi la ce e rău, la ce trebuie urmat şi la ce trebuie evitat. Viaţa toată se transformă într-o luptă în scopul evitării răului şi realizării binelui. Dar nu asta e calea spre realizarea binelui! Asta e calea spre un eşec nesfârşit!

Să luăm furia, sexul, lăcomia. Dacă spui că furia e rea, atunci toată viaţa ta va fi petrecută într-o stare de furie. Câteodată te vei înfuria pe o situaţie, iar după aceea te vei înfuria din cauză că iar ai fost furios. Câteodată te vei înfuria, iar după ce va trece furia te vei enerva pe furie – asta fiind ceea ce numeşti tu căinţă. Şi vei lua hotărârea să nu te mai înfurii niciodată; dar te vei înfuria iarăşi, de fapt, pentru că în ambele cazuri tot furios eşti. Uneori te înfurii pe cineva, alteori te înfurii pe tine pe motiv că ai fost

furios. Dacă eşti împotriva sexului şi spui că e rău, aşa cum spune toată lumea, atunci vor exista momente când vei fi sexual, iar după ce acestea vor trece te vei simţi vinovat. În starea aceea de vinovăţie vei întoarce lucrurile pe toate părţile, ceea ce înseamnă că te vei gândi la sex iar şi iar, transferându-l în plan cerebral. Deci vei fi când sexual în plan fizic, când sexual în plan cerebral – când în corp, când în minte.

De îndată ce ai făcut distincţie, de îndată ce pui două lucruri în conflict, vei fi divizat.

Stăteam odată cu Mulla Nasruddin. O văduvă foarte frumoasă a venit la el să-i ceară sfatul. „Sunt în încurcătură şi trebuie să mă ajuţi", i-a spus ea. „Sunt îndrăgostită de un bărbat foarte frumos, mai tânăr decât mine, dar care e sărac. Iar un bărbat în vârstă care e foarte, foarte bogat şi urât e îndrăgostit de mine. Ce să fac? Cu care dintre ei să mă mărit?"

Mulla Nasruddin a închis ochii, a reflectat şi i-a răspuns: „Mărită-te cu bogatul şi poartă-te frumos cu săracul."

Aşa iau naştere toate conflictele, aşa ajungi să alegi ambele variante, după care eşti divizat. Ori de câte ori spui că asta e bine şi asta e rău, eşti deja divizat, iar viaţa ta întreagă devine un conflict – te mişti ca un pendul de la o extremitate la cealaltă.

Nu fi împotriva a nimic. De ce? Pentru că ori de câte ori eşti împotriva a ceva înseamnă că în adâncul tău înclini către lucrul respectiv, altminteri de ce să fii împotriva lui? Un om care nu e furios în adâncul lui, nu va fi împotriva furiei. De ce-ar fi? Un om care nu e lacom în adâncul lui, nu va fi împotriva lăcomiei. Ce motiv ar avea să fie împotriva ei? Nu are o problemă cu lăcomia, nu a făcut nicio alegere în privinţa asta, n a făcut nicio distincţie. Ţineţi minte, întotdeauna cei lacomi sunt împotriva lăcomiei, cei sexuali sunt împotriva sexului, furioşii sunt împotriva furiei, violenţii sunt împotriva violenţei. Deci ce fac ei, de fapt? Îşi fixează drept scop opusul.

Dacă eşti violent, scopul tău va fi nonviolenţa. Şi în ce fel poate un om violent să devină nonviolent? Ce va face el ca să devină astfel? Nu există decât o singură posibilitate: va fi violent împotriva lui însuşi, atâta tot. Ce altceva ar putea face? Cum

ar putea un om violent să fie nonviolent? Cum ar putea un om furios să devină lipsit de furie? Iar dacă un om furios cultivă non-furia, în non-furia lui tot va exista furie, pentru că nu ai cum să cultivi ceva fără să pui din tine în ceea ce cultivi. În non furie va fi prezentă furia, în nonviolență va fi prezentă violența.

Dacă te uiți în jur, dacă te uiți cum trebuie, nu vei găsi oameni mai violenți decât aceia care și-au stabilit drept obiectiv nonviolența. Și nici oameni mai sexuali, mai pervers sexuali decât cei care și-au făcut un țel din *brachmacharya* nu vei putea găsi.

Chuang Tzu spune: nu face distincții, fiindcă altminteri vei fi divizat. Iar divizat fiind, vei fi rupt în două. O persoană scindată nu poate fi naturală. Natura există în unitate, ea e o armonie profundă, în ea nu există niciun conflict. Natura acceptă totul – nu există alegeri, totul e o curgere neutră. La rândul tău, nu face nici tu alegeri.

Și iată ce miracol: dacă nu alegi să fii împotriva furiei, atunci când ea va apărea vei fi furios și atâta tot. Nu alege să fii împotriva furiei. Când ea își face apariția, fii furios și gata, iar când trece, las-o să treacă. Nu te căi, n-o mai lungi gândindu-te întruna la ea; n-o lungi, nu fi împotriva ei. Când vine furia, vine și gata! Ce-ai putea să faci? Când nu vine, nu vine. Nu depinde de tine, n-ai ce face. Și-atunci se întâmplă un miracol: dacă nu faci alegeri, devii atât de vigilent încât energiile tale sunt nedivizate. Iar când energiile sunt nedivizate, ele devin atât de puternice, colosale, încât furia e imposibilă atunci – fiindcă furia ține de slăbiciune. Rețineți lucrul acesta: cu cât ești mai slab, cu atât ești mai furios; cu cât ești mai puternic, cu atât ești mai puțin furios. Dacă ești absolut puternic, nu va mai exista nici urmă de furie. Rețineți: cu cât ești mai slab, cu atât ești mai lacom – cu adevărat cel slab trebuie să fie lacom, ca să se pună la adăpost – și cu cât ești mai puternic, cu atât ești mai lipsit de lăcomie.

Când energia e totală în tine, nedivizată, nescindată, ești o unitate. Lăcomia dispare, fiindcă lăcomia aparține unei minți slabe, unei minți scindate. Iar când ești scindat, pe de o parte ești furios, pe de altă parte lupți împotriva furiei, și în felul acesta scindarea se va accentua, risipindu-se astfel mai multă energie. În interiorul tău va fi o răvășeală, o anarhie – nicăieri nu va exista nici măcar o notă armonioasă. Totul va fi complet dezacordat. Și

cu cât te vei forța să reinstaurezi armonia, cu atât lucrurile vor sta mai prost – din cauză că ai ratat primul pas și ratat va rămâne până la sfârșit. Primul pas este acesta: *când inima e armonioasă, „pentru" și „împotrivă" sunt date uitării.* Deci ce e de făcut? Uită de „pentru" și de „împotrivă" și lasă inima să se așeze. Un lucru e cert: de atâta vreme te lupți cu furia și tot ești furios; încearcă atunci calea lui Chuang Tzu, n-ai nimic de pierdut.

Ai tot încercat să devii non-sexual și tot sexual ai rămas; ba chiar ai devenit mai pervers, sexul e mai otrăvit acum. Încearcă să mergi pe mâna lui Chuang Tzu, n-ai să pierzi nimic. Când apare dorința sexuală, fii sexual. Tot așa cum mănânci când ți-e foame, fii sexual atunci când apare impulsul. Nu face niciun fel de alegere, nu spune că e ceva rău în asta. E un lucru bun – acceptă-l, face parte din natură. Și va veni brusc un moment în care vei fi o unitate, iar sexul se va transforma automat în iubire. Fiindcă un om al cărui interior e unitar...

Încercați să înțelegeți ce înseamnă unitatea aceasta. Toți bărbații și toate femeile sunt bisexuali: fiecare bărbat e înăuntrul său și bărbat și femeie, iar fiecare femeie e înăuntrul ei și femeie și bărbat. Nimeni nu e doar bărbat sau doar femeie, nu are cum să fie, deoarece un părinte a fost bărbat, iar celălalt a fost femeie și tu îi porți în tine pe amândoi. Jumătate e mama ta în tine și jumătate e tatăl tău, deci ești și bărbat, și femeie – jumate-jumate. Iată în ce constă marea scindare. Iar dacă tu o alimentezi, scindarea se va amplifica tot mai mult. Renunță la orice luptă, nu mai alege un lucru în detrimentul altuia. Fii furios și acceptă asta, fii sexual și acceptă, fii lacom și acceptă. Ce altceva ai putea face? Natura ți-a dat lucrurile acestea, așa că acceptă-le, desigur împreună cu consecințele lor, cu tot.

Așa cum tu ești furios, și altcineva e furios – acceptă furia și consecințele. Și atunci scindarea din tine e anulată, iar bisexualitatea ta devine, treptat, o armonie; se creează un cerc, are loc un orgasm interior – femeia și bărbatul din tine se întâlnesc. Iar când aceștia se întâlnesc înăuntrul tău, tu devii una; o ființă nouă ia naștere. Unitatea aceasta are ca umbră iubirea. Deocamdată tu nu poți iubi; iubirea ta e o fațadă, o amăgire. Iubirea ta e un vicleșug prin care să ajungi la sex. Din această cauză iubirea ta dispare după ce ai ajuns la sex. De îndată ce ai

avut contact sexual cu o femeie sau cu un bărbat, iubirea dispare. După douăzeci şi patru de ore, energia va reveni; vei acumula energie şi din nou îşi va face simţită prezenţa sexul, aşa că vei fi iarăşi iubitor sau iubitoare. Deci iubirea e doar un mijloc prin care să ajungi la sex. De aceea nu poţi să-ţi iubeşti soţia sau soţul – îţi vine foarte greu s-o faci. Cum să mai iubeşti, dacă nevoia a dispărut? Iubirea înseamnă pentru tine a face curte, înseamnă un preludiu care să-l determine pe celălalt să facă sex cu tine. În cazul unei soţii sau al unui soţ nu mai e nevoie de preludiu, se consideră de la sine înţeles consimţământul său. Un soţ poate să ceară direct, o soţie poate să ceară direct, nu mai e necesară munca de lămurire. Şi aşa, nemaifiind nevoie de seducţie, iubirea dispare. E aproape imposibil să vezi că soţia îşi iubeşte soţul, că soţul îşi iubeşte soţia. Ei doar se prefac. Iar prefăcătoria aceasta începe să apese greu asupra celui care o practică. Să te prefaci că iubeşti! Atunci viaţa îţi apare lipsită de orice sens.

Iată de ce se angajează oamenii în relaţii extraconjugale: lucrul acesta le dă iarăşi o oarecare energie, un oarecare sentiment că iubesc, fiindcă atunci când e vorba de o persoană nouă trebuie să-i faci iarăşi curte; nu poţi merge drept la ţintă cu o persoană nouă, trebuie s-o faci să se lase înduplecată. Ca s o aduci în pat trebuie s-o convingi. Iubirea ta nu e decât persuasiune. E normal să fie aşa, căci iubirea adevărată apare doar după ce ai devenit o unitate, înainte e imposibilă. Cuvântul sex e foarte frumos. Rădăcina originală a cuvântului sex înseamnă divizare – sex înseamnă divizare.

Dacă eşti divizat în interior, atunci sexul va fi prezent. Când tânjeşti după o femeie sau după un bărbat, ce se întâmplă, de fapt? O parte din tine tânjeşte după întâlnirea cu partea cealaltă, dar tu încerci să realizezi întâlnirea în afara ta. O secundă ea se poate realiza, dar după aceea vei fi iarăşi singur, căci în afară nu există întâlnire eternă. Sexul trebuie să fie momentan, nu se poate altfel, pentru că celălalt rămâne celălalt. Dacă îţi întâlneşti femeia sau bărbatul din interior, atunci întâlnirea poate fi eternă. Iar o astfel de întâlnire este posibilă, dar numai atunci când toate divizările se pierd. Se produce atunci o transformare alchimică: femeia din tine şi bărbatul din tine se întâlnesc, iar tu devii una. Şi când ai devenit una, iubirea răsare în tine. Iubirea este

o calitate a unui Buddha sau a unui Christos sau a unui Chuang Tzu. Până atunci, tu umbli cu monede false, căci nu poţi să iubeşti cu adevărat. Cu cât înţelegi mai mult lucrul acesta, cu atât e mai bine, fiindcă în felul acesta nu vei mai prosti pe alţii şi nu vei mai fi tu însuţi prostit. Când ai devenit o unitate, Chuang Tzu ţi s-a întâmplat şi ţie, şi:

Când inima e armonioasă, „pentru" şi „împotrivă" sunt date uitării.

Fără imbolduri, fără tendinţe necontrolate, fără nevoi, fără atracţii: atunci eşti stăpân pe toate ale tale. Eşti liber.

Deocamdată tu ai obsesii, tendinţe necontrolate, eşti nevoit să faci unele lucruri. Corpul te obligă întruna să le faci, mintea te obligă întruna să le faci. Dacă nu dai curs tendinţelor, te simţi nelalocul tău; dacă le dai curs, te simţi vinovat – pare o situaţie fără ieşire. Dacă te laşi purtat de impulsul sexual te vei simţi vinovat, vei simţi că ai făcut ceva rău; dacă nu dai curs impulsului sexual, vei simţi un disconfort, pentru că energia se acumulează şi tu n-o eliberezi. Drept urmare ea se pune în mişcare în interior şi pune presiune asupra ta, te supune unor imbolduri incontrolabile. Viaţa ta e dominată de tendinţe necontrolate şi de obsesii. Şi indiferent ce-ai face vei fi necăjit. Dacă, de pildă, urmezi impulsul sexual, te vei simţi apoi înşelat în aşteptări – toate visele ţi se vor nărui, nu te vei alege cu nimic. Ţi-ai închipuit atât de multe, ai proiectat atât de mult, iar realitatea nu se dovedeşte a fi câtuşi de puţin la înălţimea viselor. Cu cât ai visat mai mult, cu atât mai mult te va frustra situaţia reală, motiv pentru care te vei întreba: de ce să-mi mai pierd eu energia? De ce să mai intru în relaţii şi în complicaţii inutile? – pentru că atunci când celălalt intră în viaţa ta, el aduce cu sine propriile probleme. Aşa se face că fiecare relaţie devine o corvoadă, ea nu e nicidecum libertate – din cauză că fiecare relaţie apare ca rezultat al tendinţelor necontrolate.

Singur omul a cărui inimă e împăcată, omul care a devenit o unitate este un om liber. Nu înseamnă că se va duce în Himalaya sau că va fugi de lume în Tibet. Nu! Va fi aici, dar va fi aici având o

calitate diferită. Va iubi, va avea în suflet compasiune, vor exista în viața lui relații, dar el va rămâne liber. Nicio relație nu se va naște dintr-o obsesie; pentru el, a avea relații va însemna a împărtăși – își împărtășește ființa. Are prea mult și împărtășește cu ceilalți. Iar dacă îi primești darul, se va simți profund recunoscător. Vedeți... iubirea voastră e doar o tehnică prin care să obțineți sexul, a lui însă nu urmărește să obțină nimic. Iubirea lui nu urmărește să obțină nimic de la tine, ea e doar împărtășire. Are, are atât de mult încât îți dă și ție. Și cu cât dă mai mult, cu atât în el crește mai mult. Ființa lui se mișcă într-o altă dimensiune.

Priviți numai... mergeți în grădină și priviți. Dacă florile sunt lăsate pe tulpina plantelor, alte flori nu vor mai crește. Am observat îndelung lucrul acesta. N-am dat voie nimănui să rupă vreo floare, dar dacă într-o tufă de trandafir cresc cinci flori și nu le rupe nimeni, altele nu vor mai crește, iar cele cinci se vor ofili curând. Dacă rupi cinci, alte zece vor răsări; dacă rupi zece, vor crește douăzeci. Cu cât rupi mai multe, cu atât mai multe îți va da arbustul.

La fel stau lucrurile și cu cel care a devenit o unitate: e asemenea unui arbust cu flori. Cu cât oferă mai mult, cu atât constată că are mai mult; cu cât împărtășește mai mult, cu atât se înmulțește ceea ce are. Beatitudinea atinge noi culmi, extazul atinge adâncimi noi – împărtășește, căci neîmpărtășit, totul moare.

Dar esențialul este să nu fii „pentru" și „împotrivă"; în felul acesta vei fi un om liber.

Când îți e ușor, atunci e bine.

În cazul tău e tocmai invers. Alegi întotdeauna să-ți fie greu, deoarece dificultatea îți oferă o provocare, iar provocarea îți stimulează egoul. Pentru tine e bine când e greu; când e ușor nu e niciodată bine. Fiindcă ușurința nu prilejuiește cuceriri, nu poate face egoul să se simtă împlinit. Cu cât e o sarcină mai dificilă, cu atât capătă egoul mai mult elan, cu atât e el mai extatic. Trebuie s-o facă! – trebuie să cucerească Everestul, trebuie să cucerească luna.

Edmund Hillary, cel care a ajuns primul în vârful Everestului, a fost întrebat de cineva: „De ce? De ce atâta efort? De o sută de ani încoace, omul încearcă şi tot încearcă. Mulţi au fost cei care au murit, care nu s-au mai întors niciodată. De unde dorinţa asta de a urca pe Everest? Ce se află acolo?" Nu se află nimic!

Timp de o sută de ani, mulţi oameni şi-au pierdut viaţa, nu s-au mai întors niciodată, dar cu toate acestea, an de an pornea un grup către vârful Everestului. Şi frumos e că niciun indian nu s-a deranjat vreodată s-o facă, deşi Everestul e în India! Niciunui tibetan nu i-a păsat de vârful Everestul, deşi acesta e la graniţa cu Tibetul! De ce? An de an, numai grupuri din occident. După ce Edmund Hillary a ajns în vârf şi apoi s-a întors, a fost întrebat de ce a făcut-o. Iar el a răspuns: „Pentru că Everestul era acolo, şi până când nu-l ştiam cucerit, nu aveam pace. Rămânea acolo, necucerit, o provocare pentru ego. Pentru simplul motiv că există, trebuie cucerit."

Tot ceea ce e dificil exercită atracţie. Cu cât e mai greu, cu atât te atrage mai mult. Valoarea unui lucru e mai mare dacă prin intermediul lui – prin intermediul cuceririi lui – egoul tău va atinge noi proporţii. Atunci când încerci ceva greu, chiar dacă nu reuşeşti, egoul tot va avea de câştigat, fiindcă măcar ai încercat, în timp ce alţii n-au făcut nici cea mai mică încercare.

Dacă duci la bun sfârşit un lucru uşor, n-ai obţinut nimic, fiindcă egoul nu se poate umfla în pene de pe urma acestei realizări. Iar dacă nu reuşeşti să-l duci la bun sfârşit, ai mult de pierdut, pentru că toată lumea va spune: „Un lucru atât de simplu şi n-ai putut să-l faci?" Egoul e întotdeauna atras ca un magnet de ceea ce e dificil; totuşi, când e uşor, atunci e bine – deci egoul nu e atras niciodată de ceea ce e bine, ci de ceea ce e rău.

Oamenii devin criminali deoarece o crimă e un lucru dificil, devin politicieni deoarece politica e grea, devin interesaţi de bani pentru că a face bani e dificil. Oamenii se dau în vânt după tot ceea ce e greu. Nu că s-ar alege cu ceva din asta, ci pur şi simplu pentru că greul există – ca un Everest, ca o provocare; trebuie cucerit.

Uitaţi-vă la oamenii voştri de succes, la cei care au reuşit. Uitaţi-vă numai! Cu ce s-au ales? Poate că au ajuns pe Everest, bine, dar acolo nu îi aştepta nimic. Odată ajunşi n-au avut decât

să se întoarcă. Uitați-vă la președinții voștri, la prim-miniștri, la Rockefeller și: cu ce s-au ales? Cu nimic! În adâncul lor, ei știu că nu s-au ales cu nimic. Dar ceva tot au făcut, lucrul cel mai greu dintre toate – au intrat în istorie. În istorie intră întotdeauna proștii, fiindcă proștii fac istorie și proștii o scriu! Chuang Tzu nu face istorie, căci pentru el, bine înseamnă ușor.

Cum ai putea intra în istorie făcând lucruri ușoare? Când câștigi un război și omori milioane de oameni, faci istorie. Dar dacă doar te speli pe dinți dimineața, cum ai putea să faci istorie? Iar ușor înseamnă bine! Faci o baie, cânți un cântecel... cum ai putea face istorie? Mănânci, te duci în liniște la culcare și dormi fără vise – cum ai putea face istorie?

Nu! Istoria nu îi bagă în seamă pe cei care sunt naturali și relaxați. Istoria îi ia în seamă pe nebuni, pe cei obsedați de câte ceva, pe cei care produc tulburări de orice fel. Iar dificil înseamnă rău, și ușor înseamnă bine. Trăiește fără efort și nu încerca să intri în istorie; las-o proștilor și nebunilor, tu stai deoparte. Fiindcă nu poți avea și una, și alta: ori alegi viața, ori alegi să intri în istorie. Dacă alegi viața, vei fi un om simplu, în largul lui, care face lucruri simple, mărunte, și se bucură de ele. Nu vei tulbura liniștea nimănui, nimeni nu va băga de seamă existența ta. Vei fi ca și cum n-ai fi fost niciodată. Asta înseamnă să trăiești cu ușurință – să exiști ca și cum n-ai exista, să exiști ca și cum n-ai fi, nefiind în calea nimănui. Nu va ști nimeni de tine, dar nici nu e nevoie să știe. Tu vei trăi bucurându-te; vei atinge piscul cel mai înalt al extazului. Ușor înseamnă bine.

Când îți e ușor, atunci e bine. Începe bine și-ți va fi ușor.

Și acesta este criteriul: dacă, atunci când faci ceva, simți că ți-e ușor, atunci e bine. Dacă îți e incomod în orice fel, atunci ceva nu e bine. Dacă ești încordat înseamnă că viața ta nu curge cu ușurință. Când nu poți să dormi, nu poți să te relaxezi, nu poți să te detașezi înseamnă că viața ta nu e ușoară – înseamnă că urmărești lucruri dificile, imposibile. Schimbă-ți stilul de viață, căci te afli pe un drum greșit. Începe bine și-ți va fi mereu ușor,

începe bine şi vei fi mereu odihnit – acesta este criteriul. Priveşte întotdeauna la ce se întâmplă în tine atunci când faci ceva: dacă ai un sentiment de pace, de odihnă, dacă te simţi bine în pielea ta, relaxat, atunci e bine. Acesta şi numai acesta este criteriul. Ce e bine pentru tine ar putea să nu fie bine pentru altcineva, ţine minte şi asta. Fiindcă s-ar putea ca ce e uşor pentru tine să nu fie uşor pentru altcineva – pentru el altceva poate să fie uşor. Deci nu are cum să existe o lege universală în această privinţă. Fiecare individ trebuie să afle singur ce anume e uşor pentru el. Nu asculta la ce spune lumea, fiindcă există oameni care ar vrea să-ţi impună legile lor. Aceşti oameni sunt duşmani, sunt criminali.

Niciun om care a înţeles viaţa n-ar vrea să-ţi impună ceva. El nu va face decât să te ajute să trăieşti cu uşurinţă, astfel încât tu să poţi afla singur ce ţi se potriveşte.

Continuă cu uşurinţă şi-ţi va fi bine.

Şi apoi trăieşte în aşa fel încât să-ţi fie întotdeauna uşor. Trăieşte ca un copil mic, dormind fericit, mâncând fericit, dansând fericit, plin de energie – trăieşte, pur şi simplu, cu uşurinţă.

Ţine minte, nimeni nu te va băga în seamă. Se poate ca oamenii să creadă chiar că eşti nebun. Pentru că dacă eşti serios, ei cred că eşti un om de preţ, dar dacă râzi toată ziua şi faci prilej de distracţie din viaţa ta, vor crede că eşti un prost. Lasă-i să creadă. Fii prost, dar du o viaţă uşoară. Nu fi un înţelept care trăieşte cu efort, pentru că înţelepciunea nu înfloreşte niciodată în viaţa celui care se forţează în vreun fel. Înţelepciunea unui astfel de om e falsă, e împrumutată. Fii în largul tău. Şi nu e deloc greu să trăieşti aşa. Odată ce ai înţeles despre ce e vorba, îţi vei putea găsi drumul.

Continuă cu uşurinţă şi-ţi va fi bine.

Frumos e Chuang Tzu, neasemuit e Chuang Tzu, fără pereche e Chuang Tzu! Căci el spune: continuă cu uşurinţă şi-ţi va fi bine. Nu spune: fii nonviolent şi-ţi va fi bine, fii sincer şi-ţi va

fi bine, nu te mânia, căci îți va fi rău, nu fi sexual... Nu! Nimic! El spune doar: începe cu ușurință și continuă cu ușurință, și atunci va fi bine. Tu singur îți vei alege apoi calea, el îți dă esențialul, nu indicații particulare, ci un adevăr universal.

Calea cea mai bună ca să treci ușor prin viață este să uiți de calea cea mai bună....

Căci dacă ești prea preocupat de calea cea bună, mintea nu-ți va mai fi liberă. Deci chiar și învățăturile lui Chuang Tzu ia-le la modul relaxat, altminteri te vei încorda. Și ești atât de eficient în a te încorda încât poți să faci și din Chuang Tzu o nebunie.

Calea cea mai bună ca să treci ușor prin viață este să uiți de calea cea mai bună...

Uită, pur și simplu. Fii relaxat și atâta tot.

...și să uiți că trecerea e ușoară.

Uită și de asta! Altminteri îți vei fixa mintea pe ideea de ușurință, și atunci ușurința va începe să-ți apese greu ca un pietroi pe piept. Dacă te duci la Chuang Tzu și-i spui: „Acum trăiesc cu ușurință", el îți va răspunde: „Du-te și arunc-o! Încă o porți cu tine".

Când îți e ușor, îți e ușor și gata. Nu faci din asta un concept, o noțiune. Când îți e ușor, ce rost are să spui asta, ce rost are să duci cu tine noțiunea? Căci dacă o duci cu tine, mai devreme sau mai târziu ea va deveni o rană. Un om care trăiește cu ușurință o face, pur și simplu, și uită de asta. Nu poartă în gând faptul că el trăiește cu ușurință, nu poartă în gând faptul că face bine să trăiască așa, nu se gândește că e un om valoros într-un fel sau altul. Pur și simplu își trăiește simplitatea și relaxarea.

Și ori de câte ori vii la un om care își trăiește simplitatea fără efort și fără să aibă conștiința felului său de a trăi, vei putea să-i simți mirosul. Tensiunea are propriul ei miros, iar relaxarea are

propriul ei miros; dar s-ar putea să nu te impresioneze cu nimic mirosul relaxării.

Tu eşti foarte încordat şi eşti întotdeauna impresionat de oamenii încordaţi – oamenii care fac diverse lucruri, oamenii care stau pe tron, ca statuile. Atunci eşti tu impresionat – ce fac ei pare atât de dificil! Te impresionează un copil? Te uiţi la un copil cum se joacă? Nimeni nu e impresionat de asta. Atunci n-ai cum să fii impresionat de Chuang Tzu, n-ai cum să fii impresionat de o persoană cu adevărat relaxată, pentru că e posibil ca o astfel de persoană să nu aibă niciun impact asupra ta.

Dar dacă înţelegi, vei adulmeca o vibraţie diferită în preajma unei persoane care ia lucrurile cu uşorul. Şi în ce fel îi vei simţi vibraţia? O vei simţi prin faptul că lângă o persoană care e relaxată, în largul ei, vei începe şi tu să te simţi tot mai relaxat şi mai în largul tău.

Un om cu adevărat relaxat te va face şi pe tine să te relaxezi, în timp ce un om încordat te va face să te simţi încordat. Alături de un om care trăieşte natural vei simţi că eşti bine în pielea ta; un astfel de om nu te va forţa în niciun fel, nu va încerca să te schimbe în niciun fel. Te va accepta; şi simţindu-te acceptat de el vei învăţa la rândul tău atitudinea acceptării. Iar dacă te poţi accepta pe tine însuţi, atunci natura preia controlul. Din acel moment, oceanul nu mai e prea departe; râul curge fără oprire spre el.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 2

Turnul spiritului

Spiritul are un turn de necucerit, pe care nu-l pândeşte niciun pericol atâta vreme cât e păzit de Apărătorul nevăzut care acţionează inconştient şi ale cărui acţiuni deviază atunci când devin deliberate, reflexive şi intenţionale.

Inconştienţa şi întreaga sinceritate a lui tao sunt tulburate de orice efort în direcţia demonstraţiei conştiente. Toate demonstraţiile de felul acesta sunt minciuni. Când cineva se etalează în felul acesta ambiguu, lumea dă năvală înăuntru şi-l întemniţează. Nu mai e protejat de sinceritatea lui tao. Orice faptă nouă e un nou eşec. Dacă faptele sale se desfăşoară în public, la lumina zilei, va fi pedepsit de către oameni. Dacă se desfăşoară în ascuns, în secret, va fi pedepsit de spirite.

Fie ca toţi să înţeleagă semnificaţia sincerităţii şi să se păzească împotriva etalării de sine. Vor trăi astfel în bună pace cu oamenii şi cu spiritele şi vor acţiona corect, la adăpost de privirile celorlalţi, în singurătate, în turnul spiritului lor.

Numai omul trăieşte în suferinţă. Suferinţa nu există nicăieri în afara inimii omeneşti. Natura toată e voioasă; natura toată e într-o permanentă sărbătoare, fără urmă de teamă, fără urmă de nelinişte. Existenţa îşi urmează cursul, dar omul reprezintă o problemă. De ce oare? Şi fiecare om reprezintă o problemă. Dacă ar fi vorba de câţiva numai, am putea spune că sunt bolnavi,

anormali, dar lucrurile stau tocmai invers: puțini sunt cei care *nu* reprezintă o problemă. Rareori există un om ca Buddha, Iisus sau Chuang Tzu, un om în armonie cu sine însuși și cu ce e în jur, un om a cărui viață e un extaz, nu o suferință și o neliniște. În rest, toată lumea trăiește în iad și-n suferință.

Undeva omul a rătăcit calea – și nu e vorba de anumiți indivizi, ci societatea umană ca atare a luat-o pe un drum greșit, și asta a afectat-o până la rădăcină. De fiecare dată când se naște un copil, societatea începe imediat să-l modeleze în funcție de tiparul anormal – tiparul nefiresc din cauza căruia suferă toată lumea. Psihologii au încercat să examineze în profunzime misterul referitor la punctul în care copilul începe să funcționeze greșit și s-au oprit la vârsta de patru ani. Undeva în preajma acestei vârste copilul începe să facă parte din societate; undeva în preajma acestei vârste el încetează a mai fi natural. Înaintea vârstei de patru ani el mai aparține încă marii lumi a arborilor, florilor, păsărilor și animalelor; înaintea vârstei de patru ani el e încă sălbatic. Apoi e domesticit, iar de atunci înainte societatea preia controlul asupra vieții lui. Va trăi după reguli, va trăi după cum cere moralitatea cu binele și răul ei; nu va mai fi total. Și-atunci totul e divizat. Înainte să facă cea mai mică mișcare, trebuie să hotărască în mod deliberat în ce fel s-o facă, trebuie să se gândească ce să facă și ce să nu facă. A intervenit acel „se cuvine" și el reprezintă boala. A intervenit discriminarea. Acum copilul nu mai face parte din divin – a căzut din el.

Încercați să înțelegeți: aceasta este semnificația povestirii biblice referitoare la căderea lui Adam. Înainte să mănânce din pomul cunoașterii era natural, trăia în Grădina Edenului. Acea Grădină a Edenului e aici; pomii aceștia încă trăiesc în ea, animalele acestea încă fac parte din ea; soarele și luna și stelele încă se mișcă în ea. Aici și acum e grădina Edenului – dar tu ești în afara ei. De ce a fost izgonit Adam? A mâncat fructul cunoașterii. Iar la vârsta de patru ani, fiecare Adam și fiecare Evă sunt izgoniți din nou.

Nu e ceva ce s-a întâmplat în trecut. Lucrul acesta se întâmplă de fiecare dată când se naște un copil – din nou ia ființă Adam, din nou ia ființă Eva. Până la vârsta de patru ani nu există cunoaștere. Dar în jurul acestei vârste copilul începe să înțeleagă

ce şi cum. Şi atunci se rătăceşte, începând de-atunci nu mai e natural, îşi pierde spontaneitatea. De-acum va trăi după reguli.

Odată ce ai început să trăieşti după reguli, vei suferi. Vei suferi din cauză că nu mai poţi iubi spontan, nu te mai poţi bucura, nu mai poţi dansa, nu mai poţi cânta. Odată ce ai început să trăieşti după reguli, va trebui să urmezi un tipar fix – iar viaţa nu e niciodată un tipar fix. E fluiditate, e o curgere lichidă, flexibilă, nimeni nu ştie încotro se îndreaptă ea. Când ai început să trăieşti după reguli, tu ştii încotro te îndrepţi – însă adânc înăuntrul tău, mişcarea a încetat. Acum nu mai faci decât să vegetezi, acum doar mori încet, din cauză că eşti întemniţat. Iar întemniţarea e foarte subtilă – până când nu devii vigilent la modul absolut, nu vei avea cum să o vezi. E asemenea unei armuri nevăzute de jur-împrejurul tău.

Unul dintre gânditorii revoluţionari cei mai de seamă ai acestei epoci, Wilhelm Reich, s-a lovit de armura aceasta şi a dezvăluit existenţa ei. Dar societatea l-a considerat nebun şi l-a aruncat după gratii. A murit în închisoare, profund îndurerat. Durerea lui venea din faptul că tot ceea ce spusese era adevărat, dar nimeni nu era pregătit nici măcar să-l asculte. A dat peste acelaşi lucru despre care vorbeşte Chuang Tzu în sutra aceasta – întemniţarea. Wilhelm Reich a descoperit că fiecare boală mentală are o componentă corporală, că fiecăreia îi corespunde o parte a corpului; ceva la nivelul corpului s-a solidificat, e mort. Şi e imposibil să-ţi faci spiritul să redevină liber până când partea respectivă din corp nu se relaxează, până ce blocul nu e descompus şi dispersat, astfel ca energia corpului să-ţi devină din nou fluidă. Trebuie sfărâmată temniţa, trebuie lepădată armura.

Să ne uităm, de pildă, la interdicţiile care i se pun unui copil de doi ani. N-are voie să se joace cu organele lui genitale: „Nu-ţi atinge penisul, nu-ţi atinge vaginul." Se pare că există o bucurie firească în a te juca cu propriul tău corp, se pare că asta îţi dă un extaz, un extaz natural. Uitaţi-vă la un copil mic, fie el băiat sau fată, cum se bucură de corpul lui, cum îşi suge degetul mare, cum se joacă cu tot corpul, şi veţi vedea ce extaz e pentru el. Valuri de extaz îi străbat tot corpul, se vede lucrul acesta – copilul e cuprins de un extaz nebun. Dar nouă ni se pare sălbatic atunci, şi pentru

că noi am uitat cum să fim sălbatici şi naturali, vom pune capăt comportamentului copilului.

Procedăm astfel din două motive: unul îl constituie faptul că în adâncul sufletului suntem geloşi. Al doilea motiv constă în faptul că şi nouă, la rândul nostru, ni s-a făcut acelaşi lucru în copilărie, iar mintea omenească e un mecanism repetitiv. Tot ceea ce ne-au făcut nouă părinţii, facem şi noi copiilor noştri. Avem un sentiment de vinovăţie, simţim că nu e bine. Copilul e fericit şi simţim că nu e bine. Reţineţi lucrul acesta: atunci când copilul e fericit, nu creaţi niciodată în mintea lui asocierea cu ceva rău, altminteri adânc în mintea lui se va înrădăcina ideea că fericirea e un lucru rău.

Aşa s-a întâmplat mereu până acum. Ori de câte ori sunteţi fericiţi, vă simţiţi vinovaţi, şi ori de câte ori sunteţi trişti, vă simţiţi fericiţi. Ce aiureală! Ori de câte ori eşti fericit, simţi că nu e bine. „Fac ceva rău". În schimb, de fiecare dată când eşti trist, totul e bine, e aşa cum trebuie să fie. Asta se întâmplă din cauză că ori de câte ori e un copil fericit, societatea intervine imediat şi spune „nu". Copilul nu are noţiunea binelui şi răului, el n-are moralitate. Copilul e amoral. El ştie doar de fericire şi nefericire – e sălbatic. Iar când tu îi spui să înceteze, ce se va întâmpla cu el? Valuri de fericire îi străbăteau tot corpul, din cap până în picioare; de la primul centru, cel al sexului, până la al şaptelea centru, *sahasrara*, energia kundalini era activă. Fiecare copil vine pe lume cu energia kundalini activă. Dar tu îi spui să înceteze, iar copilul ce va face? Îşi va ţine respiraţia. De fiecare dată când ceva trebuie făcut să înceteze, respiraţia trebuie oprită. Îşi va ţine respiraţia, îşi va contracta stomacul, fiindcă numai aşa poate opri valurile acelea. Diafragma lui va deveni rigidă, ca de piatră. În fiecare astfel de situaţie, iar şi iar, îşi va contracta stomacul şi nu-şi va da voie să respire adânc. Diafragma lui va deveni asemenea unei armuri. De-acum respiraţia lui nu va mai trece niciodată de blocul acesta solid. Dacă respiraţia pătrunde adânc, ea loveşte centrul sexual, iar consecinţa firească e că te simţi fericit în tot corpul; valurile încep să se mişte, energia curge. Iată motivul pentru care nimeni nu respiră adânc.

Când le spun oamenilor să respire haotic, ei vin la mine să mi spună că e foarte periculos. Li se face frică. De ce le e frică?

Le e frică să nu redevină sălbatici, respirând haotic. Armura va fi străpunsă, iar respirația va lovi din nou centrul sexului. Aceasta este modalitatea prin care vă reprimă societatea – creează o prăpastie între centrul sexului și respirație. Iar dacă respirația nu ajunge la centrul sexului, atunci toate izvoarele fericirii sunt astupate. Stomacul tău e ca de piatră, nu permite ca ceva să treacă în partea de jos a corpului, și astfel corpul îți e împărțit în două. Iar tu nu te identifici niciodată cu partea inferioară a corpului; pentru tine, inferioară înseamnă literalmente ceva inferior. A apărut evaluarea: superior înseamnă ceva bun, inferior înseamnă ceva rău. Nu te simți niciodată identificat cu partea inferioară a corpului tău, ea reprezintă ceva rău – acolo sălășluiește Satana.

Adam a fost izgonit, și fiecare Adam și fiecare Evă sunt izgoniți din grădină. De ce? Din cauză că au mâncat din fructul cunoașterii, iar fructul cunoașterii e cel mai otrăvitor. Dacă vrei să alungi din tine discriminarea – dacă vrei să scapi de divizarea intențională deliberată – va trebui să te descotorosești de cunoaștere. Va trebui să redevii copil. Numai așa poate fi străpunsă armura. Dar vei trece prin suferință dacă încerci să străpungi armura aceasta, fiindcă ea e egoul tău întreg. Te simți bine datorită ei, fiindcă datorită ei poți să fii moral, iar moralitatea ta te face să simți că le ești superior altora.

Dacă rupi armura, ceea ce va urma va fi haotic. Mai întâi trebuie să înnebunești, și atunci apare frica; din cauza fricii te vei întoarce la reprimare, îți vei pune din nou armura – ba chiar o vei întări. Întemnițarea ta e foarte subtilă, iar acum ți s-a făcut frică să mai ieși din ea. Te simți protejat de ea.

Am auzit că într-o școală primară, învățătoarea le vorbea elevilor despre legea gravitației. În chip de concluzie, ea le-a spus că datorită legii gravitației putem să stăm pe pământ. Un copil era foarte nedumerit. S-a ridicat și a spus că nu înțelege: cum de se putea sta pe pământ înainte ca legea aceasta să fie aprobată?

Credeți că vă aflați aici datorită societății; credeți că vă aflați aici datorită moralității și aiurelii care ține de ea; credeți că vă aflați aici datorită Bibliei, Coranului, Gitei. Nu! Natura există în absența oricăror legi. Ea își are legile ei intrinsece, dar nu e vorba

despre legi aprobate de oameni. Ele n-au nevoie de aprobarea voastră; există dintotdeauna, iar viața le urmează mereu. Dacă nu intervii în niciun fel, vei ajunge la destinație imediat; dacă intervii în bunul mers al vieții, atunci dai de necaz. Așa că atunci când te afli în suferință, în necaz, să știi că te-ai opus legilor naturii. Până când nu încetezi să te mai opui, nu e nimic de făcut.

La asta se rezumă întreg mesajul lui Chuang Tzu: nu te opune naturii. Permite-i să se desfășoare, urmeaz-o, încrede-te în ea. Din ea ai venit, ea îți e mamă, ea e izvorul; iar într-o zi te vei întoarce la ea – ea e destinația ultimă. Și-atunci de ce, între acestea două – venirea și plecarea ta – să i te opui, de ce să lupți? Lupta aceasta aproape că a ajuns să facă parte din tine. Va trebui să te întorci la copilărie, va trebui să regresezi. Va trebui să retrăiești momentele acelea în care societatea a intrat și te-a obligat să te opui cursului natural. Deci e de reținut un lucru fundamental: ori de câte ori, pe drumul vieții tale, ceva nu e în regulă, nu poți anula neregula prin simpla înțelegere intelectuală – nu e atât de ușor. Ea a devenit parte integrantă a tiparului vieții tale. Ți-a intrat în sânge. Așa că va trebui să te întorci. Dacă vrei cu adevărat să devii natural, va trebui să-ți retrăiești trecutul – să te întorci, treptat, în trecut.

Toate metodele de meditație te ajută să te întorci în trecut. În fiecare noapte, când stai întins în pat, fă efortul acesta timp de o oră. La început va fi un efort, dar în curând se va instala ușurința, iar tu te vei bucura de întreg procesul. Cu cât vei ajunge mai departe cu regresia, cu atât te vei simți mai eliberat, iar sentimentul de bine va crește.

Natura e vastă, iar toate legile făcute de om sunt înguste. Sunt precum tunelul: cu cât le urmezi mai mult, cu atât se îngustează. Și vine momentul când se înfundă – nu mai poți face un singur pas înainte, iar tunelul devine atunci mormântul tău. Așa ajung toți oamenii să se împotmolească. Dacă chiar vrei să ieși din această împotmolire, atunci practică această meditație: noaptea, înainte să adormi, închide ochii și întoarce te în trecut, încearcă să-ți retrăiești trecutul. Ia-o încet, nu e nicio grabă; n-ai să reușești din prima zi, va dura aproape trei luni. Fă totul pe îndelete. Retrăiește, nu doar rememora. Rememorarea nu va fi de niciun ajutor, pentru că rememorarea e un proces intelectual

– în timpul ei, tu rămâi detaşat, ea nu te atinge. Retrăieşte. Ce vreau să spun prin „retrăieşte"? Întoarce te în trecut şi trăieşte-l ca şi cum s-ar întâmpla acum. La început va fi „ca şi cum", dar curând va deveni real. Fiinţa ta reprimată e acolo, rămasă incompletă, luptându-se să se elibereze. Întoarce te în trecut şi curând, în trei săptămâni, vei ajunge în punctul în care îţi vei da seama de existenţa acestei bariere. Îţi vei da seama că dincolo de bariera aceasta erai liber, natural, şi că instalarea barierei a adus tot necazul. De la apariţia ei n-ai mai fost niciodată natural. Vei da undeva peste mama ta, peste tatăl tău, stând la barieră – de aceea ai uitat totul complet.

Dacă îţi vei aminti, nu vei putea s-o faci decât până la vârsta de patru ani, din cauză că piedica e atât de mare. Ea a blocat complet lucrurile. Altminteri, de ce să nu-ţi poţi aminti dincolo de vârsta de patru ani? De ce e uitarea acelor ani atât de mare? Mintea ta exista şi pe-atunci. Te-ai bucurat, ai suferit, ai trecut prin multe experienţe, şi-atunci de ce s-a aşternut uitarea peste toate? În realitate, ele nu sunt uitate. Din cauza acestei bariere, ai reprimat totul adânc în subconştient. De aceea spun oamenii întruna că au avut o copilărie atât de frumoasă. Îţi vezi mereu copilăria ca fiind paradisul. N-a fost aşa, dar îţi apare aşa din cauză că nu-ţi aduci aminte. Ai un gol în memorie.

Ia-o încet. Treptat vor ieşi la iveală tot mai multe lucruri. Trebuie ridicat tot praful trecutului. Vei năduşi, te vei înspăimânta; mintea toată îţi va spune: „Ce te-a apucat? Întoarce te din drum, gândeşte-te la viitor!" Mintea vrea să te ducă mereu spre viitor, căci în felul acesta trecutul rămâne intact.

Dacă vrei să meditezi cu adevărat, atunci du-te mai întâi în trecut. Dacă undeva, la o răscruce, tu ai luat-o pe drumul greşit, singura soluţie e să te întorci la răscruce şi s-o iei pe drumul bun. Asta e singura soluţie. Indiferent unde te-ai afla acum, de acolo de unde eşti nu ai cum să păşeşti dintr-o dată pe drumul bun. Nu ai în faţa ta niciun drum bun, trebuie să te întorci ca să ajungi la el.

Iar când spun să retrăieşti, vreau să spun să îţi dai voie să simţi totul în corp. Adu-ţi aminte de prima zi în care ţi-ai atins centrul sexual, iar tatăl sau mama ta ţi-au spus să iei mâna de acolo. Adu-ţi aminte de privirea lor, de faţa lor, de tot ce

exprima condamnare la adresa ta. Privește-ți tatăl cum stă din nou în fața ta, cu aceeași privire, cu aceeași expresie pe figură, revezi-i atitudinea, condamnarea – revezi întreaga situație. Și nu numai atât, ci simte din nou ceea ce ai simțit în ziua aceea – contractarea, îngustarea conștiinței tale, rana provocată de părinți, condamnarea lor. Un copil e atât de neajutorat încât e nevoit să facă ce-i spui; orice i-ai spune, el trebuie să te asculte. Chiar dacă e împotriva naturii sale, tot trebuie să te asculte. E atât de neajutorat încât nu poate trăi fără tine; el depinde de tine.

Simte întreaga neputință; simte-o în corpul tău. S-ar putea să începi să plângi, s-ar putea să dai cu pumnii. Poate-ți va veni să-i tragi una tatălui tău – n-ai făcut-o la momentul acela, de aceea a rămas ceva incomplet. N-o să-ți poți ierta tatăl până când nu-i tragi un pumn în momentul acesta al eliberării. Acesta este motivul pentru care niciun copil nu-și poate ierta sau scoate din minte părinții. Ei sunt mereu prezenți acolo, din cauză că au legătură cu ceva rău întâmplat în trecut. Regresează, retrăiește momentele acelea, și încetul cu încetul vei pătrunde tot mai adânc și mai adânc. Și-apoi, deodată, tunelul dispare – ai trecut de barieră. Stai sub cerul nesfârșit, ești copil din nou. Numai atunci îl vei înțelege pe Chuang Tzu, până atunci nu. Iar Wilhelm Reich poate fi de ajutor cu terapia lui. O poți aplica foarte frumos pe calea lui Chuang Tzu.

Acum sutra: Turnul spiritului.

Spiritul are un turn de necucerit, pe care nu-l pândește niciun pericol atâta vreme cât e păzit de Apărătorul nevăzut care acționează inconștient și ale cărui acțiuni deviază atunci când devin deliberate, reflexive și intenționale.

Spiritul tău e protejat de natura însăși, nu ai de ce să te temi pentru el. Nu ai de ce să simți teamă și nesiguranță, căci ființa ta e apărată de întreaga existență; întregul cosmos îți vine în ajutor. Dar ajutorul e inconștient, nu e deliberat. Și nu poți să-l manipulezi, trebuie să fii într-o stare de destindere, astfel ca forța cosmică să poată lucra prin tine. Dacă începi să acționezi deliberat, devii încordat. Fiind încordat, te îngustezi. Iar când te

îngustezi, infinitul nu poate lucra prin tine. Şi ori de câte ori ţi-e teamă, te crispezi – are loc o crispare fizică.

Chuang Tzu spune că în tine se află ceea ce e etern, nemuritor. Nicio moarte nu îl poate atinge. Nu ai de ce să te temi pentru el. Te temi din cauză că nu eşti acolo, în turn, în turnul invizibil al spiritului. Te-ai mutat în legile şi regulile societăţii, iar legile şi regulile acelea nu te pot apăra, ele doar îţi dau un sentiment de protecţie. Dar nimic nu protejează. Legile nu-ţi pot oferi siguranţă, ci numai un sentiment de siguranţă care e fals. În ultimă instanţă, moartea vine şi îţi zdrobeşte toate adăposturile. Vei rămâne tremurând, vei rămâne înfricoşat atâta vreme cât nu te întorci la sursă – la turnul lăuntric al spiritului.

Ce este turnul acesta? Cum funcţionează el? Funcţionează inconştient. Se naşte un copil; cum de ştie el că au luat sfârşit cele nouă luni şi că trebuie să iasă din pântec? De unde ştie? N are calendar, n-are ceas, n-are nimic de genul acesta. Dar când cele nouă luni au luat sfârşit, copilul e gata să se nască. Ba chiar se zbate să se nască. De aceea resimte mama atâta durere, fiindcă se dă o adevărată luptă. A început conflictul, iar mama se contractă – de teama durerii pe care o va simţi corpul ei. Aşa că opune rezistenţă. Pe de o parte ea opune rezistenţă, pe de altă parte copilul se străduieşte să iasă din pântec – rezultatul e durerea fizică. Dacă mama îi permite să iasă, dacă nu opune rezistenţă, nu va exista durere. În societăţile primitive nu exista niciodată durere. Cu cât e o femeie mai civilizată, cu atât mai multă durere simte ea. Asta se întâmplă din cauză că trăieşte acum după legi şi reguli; totul a devenit acum fals şi nenatural.

De unde ştie copilul când a venit timpul? De unde ştie o sămânţă când e vremea să încolţească? Sămânţa poate să aştepte un an întreg până când vine momentul potrivit. Nu se duce niciodată să întrebe un cititor în stele sau un ghicitor în palmă; la momentul potrivit, sămânţa pur şi simplu se crapă şi se lasă în seama pământului. Renunţă la învelişul său protector şi încolţeşte. Cum înfloresc pomii în anotimpul potrivit? Cum se mişcă stelele? Priviţi cosmosul acesta – atât de misterios, atât de complicat, atât de complex, dar mişcându-se cu atâta uşurinţă, cu atâta simplitate, fără cel mai mic efort. E protejat de tao, de natură, de spiritul naturii înseşi. Omul e nesăbuit fiindcă se crede foarte ştiutor.

Apoi copilul creşte. Şi aţi observat vreodată că toţi copiii sunt frumoşi? E foarte greu să găseşti un copil urât. Toţi copiii sunt frumoşi. De unde vine graţia? Mai târziu, e greu să găseşti un om frumos dintr-o sută. La început toţi cei o sută erau frumoşi – deci ce s-a întâmplat cu ceilalţi nouzeci şi nouă? Cum de s-au urâţit? De ce fiecare copil e frumos? E frumos datorită mişcării; curgerea e naturală. Natura e frumoasă. Devenind artificial, nenatural, te urâţeşti; acţionând deliberat, deschizi uşa urâţeniei. Copilul trăieşte inconştient. Când îi e foame, plânge; când îi e somn, adoarme. Dar noi îi impunem reguli după care să trăiască.

Un copil mic plângea în faţa casei sale. O femeie în vârstă care trecea pe-acolo l-a întrebat: „Ce-ai păţit? De ce plângi? Ce e cu tine?"

Copilul i-a răspuns: „Mama a pierdut ghidul despre creşterea copiilor, şi acum face cum o taie capul."

În zilele noastre sunt ghiduri despre cum să creşti un copil, cum să fii mamă, cum să fii tată. Şi ţi se dă totul mură-n gură. Te şi miri cum se năşteau copiii înainte să existe astfel de ghiduri. Pe când încă nu fuseseră aprobate legile acestea, cum reuşeam noi să ne naştem?

Ghidurile conţin reguli specifice. La fiecare patru ore trebuie să-i dai copilului lapte. Copilul plânge, dar mama trebuie să se uite la ceas, nu la copil, iar cele patru ore n-au trecut încă. În felul acesta îi distrugeţi natura inconştientă. În scurt timp copilul îţi va urma exemplul – se va uita şi el la ceas, iar când au trecut cele patru ore, va începe să plângă indiferent dacă îi e sau nu foame! Dimineaţa devreme trebuie să stea pe oliţă. Învăţarea la oliţă e o mare pacoste! Cum poate să aibă copilul scaun atunci dacă nu-i vine? Iar maică-sa stă acolo, cu o privire acuzatoare îndreptată spre el, spunându-i să facă – la comandă! Iar copilul plânge şi se tânguie şi nu ştie ce să facă să şi mulţumească mama – iar ea e înverşunată! Dar mai devreme sau mai târziu copilul se va forţa.

Psihologii au scos la lumină faptul că cincizeci la sută din nevrozele umanităţii sunt provocate de învăţarea la oliţă. Cincizeci la sută! Copilul începe să se forţeze, pentru că trebuie să se supună, şi se simte vinovat dacă nu e capabil s-o facă la

timp. Iar când îi vine de la sine să facă, iarăşi se simte vinovat, pentru că erau musafiri de faţă, s-a întâmplat în sufragerie. De unde să ştie copilul că nu trebuie să facă în sufragerie? El trăieşte inconştient. Nu ştie care e baia şi care e sufrageria. Nu ştie când sunt şi când nu sunt musafiri de faţă, când are voie şi când n-are voie să facă. El nu trăieşte după reguli, dar se va supune din cauză că e nevoit să facă ce i se spune. El e atât de neajutorat, tu eşti atât de puternic; îl vei mutila complet.

Luaţi seama la ce se întâmplă atunci când un copil se forţează să aibă scaun: încetul cu încetul, tot corpul devine un mecanism artificial, care e manipulat. Atunci nimic nu mai e natural. El se forţează, ca să-şi mulţumească părinţii. Începe să plângă când nu-i e foame. Sunt situaţii pe care le vedeţi întâmplându-se. Puteţi merge în orice casă şi veţi vedea copii mici care stau la masă şi mănâncă plângând. Nu le e foame în momentul respectiv, iar ei au dreptate, mama fiind cea care greşeşte. Aşa începe copilul să meargă pe un drum greşit. După aceea va cere să mănânce „la momentul potrivit" – dar fără să-i fie foame! Când îi e foame se abţine, pentru că n-are voie să ceară. În felul acesta pierde contactul cu natura, iar a pierde contactul cu natura înseamnă a fi nevrotic.

Un copil se simte viu, activ; vrea să alerge şi să danseze. Mama încearcă să-l culce forţat. V-aţi gândit vreodată că aşa ceva înseamnă să ceri imposibilul? Tu ai putea să adormi ca urmare a unei hotărâri? Poate mama să adoarmă la comandă? Dacă nu ţi-e somn, ce poţi să faci? Copilul se va preface, va închide ochii şi se va preface că doarme, iar de îndată ce mama pleacă, deschide ochii. În felul acesta îl învăţăm să se prefacă şi facem din el un ipocrit, în scopuri absolut inutile. Somnul nu poate veni la comandă, aşa ceva e imposibil. Altminteri, de ce am avea atâtea cazuri de insomnie? De ce mai e nevoie de atâtea tranchilizante? De ce stau oamenii treji toată noaptea, întorcându-se de pe o parte pe alta în pat? Iar de la un copil ne aşteptăm să se culce la comandă, să se scoale la comandă, iar în *brahmamuhurta*, el trebuie să se scoale la cinci dimineaţa[1], şi toate acestea ca să fie

1 ***Brahmamuhurta*** *sau ora lui* ***Brahma*** *este perioada de timp ideală pentru meditaţie, rugăciune, practica yoga etc. Această perioadă începe cu 48 de minute înainte de răsăritul soarelui şi durează până la răsăritul soarelui.*

un copil bun, unul care nu-ţi iese din cuvânt; în caz contrar, e un copil rău.

Toţi cei naturali sunt copii răi, iar toţi cei artificiali sunt copii de treabă. Un astfel de om va avea toată viaţa de suferit. Se va duce de la un preot la altul, de la un *swami* la altul, de la un maestru la altul, iar toţi aceştia îi vor da să facă diverse lucruri, însă nimic nu-i va fi de prea mare ajutor din cauză că modul lui de viaţă e pe de-a-ntregul greşit, nu i se poate aduce nimic în plus din cauză că structura e greşită toată. Trebuie să renunţe la întreaga structură şi să creeze un nou început.

Dar aşa ceva ţi se pare prea mult. Ai trăit patruzeci, cincizeci de ani şi ai investit mult în modul tău de viaţă. Vii la mine, iar eu îţi spun să renunţi complet la el. Asta înţeleg eu prin *sannyas*, hotărârea de a renunţa la întreg modul tău de viaţă de până acum, hotărârea de a te transforma atât de mult încât să te delimitezi de trecut. Şi pentru că nu te mai identifici cu el, renunţi la toate investiţiile făcute şi la toate câştigurile pe care ţi le aduceau – fiindcă ai avut de câştigat, altminteri de ce te-ai fi înhămat la o aşa povară? Eşti răsplătit. Te respectă societatea – eşti o persoană respectabilă. Societatea te cinsteşte când o urmezi în toate cele.

Deci când spun să faceţi saltul în sannyas, vreau să spun că trebuie să vă schimbaţi tot modul de viaţă. Mai puţin de-atât nu e suficient. Nu se poate să schimb fragmente din voi, pentru că sunteţi bolnavi întru totul. Chiar dacă aş schimba fragmente din voi n-aş ajunge niciunde, fiindcă fragmentele nu pot schimba întregul – boala e mult prea mare. E mai probabil că boala va schimba fragmentul la loc. Dacă nu eşti pregătit să renunţi la tot, atunci nu e nimic de făcut. Poţi să meditezi, poţi să faci o MT[2], poţi să închizi ochii şi să recurgi la o mantra timp de zece minute dimineaţa şi zece minute seara, poţi să te păcăleşti la nesfârşit în multe feluri, cu speranţa că vei putea aduce o transformare fără să duci de râpă modul tău actual de viaţă.

Aşa se face că Mahesh Yogi are o atât de mare influenţă în occident. El nu se atinge de modul tău de viaţă. El nu-ţi spune niciodată să te schimbi. El spune că eşti bun indiferent cum ai fi. O mică doză de MT injectată şi totul va fi bine. E ca şi cum ai lua o

2 *(nota editorului) Meditaţia Transcendentală a lui Maharishi Mahesh Yogi*

pastilă; modul tău de viaţă nu e tulburat câtuşi de puţin. Oricine-ai fi, rău sau bun, adaugă mantra asta care trebuie efectuată zece minute dimineaţa şi zece minute seara, apoi totul va fi în regulă pentru că porţile paradisului sunt deschise şi te aşteaptă. Iar omul e atât de necugetat încât crede de fiecare dată în astfel de şiretlicuri. Căci nu e vorba de nimic altceva decât de nişte şiretlicuri. Ele pot să ajute numai asemenea unor tranchilizante. Te pot ajuta să te împaci cu modul tău greşit de a trăi – şi aici e problema, ar putea să te ajute în acest sens. Te-ar putea împăca cu modul tău de viaţă, dar modul tău de viaţă e fundamental greşit. Şi-atunci e mai bine să nu te împaci cu el. Astfel de şiretlicuri îţi pot aduce consolare, dar consolarea aceasta e otrăvitoare, fiindcă din cauza lor nu te vei mai schimba niciodată. Te vei împăca cu felul tău de a trăi şi vei crede că e totul în regulă pentru că faci ceva – Meditaţia Transcendentală.

Vei dormi puţin mai bine – ştiu că o mantra îţi poate aduce un somn mai bun. S-ar putea să te îmbolnăveşti mai rar – e posibil şi lucrul acesta, datorită faptului că vei fi mai împăcat cu modul tău greşit de viaţă. Dar nu aşa vei cunoaşte beatitudinea. Poate că vei fi mai puţin bolnav, dar asta nu te va conduce la extaz. Poate că îţi va permite să-ţi prelungeşti încă puţin suferinţa. Vei fi mai puţin neadaptat, dar nu vei deveni niciodată o fiinţă extatică, o fiinţă beatifică. Numai atunci când eşti capabil să renunţi în totalitate la vechiul tău stil de viaţă poţi deveni o fiinţă beatifică. Orice altceva mai puţin decât sannyas nu poate fi de ajutor.

Spiritul are un turn de necucerit, pe care nu-l pândeşte niciun pericol atâta vreme cât e păzit de Apărătorul nevăzut care acţionează inconştient şi ale cărui acţiuni deviază atunci când devin deliberate, reflexive şi intenţionale.

Evitaţi modul deliberat de a trăi, evitaţi calea voinţei, evitaţi calea intenţiei; mergeţi prin viaţă precum copiii, încrezători în natură. Când vă e foame, mâncaţi; când nu vă e foame, nu mâncaţi. Natura vă îndrumă. Când vă e somn, mergeţi la culcare. Dacă nu vă e somn, nu e nicio nevoie să vă culcaţi – nu vă mai gândiţi la asta. Nu mai faceţi nimic intenţionat şi în curând vă

veţi desprinde de modul acesta nevrotic de a trăi şi veţi reveni la sursă. Sursa aceea e tao.

Inconştienţa şi întreaga sinceritate a lui tao sunt tulburate de orice efort în direcţia demonstraţiei conştiente. Toate demonstraţiile de felul acesta sunt minciuni.

Trăiţi, dar nu faceţi din viaţa voastră o demonstraţie. Toate demonstraţiile de felul acesta sunt minciuni. Trăiţi, dar nu faceţi paradă. Nu vă transformaţi viaţa în spectacol, nu e nicio nevoie de aşa ceva. N-are nicio importanţă ce spun alţii, singurul lucru care contează e ceea ce eşti. Trăieşte conform naturii tale. Orice ar gândi ceilalţi despre tine e problema lor, tu n-ai de ce să-ţi faci griji în privinţa asta. Nu face din viaţa ta un spectacol, căci odată pornit pe drumul ăsta vei vedea că nu mai e chip să te opreşti. Vei etala mereu atitudini false, iar dacă oamenii respectă falsitatea, tu vei deveni fals. Dacă ei cred că un lucru e bun şi demn de respect, tu îl vei face chiar şi atunci când nu ai nici un motiv firesc.

Dacă vrei să devii pictor şi aceasta este o dorinţă inconştientă, devino pictor şi rămâi sărac. Nu deveni doctor şi bogat. Poate că devenind doctor te vei îmbogăţi, dar dacă n-ai avut în tine dorinţa inconştientă de a fi doctor, dacă ai făcut-o doar ca să fii pe placul părinţilor, societăţii, prietenilor, atunci vei rămâne neîmplinit chiar dacă vei ajunge extrem de bogat; iar ceea ce contează în ultimă instanţă e împlinirea.

Am auzit despre un doctor care a devenit cel mai renumit chirurg din ţara sa. A primit titlul de preşedinte al Societăţii Naţionale a Chirurgilor. În ziua în care a fost făcut preşedinte s a sărbătorit în cinstea lui. Dar el era trist.

Un prieten l-a întrebat: „De ce arăţi trist? Ar trebui să fii cel mai fericit om din lume. Ai devenit cel mai mare chirurg şi nimeni nu se poate pune cu tine acum. Cea mai mare onoare care i se poate face unui chirurg e să devină preşedinte al Societăţii Naţionale. Tu de ce eşti aşa de trist?"

Chirurgul i-a răspuns: „Eu nu mi-am dorit niciodată să devin chirurg. Am reuşit într-o meserie pe care nu mi-am dorit

o niciodată, iar acum nu mai am scăpare. Dacă aş fi fost slab în meseria mea, atunci mai era o şansă, dar aşa, nu mai am încotro."

Prietenul s-a mirat: „Cred că glumeşti. Ce tot spui? Familia ta e fericită, copiii tăi sunt fericiţi, toată lumea e fericită – şi toată lumea te respectă foarte mult." Chirurgul a continuat: „Numai că eu nu pot să mă respect, şi asta e ceea ce contează. Eu am vrut să mă fac dansator, dar mama şi tatăl meu s-au opus, iar eu a trebuit să fac ce zic ei. Am fost o cârpă. Şi nu sunt fericit pentru că am devenit cel mai mare chirurg; sunt nefericit din cauză că sunt cel mai prost dansator din lume. Nu ştiu să dansez, şi asta e marea problemă."

Împlinirea vine de la natură, nu de la societate. Porţi în tine destinul tău, dar sub forma unui lucru inconştient. Urmează-l. Nimeni în afară de tine nu va şti că ai ajuns unde trebuie, dar tu vei fi conştient de asta. Poate că nu vei lua un premiu Nobel, fiindcă acesta nu i-a fost acordat niciodată unei persoane împlinite. Niciun om împlinit nu a primit până acum un premiul Nobel – niciun Buddha, niciun Iisus – şi nici de acum înainte nu se va întâmpla lucrul acesta, pentru că premiul Nobel i se acordă cuiva care a făcut din toată inima ce i a spus societatea şi care a atins obiectivele societăţii, nu pe ale sale proprii. Uitaţi-vă la câştigătorii premiilor Nobel şi veţi vedea că oameni mai trişti ca ei nu găsiţi. Cei mai mulţi dintre ei se sinucid, lucru care nu e deloc întâmplător, ci are o semnificaţie profundă. Cei mai mulţi se simt neîmpliniţi. Premiile nu te pot împlini.

Lasă natura inconştientă să se manifeste în voie; nu impune tu nimic în mod conştient.

Inconştienţa şi întreaga sinceritate a lui tao sunt tulburate de orice efort în direcţia demonstraţiei conştiente. Toate demonstraţiile de felul acesta sunt minciuni.

Toţi oamenii voştri de succes sunt mincinoşi. Uitaţi-vă la ei, la aşa-zişii oameni de succes, şi nu veţi găsi decât minciuni.

Mulla Nasruddin s-a dus la doctor pentru că era bolnav. Doctorul l-a întrebat: „Nasruddin, consumi băuturi alcoolice?" Nasruddin i-a răspuns: „Nu" – şi-i tremurau mîinile. Chiar şi în

momentul acela el era tot beat, îi duhnea respiraţia. Doctorul a continuat: „Bine. Afemeiat eşti?" Nasruddin a răspuns: „Nu" – şi doar ce venise de la o prostituată, avea urme de ruj pe faţă. „De fumat, fumezi, Nasruddin?" a mai întrebat doctorul. „Nu, niciodată," a răspuns Nasruddin – şi din buzunar i se vedea pachetul de ţigări, iar degetele îi erau maronii. „Atunci ce faci?", l-a întrebat doctorul. „Mint", i-a răspuns Mulla Nasruddin.

Aşa sunt toţi oamenii voştri de succes; cu cât eşti un mincinos mai mare, cu atât mai mare succes ai. Ca să reuşeşti în lumea asta trebuie să fii un mincinos. Dar atunci te pierzi pe tine. Reuşeşti în lumea asta, dar pierzi în cealaltă. Iar la socoteala finală, cea care contează e cealaltă.

Toate demonstraţiile de felul acesta sunt minciuni. Când cineva se etalează în felul acesta ambiguu, lumea dă năvală înăuntru şi-l întemniţează.

Odată ce manifeşti înclinaţie spre demonstraţii şi paradă, lumea dă năvală înăuntru şi îndată te întemniţează. Ai devenit o victimă.

Nu mai e protejat de sinceritatea lui tao. Fiecare faptă nouă e un nou eşec.

Odată ce a început să te intereseze ce spun ceilalţi despre tine, fiecare faptă nouă a ta va fi un eşec. Aici se poate să ai succes cu faptele tale, dar succesul acesta e total nefolositor pentru că nu te va putea face niciodată să te simţi împlinit, nu vei înflori niciodată datorită lui. Nu ajungi niciodată la împlinirea destinului propriu, sămânţa din tine rămâne la stadiul de sămânţă. Poţi să aduni tăieturi din ziare în care se vorbeşte despre tine, dar tăieturile acelea moarte şi certificatele pe care ţi le pui pe peretele din camera de zi n-au nicio legătură cu viaţa. Feţele pe care ţi le pui când ieşi afară, zâmbetele false, toate astea nu înseamnă viaţă. Şi încetul cu încetul, cu fiecare faptă nouă, te afunzi tot mai mult în minciuni. Cum crezi că ai putea să fii beatific trăind în minciună? Poate că vei ajunge să obţii multe dintre prostiile

preţuite în lumea asta, dar vei pierde tot ceea ce contează în realitate.

Spune Chuang Tzu: fii în tao, fii în el cu sinceritate, cu autenticitate. Singura sinceritate care ţi se cere e aceea faţă de tao – natura ta lăuntrică, fiinţa ta autentică. Nu e nevoie de nicio altă sinceritate, lasă lumea întreagă să spună că eşti nesincer. Asta i-a spus lui Buddha tatăl său, din cauză că Buddha şi-a părăsit părinţii. Asta i-a spus şi soţia lui, pentru că o părăsise. Asta i-a spus tot regatul, din cauză că-i părăsise pe toţi. El însă era fericit şi a rămas sincer faţă de tao al său, faţă de natura sa interioară. Şi a zis: „Altă cale nu e posibilă. Dacă suferiţi, suferiţi din cauza aşteptărilor voastre, nu din cauza mea."

Eşti aici ca să te împlineşti pe tine însuţi, ceilalţi sunt aici ca să se împlinească pe ei înşişi. Dacă aşteaptă ceva de la tine, e problema lor; vor suferi, dar tu n-ai de ce să devii fals pentru ei.

Fii sincer faţă de natura ta interioară şi ajută-i pe ceilalţi să fie sinceri faţă de natura lor. Asta numesc eu un om religios. Un om religios e acela care e sincer faţă de natura lui lăuntrică şi îi ajută pe ceilalţi să fie sinceri faţă de propria lor natură. Te afli aici ca să-ţi împlineşti destinul, iar ceilalţi sunt aici ca să şi-l împlinească pe-al lor. Nu aştepta nimic din partea lor, altminteri îi vei determina să facă lucruri de ochii lumii, îi vei transforma în mincinoşi. Nu aştepta nimic de la nimeni şi nici nu împlini tu aşteptările pe care le au ceilalţi faţă de tine.

E anevoios, dar asta înseamnă sannyas, la asta se referă el. Nu hrăni aşteptările nimănui cu privire la tine. Nu le da celorlalţi câtuşi de puţin de înţeles că ai fi dispus să le împlineşti aşteptările. Oricât de mult ai avea de suferit din această cauză, fii gata să suferi, dar nu le permite celorlalţi să aibă aşteptări în ceea ce te priveşte. În caz contrar, lumea te va închide în ea şi aşa apare întemniţarea.

Odată ce ai dat din cap în semn că da atunci când cineva îţi cere să faci ceva, ai intrat deja în închisoare, ai intrat deja în tunel şi acum, cu fiecare pas, cu fiecare faptă nouă, îţi vei amplifica nenorocirea, îţi vei adânci neîmplinirea, vei multiplica minciunile şi eşecurile. Renunţă să mai împlineşti aşteptările celorlalţi şi renunţă la a mai cere celorlalţi să ţi le împlinească pe ale tale. Ţine minte: dacă suferi, suferi din cauza ta. Dacă

ceilalţi suferă, suferă din cauza lor. Nimeni nu suferă din cauza celorlalţi – ţine minte bine lucrul acesta. Doar atunci vei putea să fii realmente sincer faţă de sinele tău lăuntric; iar o astfel de sinceritate e religiozitate.

Hinduşii i-au spus Rit. Iisus îi spune Împărăţia Cerului, Chuang Tzu îi spune tao. Oricare ar fi cuvântul folosit, semnificaţia este să nu te desparţi de ceea ce e inconştient în tine şi să curgi împreună cu el fără să pui niciun fel de condiţii. Înseamnă să curgi necondiţionat împreună cu inconştientul oriunde te duce el, şi să te încrezi în el.

Asta înseamnă încredere. Nu o credinţă într-un Dumnezeu, nu o credinţă într-un rai sau un iad, nu o credinţă în concepte, teorii sau filozofii. Încrederea înseamnă să te încrezi în natura din care ai venit şi la care, într-un final, te vei întoarce. Dacă ai încredere în natura aceasta te vei întoarce la ea împlinit, iar fiecare moment al vieţii tale va fi o împlinire nouă şi mai profundă. Altminteri, fiecare faptă nouă a ta e un nou eşec.

Dacă faptele sale se desfăşoară în public, la lumina zilei, va fi pedepsit de către oameni. Dacă se desfăşoară în ascuns, în secret, va fi pedepsit de spirite.

Nu face paradă. Dacă faci paradă în public, la lumina zilei, vei fi pedepsit de oameni. Lucrul acesta trebuie înţeles: când devii un saltimbanc, când faci din viaţa ta un spectacol de circ, oamenii te vor aprecia pentru că le satisfaci capriciile, le satisfaci aşteptările. Te vor aplauda, dar nu pentru mult timp. Mai devreme sau mai târziu vor începe să îţi simtă minciunile – doar nu-ţi închipui că poţi păstra o minciună la nesfârşit? Adevărul iese la iveală, iar când încep să-ţi simtă minciunile, te vor pedepsi.

Uitaţi-vă la Richard Nixon: asta se întâmplă tuturor celor care îşi transformă viaţa în spectacol. La început eşti aplaudat, fapt care face din tine o victimă: de-acum vei minţi tot mai mult şi mai mult, ca să primeşti în continuare aplauze. Vei veni în întâmpinarea aşteptărilor celorlalţi şi îţi vei pierde din ce în ce mai mult autenticitatea. Un cerc vicios ia naştere. Şi cu cât devii mai neautentic, cu atât mai mult vor vedea ceilalţi că minţi. După

care vor începe să te pedepsească.

De fiecare dată când ceilalţi te apreciază, ai grijă: eşti pe un drum primejdios. Mai devreme sau mai târziu te vor pedepsi. Când oamenii vorbesc despre succesul tău, ai grijă: căderea nu e departe. Când te pun pe piedestal, fugi, căci mai devreme sau mai târziu te vor azvârli de pe el. Dar tu eşti atât de prost încât nu vezi că şi altul a fost pe piedestalul acela înaintea ta. Ceilalţi l-au pus acolo, iar acum l-au dat jos pentru tine. Acum te primesc pe tine cu onoruri, dar mai devreme sau mai târziu vor găsi pe altcineva dispus să facă din viaţa lui un spectacol pentru ceilalţi, iar pe tine te vor azvârli jos. Lucrul acesta li se întâmplă tuturor celor care trăiesc în funcţie de opinia publică. Nu căuta succesul în lumea de afară şi nu vei avea parte de nicio cădere. Nu cere oamenilor să te respecte şi atunci nu vei fi nici insultat.

Chuang Tzu spune: fii ultimul, astfel ca nimeni să nu te împingă înapoi. Nu te duce în fruntea tuturor, căci atunci te vor duşmăni cu toţii, iar mai devreme sau mai târziu te vor pedepsi. Fiecare lucru îşi are opusul: dacă te apreciază, te vor pedepsi cândva, dacă te respectă, apoi te vor insulta. Care e mecanismul din spatele acestor schimbări? Atunci când cineva te respectă, în adâncul său se simte insultat – în adâncul său simte că ţi-a devenit inferior. Cum ar putea să ţi-o ierte? Nu poate. Într-o zi, cândva, conturile trebuie să fie reglate. Când s-a înclinat şi ţi-a atins picioarele, în chiar acel moment s-a deschis în el o rană adâncă: s-a pus pe o poziţie inferioară ţie. De-acum va trebui să demonsteze că nu e nici el mai prejos. Şi într-o zi va demonstra că e mai sus decât tine.

Încercaţi să înţelegeţi mecanismul lăuntric: trebuie reglate conturile, nu se poate continua cu un dezechilibru. Ori de câte ori apreciezi pe cineva, în chiar acel moment, dacă eşti atent, îţi poţi da seama că ai vrea în acelaşi timp să-l şi insulţi. Nu e nevoie decât de un interval de timp. Mai devreme sau mai târziu, va veni timpul s-o faci. Un om înţelept nu-ţi cere niciodată să-l apreciezi. Când vii la el cu o cunună de lauri, el îţi spune: „Opreşte-te imediat, căci mai târziu va trebui să dau socoteală pentru asta."

Dacă faptele sale se desfăşoară în public, la lumina

zilei, va fi pedepsit de către oameni. Dacă se desfăşoară în ascuns, în secret, va fi pedepsit de spirite.

Poate că nu în public îţi etalezi virtuţile, ci în intimitate. Oamenii au devenit atât de falşi încât până şi la ei în baie, când sunt singuri, sunt mincinoşi. Nici măcar acolo nu sunt autentici. Minciunile ţi s-au întipărit atât de adânc încât nu mai poţi să te desprinzi de ele cu uşurinţă, te urmează pretutindeni. Până şi în vise minţi – până şi în vise. Minciunile au prins rădăcini atât de adânci încât până şi acolo te urmează. Dacă vrei să-ţi omori tatăl, în vis ai să-ţi omori unchiul. În felul acesta te urmează minciunile. Unchiul nu ţi-a făcut nimic, dar el e cel mai aproape şi seamănă cu tatăl tău. Chiar şi în vis e dificil să-ţi omori tatăl. De aceea au devenit visele atât de complexe şi e nevoie de diverşi Freud şi Jung care să le interpreteze. Tu vii cu unchiul, iar Freud citeşte în el tatăl. Unchiul nu e decât un simbol – e cel mai apropiat de tată.

Dacă te manifeşti artificial în intimitate, atunci natura însăşi te va pedepsi. Afectarea trebuie pedepsită. La asta se referă Chuang Tzu când vorbeşte despre spirit: natura însăşi te va pedepsi.

Dacă nu vrei să fii pedepsit, atunci nu te comporta teatral. Fii natural, orice-ar zice ceilalţi. Nu te schimba doar pentru că zic ei una sau alta. Chiar dacă spun că eşti răzvrătit, că eşti criminal, că eşti rău, malefic, lasă-i să creadă orice. Chiar dacă te răstignesc, lasă-i s-o facă, dar tu rămâi credincios ţie însuţi. Iisus ar fi putut scăpa de răstignire, Pilat din Pont era gata să-l ierte, Iisus nu trebuia decât să i-o ceară. Dar el nu i-a cerut-o, pentru că era credincios în mod autentic naturii sale interioare.

Când Socrate a fost pedepsit de atenieni, i s-a pus o condiţie. I s-a spus: „Dacă promiţi curţii că nu mai umbli prin oraş discutând pe teme filozofice, dacă-ţi ţii gura, vei putea fi iertat."

Socrate a râs şi-a zis: „Aşa ceva e imposibil, pentru că nu pot să mă dezic de natura mea proprie, de adevărata mea natură. Aşa sunt eu şi voi continua să vorbesc. Puteţi să mă omorâţi, asta voi hotărâţi." A acceptat otrava, dar n-a acceptat să tacă. N-a acceptat să-şi ţină gura.

Fii sincer faţă de tine însuţi şi nu te uita la ce spun alţii.

Numai aşa ajungi la divin, pentru că numai aşa eşti natural.

Fie ca toţi să înţeleagă semnificaţia sincerităţii şi să se păzească împotriva etalării de sine. Vor trăi astfel în bună pace cu oamenii şi cu spiritele şi vor acţiona corect, la adăpost de privirile celorlalţi, în singurătate, în turnul spiritului lor.

Vor trăi astfel în bună pace cu oamenii şi cu spiritele... Dacă nu te interesează câtuşi de puţin să arăţi cine eşti tu, vei trăi în bună pace cu natura şi cu oamenii. Chiar dacă te omoară, vei avea sufletul împăcat. Iisus avea sufletul împăcat atunci când a fost răstignit. Socrate era la fel de senin ca oricând atunci când a băut otrava. Vei avea sufletul împăcat. Ce importanţă are ce fac ei? Tu rămâi neatins, tu rămâi detaşat, la adăpost în turnul spiritului tău. Eşti protejat în natura ta interioară – nimic nu ajunge până la tine.

Vor trăi astfel în bună pace cu oamenii şi cu spiritele şi vor acţiona corect, la adăpost de privirile celorlalţi, în singurătate, în turnul spiritului lor.

Iar când Chuang Tzu spune că vor acţiona corect, nu vrea să spună că vor acţiona bine din punct de vedere moral. Nu, el spune că vor acţiona natural. Natural înseamnă corect; uşor înseamnă corect; a fi tu însuţi înseamnă a acţiona corect. Să fii tu însuţi e tot ceea ce poţi fi cu adevărat. Orice altceva înseamnă să deviezi.

Destul pentru azi.

CAPITOLUL 3

Fuga de umbră

A fost odată un om atât de tulburat la vederea propriei umbre şi atât de nemulţumit de zgomotul paşilor săi, încât s-a hotărât să scape de ambele.

Metoda care i-a venit în minte a fost să fugă de ele. Aşa că s-a ridicat în picioare şi a rupt-o la fugă.

Dar de fiecare dată când punea piciorul jos se auzea pasul, în timp ce umbra se ţinea de el fără nicio greutate.

A pus eşecul acesta pe seama faptului că nu fugea îndeajuns de tare. Aşa că a mărit viteza tot mai mult şi mai mult, alergând fără oprire, până când a căzut mort.

N-a putut să-şi dea seama că dacă ar fi păşit într-un loc umbros, umbra proprie ar fi dispărut, iar de s-ar fi aşezat jos şi ar fi rămas nemişcat, nici zgomotul de paşi n-ar mai fi existat.

Omul dă singur naştere confuziei în care trăieşte din cauză că respinge în continuu tot ce ţine de el însuşi, se autocondamnă, nu se acceptă. Atitudinea aceasta a lui are drept rezultat un lanţ al confuziei, haosului lăuntric şi suferinţei. De ce nu te accepţi aşa cum eşti? Unde e problema? Existenţa întreagă te acceptă aşa cum eşti, dar tu nu te accepţi.

Ţi-ai fixat un ideal la care să ajungi. Idealul acela e întotdeauna undeva în viitor – altfel nici nu se poate, nu există ideal legat de prezent. Iar viitorul nu e nicăieri, el n-a luat încă naştere. Din cauza idealului, trăieşti într-un viitor care nu e altceva decât un vis. Din cauza idealului nu poţi trăi aici şi acum, din cauza idealului te condamni.

Toate ideologiile, toate idealurile dezaprobă ceea ce eşti în prezent, fiindcă astfel ia naştere în minte o imagine a ceea ce ar trebui să fii, iar comparându-te mereu cu imaginea vei simţi întruna că lipseşte ceva. Nu lipseşte nimic; eşti perfect în măsura în care perfecţiunea e posibilă.

Încearcă să înţelegi lucrul acesta, fiindcă numai atunci vei putea înţelege parabola lui Chuang Tzu. Este una dintre parabolele cele mai frumoase rostite vreodată şi una care pătrunde adânc în însuşi mecanismul minţii omeneşti. De ce porţi fără încetare idealuri în minte? De ce nu ajunge ceea ce eşti? Ce te împiedică să fii în chiar acest moment asemenea zeilor? Cine îţi stă în cale, cine te opreşte? De ce nu poţi, în chiar acest moment, să te bucuri şi să fii beatific? Care e piedica? Piedica o reprezintă idealul.

Cum să te bucuri câtă vreme ai atâta furie în tine? Mai întâi trebuie să te eliberezi de furie. Cum să fii beatific cu atâta sexualitate în tine? Mai întâi trebuie să scapi de ea. Cum să fii asemenea zeilor care savurează fiecare clipă? Tu eşti plin de lăcomie, de patimă, de mânie. Mai întâi să dispară acestea, şi abia după aceea vei fi precum zeii.

Aşa se naşte un ideal, iar din cauza idealului condamni ceea ce eşti în prezent. Compară-te cu idealul şi n-ai să fii niciodată perfect; e imposibil. Odată ce l-ai introdus pe „dacă", beatitudinea nu mai e posibilă, din cauză că acel dacă nu-ţi mai dă pace.

Dacă spui: „Când vor fi îndeplinite condiţiile acestea, atunci voi fi eu beatific", înseamnă că aştepţi un lucru imposibil. Şi-apoi, chiar dacă respectivele condiţii ar fi vreodată îndeplinite, până să se întâmple lucrul acesta îţi vei fi pierdut însăşi capacitatea de a te bucura şi de a celebra. Mai mult chiar, când ajung să fie îndeplinite condiţiile – dacă ajung să fie îndeplinite vreodată, fiindcă lucrul acesta e practic imposibil – mintea ta va născoci idealuri noi.

Aşa ai ratat viaţa de-a lungul multor vieţi. Făureşti un ideal, apoi vrei să fii respectivul ideal; urmarea e că te simţi condamnat şi inferior. Mintea visătoare îţi condamnă realitatea. Visele îţi creează necazuri.

Eu îţi spun să faci tocmai invers: fii în chiar momentul de faţă asemenea zeilor. Lasă mânia în pace, lasă sexul în pace, lasă lăcomia să-şi vadă de treabă – tu sărbătoreşte viaţa; iar cu timpul

sărbătoarea va creşte, iar mânia va pierde teren; beatitudinea va creşte, lăcomia se va diminua; bucuria se va amplifica, sexul va da înapoi. Aceasta este direcţia de mers, nu cea opusă. Când cineva poate să sărbătorească viaţa în totalitatea ei, tot ceea ce e în neregulă dispare de la sine; însă dacă încerci ca mai întâi să te ocupi de eliminarea răului, acesta nu va dispărea niciodată. E ca şi cum te-ai lupta cu întunericul. În casa ta e beznă, iar tu întrebi: „Cum să aprind lumânarea? Înainte de a aprinde lumânarea trebuie să scap de întunericul ăsta."

Aşa faci dintotdeauna, spui că mai întâi trebuie să dispară lăcomia şi apoi poate avea loc samadhi, extazul. E o idee prostească. Ceea ce spui tu e că mai întâi trebuie să dispară întunericul şi abia apoi poţi să aprinzi o lumânare – ca şi cum te-ar împiedica întunericul! Întunericul e o nonentitate, e nimic, nu are nicio soliditate. E doar o absenţă, nu o prezenţă; e absenţa luminii. Aprinde lumina şi întunericul va dispărea. Fă din viaţă o sărbătoare, devino o flacără beatifică şi tot ceea ce e rău va dispărea. Mânia, lăcomia, sexul şi orice altceva invoci ca pretext nu reprezintă lucruri solide; ele nu sunt decât absenţa unei vieţi beatifice, extatice.

Eşti furios din cauză că nu poţi să te bucuri; nu altcineva îţi provoacă mânia, ci tu eşti mânios din cauză că nu te bucuri de nimic şi trăieşti nefericit – de aici vine mânia. Ceilalţi sunt doar pretexte. Neputând să celebrezi, iubirea nu-ţi apare – de aceea sexul e acaparator. Ocupându-te de sex sau de mânie înseamnă să te ocupi de umbre. Iar mintea spune: „întâi de toate distruge astea şi după aceea va coborî Dumnezeu". Vorbim aici despre una dintre prostiile cele mai patentate ale omenirii, despre una dintre prostiile cele mai vechi. Şi aproape că n-a fost om care să scape neatins de ea.

Îţi vine greu să crezi că în chiar momentul acesta eşti zeu, dar te întreb: ce lipseşte? Ce-ţi lipseşte ţie ca să fii zeu? Eşti viu, respiri, eşti conştient – ce altceva îţi mai trebuie? Fii precum zeii în chiar momentul acesta. Chiar dacă simţi că e doar un „ca şi cum", nu-ţi bate capul cu asta. Chiar dacă simţi că „doar mă prefac că sunt ca un zeu", prefă-te, nu face din asta o problemă. Începe cu un „ca şi cum", iar în curând va urma realitatea, pentru că în realitate chiar asta eşti. Iar odată ce ai început să exişti ca

un zeu, toată nefericirea, toată confuzia, tot întunericul dispare. Transformă-te în lumină, iar transformarea aceasta nu depinde de îndeplinirea niciunor condiții.

Acum voi pătrunde în parabola aceasta frumoasă.

A fost odată un om atât de tulburat la vederea propriei umbre și atât de nemulțumit de zgomotul pașilor săi, încât s-a hotărât să scape de ambele.

Ține minte: omul acela ești tu. Omul acela există în fiecare. Așa te comporți de când te știi. Și așa funcționează și logica ta: trebuie să fugi de umbră. Omul despre care vorbim era foarte tulburat la vederea umbrei sale. De ce? Ce e rău în a avea o umbră? De ce să te simți deranjat de ea? Pentru că el auzise poate – trebuie să-i fi spus visătorii – că zeii nu au umbră. Când merg, nu fac umbră. Omul nostru era tulburat din cauza acestor zei.

Se spune că în rai soarele răsare, iar zeii merg fără să facă umbră, că sunt străvezii. Eu însă vă spun, așa ceva e un vis. Nu există nicăieri – nu poate exista – ceva care să nu facă umbră. Dacă ceva există, atunci face umbră; dacă nu există, doar atunci umbra dispare.

A fi înseamnă a face umbră. Mânia ta, sexul tău, lăcomia ta – toate acestea sunt umbre. Ține minte: sunt umbre. Ele există, într-un fel, și totuși nu există: asta înseamnă o umbră. N-are substanță. O umbră e doar o absență. Stai în bătaia razelor soarelui, acestea cad asupra ta, iar câteva dintre ele nu pot trece de tine. Și-atunci se conturează umbra. Ea nu e decât o absență. Stai în calea razelor soarelui, astfel ia naștere umbra.

Umbra nu are substanță, tu ești cel care are substanță. Tu ai substanță: de aceea ia naștere umbra. Dacă ai fi asemenea unei năluci, n-ai mai face umbră. Iar îngerii din ceruri nu sunt decât năluci, năluci închipuite de voi și de ideologii voștri, oameni care făuresc idealuri. Omul din parabolă era tulburat deoarece auzise că devii zeu numai atunci când îți dispare umbra.

A fost odată un om atât de tulburat la vederea propriei umbre și atât de nemulțumit de zgomotul pașilor săi, încât s-a hotărât să scape de ambele.

Ce anume te deranjează atât de mult? Dacă pătrunzi în adâncime, nu vei găsi decât sunetul paşilor tăi. De ce eşti atât de deranjat de sunetul paşilor tăi? Corpul tău e un corp solid, deci e firesc să produci un oarecare sunet – trebuie să te împaci cu faptul acesta.

Dar omul din poveste auzise că zeii n-au umbră, iar când păşesc nu se aude nimic. Astfel de zei nu pot fi decât închipuiri; ei nu există decât în mintea noastră. Raiul acesta nu e nicăieri. Atunci când ceva există, el produce sunet în jurul lui; i se aud paşii, i se vede umbra. Aşa stau lucrurile şi nu ai ce să faci în privinţa asta; aşa e natura. Dacă încerci să aduci vreo schimbare în această privinţă, o vei lua pe un drum greşit, îţi vei irosi viaţa toată, iar la sfârşit vei avea sentimentul că n-ai ajuns nicăieri. Umbra e tot acolo, sunetul paşilor se face în continuare auzit, iar moartea îţi bate la uşă. Înainte ca moartea să-ţi bată la uşă, acceptă-te aşa cum eşti – iar rezultatul acceptării va fi un miracol. Miracolul constă în aceea că atunci când te accepţi, încetezi să mai fugi de tine.

În momentul de faţă, fiecare dintre voi fuge de el însuşi. Chiar dacă veniţi la mine, o faceţi din aceeaşi pornire de a fugi de voi înşivă. De aceea nu mă puteţi întâlni, aici e prăpastia. Dacă aţi venit la mine ca să fugiţi de voi înşivă, nu mă veţi putea întâlni, fiindcă tot efortul meu are drept scop să vă ajute să nu mai fugiţi de voi. Nu încercaţi să fugiţi de voi, nu aveţi cum să fiţi vreodată altcineva decât cei care sunteţi. Aveţi un destin anume şi o individualitate anume.

Tot aşa cum degetul mare de la mână lasă un semn, o amprentă unică şi individuală – felul acelui deget n-a mai existat niciodată până la tine şi nu va mai exista niciodată de acum înainte, îţi aparţine ţie şi numai ţie, nu va mai exista altul asemenea lui – tot aşa e şi în cazul fiinţei tale. Ai o fiinţă unică şi individuală, neasemuită. N-a mai existat şi nu va mai exista niciodată; tu eşti singurul care o are. Celebreaz-o! Fiecăruia dintre voi îi e dat ceva unic, Dumnezeu a făcut un dar unic fiecăruia dintre voi, iar voi îl condamnaţi. Vreţi ceva mai bun! Voi încercaţi să fiţi mai înţelepţi decât existenţa, mai înţelepţi decât tao – încercând să fiţi astfel, greşiţi.

Ţineţi minte: partea nu va putea fi niciodată mai înţeleaptă decât întregul, iar ceea ce face întregul, indiferent ce face el,

este lucrul ultim, iar voi nu-l puteți schimba. Puteți să depuneți eforturi ca să-l schimbați, în felul acesta irosindu-vă viața, dar nu veți obține nimic în schimb.

Întregul e vast, tu nu ești decât o celulă atomică. Oceanul e vast, tu nu ești decât o picătură din el. Tot oceanul e sărat, tu încerci să fii dulce. E imposibil! Dar egoul vrea să facă imposibilul, greul, ceea ce nu poate fi făcut. Iar Chuang Tzu spune: când îți e ușor, atunci e bine. De ce nu poți să simplifici lucrurile și să ai o atitudine de acceptare? De ce să nu spui „da" umbrei? În momentul în care îi spui „da", ai și uitat de ea, dispare – din minte, cel puțin, chiar dacă rămâne alături de corp. Dar care e problema? Ce problemă poate să creeze o umbră? De ce să faci o problemă din asta? Așa cum ești acum, faci o problemă din orice. Omul acesta se simțea foarte încurcat la vederea umbrei sale, foarte tulburat. I-ar fi plăcut să fie zeu, i ar fi plăcut să fie fără de umbră.

Dar tu ești deja precum un zeu și n-ai avea cum să fii ceva ce nu ești deja. Cum ai putea fi? Poți să fii doar ceea ce ești; orice devenire nu e decât o îndreptare către ființa care e deja acolo. Poate că vei rătăci aiurea, și vei bate la ușile altora, dar asta nu e altceva decât un joc de-a v-ați ascunselea cu tine însuți. Depinde de tine în ce măsură vei bate la ușile altora și vei rătăci încolo și-ncoace. Într-un final vei ajunge la ceea ce e al tău și la înțelegerea faptului că ceea ce e al tău a fost mereu acolo. Nimeni nu ți-l poate lua. Natura, tao nu-ți poate fi luat.

Omul acesta era deranjat de umbra lui. Metoda care i-a venit în minte a fost să fugă de ea. Asta e metoda care le vine tuturor în minte. Se pare că mintea are o logică vicioasă.

De exemplu, dacă te simți mânios, ce ai să faci? Mintea îți va spune: „Nu fi mânios; fă un jurământ în scopul ăsta." Ce vei face? O vei reprima, iar cu cât o reprimi mai mult, cu atât va coborî mânia până la însăși rădăcina ființei tale. Și-atunci nu vei mai fi doar uneori mânios, iar alteori lipsit de mânie. Dacă ai reprimat prea mult, vei fi mânios în continuu, mânia îți va intra în sânge, te va otrăvi cu totul. Se va infiltra în toate relațiile tale. Chiar dacă te îndrăgostești de cineva, furia va fi prezentă și dragostea va deveni violentă. Chiar dacă încerci să ajuți pe cineva, ajutorul tău va fi otrăvit, din cauză că în tine e otravă. Și ea se va afla în

tot ceea ce faci, faptele tale te vor reflecta. Când vei simți din nou mânie, mintea îți va spune: „N-ai reprimat cum trebuie, reprimă serios." Dar mânia e acolo tocmai din cauza reprimării, iar în timpul acesta mintea spune: „Reprimă cum trebuie!" Ceea ce va urma va fi mai multă furie.

Mintea ta e sexuală din cauza reprimării, dar mintea-ți spune: „Reprimă de tot, găsește metode noi și căi noi prin care să reprimi de tot sexul, doar așa poate înflori brahmacharya." Dar brahmacharya nu înflorește așa. Prin reprimare, sexul ajunge și în minte, nu mai rămâne doar în corp, devine cerebral. Și-atunci te gândești întruna la el, iar și iar. Din cauza asta există atâta literatură pornografică în lume.

De ce le place oamenilor să vadă fotografii cu femei goale? Nu sunt de ajuns femeile în carne și oase? Ba sunt, sunt mai mult decât de ajuns! Deci ce nevoie e de poze? Fotografia e întotdeauna mai sexuală decât femeia reală. O femeie adevărată are un corp și o umbră, iar pașii ei se vor auzi, vor isca un sunet. O fotografie e un vis: e absolut mentală, cerebrală, și nu are umbră.

Femeia reală va transpira, corpul ei va avea un miros; poza nu transpiră niciodată și nici corpul ei n-are miros. Femeia reală se va înfuria, în timp ce poza nu se înfurie niciodată. Femeia reală va îmbătrâni, fotografia va rămâne mereu tânără și radiind prospețime. Imaginea e mentală. Cei care reprimă sexul în corp vor deveni sexuali în plan mental. Mintea lor pătrunde în sexualitate și atunci se ajunge la boală.

Dacă ți-e foame, nu e nicio problemă, mănâncă. Dar dacă te gândești toată ziua la mâncare înseamnă că ai o obsesie, o boală. Când îți e foame, e totul în regulă dacă mănânci și ți-ai luat apoi gândul de la mâncare. Dar tu nu-ți iei niciodată gândul de la nimic, totul continuă în minte.

Nevasta lui Mulla Nasruddin era bolnavă și suferise o operație. Se întorsese acasă de la spital de câteva zile, așa că l am întrebat pe Mulla: „Cum se simte soția ta? Și-a revenit după operație?" „Nu", mi-a răspuns el, „tot mai vorbește despre asta".

Dacă te gândești la ceva, vorbești despre ceva, acel ceva e prezent acolo. Iar acum e și mai periculos, pentru că un corp își

revine, dar mintea o poate ține așa la nesfârșit. Corpul își poate reveni, dar mintea nu-și va reveni niciodată.

Dacă reprimi foamea în corp, ea trece în minte. Problema n-a fost eliminată, ci a fost vârâtă adânc înăuntru. Reprimă ceva, orice, iar acel ceva va pătrunde în tine până la rădăcina ființei tale. După care mintea va spune că dacă nu reușești să scapi de lucrul reprimat, înseamnă că ceva nu merge cum trebuie, nu depui suficient efort. Străduiește-te mai cu îndârjire.

Metoda care i-a venit în minte a fost să fugă de ele.

Mintea are doar două variante: luptă sau fugi. Ori de câte ori există o problemă, mintea spune ori să lupți cu ea, ori să fugi de ea. Iar ambele variante sunt greșite. Dacă lupți, rămâi cu problema. Dacă lupți, problema va rămâne mereu acolo. Dacă lupți, ești divizat, deoarece problema nu e în afară, problema e în tine.

De exemplu, dacă apare furia în tine și lupți împotriva ei, ce se va întâmpla? Jumătate din ființa ta va fi cu furia, iar jumătate cu ideea aceasta a luptei împotriva furiei. E ca și cum s-ar lupta între ele cele două mâini ale tale. Care dintre ele va învinge? Energie risipită, cu atât te vei alege. Niciuna dintre părți nu va ieși învingătoare. Te poți păcăli singur că acum ți-ai suprimat furia, că acum ai furia sub control, dar în cazul acesta va trebui s-o ai în permanență sub control, nu vei avea voie să iei pauză nici măcar un moment. Dacă uiți o clipă de ea, victoria ta se va duce de râpă cu totul.

Așa că cei care au reprimat ceva sunt mereu în gardă, de teamă să nu le scape iar la suprafață lucrul reprimat. Ei nu se pot relaxa niciodată. De ce a devenit relaxarea un lucru atât de dificil? De ce nu poți să dormi? De ce nu poți să fii relaxat? De ce nu poți să te lași într-o stare de abandon? Din cauză că ai reprimat atâtea. Ți-e teamă că dacă te relaxezi, ele vor ieși la suprafață. Așa-zișii voștri oameni religioși nu se pot relaxa. Sunt încordați, iar încordarea le vine din faptul că au reprimări. Tu le spui să se relaxeze, dar ei știu că dacă se relaxează, dușmanul se va arăta; nu-și permit să se relaxeze. Le e frică de somn.

Duceți-vă la *mahatmașii* voștri și veți vedea că le e frică de

somn mai mult ca de orice altceva. Şi-şi spun în sinea lor că va veni ziua când vor fi capabili să nu mai doarmă deloc. Îşi scurtează somnul de la opt ore la şase ore, de la şase la cinci, de la cinci la trei, la două ore. Iar dacă un călugăr bătrân, un *sannyasin*, poate să doarmă numai două ore, se consideră că e o mare realizare. E o prostie. Aşa ceva nu e o realizare. Şi nu la asta se referă Krishna când spune, în Gita, că atunci când lumea doarme, yoghinul e treaz. Nu ăsta e înţelesul. Înţelesul e că trupul e relaxat, trupul adoarme, dar conştiinţa interioară rămâne vigilentă chiar şi în somn. E vorba de cu totul altceva, nu are nimic de-a face cu somnul obişnuit.

În realitate, un yoghin doarme mai bine decât tine. E normal, pentru că se poate relaxa, nu se teme s-o facă. Dar aceşti aşa-zişi oameni religioşi se tem din cauză că în vis le va apărea tot ceea ce au reprimat. În autobiografia lui, Mahatma Gandhi a scris: „Mi-am învins sexul în orele de veghe, dar în somn, visele sexuale încă persistă." Şi vor persista, fiindcă un lucru reprimat se va arăta în vis. De ce în vis? Deoarece acum eşti adormit, cenzorul e relaxat, iar cel care luptă nu mai e acolo – doarme. Duşmanul va ţâşni la suprafaţă.

Mintea gândeşte aşa: ori lupţi – dacă lupţi, atunci reprimi – ori fugi. Dar unde vei fugi? Chiar de te-ai duce în Himalaya, mânia ve veni odată cu tine, ea e umbra ta; sexul va veni după tine, el e umbra ta. Oriunde te-ai duce, umbra ta va fi cu tine.

Metoda care i-a venit în minte a fost să fugă de ele. Aşa că s-a ridicat în picioare şi a rupt-o la fugă.

Dar de fiecare dată când punea piciorul jos se auzea pasul, în timp ce umbra se ţinea de el fără nicio greutate.

Era surprins! Fugea atât de repede, cu toate acestea umbra nu întâmpina nicio dificultate. Îl urma cu uşurinţă, fără ca măcar să transpire, fără să gâfâie. Umbrei nu-i era greu câtuşi de puţin, pentru că umbra nu are soliditate, ea nu e nimeni. Omul putea să transpire, putea să gâfâie, dar umbra era mereu în pas cu el. Nu aşa te părăseşte umbra. Nu-ţi va fi de ajutor nici să lupţi cu ea,

nici să fugi de ea. Încotro te vei duce? Oriunde ai merge, te vei căra pe tine însuți, iar umbra va fi prezentă.

> **A pus eșecul acesta pe seama faptului că nu fugea îndeajuns de tare. Așa că a mărit viteza tot mai mult și mai mult, alergând fără oprire, până când a căzut mort.**

Trebuie să înțelegeți logica minții. Cine n-o înțelege, îi cade victimă. Mintea are o logică vicioasă, circulară – e un cerc vicios. Dacă o asculți, fiecare pas te va duce tot mai departe în cerc. Omul acesta e perfect logic. Nu poți găsi niciun cusur logicii lui, nicio fisură. E un logician la fel de perfect ca orice Aristotel. El zice că dacă umbra se ține după el înseamnă că nu fuge destul de repede. Trebuie să fugă din ce în ce mai tare și abia apoi va veni un moment în care umbra nu va mai fi în stare să se țină după el. Dar umbra e a ta, și ea nu e nimeni. Nu e vorba despre altcineva care să te urmărească; dacă ar fi vorba de altcineva, atunci logica ar fi avut dreptate.

Reține: când e vorba de altcineva, mintea are întotdeauna dreptate; când ești singur, mintea greșește. În societate, cu ceilalți, mintea are aproape întotdeauna dreptate; cu tine însuți, în izolare, mintea greșește întotdeauna. De ce? Pentru că mintea nu e decât un instrument necesar pentru a exista în prezența celorlalți, e doar o tehnică ce te ajută să fii împreună cu ceilalți, ea n-are nimic de-a face cu tine însuți. Societatea e cea care face ca mintea să fie necesară. Dacă un copil nu se confruntă cu mediul social după naștere, mintea lui nu se va dezvolta, nu va exista. Lucrul acesta s-a întâmplat de multe ori.

S-a întâmplat lângă Calcutta, în urmă cu treizeci sau patruzeci de ani, ca o fată să fie răpită de niște lupi care au avut apoi grijă de ea. Fata a crescut; avea paisprezece ani când a fost găsită de societate. Dar era un copil lup, nu avea minte omenească deloc. Fugea pe toate patru membrele și era foarte periculoasă – avea nevoie să mănânce carne crudă. Și era și foarte puternică: opt oameni zdraveni nu puteau s-o țină. Avea o minte de lup. Fusese nevoită să crească împreună cu lupii, într-o societate de lupi, așa că mintea ei devenise obligatoriu o minte de lup. Era

imposibil s-o înveţi să stea în două picioare. Încerca să facă doi-trei paşi, după care cădea iar pe toate patru membrele. Dar în toate patru membrele fugea mai repede decât oricine altcineva.

Iarăşi, în urmă cu numai zece ani, în Uttar Pradesh, lângă Lucknow, a fost găsit un băiat. Se întâmplase acelaşi lucru – se pare că lupilor le plac foarte mult copiii. Crescuseră băiatul, iar când acesta a fost găsit avea în jur de doisprezece ani. De data aceasta doctorii s-au străduit din greu. Au internat copilul în spital, l-au masat, i-au dat medicamente şi de toate. După şase luni copilul era mort, din cauză că încercaseră să facă din el o fiinţă umană, iar întreaga lui fiinţă refuzase lucrul acesta. Când l-au prins era atât de sănătos cum n-a fost niciodată o fiinţă omenească. Era sălbatic, era un lup; după ce l-au spitalizat şi au început să-l trateze, s-a îmbolnăvit. În şase luni l-au omorât. Încercau să creeze o minte omenească, dar era cu neputinţă. Tot ce-au reuşit a fost să-l înveţe să spună un singur cuvânt, numele lui. I-au pus numele Ram. Atât au reuşit în şase luni. Dacă-l întrebai: cum te cheamă?, copilul lup spunea: Ram. Asta a fost tot.

Mintea reprezintă o funcţie socială. Un lup are nevoie de o minte potrivită unei societăţi de lupi; un om are nevoie de o minte pentru o societate de oameni. Şi pentru că în lume există multe tipuri de societate, mintea e şi ea de tot atâtea feluri.

Un hindus are o minte diferită de un mahomedan; un creştin are o minte diferită de un aborigen; un rus are o minte diferită de un american. Felul lor de a vedea e diferit, perspectiva e diferită, interpretarea lor e diferită. Unul şi acelaşi lucru e văzut în feluri total diferite. De ce? Din cauză că, pentru a exista într-o anumită societate, ai nevoie de o anumită minte. Dacă crezi în Dumnezeu, vei fi considerat nebun în Rusia. Dacă nu crezi în Dumnezeu, vei fi considerat nebun în India.

Conduceam odată o tabără de meditaţie, iar doi câini se uitau la oamenii care făceau Meditaţia Dinamică, cu aspectul lor haotic. Şi l-am auzit pe unul dintre câini spunându-i celuilalt: „Când fac eu aşa, stăpânul îmi dă pastile împotriva viermişorilor! Crede că mi-am ieşit din minţi!"

Ori de câte ori vă aflaţi între ceilalţi, fiţi vigilenţi! Nu faceţi Meditaţia Dinamică în faţa celorlalţi, căci vor crede că v-aţi ieşit din minţi.

Toată lumea a acceptat să aibă un anumit tip de minte, dar fiecare minte e un fragment. Trebuie să te descotorosești de mintea pe care o ai, doar atunci îți va apărea mintea cosmică, mintea universală.

Mintea aceasta fragmentară e doar o metodă, o simplă funcție necesară în societate. Ai nevoie de limbaj pentru a vorbi cu ceilalți, ai nevoie de minte pentru a fi în relație cu ceilalți. Reține lucrul acesta: mintea are aproape întotdeauna dreptate atunci când o folosești cu ceilalți și n-are aproape niciodată dreptate atunci când începi să o folosești cu tine însuți.

Omul acesta avea dreptate. Dacă altcineva l-ar fi urmărit, atunci ar fi avut dreptate, dreptate întru totul: nu alerga destul de repede, de aceea se putea celălalt ține după el. Însă omul n avea dreptate, căci nu era nimeni altcineva care să se țină după el. Mintea nu-i folosea la nimic. Mintea pentru ceilalți, meditația pentru tine însuți. Mintea când ești cu ceilalți, absența minții când ești cu tine însuți. Acesta este lucrul pe care pun accentul Chuang Tzu, zenul, sufiștii sau hasidicii sau toți ceilalți pe care-i știți – Buddha, Iisus, Mahomed, toți cei pe care-i știți. Acesta este lucrul pe care-l subliniază: mintea pentru ceilalți, absența minții pentru tine.

Omul acesta a dat de necaz din cauză că a folosit mintea pentru el, iar mintea are un tipar al ei. Ea spune: „Mai repede, mai repede! Dacă te miști cât poți de repede, umbra nu se va mai putea ține după tine."

A pus eșecul acesta pe seama faptului că nu fugea îndeajuns de tare.

Eșecul a existat de la bun început, din cauza simplului fapt că fugea. Dar mintea nu poate să spună așa ceva, mintea n-a fost alimentată cu astfel de lucruri. Ea e un computer – trebuie s-o alimentezi, ea reprezintă un mecanism. Nu-ți poate da nimic nou, nu-ți poate da decât lucrurile cu care ai alimentat-o. De la minte nu-ți poate veni nimic nou. Tot ceea ce îți dă ea e împrumutat. Iar dacă ți-ai făcut un obicei permanent din a o asculta, vei fi în mare încurcătură atunci când te vei întoarce către tine însuți. Când se produce o întoarcere către sursă, întâmpini dificultăți mari,

fiindcă atunci mintea aceasta e complet nefolositoare – nu doar nefolositoare, ci un adevărat obstacol, e dăunătoare. Leapădă-te de ea.

Am auzit că într-o zi, fiul lui Mulla Nasruddin a venit acasă de la şcoala progresistă ale cărei cursuri le frecventa, aducând cu el o carte despre sexologie. Mama lui s-a tulburat foarte tare, dar a aşteptat să se întoarcă Mulla Nasruddin. Ceva trebuia făcut, şcoala asta progresistă devenea prea de tot!

Când s-a întors Mulla, soţia i-a arătat cartea. Nasruddin a urcat în camera fiului său şi l-a găsit sărutând servitoarea. Aşa că i-a zis: „Fiule, când îţi termini tema, să vii jos."

Dar e logic! Logica are paşii ei, şi fiecare pas e urmat de altul; nu există sfârşit.

Omul din povestea noastră asculta de minte, aşa că a fugit şi a tot fugit, din ce în ce mai repede, fără oprire, până când a căzut mort. Când alergi tot mai repede şi mai repede, fără oprire, numai moartea poate fi rezultatul.

V-aţi dat vreodată seama de faptul că nu ştiţi încă ce e aceea viaţă? Aţi observat vreodată că n-aţi trăit nicio secundă de viaţă autentică? N-aţi cunoscut un singur moment beatitudinea despre care vorbesc Chuang Tzu şi Buddha. Şi ce vi se va întâmpla? Doar moartea, nimic altceva. Şi cu cât vă apropiaţi mai mult de ea, cu atât mai repede fugiţi, pentru că voi credeţi că dacă măriţi viteza de alergare, veţi scăpa. Încotro fugiţi aşa? Omul şi mintea omenească n-au ştiut niciodată altceva decât viteză, de parcă ne-am duce undeva şi trebuie s-o facem în mare viteză. Aşa că mărim viteza din ce în ce mai mult. Unde vă duceţi? În final tot la moarte ajungeţi, fie că alergaţi repede sau încet. Există o poveste sufistă:

Un rege a visat că îi venise moartea. A văzut în vis o umbră stând în picioare lângă el, aşa că a întrebat-o: „Cine eşti?"

Umbra i-a răspuns: „Sunt moartea ta; mâine, pe la vremea amurgului, voi veni la tine."

Regele a vrut să întrebe dacă avea vreo cale de scăpare, dar n-a putut din cauză că s-a înspăimântat atât de tare încât s-a trezit, iar umbra a dispărut. Transpira şi tremura. În miezul

nopţii şi-a chemat toţi înţelepţii şi le-a zis: „Găsiţi-mi înţelesul acestui vis." După cum ştiţi, oameni mai neghiobi decât înţelepţii nu există. Aceştia au fugit acasă şi şi-au luat scripturile – volume mari, mari de tot. Şi au început să studieze şi să dezbată şi să discute şi să se certe între ei.

Ascultându-i, regele era din ce în ce mai confuz. Înţelepţii nu se puteau pune de acord asupra niciunui lucru. Proveneau din secte diferite, aşa cum se întâmplă întotdeauna cu înţelepţii. Ei nu-şi aparţin lor înşişi, ci aparţin câte unei tradiţii moarte. Unul era hindus, altul mahomedan, altul creştin. Îşi aduseseră scripturile cu ei şi îşi băteau capul de zor. Şi pe măsură ce discuţia avansa, înnebuneau certându-se. Regele era tot mai tulburat, pentru că soarele răsărea, iar odată ce soarele a răsărit, nu va mai trece mult până ce va apune, fiindcă realmente a răsări înseamnă a apune – răsăritul e începutul. Călătoria a început şi, în douăsprezece ore, soarele va apune.

A încercat să-i întrerupă, dar ei i-au zis: „Nu ne întrerupe, chestiunea e foarte serioasă." Atunci un bătrân care-i slujise regelui întreaga lui viaţă s-a apropiat şi i-a şoptit la ureche: „Mai bine fugi, căci oamenii aceştia nu vor ajunge niciodată la o concluzie. Înţelepţii n-au ajuns nicicând la vreo concluzie. Eu te sfătuiesc să fugi, cel puţin să fugi din palat, din moment ce moartea te-a avertizat. Du-te oriîncotro, degrabă!"

Sfatul acesta i-a plăcut regelui, era cât se poate de corect. Când omul nu poate face nimic, se gândeşte să fugă, să scape. Şi cum avea un cal foarte iute, s-a urcat în spinarea lui şi a luat-o la goană. Înţelepţilor le zisese: „Dacă mă întorc în viaţă şi voi veţi fi ajuns la o hotărâre, să mi-o spuneţi şi mie. Acum însă eu plec."

Era tare fericit şi gonea tot mai repede, fiindcă în joc era viaţa lui. Se uita mereu înapoi să vadă dacă venea după el umbra, dar nu era nici urmă de ea. Era fericit, moartea nu se arăta, iar el se tot îndepărta. La vremea amurgului se afla la sute şi sute de mile distanţă de capitală. Sub un smochin mare a poposit, a coborât de pe cal şi i-a mulţumit, spunându-i: „Tu, tu eşti cel care m-a salvat."

Pe când îi vorbea în felul acesta calului, mulţumindu-i, a simţit atingerea aceleiaşi mâini pe care o simţise şi în vis. S-a întors şi s-a uitat. Lângă el stătea în picioare aceeaşi umbră, iar Moartea i-a vorbit: „Şi eu vreau să-i mulţumesc calului tău, e cu

adevărat iute. Am aşteptat toată ziua sub smochin şi-mi făceam griji în privinţa venirii tale la timp, din cauză că distanţa era atât de mare. Dar calul ăsta e de toată isprava: ai venit tocmai în momentul în care era mai mare nevoie să fii aici."

Încotro te duci? Unde ai să ajungi? Toată fuga asta şi încercarea de a scăpa te va aduce sub smochin. Şi în timp ce tu îi vei mulţumi calului sau maşinii tale, vei simţi mâna Morţii bătându-te pe umăr. Moartea-ţi va spune: „Te aştept de mult aici. Ai venit."

Şi toată lumea ajunge exact la timp, nimeni nu întârzie nicio clipă. Am auzit că unii ar fi ajuns înainte de vreme, dar n am auzit ca cineva să fi ajuns cu întârziere. Unii ajung înainte de vreme, din cauza doctorilor lor.

A pus eşecul acesta pe seama faptului că nu fugea îndeajuns de tare. Aşa că a mărit viteza tot mai mult şi mai mult, alergând fără oprire, până când a căzut mort.

N-a putut să-şi dea seama că dacă ar fi păşit într-un loc umbros, umbra proprie ar fi dispărut...

Ce uşor era! Mai uşor de-atât nici că se putea. Dacă te duci într-un loc umbros, unde nu e soare, umbra dispare, căci o umbră e creată de soare. Dacă stai la umbra unui copac, umbra ta dispare.

N-a putut să-şi dea seama că dacă ar fi păşit într-un loc umbros, umbra proprie ar fi dispărut...

Locul acela umbros se numeşte linişte, locul acela umbros se numeşte pace lăuntrică. Nu asculta la ce-ţi spune mintea, păşeşte în locul umbros, în liniştea interioară unde nu pătrund razele soarelui. Problema e că tu rămâi la periferie, iar acolo eşti în plină lumină a lumii exterioare şi astfel ia naştere umbra. Închide ochii, păşeşte în locul umbros. Din momentul în care ai închis ochii, soarele nu mai e.

Iată de ce toate meditațiile se fac cu ochii închiși. Atunci pătrunzi în locul umbros. Înăuntrul tău nu e soare și nu e nici umbră; în exterior e societatea și acolo se creează tot felul de umbre. V-ați dat vreodată seama că mânia, sexul, lăcomia, ambiția îți apar doar în societate? Dacă pătrunzi în interior și lași societatea afară, unde mai e mânia? Unde e sexul? Dar ține minte, la început ochii tăi nu vor fi cu adevărat închiși. Vei lua cu tine imagini din lumea de afară și vei găsi reflectată aceeași societate. Dar dacă continui să pătrunzi înăuntru, mai mult, mai mult, mai devreme sau mai târziu societatea va fi lăsată în urmă. Tu ești înăuntru, societatea e afară – te-ai dus de la periferie către centru.

În centrul acesta e liniște: nu există furie și nici antifurie, nu există sex și nici brahmacharya, nu există lăcomie și nici antilăcomie, nu există violență și nici nonviolență – fiindcă toate astea sunt afară. Opusul fiecărui sentiment există și el tot în lumea exterioară, țineți minte lucrul acesta. În interior tu nu ești în niciun fel – nici așa, nici invers. Ești doar ființă, ființă pură. La asta mă refer când vorbesc despre a fi asemenea zeilor – a fi o ființă pură, în jurul căreia nu se duelează niciun fel de sentimente contrare, unde nu există nici „luptă", nici „fugi" – nu! E doar ființa pură. Ai păsit în locul umbros.

N-a putut să-și dea seama că dacă ar fi păsit într-un loc umbros, umbra lui ar fi dispărut, iar dacă s-ar fi așezat și ar fi rămas nemișcat, n-ar fi avut ce pași să se mai audă – era atât de simplu! Dar ceea ce e simplu, pentru minte e foarte dificil, căci minții îi e întotdeauna mai ușor să fugă, să lupte, deoarece atunci ea are ceva de făcut. Dacă îi spui minții „Nu face nimic", acesta este lucrul cel mai greu pentru ea. Îți va cere să-i dai măcar o mantra, ca, închizând ochii, să poți să spui: Aum, Aum; Ram, Ram... Ceva de făcut, căci cum se poate să stăm fără să facem nimic, fără să alergăm după nimic, fără să urmărim nimic?

Mintea înseamnă activitate, iar ființa înseamnă inactivitate totală. Mintea înseamnă să alergi, ființa înseamnă să stai. Periferia se mișcă, centrul e nemișcat. Uitați-vă la un car cu boi aflat în mișcare: roata se mișcă, dar axul în jurul căruia se mișcă roata e static, absolut static, nemișcat. Ființa ta e etern nemișcată, iar periferia ta e în continuă mișcare. Acesta este lucrul care trebuie

avut în minte în dansul dervişilor. În timpul dansului, lasă corpul să devină periferia; corpul se mişcă, iar tu eşti în eternă nemişcare. Fii o roată. Lasă corpul să devină periferia, iar tu fii centrul. Curând îţi vei da seama că deşi corpul se mişcă tot mai repede şi mai repede, în interior poţi să simţi nemişcarea; şi cu cât se mişcă mai repede corpul, cu atât mai bine, fiindcă atunci se creează contrastul. Brusc, eşti separat de corp.

Însă tu te mişti în permanenţă odată cu corpul, de aceea nu există nicio separare. Aşază-te. Să stai, pur şi simplu, e suficient; să nu faci nimic. Închide ochii şi stai, şi stai, şi stai, şi lasă ca totul să se aşeze. Va fi nevoie de timp, din cauză că eşti neaşezat de atâtea şi atâtea vieţi. Ai produs tot soiul de tulburări, aşa că va fi nevoie de timp – dar numai de timp. Nu e nevoie să faci nimic; priveşte numai, şi stai, priveşte şi stai... E ceea ce în zen poartă numele de zazen. Zazen înseamnă să stai pur şi simplu, nefăcând nimic. Asta spune Chuang Tzu:

> **N-a putut să-şi dea seama că dacă ar fi păşit într-un loc umbros, umbra proprie ar fi dispărut, iar de s-ar fi aşezat jos şi ar fi rămas nemişcat, nici zgomotul de paşi n-ar mai fi existat.**

Nu era nevoie să lupte şi nu era nevoie să fugă. Singurul lucru pe care-l avea de făcut era să păşească în locul umbros şi să stea nemişcat. Şi lucrul acesta trebuie făcut întreaga viaţă. Nu luptaţi cu nimic şi nu încercaţi să fugiţi de nimic. Lăsaţi lucrurile să-şi urmeze cursul. Voi doar închideţi ochii şi pătrundeţi în interior, în centru, acolo unde nicio rază de soare n-a ajuns vreodată – acolo unde nu e umbră. Iar în realitate, acesta este înţelesul mitului că zeii n-au umbră. Nu că ar exista undeva zei care să n-aibă umbră, ci zeul care sălăşluieşte în tine nu are umbră pentru că acolo nu pătrunde nimic din exterior. Nimic nu poate pătrunde, fiindcă acolo e mereu umbră. Chuang Tzu numeşte umbra aceea tao, natura ta cea mai lăuntrică – total lăuntrică, absolut lăuntrică.

Deci ce e de făcut? În primul rând, nu asculta mintea. Ea reprezintă un bun instrument pentru lumea de afară, însă e un obstacol la modul absolut atunci când vrei să pătrunzi în interior. Logica e bună pentru oameni, dar nu e bună atunci când e vorba

de tine însuţi. Dimpotrivă, încrederea e mai bună, deoarece încrederea e ilogică. Încrederea e periculoasă în societate pentru că îţi va juca feste. În societate e nevoie de logică, de neîncredere. Când ai de rezolvat diverse probleme e nevoie de logică şi de scepticism. Ştiinţa se bazează pe scepticism, iar religia se bazează pe încredere, pe shraddha. Stai, pur şi simplu, având încrederea profundă că natura ta lăuntrică va prelua controlul. Întotdeauna preia controlul, trebuie numai să aştepţi; e nevoie doar de răbdare. Şi indiferent ce-ar spune mintea, efectiv n-o asculta, pentru că mintea îţi spune să renunţi.

Mintea va continua să spună fel de fel de lucruri, din cauză că ai ascultat-o mereu, i-ai dat mereu foarte multă importanţă. Chiar şi acolo unde e total nefolositoare, ea va continua să-ţi dea sugestii şi sfaturi.

Am auzit că într-o bancă se încerca să se ia o hotărâre legată de instalarea sau nu a computerelor şi mecanismelor automate în sediul central. Aşa că a fost chemat în inspecţie un expert în materie de eficienţă, ca să vadă care erau oamenii de care era nevoie şi care erau cei de care se puteau dispensa.

Expertul în eficienţă a întrebat un funcţionar: „Tu ce faci aici?"

Funcţionarul i-a răspuns: „Nimic."

Apoi a întrebat un şef de serviciu: „Tu ce faci aici?"

Acesta i-a răspuns: „Nimic."

Triumfător, în culmea fericirii, expertul în eficienţă s-a întors către directori şi le-a zis: „V-am spus eu, doi oameni care se ocupă cu acelaşi lucru. Avem aici doi oameni care stau nefăcând nimic – doi oameni care se ocupă cu acelaşi lucru!"

Un expert în eficienţă e un expert în eficienţă; el foloseşte logica, aşa a fost învăţat. Doi oameni care fac acelaşi lucru înseamnă doi oameni cu aceeaşi ocupaţie, iar dacă doi oameni stau nefăcând nimic, iarăşi e vorba de doi oameni cu aceeaşi ocupaţie, aşa că la unul se poate renunţa. Celălalt poate fi păstrat pentru ocupaţia de a nu face nimic.

Ascultă de minte în lumea de afară, nu asculta de ea în lumea dinăuntrul tău – las-o la o parte. N-ai de ce să lupţi cu

ea, căci luptând cu ea, ai putea ajunge influenţat de ea. Las-o la o parte, pur şi simplu – asta înseamnă credinţă. Credinţa nu e o luptă cu mintea. Dacă lupţi, duşmanul are un impact asupra ta; şi ţine minte, nici prietenii nu au un impact aşa de mare cum au duşmanii. Dacă te lupţi în permanenţă cu cineva, vei fi influenţat de persoana respectivă, din cauză că vei fi nevoit să recurgi la aceleaşi tehnici de luptă. În ultimă instanţă, duşmanii ajung să semene. E foarte greu să fii detaşat faţă de duşman; duşmanul exercită influenţă asupra ta. Iar cei care încep să lupte cu mintea ajung mari filozofi. Poate că vorbesc despre cum să te opui minţii, dar tot ce spun ei vine din minte. Poate că spun: „Fii împotriva minţii", dar tot ceea ce spun vine din minte, chiar şi duşmănia lor. Iar la duşman trebuie să te gândeşti mereu, trebuie să-l păstrezi mereu prezent. Încetul cu încetul, duşmanii devin asemănători.

Aşa s-a întâmplat în cel de-al doilea război mondial. Adolf Hitler aproape că făcuse din întreaga lume una nazistă, fascistă. Până şi inamicii săi, cei care luptau împotriva fascismului, deveniseră fascişti; erau nevoiţi s-o facă. S-a întâmplat atunci un incident interesant. Hitler era ca şi nebun, nu asculta de experţii militari. Credea că el e cel mai mare geniu militar care s-a născut vreodată, aşa că războiul trebuia purtat după cum i se năzărea lui. Din acest motiv câştiga întruna la început, fiindcă generalii francezi, englezi, americani şi ruşi nu înţelegeau care avea să fie pasul următor. Ar fi înţeles, dacă războiul ar fi fost condus de generali militari, fiindcă aveau acelaşi tip de minte şi ar fi ştiut atunci care va fi următoarea mutare. Dar aici era vorba de un nebun care nu credea în niciun fel de pregătire militară, care nu credea în niciun fel de tactici militare sau strategie militară, care hotăra din senin. Şi pe ce se bazau hotărârile lui? Pe spusele astrologilor!

Poate o să vă mire că atunci când i-a ajuns lui Churchill la urechi lucrul acesta, s-a văzut nevoit să apeleze şi el la un astrolog. Or lui Churchill îi părea o prostie aşa ceva, el era un om cu instruire militară! Îi părea o prostie să hotărăşti cum să duci un război, bazându-te pe spusele astrologilor! Dar dacă aşa procedează inamicul, tu ce mai poţi face? din momentul în care a apelat la astrologi, a început să câştige, pentru că acum procedau amândoi la fel.

Țineți minte întotdeauna lucrul acesta: nu luptați cu mintea, altminteri va trebui să cedați termenilor ei. Dacă vreți să convingeți mintea trebuie să veniți cu argumente – și aici e esențialul. Ca să convingeți mintea trebuie să folosiți cuvinte, și tocmai în asta constă problema.

Lăsați mintea la o parte. A lăsa mintea la o parte înseamnă shraddha. Nu e vorba de a fi împotriva minții, ci de a trece dincolo de minte – de a o lăsa deoparte. Tot așa cum atunci când pleci afară folosești pantofii, iar când intri în casă îi lași deoparte – nu are loc nicio luptă, nimic. Nu le spui pantofilor: „Acum intru și nu mai am nevoie de voi, așa că o să vă las la o parte". Pur și simplu îi lași la o parte; nu-ți mai trebuie. Exact așa: când îți e ușor, atunci e bine – nu se dă nicio luptă. Când îți e ușor, atunci e bine – fără luptă, fără conflict. Lași, simplu, mintea deoparte, pătrunzi în locul umbros din interiorul tău și te așezi. Acum nu se mai aud pași și nu te mai urmează nicio umbră. Devii precum zeii. Și nu poți deveni decât ceea ce ești deja. De aceea vă spun că sunteți precum zeii, sunteți zei. Nu vă mulțumiți niciodată cu mai puțin de-atât.

Și nu vă făuriți niciun fel de idealuri, altminteri veți ajunge la conflict și la condamnare, la fugă și luptă – și viața întreagă vă devine o ghicitoare. Viața e un mister, nu o ghicitoare. Ea trebuie trăită, nu dezlegată.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 4

Cocoşul de luptă

Chi Hsing Tzu antrena cocoşi de luptă pentru împăratul Hsuan.

Acum antrena o pasăre de calitate superioară. Împăratul îl întreba mereu dacă pasărea e gata de luptă.

„Nu încă", spunea antrenorul. E ca o văpaie. E gata să sară la bătaie cu orice altă pasăre. E înfumurată şi foarte încrezătoare în puterea ei."

După zece zile a răspuns din nou: „Încă nu. Se aprinde când aude cârâitul altei păsări."

După alte zece zile: „Încă nu. Tot mai are privirea furioasă şi-şi zbârleşte penele."

Alte zece zile, şi antrenorul a răspuns: „Acum cocoşul e aproape pregătit. Când cârâie altă pasăre, nici măcar un licăr nu are în ochi. Stă nemişcat ca un lemn. E un luptător matur. Alte păsări o vor lua la fugă de cum vor da cu ochii de el."

Mintea omenească îşi are întotdeauna sfârşitul în ego; el e punctul final al creşterii ei. Deci mai întâi încercaţi să înţelegeţi transformarea minţii omeneşti în ego.

Egoul este bariera: cu cât eşti tu mai mult, cu atât mai puţin poate divinul să fie; cu cât eşti tu mai puţin, cu atât eşti mai disponibil pentru divin. Dacă eşti gol total în interior, divinul îţi va fi oaspete. El îţi poate fi oaspete numai atunci când te-ai golit de tot, când n-a mai rămas nici măcar un fragment din tine. Atunci devii gazda, iar el devine oaspetele. Atunci când tu nu eşti,

ești gazda; când tu ești, toate rugăciunile tale sunt în zadar, toate chemările tale sunt false. Atunci când ești, încă nu l-ai chemat, căci chemarea ta poate fi autentică numai atunci când nu ești. Ea reprezintă setea tăcută a unei ființe golite, o rugăciune tăcută, fără cuvintele venite din minte – căci mintea nu mai e – sau din ego – căci egoul s-a topit.

Odată Mulla Nasruddin a venit la mine, foarte tulburat, abătut, încurcat, și mi-a spus: „Nu știu ce să mai fac. A apărut o problemă – iar eu nu sunt unul care să creadă orbește, eu sunt un om rațional."

L-am întrebat: „Ce problemă ai?"

„Chiar azi-dimineață", mi-a răspuns el, „am văzut un șoarece stând pe Coran, pe Sfântul Coran! Așa că acum sunt tulburat: dacă nu se poate proteja pe sine împotriva unui amărât de șoarece, cum ar putea Coranul să mă protejeze pe mine? Toată credința mi-e zdruncinată, toată ființa mi-e tulburată. Acum nu mai pot să cred în Coran. Ce să fac?"

I-am răspuns: „Pasul următor pe care-l cere logica e să începi să crezi în șoarece, pentru că ai văzut cu ochii tăi că șoarecele e mai tare decât Sfântul Coran."

Iar tăria e, desigur, singurul criteriu de care ține seama mintea. Friedrich Nietzsche are dreptate, ceea ce caută mintea e puterea.

I-am zis lui Mulla Nasruddin: „Omul nu e altceva decât voința de putere. Iar acum ai văzut cu ochii tăi că un șoarece e mai puternic decât Sfântul Coran."

Convins, Mulla Nasruddin a început să se închine la șoarece – căci nu era chip să scape de logică. Curând însă a ajuns iar în dilemă, când a văzut, într-o zi, o pisică sărind asupra șoarecelui. Dar de data asta n-a mai venit să mă întrebe pe mine; acum avea cheia la el – a început să se închine pisicii. N-a trecut mult și a ajuns iar în încurcătură: un câine a fugărit pisica, iar aceasta din urmă tremura toată. Așa că a început să se închine la câine. Dar nu pentru mult timp, căci într-o zi nevasta lui i-a dat câinelui o bătaie soră cu moartea. Atunci a venit din nou la mine și mi-a zis: „Asta e prea de tot. Pot să mă închin la un șoarece, la o pisică, la un câine, dar nu la nevastă-mea."

I-am spus: „Nasruddin, eşti un om raţional, iar aceasta este calea raţiunii. N-ai cum să dai înapoi, trebuie s-o accepţi."

Atunci mi-a zis: „Bine, am să fac următorul lucru: am să iau o fotografie a ei, fără ştirea nimănui, şi am să mă duc în camera mea, am să încui uşa pe dinăuntru şi am să mă închin ei. Dar te rog să nu-i spui."

Aşa că a început să i se închine în secret. Toate bune şi frumoase până într-o zi, când soţia lui Mulla Nasruddin a venit în fugă la mine şi mi-a zis: „De câteva zile încoace se întâmplă ceva rău. Noi am crezut că s-a scrântit puţin, fiindcă se închina la un şoarece, pe urmă la o pisică, apoi la un câine, iar de câteva zile tot face ceva în ascuns în camera lui. O încuie şi nu lasă pe nimeni să intre. Dar azi m-am uitat, din curiozitate, pe gaura cheii, şi e mai mult decât pot suporta!"

„Ce face?", am întrebat-o.

„Vino şi vezi", mi-a răspuns.

A trebuit să mă duc şi să mă uit pe gaura cheii! Stătea dezbrăcat în faţa oglinzii şi se închina la el însuşi! Am bătut la uşă, iar el a ieşit şi mi-a zis: „Asta e concluzia logică. Azi de dimineaţă m-am înfuriat şi am bătut-o pe nevastă-mea, aşa că mi-am zis: sunt mai puternic decât ea. Prin urmare mă închin acum mie însumi."

În acest fel se îndreaptă mintea către ego – ţinta finală e „eu." Iar dacă e să te iei după ce spune mintea, ţinta va fi atinsă, mai devreme sau mai târziu: va trebui să te închini ţie însuţi. Şi nu glumesc. Se întâmplă în cazul întregii umanităţi: toţi zeii au fost daţi deoparte, toate templele au devenit inutile, iar omul se venerează pe sine. Cum se ajunge la aşa ceva?

Dacă asculţi mintea, ea te va convinge, prin argumente subtile, că tu eşti buricul pământului, că eşti omul cel mai important din lume, că eşti superior tuturor – eşti Dumnezeu. E inevitabil să ajungi la atitudinea aceasta egoistă, căci ea e pasul logic cel de pe urmă. Iar mintea va ridica dubii asupra a orice, dar niciodată asupra egoului tău.

Ori de câte ori mintea simte că trebuie să capituleze, ea ridică dubii. Va spune: „Ce faci? Te abandonezi unui maestru? Te abandonezi lui Dumnezeu? Te abandonezi în rugăciune şi iubire?

Într-un templu, sau într-o biserică? Te abandonezi în sex? Ce faci? Te pierzi pe tine însuți. Fii vigilent și păstrează controlul asupra ta, altminteri te vei pierde."

Ori de câte ori există o situație în care te poți lăsa în voia existenței, mintea va opune rezistență. Din acest motiv e mintea împotriva iubirii – pentru că iubirea e abandon. În iubire, egoul nu poate exista. Din acest motiv e mintea împotriva unui maestru, a unui guru – din cauză că trebuie abandonat egoul, altminteri maestrul nu poate funcționa. Din acest motiv este mintea împotriva lui Dumnezeu, căci dacă există un Dumnezeu, atunci nu mai poți să fii tu supremul; și-atunci egoul va rămâne mereu inferior, iar tu nu vei mai putea fi pus pe piedestalul cel mai înalt cu putință. Așa că nu poți permite existența lui Dumnezeu.

Nietzsche a spus lucrul acesta: îmi e imposibil să permit existența unui Dumnezeu, căci dacă el există, ce se întâmplă cu mine? Eu unde mai sunt, atunci? Dacă Dumnezeu există, eu nu sunt nicăieri. Așa că am să mă aleg pe mine, nu pe Dumnezeu. De aceea a zis el că Dumnezeu a murit și că omul e acum liber, cu totul liber. Nietzsche a dat tonul pentru acest secol, el a fost profetul secolului. Indiferent dacă știți sau nu despre el, Nietzsche e la baza fiecăruia dintre voi, e în adâncul fiecăruia dintre cei născuți în secolul acesta. În voi, Dumnezeu e mort, numai egoul e viu. Și țineți minte: cei doi nu pot exista împreună.

În Vechiul Testament e o propoziție foarte frumoasă: „Nu-l poți vedea pe Dumnezeu și să fii viu." Înțelesul e același: când îl vezi pe Dumnezeu, trebuie să mori, nu poți să-l vezi pe Dumnezeu câtă vreme ești viu. Numai când mori îl poți vedea pe Dumnezeu, din cauză că tu ești bariera, tu ești zidul. Ori ego, ori Dumnezeu, așa vor sta lucrurile; pe amândoi nu-i poți avea. Iar dacă încerci să-i ai pe amândoi, vei avea egoul, iar Dumnezeu va fi mort – în tine. În existență, Dumnezeu nu are cum să moară, dar în tine el va fi mort; nu va exista. L-ai scos afară din cauză că ești prea plin de tine, nu mai e loc pentru el. Egoul nu e poros, nu face loc nimănui altcuiva. E foarte gelos, e gelos la modul absolut. El nu va permite nimănui altcuiva să pătrundă în sanctuarul lăuntric al ființei tale; vrea să fie conducătorul suprem.

Mintea e întotdeauna împotriva abandonului. De aceea, pe măsură ce mintea a devenit tot mai proeminentă, toate

dimensiunile abandonului au dispărut. Secolul acesta suferă din cauză că secolul acesta nu se poate abandona. Aici e problema. În asta constă dificultatea fundamentală a minții moderne. Iar voi întrebați întruna: cum pot iubi? Mintea nu poate iubi. Mintea poate pleca la război, asta e simplu, dar mintea nu poate pătrunde în iubire, așa ceva e imposibil pentru ea; fiindcă în război mintea poate să existe, poate să funcționeze bine, dar în iubire, ea trebuie să capituleze.

Iubire înseamnă să-i dai celuilalt putere asupra ta. Or ție îți e teamă, căci asta înseamnă că persoana iubită devine atât de importantă, cu atât mai importantă decât tine, încât la un moment de răscruce te-ai sacrifica pe tine pentru ea. O așezi pe ea pe un tron, iar tu ești doar servitorul, o umbră numai. Așa ceva e dificil pentru minte. De aceea iubirea nu e posibilă, și chiar sexul devine imposibil. Căci chiar și în sex vine un moment când trebuie să te pierzi, doar atunci se poate produce orgasmul, doar atunci poate întregul corp să se umple cu o energie nouă, cu vibrații noi, cu bioelectricitate; doar atunci poate deveni o curgere vibrantă, radiantă – te pierzi pe tine însuți. Dar nici măcar asta nu mai e posibil.

Ejacularea nu înseamnă orgasm, ea nu reprezintă decât partea lui fizică. Orgasmul e psihic, e spiritual. Ejacularea e lipsită de importanță, ea aduce ușurare corpului, atâta tot. Funcționează ca o valvă de siguranță: când energia e prea multă, o poți elibera ejaculând. Dar nu în asta constă esențialul. Esențialul este să vibrezi total, să fii în culmea extazului, iar când te afli pe culmea aceea totul se relaxează, întreaga ta ființă se relaxează. La început, întreaga ființă vibrează cu o muzică nouă – e în armonie cu cosmosul, egoul nu e prezent, ești energie pură; înăuntrul tău nu e nimeni, doar energia învolburată asemenea unui râu pe timp de furtună – după care furtuna trece, râul se domolește, iar tu ești în armonie cu întreg cosmosul – atunci e vorba de un orgasm. Orgasmul e un fenomen lăuntric.

Dar orgasmul a devenit imposibil, iar din cauza absenței lui, nouăzeci la sută dintre oameni sunt nevrotici într-un fel subtil. Lucrul acesta se întâmplă din cauză că ați pierdut calea cea mai ușoară de apropiere de divin. Ați pierdut posibilitatea naturală de a fi una, fie și numai pentru câteva momente, cu întregul. Iar

întregul reîntinereşte, întregul vă dă viaţă şi energie, întregul vă reîmprospătează. Orgasmul nimiceşte ceea ce e învechit în voi şi întreaga voastră energie va fi nouă, înviorată, tânără. Altminteri, deveniţi tot mai greoi, fără viaţă în voi. Orgasmul a devenit imposibil din cauza egoului. Problema e aceeaşi, fie că e la nivel de sex, de iubire, de rugăciune, de meditaţie – problema e aceeaşi. Trebuie să te abandonezi, iar egoul nu se poate abandona, el nu poate decât să lupte.

De ce e egoul mereu gata să lupte? În orice moment eşti gata să sari la cineva, eşti gata să găseşti o scuză ca să te iei la ceartă, ca să te înfurii. De ce caută egoul mereu să se lupte? Din cauză că lupta e combustibilul: prin ea se simte el puternic, prin ea există el. Egoul reprezintă violenţa cea mai profundă, iar dacă vrei să-ţi consolidezi egoul trebuie să fii în permanenţă combativ. Douăzeci şi patru de ore în continuu trebuie să ai atitudine combativă faţă de ceva sau de cineva. Ai nevoie de un duşman pentru ca provocarea, conflictul să fie mereu acolo şi astfel să poţi menţine egoul.

Egoul are nevoie de război permanent. De ce? Mai întâi de toate, pentru că prin război el acumulează energie. Apoi, pentru că egoului îi e mereu frică, fapt care determină atitudinea lui veşnic războinică. Egoul nu poate fi niciodată netemător, niciodată. De ce? Din cauză că el reprezintă ceva fals, nenatural, care nu face parte din tao. El e un mecanism omenesc artificial de care trebuie să te ocupi în continuu ca să-l poţi menţine. Dacă chiar şi pentru o clipă încetezi să-i mai porţi de grijă, el va dispărea – de-aici vine frica. Aşa că eşti mereu în gardă.

Dacă timp de numai douăzeci şi patru de ore existenţa ta e lipsită de ego, ai să fii surprins, uimit, perplex. Ce s-a întânplat cu egoul acela pe care îl duci cu tine de atâtea vieţi? În numai douăzeci şi patru de ore va dispărea, pur şi simplu, pentru că are nevoie de alimentare continuă. Nu e un fenomen natural, nu are în el energie perpetuă.

Existenţa se perpetuează la nesfârşit; are ceva etern, inepuizabil. Poate că arborele acesta va muri, dar îndată un altul îi va lua locul; energia trece în altul. Poate că trupul tău va ceda, dar energia va trece în alt trup. Adânc în tine, ca şi oriunde în existenţă, e o energie eternă ce nu poate fi epuizată.

Pentru corp ai nevoie de combustibil. Dacă nu mănânci şi nu bei, vei muri. Dacă nu mănânci, în trei luni eşti mort; dacă nu bei, în trei săptămâni eşti mort; dacă nu respiri, în trei minute ai murit. Corpul are nevoie să fie alimentat constant, din cauză că el nu e un fenomen etern. Însă conştiinţa nu are nevoie să fie alimentată. Când trupul acesta moare, conştiinţa ta se mută într-un alt pântec. Conştiinţa e mişcare perpetuă. Ea e energie nesfârşită – fără început, fără sfârşit. N-a început nicicând şi nu se va sfârşi niciodată. De aceea frica încetează odată ce ai devenit una cu conştiinţa. Frica dispare numai atunci când ai venit în contact cu sursa eternă, cu ceea ce e fără de moarte, cu ceea ce nu poate să moară – nemurirea.

Iar egoul e foarte fragil; clipă de clipă e pe marginea prăpastiei. Şi oricine îl poate împinge în ea – un gest îl poate omorî, o simplă privire îl poate omorî. Cineva se uită la tine şi egoul e tulburat; omul respectiv pare să fie un duşman. Un gest duşmănos şi simţi un tremur, din cauză că egoul e fragil. El e un lucru fals, artificial, are nevoie să fie menţinut. De aici toată frica, iar în mijlocul acestei frici, acestei frici oceanice, reuşeşti să creezi câteva insule de vitejie. Dacă n-ai face-o, ţi-ar fi prea greu.

Te crezi viteaz; chiar şi laşul, omul cel mai laş se crede viteaz – din cauză că şi aici e vorba despre o problemă foarte complexă. Egoului îi e foarte frică, e temător mereu, căci moartea poate apărea în orice moment. În iubire poate apărea moartea, în rugăciune poate apărea moartea egoului, în orice relaţie profundă egoul va trebui să moară. Chiar şi dacă te uiţi la un trandafir fără să te gândeşti la nimic, egoul va trebui să moară. Până şi un trandafir poate să-l omoare. E atât de fragil, aproape ca un vis – n-are nimic substanţial. Atât de înfricoşat, în adâncul tău gândindu-te mereu la moarte, continui totuşi să te crezi viteaz. Căci vitejia aceasta, neînfricarea aceasta, acest „Nu sunt un laş" îţi ajută egoul. Dacă ajungi să-ţi dai seama că egoul e un laş, că „Sunt un laş" – dacă îţi dai seama cu adevărat, dacă devii conştient de faptul că egoul acesta e frică şi nimic altceva – atunci nu-l vei mai menţine. Vei renunţa la el. De ce să duci cu tine o boală? Boala însă e ascunsă, iar tu crezi că nu boală e, ci tot ce poate fi mai sănătos.

Mulla Nasruddin s-a însurat și a plecat să-și petreacă luna de miere în munți. Chiar în prima noapte i-a bătut cineva la ușă, pe la miezul nopții. Nasruddin s-a sculat și a deschis ușa. În fața lui stătea un om cu un pistol în mână, un hoț. Acesta a intrat, dar când a văzut-o pe soția lui Mulla Nasruddin, o tânără frumoasă, a uitat că venise să jefuiască. I-a zis îndată lui Nasruddin: „Stai în colțul ăla." A trasat un cerc în jurul lui și i-a spus: „Un singur pas în afara cercului și ești mort."

După care a început s-o sărute pe soția lui Nasruddin și să facă dragoste cu ea.

După plecarea lui, soția lui Mulla Nasruddin l-a întrebat: „Ce fel de om ești? Cum ai putut să stai acolo, în cerc, și să te uiți cum face altul dragoste cu soția ta?" Nasruddin i-a răspuns: „Nu sunt laș!" Și a continuat triumfător: „Când se întorcea el cu spatele la mine, eu ieșeam din cerc – și nu o dată, ci de trei ori!"

Așa se menține egoul pe poziție, făcând câte-un pas afară din cerc. Când celălalt e cu spatele, când moartea nu se uită la tine, faci un pas în afară. Și nu o dată, ci de trei ori! Și te simți bine. Vă spun că toată lumea stă într-un colț, având un cerc trasat de jur-împrejur. Stai în cerc și câteodată pășești în afara lui, atât cât să simți că nu ești un laș. Dar egoul este un laș, el nu are cum să fie altfel. Nu e cu putință să vezi un om care să aibă ego și care să fie neînfricat; așa ceva e imposibil, nu e în legea firii.

De ce e imposibil? Cum ar putea egoul să fie neînfricat? Pentru el nu există posibilitatea eternității, a nemuririi, pe el îl paște moartea. Egoul e un fenomen creat – creat de tine – și are să dispară. Iar când moartea e o certitudine, cum ai putea să fii netemător? Eventual ai să ieși din când în când din cerc, atâta tot. Dar neînfricarea nu e posibilă în cazul egoului. Țineți minte aceste trei cuvinte: unul este laș, celălalt este viteaz, iar cel de-al treilea e „neînfricare". Lașitatea face parte din ego, ea există în el la nivel profund, ea e partea adevărată, iar vitejia înseamnă să ieși din cerc de trei ori. Vitejia face parte tot din lașitate, dar e o parte ascunsă a ei, una împodobită. E o bubă acoperită cu flori, o bubă ascunsă sub flori. Vitejia nu e altceva decât lașitate împodobită și rafinată; în fiecare viteaz vei găsi un laș. Și Napoleonii, Hitlerii și Alexandrii voștri sunt lași. Vitejia lor nu înseamnă altceva

decât că ies din cerc de trei ori; înăuntrul lor vei găsi același laș tremurând de frică. Ca să ascunzi lașul, proiectezi vitejia – vitejia e un șiretlic. Iar acum psihologii știu și ei despre lucrul acesta.

Religia a fost mereu conștientă de faptul că, pentru a ascunde un lucru, afișezi opusul. Dacă ești prost, vei încerca să creezi impresia că ești înțelept, numai ca să ascunzi faptul știut de tine. Dacă ești urât, îți vei cosmetiza corpul, fața, părul, ca să ascunzi cumva faptul că ești urât. Vei încerca să ascunzi realitatea în spatele gătelilor. Dacă în interior te simți inferior, vei crea impresia de superioritate, doar ca să le arăți celorlalți că „Nu sunt inferior". Dacă simți că ești un nimeni – și toată lumea simte asta, din cauză că fiecare om e un nimeni câtă vreme are ego – atunci vei încerca să creezi impresia că ești cineva și vei scoate mereu în evidență lucrul acesta.

Lașitatea și vitejia sunt două fețe ale aceleiași monede: în ambele e prezentă frica, ele sunt două fețe ale fricii: una simplă și directă, alta șireată și ascunsă. Viteazul e un laș viclean.

Am auzit că odată un soldat care lupta pe front a fost cuprins de spaimă și a luat-o la fugă spre ariergardă. Un ofițer l-a oprit și l-a întrebat: „Ce faci? Încotro te duci? Lupta e în plină desfășurare! Nu cumva ești vreun laș?"

Dar omul era atât de înspăimântat încât nu i-a mai ars de dat răspunsuri, a fugit mai departe. Ofițerul l-a urmărit, l-a apucat strâns și i-a zis: „Unde fugi? De ce nu-mi răspunzi? Tu știi cine sunt eu? Sunt generalul tău!"

Soldatul a exclamat: „Doamne! Atât de în spate am ajuns?"

Generalii voștri, conducătorii voștri sunt întotdeauna în spate. Ei nu sunt niciodată uciși, nu sunt niciodată la ananghie, ei sunt lașii perfecți care pozează în cei mai viteji oameni. Alții mor pentru ei, în timp ce ei rămân în spate. Napoleonii, Hitlerii, Alexandrii voștri sunt cu toții niște lași care dau naștere unui fenomen exact opus felului în care se simt ei în interior. Lucrul acesta trebuie ținut minte, căci numai așa veți putea reține și o a treia posibilitate: neînfricarea. Un om neînfricat nu e nici laș, nici viteaz. Nu are cum să fie niciuna dintre acestea două, pentru că el e pur și simplu neînfricat. Un Mahavira, un Buddha, un Chuang

Tzu, un Iisus nu sunt viteji, absolut deloc, din cauză că nu sunt laşi. Poţi să fii viteaz numai dacă eşti laş! Poţi să ieşi de trei ori din cerc numai dacă stai în cerc, altminteri cum să ieşi din el? Dacă n-ai consimţit niciodată să stai în cerc, cum să ieşi din el de trei ori şi să-ţi arăţi vitejia?

Un om neînfricat este acela care a ajuns la cunoaşterea a ceea ce este fără de moarte în el, acela care a ajuns la înţelegerea lăuntricului, nemuritorului, eternului dinăuntrul său. Atunci abia frica dispare, iar vitejia nu mai există nici ea, căci vitejia nu e decât acoperirea fricii. Un astfel de om nu e nici prost, nici deştept, fiindcă înţelepciunea nu e altceva decât o acoperire. Iar omul de felul acesta nu e divizat în aspecte opuse: el e o unitate, el e un fenomen unic; din acest motiv nu poate fi definit. E imposibil să defineşti un buddha. Cum ai să-l defineşti? Ai să-l numeşti laş? N-ai cum! Ai să-l numeşti viteaz? N-ai cum! Ai să-i spui prost? E imposibil! Ai să-i spui înţelept? Nu! Pentru că înţelepciunea e opusul prostiei, iar vitejia opusul laşităţii. Cum ai să-i spui unui buddha? Indiferent cum i-ai spune, greşeşti. În faţa unui buddha trebuie să rămâi tăcut. Ai să spui despre el că e păcătos sau sfânt? Nu, nu e nici una, nici alta. Cum să fii sfânt dacă nu ai păcat în tine? Sfinţia nu e altceva decât un ornament, o acoperire. Aici e problema. Ori de câte ori se iveşte un buddha, în asta constă problema: nu avem cum să-l definim, nu avem cum să-l aşezăm în nicio categorie. Nu-i putem da nicio etichetă, nu avem cum să-l aşezăm nicăieri. Ori e în toate felurile, ori nu e în niciun fel. El transcende toate categoriile. Clasificările nu sunt pentru el. În faţa unui buddha, întregul limbaj se pierde, mintea amuţeşte. Nu există nimic relevant care să poată fi spus. El e străin de frică, el e străin de minte; nu poţi să spui că e prost sau înţelept, fiindcă în fiecare din cele două cazuri e nevoie de minte.

Şi acum să pătrundem în povestea aceasta atât de frumoasă a lui Chuang Tzu – una dintre cele mai frumoase parabole ale sale.

În legătură cu ceea ce tocmai ne-ai spus, zen are o zicală: efortul fără de efort. Vrei să ne vorbeşti despre asta şi despre modul în care se aplică zicala în cazul Meditaţiei Dinamice?

Meditaţia este un fenomen energetic. În cazul tuturor tipurilor de energie trebuie înţeles un lucru fundamental. Legea de bază este aceasta: mişcarea energiei este caracterizată de o polaritate dublă. Acesta este singurul tip de mişcare posibil pentru ea, altul nu există. Mişcarea are o dublă polaritate. Pentru ca orice energie să devină dinamică este nevoie de polul opus. Este exact asemenea electricităţii, care are nevoie de polaritatea negativă şi de polaritatea pozitivă. Dacă există doar polaritatea negativă, electricitatea nu se va produce. Sau dacă există doar polaritatea pozitivă, electricitatea iarăşi nu se va produce. Este nevoie de ambii poli. Iar când ambii poli se întâlnesc, ei dau naştere electricităţii. Atunci apare scânteia.

Chi Hsing Tzu antrena cocoşi de luptă pentru împăratul Hsuan.

Acum antrena o pasăre de calitate superioară. Împăratul îl întreba mereu dacă pasărea e gata de luptă.

Omul acesta, Chi Hsing, nu era un simplu antrenor, el era un om al căii taoiste. În China, în Japonia, în Orientul Îndepărtat au fost folosite tot felul de lucruri ca trambuline pentru meditaţie. Tot felul de lucruri: tragerea cu arcul, pictura, lupta cu sabia, chiar şi antrenarea pentru luptă a cocoşilor şi a altor păsări. Orice dimensiune a vieţii care îţi vine-n minte a fost folosită de ei pentru instruirea interioară. Bărbatului acesta, Chi Hsing, i-a cerut împăratul să antreneze pentru el un cocoş. Împăratul era interesat de luptă, de întrecere, şi era desigur interesat ca întrecerea să fie câştigată de cocoşul lui.

Până şi prin intermediul cocoşilor luptă egourile noastre. Punem orice în slujba egoului; chiar şi jocurile ne sunt contaminate de el, şi atunci nu mai suntem interesaţi de joc, ne interesează numai să-l câştigăm. Aceasta este diferenţa dintre joacă şi joc. Joaca e atunci când te interesează să te joci – joaca de copii. Atunci ceea ce se întâmplă e foarte frumos, iar dacă toată viaţa ta ar putea deveni o joacă, ar fi un lucru tare frumos. În cazul unui joc nu te interesează să te joci, te interesează

rezultatul. Te interesează cum să faci să câştigi, iar când interesul tău e îndreptat spre câştig, ai distrus jocul. Acum nu mai e joacă, acum a devenit afacere.

Reţineţi dintru început că acest bărbat, Chi Hsing, urmărea să obţină un anumit lucru din antrenarea cocoşului, pe când împăratul urmărea un cu totul alt lucru; el era interesat de luptă, iar antrenorul era interesat de altceva: Chi Hsing era interesat să facă din cocoş o pasăre de calitate superioară.

Împăratul îl întreba mereu dacă pasărea e gata de luptă.

„Nu încă", spunea antrenorul. „E ca o văpaie."

Iată... împăratul ar fi spus: „Păi dacă e ca o văpaie, e aşa cum trebuie, pentru că atunci când intri în luptă arzând ca o văpaie, ai mai multe şanse să câştigi". Împăratul trebuie să fi fost tare nedumerit. Ce antrenor mai e şi ăsta? Răspunde cu: nu încă, pentru că e ca o văpaie.

„E gata să sară la bătaie cu orice altă pasăre."

E în permanenţă gata să se bată – ceea ce înseamnă că îi e frică, deci nu e pregătită. Câtă vreme îţi e frică, cum să fii pregătit de luptă? Luaţi aminte la tipurile diferite de minte: logica minţii va spune că dacă eşti ca o văpaie şi gata oricând să te baţi cu oricine, înseamnă că poţi deveni un mare războinic – deja eşti. De ce mai aştepţi? Ce mai aştepţi? Dacă eşti numai foc şi pară, treci la luptă! Fiindcă dacă aştepţi prea mult, s-ar putea ca focul să se domolească; dacă aştepţi prea mult, energia ar putea să scadă. Atitudinea bătăioasă e o disimulare a fricii. Prin ea vrei să demonstrezi că eşti un viteaz. Simplul fapt că te preocupă să demonstrezi asta arată că nu eşti aşa cum vrei să pari. Un om cu adevărat înţelept nu va căuta niciodată, sub nicio formă, ocazii prin care să demonstreze că e înţelept. Dar prostul caută mereu să demonstreze că e înţelept. Un om care iubeşte cu adevărat, un om care a devenit iubire nu va încerca să demonstreze că iubeşte.

Atunci când nu iubeşti, încerci să dovedeşti în multe, multe

feluri că iubeşti. Faci cadouri, spui mereu cuvinte de dragoste, dar toate eforturile tale spun tocmai contrariul. Dacă iubeşti cu adevărat pe cineva, nici măcar nu vei aduce vorba despre faptul că iubeşti acea persoană. Ce nevoie e de aşa ceva? Dacă celălalt nu-ţi poate înţelege iubirea în absenţa cuvintelor tale, atunci iubirea nu are nicio valoare. Dacă e necesar s-o spui înseamnă că ceva e fals.

Întreabă un Dale Carnegie şi-ţi va spune că în fiecare dimineaţă trebuie să-i repeţi soţiei cât de mult o iubeşti, chiar dacă nu simţi asta. Ori de câte ori, în timpul zilei, ai ocazia să-i repeţi, nu uita s-o faci. Când te duci la culcare spune-o din nou, fă din ea o mantra. Şi are dreptate; la felul în care sunteţi voi, are dreptate, pentru că soţiile voastre au nevoie de cuvinte. Şi voi aveţi nevoie de cuvinte. De aceea, atunci când doi oameni se îndrăgostesc, la început vorbesc atât de mult despre iubire. Se exprimă poetic, iar pentru că se curtează reciproc, creează o atmosferă romanţioasă, plină de fantezie. Treptat aceasta dispare, fiindcă nu poţi continua în felul acesta la nesfârşit, începe să pară prostesc. Iar din momentul în care începe să pară prostesc, cei doi încep să simtă că ceva nu mai merge. Acum iubirea nu mai e, fiindcă iubirea fusese construită numai pe cuvinte. Ea n-a existat în realitate de la bun început; vorbeaţi despre ea, dar nu era prezentă. Vorbăria voastră era o disimulare.

Reţineţi cuvântul acesta, disimulare. În toate dimensiunile vieţii voastre faceţi asta. Iar Dale Carnegie pare să aibă dreptate, ceea ce spune el vă atrage. Cărţile lui se vând în toată lumea, în milioane de copii – numai Biblia se vinde mai bine. Dar eu vă spun: feriţi-vă de cei ca Dale Carnegie, căci ei sunt cei care vă fac să fiţi din ce în ce mai falşi. Procedând astfel, vă îndepărtaţi tot mai mult de autenticitate. Nu e nevoie să spui cuvintele „iubire" sau „te iubesc". Lasă ca fiinţa ta întreagă s-o spună. Dacă iubeşti, fiinţa ta va spune lucrul acesta; cuvintele nu sunt deloc necesare. Felul în care te mişti, felul în care priveşti va exprima lucrul acesta. Toată fiinţa ta îl va exprima.

Iubirea e un fenomen de o atât de mare vitalitate încât nu ai cum să-l acunzi. A fost cineva capabil vreodată să-şi ascundă iubirea? Nimeni n-o poate ascunde. Ea atât de arzătoare, străluceşte. De fiecare dată când cineva se îndrăgosteşte, poţi

vedea pe fața lui, în privirea lui, că nu mai e același om, că ceva l-a transformat. A apărut în el un foc, un parfum nou i-a cuprins ființa. Merge de parcă ar dansa, iar când vorbește are ceva poetic. Și nu doar în prezența persoanei iubite; atunci când ești îndrăgostit, întreaga ta ființă se transformă. Ești diferit chiar și atunci când vorbești cu un străin, pe stradă. Iar dacă străinul a cunoscut dragostea vreodată în viața lui, atunci va ști că omul cu care vorbește e îndrăgostit.

Nu poți ascunde iubirea, e aproape imposibil. Nimeni n-a reușit vreodată să își ascundă iubirea. Dar atunci când iubirea e inexistentă, atunci trebuie să creezi impresia că ar fi, trebuie să te prefaci.

Un băiețel era în vizită la grădina zoologică. În fața unui parc cu cerbi și căprioare, el l-a întrebat pe angajatul de la grădina zoologică: „Cum se numesc animalele acestea?"

Angajatul i-a răspuns: „În același fel în care mama ta îi spune tatălui tău, dimineața când se trezesc[3] ."

Băiatul a replicat: „Nu-mi spune că ăștia sunt sconcși!"

Ceva se alterează, ceva devine asemenea unei bube atunci când la mijloc e falsitatea, ceva se urâțește. Nu există altă urâțenie în afară de falsitate, dar voi o ascundeți afișând contrariul.

„Nu încă", spunea antrenorul. „E ca o văpaie."

Asta arată că îi e frică, altminteri de ce să fie ca o văpaie? Cui vrei să-i arăți tu că ești ca o văpaie? Ce nevoie e? Înăuntru frică, în afară foc și pară: asta e proiecția.

„E gata să sară la bătaie cu orice altă pasăre."

Fără să fie nevoie. Cu oricine îi iese în cale, cocoșul e gata de bătaie.

---

*3 În limba engleză, cuvântul **dear** (drag) se pronunță în același fel în care se pronunță cuvântul **deer** (cerb).*

„E înfumurată şi foarte încrezătoare în puterea ei."

Încă nu. Nu e pregătită. Când te gândeşti că eşti încrezător în puterea ta, ţine minte bine, ascunzi ceva de tine însuţi. Ce vrei să spui cu „sunt încrezător"? Dacă eşti cu adevărat încrezător, nu mai are niciun sens s-o spui. Tu nu eşti încrezător, doar te prefaci că eşti. Şi nu doar faţă de ceilalţi! Îţi repeţi ţie însuţi: „Sunt încrezător". Dai naştere unei autohipnoze. Dacă repeţi timp suficient de îndelungat, se poate să începi să te simţi astfel, dar sentimentul respectiv nu va avea în el energie dinspre interior.

Toată lumea îşi repetă: „Sunt încrezător." De ce? Ce ascunzi? Dacă încrederea despre care vorbeşti chiar e prezentă, atunci nu mai e nevoie să spui nimic în privinţa asta. Un om cu adevărat încrezător nici măcar nu-şi dă seama că e astfel. Lucrul acesta trebuie înţeles: ori de câte ori e vorba despre ceva fals, tu eşti conştient de acel ceva, eşti atent la tine. Când ceva e real, uiţi, pur şi simplu, de el. Ţii minte faptul că respiri? Doar dacă ceva nu e în regulă. Dacă respiri greu şi ai ceva la plămâni, dacă ai răcit sau ai astm, atunci se poate să îţi aduci aminte de faptul că respiri. Dar când totul e în regulă, nu eşti conştient. Când pantofii ţi se potrivesc, uiţi de picioare. Când eşti cu adevărat încrezător, uiţi de încredere.

Oamenii vin la mine şi-mi spun că au încredere absolută în mine. Ce e acest „absolută"? Ce ascunzi? Nu e încrederea de ajuns? Ce înseamnă încredere *absolută*? Nu e absolută, de aceea o spui. Spui: „Te iubesc din toată inima." Ce e acest din toată inima? Ai auzit vreodată despre o iubire care să nu fie din toată inima? Iubirea e din toată inima. De ce repeţi acelaşi cuvânt? Înăuntrul tău ştii că nu e din toată inima, aşa că dacă n-o spui tu, cine s-o spună? Dacă n-o spui, nimeni n-are s-o ştie; însă dacă ar fi fost din toată inima ar fi ştiut-o toţi.

O iubire din toată inima e o transfigurare; o iubire din toată inima e o moarte şi o viaţă nouă; o iubire din toată inima nu are nevoie ca cineva s-o menţioneze în vreun fel.

Am auzit despre un mare expert: era degustător de vinuri. Un prieten l-a invitat la el acasă pentru că avea nişte vinuri foarte, foarte vechi şi de mare preţ şi voia să-i prezinte acestui om colecţia sa. Voia aprecierea acestui om. I-a dat să guste unul

dintre vinurile cele mai de preţ. Bărbatul a gustat, dar n-a zis nimic. N-a spus nici măcar că e bun. Prietenului nu i-a căzut bine tăcerea lui. I-a dat apoi un vin foarte aspru, un vin ordinar. Bărbatul l-a gustat şi a zis: „Foarte, foarte bun!"

Prietenul n-a mai înţeles nimic şi i-a zis: „Nu înţeleg deloc. Ţi-am dat unul dintre vinurile cele mai rare, cele mai valoroase şi n-ai spus o vorbă, însă despre vinul acesta ordinar, aspru, care nu e nici măcar un vin scump, ai spus că e foarte bun!"

Expertul i-a răspuns: „Despre primul vin nu e nevoie să spună cineva ceva. El vorbeşte de la sine. Dar în cazul celui de-al doilea e nevoie ca cineva să-l laude, ca să nu se simtă jignit!"

Când vorbeşti despre încredere absolută, tu ştii că nu e absolută şi de aceea o spui, chiar dacă nu eşti conştient de lucrul acesta. Fii conştient şi foloseşte cuvintele cu atenţie.

„Nu încă", spunea antrenorul. E ca o văpaie. E gata să sară la bătaie cu orice altă pasăre. E înfumurată şi foarte încrezătoare în puterea ei."

Puteţi vedea lucrul acesta şi în viaţa voastră. Se întâmplă mai mereu. Eşti gata să te iei la harţă cu toată lumea; nu aştepţi decât o ocazie, un motiv. Cineva te calcă pe degetul de la picior şi cearta începe. De ce eşti aşa de pornit? Din cauză că ai probleme interioare. Ştii că eşti un nimeni, aşa că dacă te calcă cineva pe degetul de la picior sari imediat: „Tu ştii cine sunt eu?" – când, de fapt, nici tu nu ştii.

După zece zile a răspuns din nou: „Încă nu. Se aprinde când aude cârâitul altei păsări."

Împăratul insista, pentru că ziua competiţiei se apropia, iar cocoşul împăratului trebuia să câştige. Iar bărbatul acesta tot amâna; scuzele pe care le oferea păreau total absurde.

Ori de câte ori ai de-a face cu un om care aparţine căii tao, afirmaţiile sale vor părea absurde. Aşa şi sunt, dat fiind că nu sunt în concordanţă cu mintea ta.

După ce au mai trecut zece zile, el răspunde: „Încă nu. Se aprinde când aude cârâitul altei păsări." Încă e imatur, infantil. Nu aşa se comportă un războinic; comportamentul ăsta e cel al unui laş. Nu aşa se comportă un om neînfricat, un cocoş neînfricat. Nu! Nu aşa fac cei neînfricaţi.

Când cineva, oricine – când o pasăre scoate un sunet, de ce ai impresia că are ceva cu tine? De ce ţi se pare că vrea să te provoace pe tine? De ce vezi în toată lumea un duşman? Dacă îi vezi pe toţi ca fiind duşmani înseamnă că undeva, în adâncul fiinţei tale, n-ai venit în contact cu sursa. Dacă ai fi venit, ai simţi că toată lumea îţi e prietenă; nota prietenoasă ar fi nota dominantă. Duşmanii ar fi o excepţie. Acum nota duşmănoasă e cea dominantă, iar prietenii sunt o excepţie. Şi nu poţi cunoaşte prietenia, nu poţi nici măcar să crezi prea mult în ea, din cauză că eşti prea obişnuit cu duşmănia.

Mulla Nasruddin a fost făcut Judecător de Pace. Astfel de lucruri trebuie să se întâmple, pentru că există oameni care aduc necazuri. Dacă aduc necazuri foarte mari, îi faci guvernatori. Dacă aduc necazuri încă şi mai mari, îi trimiţi afară din ţară, ca ambasadori. Dacă nu produc decât mici tulburări, la nivel local, îi faci Judecători de Pace. Trebuie să le dai ceva de făcut, ca să nu mai poată crea prea mari probleme.

Mulla Nasruddin aduce necazuri, dar nu necazuri mari. Dacă-mi e permis să spun astfel, el e un VIP mic de tot; nu e un mare şarlatan, ci e un mic pungaş de cartier. Aşa că l-au făcut JP – Judecător de Pace. Sufrageria lui s-a transformat în sală de judecată, a angajat un funcţionar şi un paznic, s-a trezit dimineaţa devreme şi a aşteptat, şi-a tot aşteptat, dar nu s-a arătat nimeni. Spre seară era foarte amărât şi i-a zis funcţionarului: „Nici măcar un singur caz! Nu tu crimă, nu tu jaf, nu tu vreo nelegiuire comisă în oraş. Dacă lucrurile continuă în felul ăsta, slujba asta o să fie una foarte plictisitoare. Am fost foarte entuziast, dar văd că nici măcar o încălcare a regulilor de circulaţie. Nu s-a întâmplat nimic."

Funcţionarul i-a răspuns: „Nu te amărî, Mulla. Ai încredere în natura omenească. Mai devreme sau mai târziu tot o să se întâmple ceva. Eu am încă destulă încredere în natura umană."

Despre ce fel de natură umană vorbește funcționarul acesta? El spune că are încă destulă încredere, că ceva trebuie să se întâmple. „Așteaptă numai și o să se-ntâmple."

Judecătoriile, judecătorii, guvernele voastre depind toate de voi, de natura voastră. Tot nonsensul ăsta stă în picioare din cauza voastră, iar cauza fndamentală o reprezintă faptul că sunteți veșnic gata să porniți un conflict. Dacă societatea ar deveni tot mai naturală, guvernul ar dispărea. Guvernul e o boală. Judecătoriile vor dispărea și ele – căci prezența lor nu indică ceva bun. Polițistul există pentru că există criminalul, iar întreaga structură există din cauza unui singur lucru: din cauză că ești mereu gata să ataci, să te aprinzi. Din cauza egoului vostru există guvernele, judecătoriile, magistrații. Dacă ați renunța la ego, toată lumea politicii ar dispărea. Politica există din cauza egoului.

„Încă nu. Se aprinde când aude cârâitul altei păsări."

După alte zece zile: „Încă nu. Tot mai are privirea furioasă și-și zbârlește penele."

Devine din ce în ce mai tăcut, mai matur – dar încă nu. Căci încă: „are privirea furioasă și-și zbârlește penele." Adânc înăuntrul său, în inconștient, încă e gata să sară la luptă. La suprafață devine tot mai calm și mai tăcut, dar dacă trece un cocoș prin preajmă, încă mai privește cu mânie. Acum nu mai e la nivel conștient, ci inconștient. Dar crește, se transformă. Acum lupta a dispărut din mintea conștientă, dar din cea inconștientă n-a dispărut – încă nu.

Alte zece zile, și antrenorul a răspuns: „Acum cocoșul e aproape pregătit."

Nu încă perfect pregătit, dar aproape pregătit.

„Când cârâie altă pasăre, nici măcar un licăr nu are în ochi. Stă nemișcat ca un lemn. E un luptător

matur. Alte păsări o vor lua la fugă de cum vor da cu ochii de el."

Nu mai e nevoie să lupte. Când luptătorul e matur, nu mai are nevoie să lupte. Când războinicul stă acolo, neînfricat, ce nevoie mai e să lupte? Simpla lui prezenţă va fi suficientă: ceilalţi cocoşi vor fugi din faţa lui. Şi aşa s-a şi întâmplat. Cocoşul acesta a fost adus să lupte. Iar el a stat acolo, atât numai. Ceilalţi cocoşi au venit cu mare vitejie, au ieşit din cerc, erau plini de ego, aroganţi şi înfumuraţi. Dar apoi s-au uitat la cocoşul acesta. Cocoşul acesta arăta anormal, nu era deloc din lumea asta. Stătea întocmai ca un buddha. Au încercat să-l înfurie, dar nici măcar un licăr nu se zărea în ochii lui. Au sărit, au scos sunete, dar nu l-au impresionat. Apoi au început să tremure: pasărea asta nu e de-a noastră, pasărea asta e străină.

Au primit mesajul că pasărea aceasta nu era nici laşă, nici vitează; era pur şi simplu neînfricată, şi ori de câte ori o pasăre e neînfricată, cealaltă va fugi. Antrenamentul e acelaşi pentru un războinic zen, pentru un samurai – acelaşi. Trebuie să lupte, dar fără furie. Pare dificil, pentru că voi şi de iubit, iubiţi tot cu furie; iar el trebuie să lupte fără furie.

Există o poveste sufistă:

S-a întâmplat în timpul vieţii lui Omar, un mare calif mahomedan. De treizeci de ani purta război cu un duşman. Inamicul era foarte puternic şi lupta continua – o luptă de-o viaţă. Într-o zi ocazia a apărut în sfârşit.

Inamicul a căzut de pe cal, iar Omar a sărit asupra lui cu lancea. O secundă numai şi lancea i-ar fi străpuns celuilalt inima şi totul ar fi luat sfârşit. Dar în acel foarte scurt interval, inamicul a făcut un lucru: l-a scuipat pe Omar în faţă – iar lancea s-a oprit.

Omar şi-a dus mâna la faţă, s-a ridicat şi i-a spus duşmanului: „Mâine o luăm de la capăt."

Duşmanul a fost stupefiat. L-a întrebat pe Omar: „Ce s-a întâmplat? Şi eu aştept asta de treizeci de ani, şi tu aştepţi asta de treizeci de ani. Am tot aşteptat cu speranţa că într-o zi am să ţi implânt sulița în piept, punând astfel capăt întregii poveşti.

N-am avut niciodată ocazia asta, însă o ai tu. Ai fi putut termina cu mine într-o clipă. Ce-ai păţit?"

Omar i-a răspuns: „Războiul ăsta n-a fost unul obişnuit. Am făcut un jurământ, un jurământ sufist, că voi lupa fără mânie. Timp de treizeci de ani am luptat fără mânie. Dar o clipă numai am fost cuprins de furie. Când m-ai scuipat, o clipă m am înfuriat şi toată chestiunea a devenit una personală. Am vrut să te omor – a intrat în joc egoul.

De treizeci de ani încoace n-a existat problema asta, am luptat pentru o cauză. Nu erai duşmanul meu personal. Nu eram personal interesat să te omor, tot ce mă interesa era să iasă învingătoare cauza susţinută de mine. Dar tocmai acum am uitat, o clipă, de cauză. O clipă ai fost duşmanul meu şi am vrut să te omor. De aceea nu te pot omorî. Aşa că mâine o luăm de la capăt.

Însă războiul n-a mai reînceput niciodată, din cauză că duşmanul i-a devenit prieten. „Învaţă-mă şi pe mine", i-a cerut el. „Fii maestrul meu şi lasă-mă să-ţi fiu discipol. Aş vrea şi eu să lupt fără mânie."

Tot secretul e să lupţi fără ego. Dacă poţi lupta fără ego, atunci ai să poţi face orice fără ego. Fiindcă lupta e apogeul egoului: dacă poţi să faci asta, atunci ai să poţi face orice. Deocamdată nu poţi nici să iubeşti fără ego.

Acesta este antrenamentul unui samurai, al unui războinic zen: să lupte fără ego – întocmai precum cocoşul din povestea noastră. „Acum e aproape pregătit." Dar ţineţi minte cuvintele „aproape pregătit". *De ce nu perfect?* Pentru că tao spune că în lumea asta nu poate fi nimc perfect, ci doar aproape perfect. În momentul în care eşti perfect, dispari. Perfecţiunea nu poate exista în materie, la nivel material. Materia în sine aduce cu ea o anumită imperfecţiune. Nu ai cum să fii în corp şi totodată perfect – mereu va lipsi puţin, şi tocmai acel puţin care lipseşte este liantul. Datorită lui poţi să fii în corp. Odată ce devii perfect, dispari, mori. Dar un om perfect nu moare niciodată, el dispare, pur şi simplu. Tu pleci, dar un om perfect dispare. Plecarea înseamnă că sosirea se va produce imediat, căci plecarea e doar o parte – e începutul sosirii. Sosirea e începutul plecării. Pleci din lumea aceasta ca să sosești în ea din nou. Un om perfect dispare

pur şi simplu, fiindcă e atât de perfect încât materia nu-l poate cuprinde, corpul nu-l mai poate cuprinde; e atât de perfect încât în lumea aceasta imperfectă el nu poate avea nicio formă. Devine fără de formă.

De aceea a spus antrenorul: *„Acum cocoşul e aproape pregătit."* Iar tu nu poţi să-ţi imaginezi cum ar putea să fie mai pregătit de-atât. Acesta pare să fie lucrul ultim: *„Când cârâie altă pasăre, nici măcar un licăr nu are în ochi."* Ce perfecţiune mai mare decât asta? *„Stă nemişcat ca un lemn."* În materie de perfecţiune, ce poate fi mai mult de-atât? *„E un luptător matur. Alte păsări o vor lua la fugă de cum vor da cu ochii de el."*

Se poate o perfecţine mai mare decât asta? Se poate. Căci poate că stă el nemişcat ca un lemn, poate că sunt ochii lui lipsiţi de cea mai mică licărire, poate că fug ceilalţi cocoşi din faţa lui şi poate că el câştigă competiţia – dar el încă este. De aceea nu e perfect: încă este.

Şi tot ce face, face prin efort: de aceea e imperfect. A fost antrenat să procedeze astfel, iar acum e pregătit. Va manifesta atitudinea deprinsă, dar adânc înăuntru e acelaşi cocoş care era înainte. Va fi în el un uşor tremur – de nedetectat, pe care nu-l poate detecta nimeni; privit din afară e sfântul perfect, dar în interior e încă vechiul cocoş, adânc înăuntru, în centrul său, e acelaşi de dinainte. Şi aici e problema. Poţi practica religia şi o poţi practica într-atâta încât să devii aproape perfect. Dar aproape perfect e încă imperfect, iar tu trebuie să fii absolut perfect.

Ce înseamnă perfecţiunea absolută? Ea apare atunci când s-a renunţat la antrenament, la efort. *Când îţi e uşor, atunci e bine.* Iar cocoşul acesta încă depune efort, el încă face ceva ca să-şi menţină atitudinea. E nemişcat, dar adânc înăuntrul lui el produce nemişcarea aceasta, ea nu e lipsită de efort. A fost antrenat, disciplinat.

Religia nu e o disciplină, nu e ceva ce trebuie exersat. Ea e ceva în care să te laşi să pătrunzi neforţat, în mod fluid. Nu trebuie să porneşti din exterior şi să forţezi; trebuie să o ajuţi din interior şi s-o laşi să curgă, să se reverse, către exterior. Trebuie să fie un fenomen spontan.

Deci ce e de făcut? Dacă aştepţi să se producă în mod spontan, ea nu pare să se producă vreodată. Dacă exersezi, s-ar

putea să devii întocmai precum cocoşul acesta: bun în ceea ce priveşte lupta, bun în ceea ce-l priveşte pe cel din faţa ta, însă în sinea ta rămâi acelaşi de dinainte.

Asta s-a întâmplat cu mulţi aşa-zişi sfinţi. Te duci la ei – sfinţia lor e încă menţinută cu efort. Iar când menţii ceva, lucrul respectiv nu e autentic, fiindcă opusul, reversul persistă încă undeva în inconştient. Şi se poate ivi în orice moment; dacă te relaxezi, va ieşi la suprafaţă.

A fost odată adus la mine un mistic sufist. De treizeci de ani se supusese practicii religioase; şi o făcuse cu toată inima, nu încăpea nicio îndoială în privinţa asta. Era aproape perfect, asemenea cocoşului. Avea discipoli mulţi, iar aceştia mi-au spus despre el că în orice lucru asupra căruia îşi îndrepta privirile – pomi, pietre, stele – îl vedea pe Allah, vedea divinul; pretutindeni.

Sufistul a venit să stea trei zile cu mine. A intonat fără încetare – sufiştii îi spun Zikr – numele lui Allah. Chiar şi când făcea baie îşi continua cântarea. L-am întrebat: „De ce? Dacă poţi acum să-l vezi pe Allah pretutindeni, de ce să-i cânţi întruna numele? Ce nevoie mai ai să exersezi? Dacă Allah e pretutindeni şi divinul e pretutindeni, pe cine mai chemi? Şi de unde anume, înăuntrul tău, vine cântarea aceasta? Renunţă la ea! În aceste trei zile cât eşti aici cu mine, renunţă la orice practică."

A înţeles la ce mă refeream – era un om umil. A înţeles că dacă încă mai practici, înseamnă că nu ai ajuns la realizare. Mi a spus: „Am încredere absolută în faptul că am ajuns la realizare." Aşa că i-am zis: „Atunci renunţă la practică."

În momentul în care mi-a spus că are „încredere absolută" a fost limpede că va fi în dificultate când va renunţa la practică. A renunţat la ea, n-a avut încotro, şi timp de trei zile l-am observat.

În a treia zi a venit în grabă mare în camera mea, dimineaţa la patru, a început să mă zgâlţâie şi să-mi zică: „Ce-ai făcut? Totul e pierdut! Acum nu mai pot să-l văd pe Dumnezeu, lucrurile au reînceput să apară. Un pom e un pom, o piatră e o piatră. Ce-ai făcut? M-ai omorât. Ai distrus efortul meu de treizeci de ani. Nu-mi eşti prieten; duşman îmi eşti!"

Atunci i-am zis: „Linişteşte-te puţin şi stai lângă mine, şi să vedem împreună ce s-a întâmplat. Nu sunt duşmanul tău. Căci şi dacă ai continua practica asta încă treizeci de vieţi, tot n-o să se

întâmple nimic. Vei fi mereu aproape pregătit. În orice moment ai înceta practica, vechiul s-ar întoarce. El n-a dispărut, se ascunde numai, iar tu îl împingi înapoi. Practica ta nu e altceva decât o împingere înapoi a vechiului; odată practica încetată, el se iveşte. E asemenea unui arc: îl presezi şi crezi că treaba e rezolvată; îţi iei mâna de pe el şi arcul se întinde la loc şi totul e din nou aşa cum a fost înainte. Nu fi, deci, mânios şi nu simţi că e totul pierdut. Ţi-ai dat seama acum de un lucru foarte important. Drept urmare nu mai relua practica, priveşte, pur şi simplu, pomul! Nu ai nevoie să-l proiectezi pe Dumnezeu în el!

Aceasta este diferenţa dintre un om autentic religios şi unul neautentic. Priveşte arborele fără să impui un Dumnezeu asupra lui! Dacă spui că e Dumnezeu şi tot repeţi lucrul acesta, vei ajunge aproape în punctul în care pentru tine va arăta precum Dumnezeu. Dar Dumnezeul acela e fals. L-ai impus, reprezintă o proiecţie. Priveşte copacul şi fii tăcut. Nu e nevoie să-ţi proiectezi Dumnezeul asupra copacului: copacul e în suficientă măsură Dumnezeu prin el însuşi, nu are nevoie să fie proiectat asupra lui Dumnezeul tău.

Fii tăcut în preajma copacului şi, treptat-treptat, pe măsură ce tăcerea ta creşte, vei vedea că odată cu ea se transformă şi arborele. Şi va veni o zi când îţi vei da seama că totul e divin; iar acea calitate a divinului nu ţi-o poate lua nimeni. Ea nu e ceva practicat, ea e ceva ce s-a produs. Ceea ce e autentic nu se produce prin cuvinte, ci prin tăcere. Iar antrenorul acesta a spus despre cocoş că acum e aproape pregătit, fiindcă el fusese supus practicii, fusese constrâns. În felul acesta se antrenează mulţi aşa-zişi sfinţi care devin „complet" pregătiţi. Ei sunt buni pentru ochii lumii, însă în profunzime nu sunt buni de nimic. Un sfânt adevărat este acela care trăieşte spontan. Experienţa lui e în întregime lipsită de orice urmă de proiecţie mentală.

Deci ce e de făcut? La început va trebui să te supui practicii spirituale, căci dacă n-o faci, spontanul s-ar putea să nu apară vreodată. L-ai împins atât de adânc înăuntrul tău, în cotloane atât de ascunse, încât s-ar putea să nu se mai ridice la nivel de conştient. Ce e de făcut, aşadar? La început supune-te practicii, şi fă-o atât de total încât şi tu să ajungi în punctul în care eu să ţi

pot spune: „Acum ești aproape pregătit."

Apoi, pasul următor este să renunți la orice practică și să privești numai ce se întâmplă. Dacă renunți la practică, tot ceea ce fusese înainte va începe să reapară. Acum fii un martor numai și privește. Dacă poți privi, sub privirea ta totul se va epuiza de la sine, fără să fie nevoie să faci nimic altceva.

Practica ta e menită numai a presa arcul până la capăt. Și ce se întâmplă? Încercați cu un arc: presați-l la maximum, apoi dați-i drumul. Nu doar se va destinde, ci va sări. Asta se întâmplă dacă practici cu toată ființa, cât de mult posibil – nu vei putea s-o faci niciodată la modul total, absolut, dar cât mai mult cu putință.

Mintea ta, asemenea unui arc, e presată de tine din ce în ce mai mult. Toate aceste meditații pe care îți spun să le pui în practică se traduc prin presarea minții până la capăt. Iar în momentul în care văd că mai mult de-atât nu se mai poate, că arcul nu poate fi presat mai mult de-atât, că ești aproape gata, îți voi spune: „Renunță!" Arcul nu doar se va destinde, ci va și sări din tine! Și odată ce mintea a sărit afară din tine, ești eliberat de ea. Atunci nu mai e nevoie de practică. Ceea ce va urma va fi doar trăire clipă de clipă, celebrare; recunoștință clipă de clipă; beatitudine și extaz clipă de clipă.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 5

Muntele maimuţelor

Prinţul din ţinutul Wu a pornit, cu barca, spre Muntele Maimuţelor.

De îndată ce maimuţele l-au văzut, au fugit toate cuprinse de spaimă şi s-au ascuns tocmai în vârful copacilor.

Însă o maimuţă a rămas, cu totul nepăsătoare, atârnând ba de o creangă, ba de alta – o paradă ieşită din comun.

Prinţul a tras cu o săgeată spre ea, dar maimuţa a prins-o din zbor, cu deosebită îndemânare. Văzând aceasta, prinţul a ordonat celor din suita lui să declanşeze un atac concertat. Cât ai clipi, asupra maimuţei s-a abătut o ploaie de săgeţi, iar ea a căzut moartă.

Atunci prinţul s-a întors către însoţitorul lui, Yen Pu'i: „Vezi ce s-a întâmplat? Animalul acesta şi-a etalat priceperea. S-a încrezut în iscusinţa lui. A crezut că nimeni nu-l poate atinge. Ţine minte un lucru: nu te bizui pe distincţie şi talent atunci când ai de-a face cu oamenii!"

La întoarcerea acasă, Yen Pu'i a devenit discipolul unui înţelept, ca să înlăture tot ceea ce-l făcea remarcabil. A renunţat la toate plăcerile. A învăţat să-şi ascundă orice distincţie.

N-a trecut mult şi nimeni din regat n-a mai ştiut ce să facă cu el. Aşa că au început să-l venereze.

Povestea aceasta poartă în ea una dintre cheile cele mai secrete ale căii tao. Tao spune să ascunzi tot ceea ce ai frumos în tine, să nu-l manifești niciodată; tot ceea ce e adevărat în tine, de valoare, ascunde-l, căci ori de câte ori un adevăr e ascuns în inimă, el crește asemenea unei semințe ascunse în pământ. Nu-l arunca la vedere. Dacă arunci o sămânță pe stradă, ca toți s-o vadă, ea va muri, și va muri degeaba. Va muri și-atât, din ea nu va purcede nicio renaștere.

Tratează tot ceea ce e frumos, bun și adevărat, întocmai ca pe o sămânță. Oferă-i solul de care are nevoie, un loc ascuns în inimă; nu-l expune. Însă toată lumea face tocmai pe dos: ascunde ceea ce e rău, nu vrea ca ceilalți să știe de existența sa. Voi ascundeți tot ceea ce e urât, iar când vine vorba de ceea ce e frumos, chiar dacă acesta nu se regăsește în voi, încercați să-l trâmbițați, îi dați proporții exagerate, faceți paradă. De aici vine toată nefericirea, fiindcă urâtul se dezvoltă, iar frumosul se pierde. Ceea ce e lipsit de autenticitate crește, se comportă asemenea unei semințe încolțite, iar adevărul e aruncat afară. Planta bună e aruncată, iar buruienile cresc. În viața ta nu înflorește nimic, niciodată, din cauză că niciodată n-ai făcut ceea ce-ar fi trebuit – să ascunzi sămânța florii înăuntrul tău. Aceasta este calea, și vă spun că este una dintre cheile cele mai secrete din tao.

Cel care urmează calea tao rămâne un om de rând, un om cu totul obișnuit. Nimeni nu știe cine e el, nimeni nu știe ce comoară poartă el înăuntrul lui. El nu-și face publicitate, nu încearcă să etaleze nimic. Dar noi de ce ne facem reclamă? Din cauza egoului. Nu-ți ajunge să fii tu, pentru tine, așa cum ești, te simți satisfăcut numai atunci când te apreciază ceilalți. Faptul că ai un Kohinoor nu-ți ajunge. Poți să deții o piatră prețioasă, dar asta nu îți e de ajuns: trebuie ca ceilalți să știe și să aprecieze lucrul acesta. Părerea celorlalți e prețioasă, nu ființa ta. Te uiți în ochii celorlalți de parcă ei ar fi oglinzi, iar dacă ceilalți te apreciază, te aplaudă, te simți bine. Egoul e un fenomen fals. El reprezintă acumularea părerilor pe care le au ceilalți, nu e o cunoaștere de sine. Sinele acesta, așa-numitul sine care e, de fapt, egoul, nu e altceva decât o acumulare de reflecții. De aceea e teama mereu prezentă, căci există posibilitatea ca ceilalți să se răzgândească, iar tu depinzi de ei. Dacă îți spun că ești bun, va trebui să le urmezi regulile ca

să rămâi bun, va trebui să faci ce cred ei că e bine, fiindcă odată ce-şi schimbă ei părerea, nu mai eşti bun. Tu n-ai acces direct la fiinţa ta; ca să te vezi pe tine însuţi apelezi la ceilalţi. Şi-atunci nu numai că îţi faci publicitate, ci şi amplifici, falsifici. Poate că ai ceva adevăr, ceva frumuseţe în tine, dar amplifici ceea ce ai şi rezultatul e ridicolul.

Îmi aduc aminte – şi n-am să uit niciodată – când mi-a fost prezentat pentru prima oară Mulla Nasruddin. Un prieten comun a fost cel care a făcut prezentările. Între altele, acesta a spus că Mulla Nasruddin e un mare scriitor. Iar Mulla a zâmbit cu un aer de cunoscător. Atunci l-am întrebat: „Ce ai scris?"

„Tocmai am încheiat Hamlet", mi-a răspuns.

Nu mi-am putut crede urechilor, aşa că l-am întrebat: „Ai auzit cumva de un tip pe numele său William Shakespeare?"

Mulla Nasruddin mi-a zis atunci: „Ciudat, cineva m-a mai întrebat asta mai demult, când am scris Macbeth." Şi a continuat: „Cine e acest William Shakespeare? Se pare că mă tot copiază. Tot ce scriu eu, scrie şi el."

Ai impresia că toţi te copiază pe tine, când în realitate tu îi copiezi întruna pe toţi ceilalţi. Eşti o copie la indigo, nu eşti o persoană reală, din cauză că o persoană reală n-are niciodată nevoie să se etaleze în niciun fel.

Am auzit că odată, într-o staţiune montană, trei femei în vârstă jucau cărţi pe pajiştea unui mare hotel. O a patra s-a apropiat de ele şi a întrebat dacă li se poate alătura. Acestea i-au răspuns: „Sigur că da, eşti binevenită, numai că există nişte reguli." Şi i-au întins un cartonaş imprimat, care conţinea patru reguli. Prima era: nu vorbi niciodată de haine din blană de nurcă, pentru că toate avem. A doua: nu vorbi despre nepoţii tăi, pentru că toate avem nepoţi. A treia: nu vorbi niciodată despre bijuterii, fiindcă avem toate bijuterii preţioase, achiziţionate din locurile cele mai bune. Iar a patra: nu vorbi niciodată despre sex: ce-a fost, a fost!

Dar fiecare vrea să vorbească despre el: despre hainele sale de blană, despre bijuteriile pe care le are, despre copii, despre

sex. Şi fiecare îi plictiseşte pe ceilalţi. Iar dacă suporţi plictiseala, o faci numai din cauză că există un acord reciproc: dacă celălalt te plictiseşte, va accepta apoi să fie şi el plictisit de tine. Tu doar stai şi aştepţi: când termină el cu etalarea, începi tu. Şi viaţa toată devine o etalare falsă, neîntreruptă. Ce obţii cu asta? Numai un sentiment fals că eşti important, extraordinar.

Cum ar putea să fie cineva extraordinar pentru că are haine de blană? Cum ar putea să fie cineva extraordinar pentru că are bijuterii de valoare? Cum poate să fie cineva extraordinar pentru că face una sau alta? A fi extraordinar nu are legătură cu ceea ce faci, ci cu ceea ce eşti. Iar tu eşti deja extraordinar, fiecare om e unic, nu e nevoie să demonstrezi aşa ceva. Dacă încerci s-o demonstrezi, nu vei face decât să demonstrezi opusul. Dacă ceva există în mod intrinsec, în ce fel ai putea să-l demonstrezi? Dacă încerci să demonstrezi nu faci decât să arăţi că nu eşti conştient de unicitatea care îţi e proprie.

Dacă vrei să demonstrezi un lucru înseamnă că ai îndoieli în privinţa lui. Vrei să-ţi spulberi îndoielile prin intermediul părerii celorlalţi, văzându-te prin ochii lor. Nu eşti convins cu adevărat că eşti o persoană frumoasă, ai vrea ca ceilalţi să spună că eşti astfel.

Într-un sătuc era obiceiul ca preotul satului să sărute mireasa, ori de câte ori căsătorea un cuplu; era o tradiţie veche. Una dintre femei şi-a făcut multe griji din cauza acestei tradiţii, fiindcă urma să se căsătorească. Se credea foarte frumoasă, aşa cum se crede orice femeie. E ceva ce ţine de natura feminină, nu e nimic nou în asta. Toate femeile cred că sunt frumoase, chiar şi cele mai urâte. Femeia se credea foarte frumoasă şi-şi făcea multe griji. I-a spus de mai multe ori viitorului soţ, mirelui: „Du-te şi spune-i preotului că eu nu vreau să fiu sărutată după oficierea căsătoriei."

Chiar înainte de căsătorie, l-a întrebat din nou pe mire: „Ai fost să vorbeşti cu preotul?"

Foarte trist, mirele i-a răspuns: „Am fost".

Mireasa a întrebat: „De ce eşti aşa de trist?"

Mirele i-a răspuns: „Preotul a fost foarte fericit după ce i am

spus. Mi-a zis: ‚În cazul ăsta am să cer numai jumătate din suma pe care o cer de obicei.'"

Poţi să crezi cât vrei tu că arăţi bine, dar nimeni nu te vede aşa din cauză că toată lumea e preocupată de propria frumuseţe, nu-i stă gândul la a ta. Iar dacă dă cineva din cap zicând că da, eşti frumos sau frumoasă, cel sau cea care spune asta o face pentru că aşteaptă ca şi tu, la rândul tău, să dai din cap afirmativ la adresa propriei sale frumuseţi. E un târg reciproc: tu îmi împlineşti egoul, eu îl împlinesc pe-al tău. Ştiu prea bine că nu eşti frumos, tu ştii bine că eu nu sunt frumos, dar îţi satisfac egoul, aşa că şi tu îl satisfaci pe-al meu. Şi se pare că toată lumea simte nevoia aceasta de unicitate, ceea ce înseamnă că nu aţi ajuns încă la fiinţa voastră – care e unică fără ca unicitatea aceasta să trebuiască a fi dovedită. Dovezile sunt necesare doar în cazul minciunilor – reţineţi asta. De aceea Dumnezeu nu poate fi dovedit – fiindcă el e adevărul ultim. Dovezile sunt necesare în cazul minciunilor; adevărul nu are nevoie de nicio dovadă. El e – el e, pur şi simplu.

Şi vă spun că *sunteţi* unici, extraordinari. Nu încercaţi să fiţi astfel, e ridicol – vă faceţi de râs şi toată lumea zâmbeşte de cum vă întoarceţi cu spatele. Dacă nu eşti tu convins de unicitatea ta, atunci cine să fie? Convingerea e mai presus de orice dovadă. Şi în ce fel apare ea? Apare prin cunoaşterea de sine.

Aşadar două sunt căile: cunoaşterea directă, cunoaşterea de sine realizată în mod nemijlocit, imediat – iar aceasta este calea corectă – şi cunoaşterea realizată prin intermediul celorlalţi, prin intermediul a ceea ce spun ei – iar aceasta este cunoaşterea greşită. Dacă nu te cunoşti tu însuţi, cum te pot cunoaşte ei? Ei sunt foarte departe de tine. Tu eşti persoana cea mai apropiată de tine. Iar dacă nu-ţi cunoşti tu realitatea, cum ar putea-o cunoaşte ceilalţi?

Dar din cauză că nouă ne lipseşte cunoaşterea de sine, avem nevoie de un substitut. Substitutul acela e egoul, iar egoul e etalat în permanenţă. Eşti exact ca vitrina unui magazin. Ai devenit o marfă, ai făcut din tine o marfă expusă – în permanenţă expusă, în permanenţă cerşind ca cineva să spună că eşti bun, frumos, că eşti sfânt, măreţ, extraordinar.

Tao e împotriva acestei expuneri, pentru că tao spune că în felul ăsta îți iroseşti viaţa. Aceeaşi energie se poate îndrepta direct către fiinţa ta, iar când fiinţa e dezvăluită, ea e extraordinară.

Aşa că acela care e în căutarea cunoaşterii de sine va rămâne un om obişnuit în ochii celorlalţi. Nu se va deranja – îşi va ţine ascuns interiorul, nu şi-l va afişa. Va rămâne tăcut, va trăi în tăcere, se va bucura de viaţă în tăcere. Ar vrea ca nimeni să nu-şi bată capul cu el, căci ori de câte ori cineva îşi bate capul cu tine, petrece timp gândindu-se la tine, lucrurile se complică şi devin mai complexe – cunoaşterea de sine devine din ce în ce mai dificilă.

Singur trebuie să mergi pe calea asta; iar dacă te uiţi cumva spre mulţime, şi dacă crezi că mulţimea ar trebui să te urmeze, nu vei ajunge niciodată. Dacă îţi place să te etalezi, atunci vei rămâne o marfă, un obiect. Nu vei putea deveni niciodată o persoană, căci ‚persoana' e ascunsă adânc în străfundurile fiinţei. E posibilitatea cea mai profundă a întregii existenţe. Interiorul tău e abisul cel mai mare. Nimeni altcineva nu poate veni cu tine acolo. Va trebui să te duci singur. Iar dacă ţi faci prea multe griji cu privire la ceilalţi, la ce spun ei, la ce gândesc ei, vei rămâne la periferie. Asta unu la mână. Doi la mână, tu ascunzi tot ce e urât doar ca să dai bine în vitrină. În ceea ce priveşte hainele, cuvintele, gesturile, măştile, faptele tale, încerci să ascunzi tot ce e urât şi rău. Ce faci? Răul acesta se va transforma înăuntru într-o sămânţă care va creşte. Şi cu cât o împingi mai adânc înăuntru, cu atât o aduci către sursa întregii energii; o ajuţi să capete vigoare. Iar ceea ce e frumos arunci în afară – astfel că nu va deveni niciodată o sămânţă care să încolţească.

Procedează invers. Dacă ai ceva urât, arată-l celorlalţi, iar el se va spulbera. Dacă eşti de felul tău furios, spune-le tuturor: „Îmi ies repede din fire, nu mă îndrăgiţi, nu vă împrieteniţi cu mine. Sunt un om foarte rău. Sunt urât, imoral, lacom, sexual." Spune tot ce ai urât în tine, şi nu doar spune, ci şi manifestă în mod autentic. Şi vei fi surprins să constaţi că ori de câte ori ceva e scos la vedere, el se spulberă.

Şi ascunde ceea ce ai frumos; permite-i să pătrundă tot mai adânc, ca să poată prinde rădăcini în fiinţa ta, şi atunci va creşte. Însă tu ai făcut exact opusul.

Acum, încercaţi să înţelegeţi povestea aceasta:

Prinţul din ţinutul Wu a pornit, cu barca, spre Muntele Maimuţelor.

Chuang Tzu a urmărit mereu comportamentul maimuţelor. Era profund interesat de ele, deoarece ele sunt strămoşii omului. Tot o maimuţă e ascunsă şi în tine! Toată această lume nu e altceva decât un munte al maimuţelor; pretutindeni în jur sunt maimuţe. Care e caracteristica unei maimuţe? Care e trăsătura ei cea mai profundă? Aceea că imită. Gurdjieff obişnuia să spună că nu poţi deveni om dacă nu încetezi să fii maimuţă – şi avea dreptate. Cineva l-a întrebat: „Care e caracteristica cea mai profundă a unei maimuţe?" El a răspuns: „Copierea, imitaţia."

Maimuţa e un imitator perfect. Voi ce-aţi făcut toată viaţa, până acum? Aţi fost oameni sau maimuţe? Imitaţi, nu faceţi decât să vă uitaţi în jur şi să călcaţi pe urmele altora; mergând pe urmele altora, deveniţi falşi. Vedeţi pe cineva că merge într-un fel anume şi încercaţi să mergi şi voi aşa; cineva e îmbrăcat cu ceva, aţi vrea să aveţi şi voi hainele respective; cineva are o maşină, aţi vrea şi voi maşina aceea – totul!

Nu vă uitaţi niciodată să vedeţi de ce aveţi voi nevoie cu adevărat. Dacă aţi face-o, viaţa ar putea deveni o existenţă beatifică, fiindcă lucrurile de care aveţi nevoie nu sunt multe. Imitarea vă va duce pe un drum care în final nu ajunge nicăieri. Lucrurile de care aveţi nevoie sunt întotdeauna doar câteva; dacă vă vedeţi de împlinirea nevoilor, puteţi cunoaşte mulţumirea.

Nu e greu să fii un om mulţumit, căci de ce ai nevoie? De câteva lucruri. Dar dacă imiţi, atunci te vei trezi în mijlocul a milioane de nevoi nenecesare – care, pe deasupra, nici nu se vor sfârşi vreodată, din cauză că există milioane de oameni, iar tu ai vrea să-l imiţi pe fiecare dintre ei. Ajungi într-o situaţie imposibilă: începi să trăieşti vieţile tuturor şi uiţi, în felul acesta, că te afli aici ca să faci ce ai tu de făcut; în schimb, devii un imitator.

Te afli aici ca să-ţi împlineşti propriul destin, iar destinul acela e individual, el nu e al nimănui altcuiva. Existenţa aceasta ţi-a dat naştere ca să împlinească un anumit destin ce nu poate fi împlinit de nimeni altcineva. Niciun Buddha n-o poate face, niciun Iisus n-o poate face, numai tu o poţi face. Iar tu te-ai apucat să imiţi. De aceea spun hinduşii că până când nu încetezi să imiţi,

vei fi aruncat iar și iar în existență – asta e teoria reîncarnării. Vei fi aruncat în lume iar și iar, dacă nu-ți împlinești destinul propriu; dacă nu înfloreşti, va trebui să revii. Și cum ai putea înflori dacă imiți? Vezi un muzician și vrei și tu să fii muzician; vezi un actor și vrei și tu să fii actor; vezi un doctor și vrei să fii doctor. Vrei să fii orice altceva în afară de tine însuți – or numai asta poți fi, altceva nu. Nimic altceva nu e posibil și nimeni altcineva nu e ca tine, așa că nimeni nu are de ce să devină idealul tău. Iubește un Buddha, Buddha e frumos – dar nu-l imita, altminteri îți va scăpa esențialul. Iisus e minunat, dar nu mai e nevoie de el; existența a împlinit acel destin, lucrarea aceea e încheiată. Iisus a ajuns la înflorire. Din acest motiv o persoană care a înflorit nu se mai întoarce niciodată. Iubește-l pe Iisus, dar nu fi un imitator, căci dacă o faci vei sfârși neîmplinit, în nefericire adâncă și în mare suferință. Nu ai cum, în realitate, să mergi pe urmele nimănui. Poți să te inspiri, dar când o faci trebuie să fii foarte atent: inspirația nu trebuie să devină imitare oarbă.

Dacă vezi un buddha, ia ca pe o sursă de inspirație felul în care a înflorit el. Care au fost metodele? Ce a făcut? Încearcă să înțelegi, și permite acelei înțelegeri să fie absorbită. Încetul cu încetul vei începe să simți care e calea ta. Ea nu va fi niciodată ca aceea a lui Buddha, nu are cum să fie, ea va fi total diferită. Dar îți va fi de ajutor să-l absorbi pe Buddha. Va trebui ca tu să crești în felul tău propriu, dar asimilarea lui îți va amplifica înțelegerea. Asta e diferența dintre un discipol autentic și un adept, acesta din urmă fiind fals.

Un discipol e ceva complet diferit de un adept, iar eu aș vrea să vă spun să fiți discipolii mei, nu adepții mei. Ce e disciplina? Disciplina înseamnă învățare. Cuvântul de bază din care derivă disciplina înseamnă învățare. Nu are nimic de-a face cu autocontrolul, nu. Discipol e acela care e gata să învețe, discipol e acela care e deschis, receptiv; un discipol e unul care e pregătit să devină un pântec. El nu e antagonist, nu se ceartă și nu se pune de-a curmezișul. El încearcă să înțeleagă, iar atunci când încerci să înțelegi, capul încetează să mai funcționeze. Căci capul nu poate face decât două lucruri: să se opună sau să se conformeze. El nu poate fi decât ori unul care urmează orbește, ori unul care se opune orbește, dar nu poate fi niciodată un discipol.

Un discipol e total diferit, pentru că el nu e orientat spre cap; el e orientat spre inimă. Îl iubeşte pe maestru, îl absoarbe, apoi îşi vede de drumul lui.

E ceva foarte indirect, foarte delicat. Nu e ceva direct; nu poţi să te uiţi, pur şi simplu, la maestru şi să faci tot ce face el, fiindcă atunci devii un adept. Nu poţi să înveţi cuvintele şi să începi să le repeţi, fiindcă în acest caz devii un adept, efortul e al minţii, or tocmai mintea e problema.

Atunci când nici nu te împotriveşti, nici nu cauţi să imiţi pe cineva, conştiinţa ta se mută din cap în inimă. Atunci eşti deschis, atunci eşti pur şi simplu iubitor. La asta se referă *shraddha*, încrederea. Ea nu e nici credinţă, nici necredinţă.

Să nu crezi că încrederea înseamnă credinţă, fiindcă nu asta înseamnă. Credinţa porneşte din cap, necredinţa tot din cap. Încrederea porneşte din inimă. Ea nu are nimic de-a face cu credinţa sau necredinţa. Iubeşti, pur şi simplu; nu eşti câtuşi de puţin preocupat de credinţă sau necredinţă. Atunci când vezi un trandafir, crezi sau nu în el? Nici una, nici alta, ci te uiţi la el doar. Nimeni nu devine adeptul trandafirului, nimeni nu i se împotriveşte. Soarele răsare dimineaţa. Care e atitudinea ta? Crezi în el? Sau eşti un necredincios în ceea ce-l priveşte? Închizi ochii în faţa lui, fiindcă eşti un necredincios, sau urmezi calea soarelui cât e ziua de lungă, fiindcă eşti adeptul lui? În oricare dintre cazuri ai înnebuni. Deci nu faci decât să te bucuri de soarele dimineţii, să-i absorbi prospeţimea, reînnoirea pe care o aduce – odată cu răsăritul soarelui, totul revine la viaţă. Te bucuri de însufleţirea din jur şi devii şi tu mai însufleţit datorită ei. Te uiţi la un trandafir şi ceva din trandafir ajunge la inima ta. În afară trandafirul înfloreşte, înăuntru inima începe să înflorească. Ajungi la un maestru, la un Buddha sau la un Iisus, sau Chaung Tzu. Ce faci atunci? Fă exact ceea ce ai face cu un trandafir sau cu un răsărit de soare: nu e nevoie să devii adept, nu e nevoie să i te opui – absoarbe numai.

Ultimele cuvinte pe care le-a adresat Iisus discipolilor lui au fost: „Mâncaţi-mă, lăsaţi ca eu să devin băutura şi mâncarea voastră, lăsaţi ca eu să curg în sângele vostru, absorbiţi-mă." Când spune: „Mâncaţi-mă", sensul este „absorbiţi-mă", mistuiţi-mă; nu mă urmaţi în plan exterior, digeraţi-mă, iar după aceea

veţi avea lumina voastră proprie. Un maestru adevărat nu-ţi dă niciodată reguli, el îţi dă ochiul cu care să vezi. El nu-ţi arată niciodată calea, nu-ţi spune niciodată: asta e calea, urmeaz-o. El nu face decât să-ţi dea lumina şi să-ţi spună: acum ia lumina cu tine şi du-te în întuneric; lumina aceasta îţi va arăta calea ta. Un maestru fals îţi dă întotdeauna o hartă: asta e harta; n-o lua pe căi greşite, urmează indicaţiile hărţii. El nu-ţi dă niciodată lumina. Dacă ai lumina nu mai e nevoie de hartă; îţi vei găsi calea. Şi calea fiecăruia va fi diferită, pentru că fiecare e diferit. Permite înţelegerii acesteia să pătrundă adânc în inima ta: nu există doi oameni similari, nu e posibil aşa ceva. Existenţa nu e repetitivă, existenţa nu e epuizată încă; ea continuă să înflorească în moduri noi, unice. Fiecare om e extraordinar, lucrul acesta nu trebuie demonstrat. Dacă vrei să-l demonstrezi vei deveni o maimuţă, nu un om. Încetează să mai copiezi.

Să copiezi e uşor, dar să înţelegi e greu. De aceea copiază oamenii, fiindcă e atât de uşor; tot ce ai de făcut e să urmezi o regulă. Nu ai nevoie câtuşi de puţin de înţelegere. Ţi se dă o regulă bine definită, iar tu o urmezi. Vin la mine oameni care-mi spun: „Dă-ne reguli bine definite, ca să le putem urma." Ceea ce spun ei este: „Nu avem de gând să creştem, nu avem de gând să ne maturizăm. Tu dă-ne reguli bine definite: ce să mâncăm, ce să nu mâncăm, când să ne trezim dimineaţa şi când să ne culcăm. Asta vrem, reguli clare pe care să le urmăm." Vrei să devii o maimuţă, nu un om.

Un om nu va cere niciodată reguli bine definite, el va cere înţelegere ca să-şi poată găsi drumul propriu, ca să se poată mişca singur în lumea largă. N-are nevoie să ducă o hartă cu el, n-are nevoie de nicio busolă. E de ajuns lumina ta interioară, ca să-ţi arate care e calea ta.

Şi e frumos când e aşa, fiindcă aici e vorba de libertate. Când libertate nu mai e, dispare şi frumuseţea. Robia, sclavia e lucrul cel mai urât din lume.

Prinţul din ţinutul Wu a pornit, cu barca, spre Muntele Maimuţelor.

De îndată ce maimuţele l-au văzut, au fugit toate

cuprinse de spaimă şi s-au ascuns tocmai în vârful copacilor.

Însă o maimuţă a rămas, cu totul nepăsătoare, atârnând ba de o creangă, ba de alta – o paradă ieşită din comun.

Maimuţa aceea trebuie să fi avut rol de conducere a celorlalte maimuţe, trebuie să fi fost preşedinte sau prim ministru. Când toţi muritorii de rând fug care-ncotro, cum ar putea conducătorul să fugă? Cum se poate ca un conducător, un mare conducător, să facă ce fac maimuţele de rând? El trebuia să-şi arate tăria, altminteri prestigiul lui în ochii maimuţelor s ar fi dus pe copcă. Spectacolul lui nu era pentru prinţ, ci pentru maimuţele celelalte. Dacă vrei să rămâi conducător, trebuie să faci spectacol cu fiecare ocazie.

Toţi liderii politici sunt într-o continuă etalare. Nu ştii niciodată care le e faţa reală, nimeni nu ştie. Nici măcar soţiile şi copiii lor nu ştiu care le e faţa reală. Au devenit atât de eficienţi, că nimeni nu ştie cine sunt ei cu adevărat; tot timpul fac paradă. Se spune că dacă un politician spune da atunci când îl întrebi ceva, asta înseamnă „poate"; dacă spune poate, înseamnă „nu"; iar dacă spune nu, atunci nu e politician. Indiferent ce spune politicianul, el nu gândeşte niciodată ceea ce spune; şi indiferent ce gândeşte, n-o spune niciodată. Iar prin intermediul unui politician te poţi înţelege pe tine însuţi, fiindcă el nu e decât o imagine mărită a ta. Liderul nu e decât o imagine mărită a celui care-l urmează, şi e întotdeauna mai uşor să vezi lucrurile într-o imagine mărită. Cu o lupă le poţi vedea.

E bine să încerci să înţelegi conducătorii oamenilor, fiindcă ei sunt marile maimuţe. Şi crezi că tu-i urmezi pe ei? Dacă vezi în profunzimea lucrurilor, ei te urmează pe tine. Un lider îi urmează întotdeauna pe cei care-l urmează pe el, pentru că el trebuie să se uite mereu încotro te duci, ce faci. Trebuie să ştie dinainte în ce direcţie bate vântul, ca el să o poată lua în direcţia respectivă înaintea celorlalţi.

Odată Mulla Nasruddin se ducea undeva călare pe măgarul

lui, iar acesta mergea chiar repede. Un prieten l-a întrebat: „Încotro te duci, Nasruddin?"

Nasruddin i-a răspuns: „Drept să-ţi spun, habar n-am. Nu mă întreba pe mine, întreabă-l pe măgar."

Nedumerit, omul a întrebat iar: „Cum adică?"

Mulla Nasruddin a continuat: „Eşti prietenul meu, aşa că trebuie să-ţi spun pe şleau. Măgarul ăsta e încăpăţânat ca toţi măgarii, şi-mi face probleme. Când trec printr-o piaţă sau printr-un oraş, dacă eu insist să mergem pe-un drum, el insistă s-o ia pe alt drum. Aşa că în piaţă mă fac de râsul tuturor, oamenii îmi spun că până şi măgarul face altceva decât îi cer eu. Aşa că am stabilit regula asta: oriunde se duce el, într-acolo merg şi eu. Toată lumea crede că măgarul mă duce unde vreau eu, dar nu e adevărat. Însă măgarul e fericit aşa, iar prestigiul meu nu mai e ameninţat."

Orice mare conducător e mereu pe urmele celor care-l urmează. Urmăreşte mereu să vadă în ce direcţie bate vântul, ca el să fie mereu în frunte. În asta constă secretul de a fi un mare conducător: trebuie să ştii ce vor oamenii. Trebuie să le dai un slogan încă dinainte ca ei să-şi dea seama ce vor, şi atunci te vor urma.

Maimuţa asta trebuie să fi fost un lider. Trebuia să arate că nu-i e frică, nici măcar de un mare prinţ. Celelalte maimuţe au fugit, biete maimuţe de rând, dar el nu era un oarecare, el era însuşi regele. Trebuia să iasă în evidenţă, trebuia să rămână acolo; doar aşa prestigiul lui în ochii celorlalte maimuţe avea să rămână neştirbit.

Însă o maimuţă a rămas, cu totul nepăsătoare, atârnând ba de o creangă, ba de alta – o paradă ieşită din comun.

Prinţul a tras cu o săgeată spre ea.

Iar prinţii voştri nu sunt nici ei prea diferiţi. Pentru el a fost o jignire, maimuţa asta îl insulta. Normal era ca toate maimuţele să o ia la fugă din faţa lui. Dar aşa, un mare prinţ... şi în faţa lui,

o maimuţă oarecare încercând să-şi dea aere, să arate că e tare. Nu, aşa ceva nu era permis, pentru că prinţul avea şi el supuşii lui. Prinţul trebuia să-i aibă în vedere pe ceilalţi oameni, trebuia să aibă în vedere ce ar gândi ei dacă până şi o maimuţă s-ar arăta netulburată, neîngrijorată din cauza prinţului. Maimuţa trebuia ucisă. Logica rămâne aceeaşi indiferent dacă eşti om sau maimuţă.

Prinţul a tras cu o săgeată spre ea, dar maimuţa a prins-o din zbor, cu deosebită îndemânare. Văzând aceasta, prinţul a ordonat celor din suita lui să declanşeze un atac concertat.

Fiindcă maimuţa aceasta părea mult prea încrezută, cu un ego foarte pronunţat. Iată... Prinţul vede egoul maimuţei, dar pe-al lui nu-l vede. Iar lucrul acesta se întâmplă peste tot în lume. În cadrul fiecărei relaţii vezi cu uşurinţă egoul celuilalt, dar nu-l poţi vedea pe-al tău – iar celălalt vede egoul tău.

Povestea aceasta a fost scrisă de un om; gândiţi-vă însă că dacă ar fi fost scrisă de o maimuţă, ea ar fi fost total diferită. Gândiţi-vă numai, un Chuang Tzu al maimuţelor scriind această poveste... Atunci ar fi scris că prinţul era foarte încrezut, încăpăţânat şi violent fără să fie nevoie – pentru că maimuţa nu făcea nimic rău, ea se distra. De ce să se simtă prinţul jignit? De ce să simtă că maimuţa trebuie să fie omorâtă? Prinţul acela trebuie să fi fost un om cu un ego foarte, foarte dezvoltat. A încercat să omoare, iar maimuţa n-a făcut decât să se apere, nimic altceva.

Dacă priviţi povestea din perspectiva unei maimuţe, ea va fi total diferită, dar baza e aceeaşi, iar lucrul acesta se întâmplă mereu. Un om cu înţelepciune priveşte mereu fiecare problemă şi din punctul de vedere al celuilalt. Nu poţi fi înţelept dacă n-ai decât un singur punct de vedere. Încearcă, uneori, să te pui în pielea celuilalt şi să vezi cum arată lucrurile privite de-acolo.

Multe cupluri vin la mine, soţ şi soţie, şi aduc în discuţie probleme mari – cele mai mari, căci cuplul e unitatea fundamentală a vieţii. Între cei doi se perpetuează multă tensiune, multă falsitate, e la mijloc mult ego, şi totul devine un iad. Când vin la mine cuplurile, le sugerez întotdeauna să schimbe rolurile, pentru o zi: soţia să devină soţul, iar soţul să devină soţia. Încearcă

să te pui, timp de douăzeci şi patru de ore, în pielea celuilalt şi atunci îţi va fi foarte uşor să-l înţelegi pe celălalt. Chiar şi într-un dialog de o oră joacă rolul celuilalt şi răspunde din perspectiva celuilalt; te vei simţi foarte relaxat. Trebuie să fii suficient de flexibil ca să vezi ce simte celălalt la momentul respectiv. Soţul vine acasă şi-i spune soţiei ceva ce lui îi pare a fi foarte nevinovat, dar soţia se simte jignită. El nu poate să înţeleagă ce se întâmplă, doar n-a zis nimic rău. Meditează puţin, pune-te în locul soţiei, gândeşte-te că tu eşti soţia şi că intră soţul şi-ţi spune vorbele acelea. Cum te-ai simţi? Vei fi imediat capabil să înţelegi de ce se simte soţia aşa. Iar dacă poţi să-l înţelegi pe celălalt, vei putea să te înţelegi mai bine şi pe tine. Celălalt vede întotdeauna că eşti egoist, tu însă n-o vezi niciodată, eşti orb în ceea ce te priveşte.

Prinţul era şi el orb. Vedea că maimuţa aceasta încerca să facă paradă, dar nu vedea de ce se simţea el ofensat. Las-o să facă paradă – maimuţele sunt maimuţe, las-o să se simtă bine; nu face nimănui niciun rău, sare şi ea de pe o creangă pe alta, se leagănă, se joacă. Las-o să se joace. De ce era prinţul aşa de afectat? Se simţea insultat, simţea că maimuţa asta îi dădea de înţeles că: „Nu însemni nimic, nu-mi pasă deloc de tine. Oi fi tu prinţ între oameni, dar maimuţelor nu le pasă de tine. Şi eu sunt prinţ, iar în faţa mea nu eşti nimic. Tu poţi să te legeni aşa ca mine, sărind de pe o creangă pe alta?"

Se spune că atunci când Darwin a descoperit că omul a evoluat din maimuţă, cineva a replicat: „Mai întîi să le întrebăm şi pe maimuţe." Şi eu sunt de părere că dacă le-am întreba pe maimuţe, ele n-ar spune că omul reprezintă o evoluţie. El reprezintă o decădere – o decădere din maimuţe. Iată, maimuţele sunt mai puternice decât voi, ele pot face câteva lucruri pe care voi nu le puteţi face. Sunt mult mai fericite decât voi, se bucură de viaţă mai mult decât voi. Ce v-a adus evoluţia voastră, ce v-au adus dispozitivele voastre mecanice, armele voastre, bombele atomice? De ce credeţi că e vorba despre o evoluţie, despre o creştere, o dezvoltare? Întrebaţi-le pe maimuţe, vor râde şi vă vor spune că sunteţi nişte proşti. Nu sunteţi în stare nici măcar să mergeţi în patru labe. Nu puteţi să vă căţăraţi în copac ca o maimuţă.

Maimuţa şi prinţul sunt în aceeaşi categorie.

Prinţul a tras cu o săgeată spre ea, dar maimuţa a prins-o din zbor, cu deosebită îndemânare.

Prinţul e mai violent decât maimuţa, pentru că demonstraţia maimuţei nu e decât un fel de a întreba: „De ce să mă omori?"

Dar omul e mai violent decât orice animal.

În Tokyo e o grădină zoologică – dacă ajungeţi vreodată în Tokyo, n-o rataţi; mergeţi s-o vedeţi. Sunt acolo tot felul de animale sălbatice, sute de cuşti, iar ultima cuşcă are fixată o tăbliţă pe care scrie: „Animalul cel mai periculos dintre toate". Dar cuşca e goală, nu e nimeni înăuntrul ei. Dacă te uiţi – şi te vei uita! – să vezi care e animalul cel mai periculos dintre toate, ai să dai de el, pentru că se află acolo o oglindă.

Maimuţa era inocentă în egoul ei. Animalele au şi ele egoul lor, dar sunt încă inocente, nu sunt atât de violente. Omul însă e violent, omul pare să fie singurul animal violent. Tigrii omoară, leii omoară, dar o fac numai ca să mănânce, niciodată în alt scop. Omul omoară nu numai ca să mănânce, el găseşte o desfătare în a omorî. Vânătoarea e pentru el un joc. El va omorî numai de dragul de a omorî – şi niciun animal din lume nu îşi omoară proprii fraţi şi propriile surori, nu! Un leu nu va omorî un alt leu, o maimuţă nu va omorî o altă maimuţă asemenea ei.

Omul e singurul animal care îşi omoară semenii. Zoologii spun că în fiecare animal există un mecanism inerent de protecţie a speciei proprii; ei spun că niciun animal nu omoară animale din aceeaşi specie cu el. Dar cu omul se pare că s-a întâmplat ceva, fiindcă el îşi omoară propria specie. În lumea animală nu există nimic de genul războaielor, chiar dacă indivizii se luptă între ei.

Animalele au o înţelegere mai mare. Dacă doi câini se luptă, mai devreme sau mai târziu – într-un interval de câteva minute – ei ajung la o înţelegere. Omul nu ajunge niciodată la o înţelegere; altă soluţie în afară de ucidere nu pare să existe pentru el. Până şi câinii sunt mai inteligenţi. Dacă doi câini latră unul la celălalt, dacă rânjesc sau sar unul asupra altuia, tot acest spectacol e o tatonare cu scopul de a se stabili cine e mai tare. E un simulacru de luptă. N-au început încă, iar când unul dintre ei simte că nu e suficient de puternic, atunci îşi dă seama că e inutil să se lupte şi arată cu coada: stop! Atunci ia sfârşit totul, cei doi au ajuns la

o înțelegere. Se stabilește o ierarhie – cel care e mai puternic va câștiga, desigur, deci de ce să se mai treacă printr-o luptă dacă nu e nevoie?

Numai omul e prost, cel mai prost animal, fiindcă el nu crede niciodată că cel mai slab va fi înfrânt și că cel mai puternic va ieși victorios. Ține de aritmetica elementară faptul că cel mai puternic va câștiga, deci la ce bun lupta? Nu e nicio nevoie de ea. Hitler poate să latre la Stalin, Stalin poate să latre la Hitler, și amândoi pot să-și cheme matematicienii ca să calculeze cine are mai multe avioane, mai multe bombe. Toată treaba poate fi tranșată în câteva minute – și apoi îți arăți cu coada înfrângerea. Nu e nevoie de război, fiindcă un război va dovedi ceea ce poate fi stabilit și printr-un calcul simplu – anume, cine e cel mai puternic. De ce atâta irosire, atâta irosire de vieți omenești? Dar nu, nu se poate așa. Ființele omenești au un ego atât de mare încât și cel slab crede că poate cumva să câștige. Niciun animal nu se amăgește în așa de mare măsură. Simulacrele de luptă există tocmai ca să se poată stabili cine e mai puternic, după care totul ia sfârșit. Vei spune despre un câine care își lasă coada în jos că e laș. Nu, nu e – e pur și simplu inteligent. E slab, deci ce nevoie e să intre-n luptă? S-a demonstrat că e mai slab, și s-a demonstrat în mod inocent, fără nicio vărsare de sânge. Printr-o luptă tot același lucru s-ar demonstra. De ce să te duci la război degeaba? E mai chibzuit așa.

Văzând aceasta, prințul a ordonat celor din suita lui să declanșeze un atac concertat.

Priviți ce prostie! Ca să omori o maimuță ai nevoie de un atac concertat – o grămadă de oameni care atacă maimuța din toate părțile.

Cât ai clipi, asupra maimuței s-a abătut o ploaie de săgeți, iar ea a căzut moartă.

Iar prințul trebuie să se fi simțit foarte bine, făcuse un lucru mare. Dar uitați-vă ce prostie, un atac concertat din partea atâtor oameni – căci trebuie să fi fost cel puțin o sută de oameni în

alaiul prinţului. O sută de oameni care omoară o maimuţă şi apoi se simt bine, se simt victorioşi. Maimuţele ar râde fără îndoială văzând aşa ispravă.

...asupra maimuţei s-a abătut o ploaie de săgeţi, iar ea a căzut moartă.

Atunci prinţul s-a întors către însoţitorul lui, Yen Pu'i...

Şi priviţi cum până şi în prostia noastră demonstrăm cât suntem de... înţelepţi! Prinţul omorâse degeaba, şi în niciun caz nu se putea numi aceasta victorie. Pentru uciderea unei maimuţe a fost nevoie de atacul concertat venit din partea a o sută de oameni înarmaţi cu săgeţi; iar maimuţa n-avea nicio armă, era goală, lipsită de orice protecţie.

Este aceasta o victorie? Nu e deloc o victorie, nu e nici măcar diplomaţie. În mod obişnuit, atunci când se dă o luptă cu un războinic, i se dă o armă celuilalt. Trebuie să aibă o sabie, trebuie să beneficieze de aceeaşi protecţie. Atacatorii erau cu toţii protejaţi, dar au omorât un animal inocent, fără protecţie.

Prinţul e prost, dar priviţi ce sfat dă el. Până şi în prostie noi credem că suntem înţelepţi. Ce spune el? Îi spune însoţitorului său, Yen Pu'i:

„Vezi ce s-a întâmplat? Animalul acesta şi-a etalat priceperea. S-a încrezut în iscusinţa lui. A crezut că nimeni nu-l poate atinge. Ţine minte un lucru: nu te bizui pe distincţie şi talent atunci când ai de-a face cu oamenii!"

E vorba aici despre un lucru subtil care trebuie înţeles. Suntem înţelepţi de fiecare dată când trebuie să le dăm altora sfaturi, dar atunci când suntem şi noi în situaţia respectivă, confruntându-ne cu aceeaşi problemă, cu aceeaşi criză, nu mai suntem la fel de înţelepţi. Dacă vine cineva la tine cu o problemă, ştii întotdeauna ce sfat să-i dai; iar sfatul poate să fie chiar bun,

însă dacă ajungi să te confrunți și tu cu aceeași problemă, nu vei mai fi în stare să-ți dai și ție același sfat. De ce? Pentru că atunci când problema e a altcuiva, ești detașat.

Prințul acesta i-a spus însoțitorului său:

> **„Vezi ce s-a întâmplat? Animalul acesta și-a etalat priceperea. S-a încrezut în iscusința lui. A crezut că nimeni nu-l poate atinge. Ține minte un lucru: nu te bizui pe distincție și talent atunci când ai de-a face cu oamenii!"**

putut să vadă prostia maimuței, dar n-a putut să vadă prostia a ce făcuse el. Iar el făcuse, după cum simt eu, un lucru și mai prostesc decât făcuse maimuța.

Și el își etalase priceperea, și el își arătase talentul, și nu numai față de oameni, ci și față de maimuțe. A arătat cine era el: nu era un oarecare, ci era un prinț ieșit din comun. Nu era un muritor de rând. După care i-a dat sfatul acesta prietenului său: *„Nu te bizui pe distincție și talent atunci când ai de-a face cu oamenii."* Sfatul însă e bun.

Și s-a întâmplat, așa cum se întâmplă de multe ori, că prietenul a primit sfatul și i-a permis să-i transforme întreaga ființă. Prințul a rămas același. Deci dacă e să înveți, poți să înveți și de la proști. Dacă e să nu înveți, nici măcar un buddha nu te poate ajuta în vreun fel. Și se întâmplă uneori ca cei care te sfătuiesc să rămână netransformați. Dar dacă tu poți să înveți, te vei transforma.

Câteodată învățătorii sunt depășiți de discipoli, aceștia mișcându-se repede și ajungând la destinație. Dacă dai sfaturi bune altora nu înseamnă neapărat că ai înțeles tu însuți prin experiență directă adevărul respectiv.

Ce spune el e bine; sfatul e frumos, iar tao spune același lucru. Tao dă aceeași învățătură, dar nu cu aceeași minte ca cea a prințului. Chuang Tzu a pus învățătura în gura prințului, dar prințul e întocmai precum un învățat, un *pundit* care cunoaște cuvintele, dar care nu cunoaște adevărul ca urmare a experienței proprii. În cazul lui e vorba de o doctrină, nu de o experiență trăită. Probabil că prințul auzise lucrul acesta de undeva, de prin

vreo sursă taoistă, fiindcă adevărul acesta este una din cheile taoiştilor.

„Vezi ce s-a întâmplat? Animalul acesta şi-a etalat priceperea. S-a încrezut în iscusinţa lui. A crezut că nimeni nu-l poate atinge. Ţine minte lucrul acesta!"

Nu etala, nu face demonstraţie, altminteri vei isca probleme nenecesare, vei invita probleme nenecesare. S-ar putea să te afunzi într-atâta încât să-ţi găseşti în felul acesta sfârşitul.

Nu te bizui pe distincţie şi talent atunci când ai de a face cu oamenii."

Sfatul a venit din gura prinţului. Prietenul era cu adevărat un înţelept, fiindcă nu-l interesa dacă prinţul făcea el însuşi ceea ce spunea. Şi ar trebui ca în viaţă să nu-ţi pese uneori; să primeşti sfatul, pur şi simplu, şi să te transformi... Însă ţie îţi pasă. Ce rost are să-ţi pese de sticlă? Ia conţinutul ei şi gata. Ce rost are să întrebi despre recipient? Gustă conţinutul, iar dacă acesta e bun, uită de recipient.

Prinţul acesta era pe aceeaşi poziţie ca maimuţa, ba chiar stătea mai rău, însă rostea unul dintre secretele învăţăturilor taoiste. Poate că citise despre el sau poate că cineva îl învăţase despre el şi, brusc, situaţia creată i l-a adus în minte. Şi-atunci i a spus celui care-l însoţea: „Nu etala! Nu începe să faci paradă dacă nu vrei să dai de bucluc. Şi *nu te bizui pe distincţie şi talent atunci când ai de-a face cu oamenii.* De ce? Pentru că toţi oamenii sunt egoişti. Dacă te bazezi pe talent vei da de necaz pentru că-ţi vei face duşmani. Dacă te bazezi pe distincţie vei avea probleme, căci pretutindeni în jur vei avea duşmani. Nimeni nu vrea ca tu să-i fii superior.

Odată Mulla Nasruddin a venit la mine foarte agitat şi mi-a spus: „Trebuie să mă ajuţi."

L-am întrebat: „Ce s-a întâmplat?"

Mi-a spus: „Mă simt îngrozitor, e insuportabil. De ceva

vreme am căpătat un complex de inferioritate. Ajută-mă! Fă ceva!"

Atunci i-am zis: „Spune-mi mai multe despre problema asta. De unde complexul de inferioritate?"

Mi-a răspuns: „În ultima vreme simt că toţi sunt la fel de buni ca mine."

De fiecare dată când arăţi ce talent ai, arăţi că celălalt nu e la fel de bun ca tine – iar celălalt se va simţi insultat. Reţineţi, prinţul e insultat doar la vederea unei maimuţe care se leagănă agăţată de crengi!

Dacă-ţi arăţi distincţia, dacă spui că reprezinţi ceva, dacă încerci să-ţi dovedeşti talentul în moduri subtile, toată lumea se va simţi ofensată. Şi nu ţi-o vor putea ierta, se vor răzbuna. De fiecare dată când au de-a face cu un om căruia îi văd distincţia, masele se răzbună. Se prea poate ca Iisus să fi fost răstignit din cauză că masele nu i-au putut tolera superioritatea – iar el le era superior. N-au putut tolera acest om de calitate. Era ieşit din comun, a trebuit să fie omorât.

Atena nu l-a putut tolera pe Socrate. Era un om rar – una dintre minţile cele mai fără pereche care s-au născut vreodată, atât de pătrunzătoare încât nu suportă comparaţie. Atena nu l-a putut tolera, toată lumea s-a simţit insultată.

Chuang Tzu spune: nu te baza pe talent atunci când ai de-a face cu oamenii. Rămâi ascuns!

Trebuie reţinut că niciun maestru taoist n-a fost vreodată răstignit sau otrăvit. Niciodată! Pentru că ei nu se bizuie pe talent. Ei nu spun niciodată că sunt deosebiţi de tine. Nu spun niciodată că sunt mai sus decât tine, mai divini decât tine, mai sfinţi decât tine. Nu, ei nu spun niciodată nimic. Se comportă în aşa fel încât toţi cei din jurul lor simt că ei înşişi le sunt lor superiori. Chuang Tzu a trăit o viaţă atât de obişnuită şi atât de frumoasă încât nimeni nici măcar n-a bănuit că lângă ei era un om cu dimensiuni absolut extraordinare. Trecea prin sate, iar satele nici măcar nu-şi dădeau seama că Chuang Tzu trecuse pe-acolo.

S-a întâmplat odată ca împăratul să audă despre Chuang Tzu ca fiind un înţelept. Şi-a trimis atunci prim ministrul ca să-l caute

și să-l aducă la el. Dar unde să-l găsești pe Chuang Tzu? N-avea casă, n-avea adresă, era un rătăcitor. Chuang Tzu obișnuia să spună că dacă stai într-un singur loc e greu să te ascunzi, oamenii vor începe să suspecteze. Dat fiind că ai ceva anume, ei vor începe să devină suspicioși și, încetul cu încetul, își vor da seama. Așa că trebuie să pleci înainte ca ceilalți să-și dea seama, altfel vei avea necazuri. De aceea el era mereu rătăcitor – fără adresă, fără casă. Unde să-l găsești?

Trimișii împăratului însă și-au dat silința – când poruncește împăratul, trebuie să-ți dai silința. Au întrebat mulți învățători taoiști: „Unde îl putem găsi pe Chuang Tzu?"

Aceștia i-au răspuns: „E foarte dificil, nimeni nu știe. Se mișcă precum vântul, neștiut, asemenea unui nor. Însă mergeți și întrebați mai departe, iar dacă vreun sătean vă spune că e pe acolo un bărbat care nu se remarcă prin absolut nimic, atunci prindeți-l pe omul acela, căci el ar putea fi Chuang Tzu."

Și așa l-au găsit. Niște oameni dintr-un sat le-au spus: „Da, este un om care tocmai a venit în satul nostru, un om cu totul obișnuit. N-ai putea găsi un om mai obișnuit decât el." Când au întrebat unde e, sătenii le-au răspuns: „Pescuiește pe malul râului."

S-au dus acolo și i-au zis lui Chuang Tzu: „Împăratul a întrebat de tine și noi am plecat să te căutăm. Vrei să vii cu noi la curte? Vrei să devii un curtean – sfătuitorul împăratului?"

Chuang Tzu le-a răspuns: „Așteptați, dați-mi timp de gândire."

În ziua următoare, când trimișii au venit să-l întrebe din nou, nu l-au mai găsit în satul acela; plecase. Oamenii bănuiseră, își dăduseră seama.

Un taoist trece prin lume fără identitate. De ce? Pentru că dacă arăți talentul pe care-l ai, oamenii nu te vor ierta. Oamenii îi pot ierta pe proști, dar nu-i pot ierta pe înțelepți. Din acest motiv a fost Iisus răstignit, iar Socrate otrăvit. În fața unui Iisus sau a unui Socrate te simți inferior într-atâta încât nu-i poți ierta. E firesc, veți declanșa un atac concertat împotriva lor. Veți declanșa cu toții un atac concertat ca să-l omorâți pe omul acela. După aceea veți simți că v-ați eliberat de o povară. Un Iisus e

superb – așa încât numai stând lângă tine te face să te simți inferior. De aceea trebuie să se ascundă. Învățătura aceasta este una fundamentală.

Prințul i-a spus cuvintele acelea însoțitorului său, Yen Pu'i.

La întoarcerea acasă, Yen Pu'i a devenit discipolul unui înțelept, ca să înlăture tot ceea ce-l făcea remarcabil. A renunțat la toate plăcerile. A învățat să-și ascundă orice distincție.

N-a trecut mult și nimeni din regat n-a mai știut ce să facă cu el. Așa că au început să-l venereze.

Sunt multe lucruri aici: omul acesta, Yen Pu'i, era realmente un înțelept. Nu l-a preocupat cine e cel care i-a transmis mesajul. Nu i-a păsat de vehicul, ci pur și simplu a preluat mesajul.

Rețineți lucrul acesta: voi vă interesați întotdeauna despre vehicul. Dacă vă spun ceva, voi începeți să vă întrebați despre mine: e sau nu omul ăsta unul de încredere? A ajuns sau nu omul ăsta la lucrurile despre care ne vorbește? Ați vrea ca mai întâi să fiți convinși în ceea ce mă privește, dar așa ceva e imposibil. Acordați atenție cuvintelor mele și uitați cu totul de mine. E treaba mea dacă am ajuns sau nu, nu e treaba voastră. De ce vă preocupă atât de mult lucrul acesta? Dacă simțiți adierea unui parfum în cele spuse de mine, faceți o încercare; încercați medicamentul, nu doctorul. Nu acordați atenție doctorului, acordați atenție medicamentului – căci în final medicamentul e cel care vă va vindeca. Și e posibil să găsiți medicamentul potrivit chiar și la un doctor impostor. Reversul e de asemenea posibil: se poate să găsiți medicamentul nepotrivit la un doctor bun. Ceea ce contează e medicamentul.

Omul acesta, Yen Pu'i, trebuie să fi fost un om foarte înțelept și inteligent, altfel și-ar fi zis: „Prostul ăsta, prostul ăsta de prinț! Îmi dă mie sfaturi în timp ce el trăiește afișând distincție, trăiește făcând paradă."

Nimeni nu trăiește asemenea regilor – aceștia sunt veșnic expuși, veșnic pe tron. Și vor să fie clar pentru toată lumea că nu mai există altcineva ca ei. Pun o distanță între ei și muritorii

de rând – creează o prăpastie. Nu te poţi duce să pui mâna pe umărul unui rege. Nu! Se va simţi insultat: „Ce faci? Vrei să spui că eşti egalul meu?" Vei fi ucis!

Se spune că Hitler n-a permis niciodată nimănui să-i pună mâna pe umăr. Niciodată! Nici măcar unui singur prieten. Nimeni n-avea voie să-i spună pe nume, Hitler; trebuie să i se spună *Fuehrer*. N-avea nimeni voie să-i spună pe nume din cauză că ăsta ar fi fost semn de prietenie. N-a iubit niciodată nicio femeie, fiindcă e foarte greu să iubeşti o femeie şi să n-o faci egală cu tine – e imposibil. Iar femeile sunt atât de inteligente şi de şirete; dacă le iubeşti, nu vor încerca doar să-ţi fie egale, vor încerca să-ţi fie superioare – şi pot să-ţi dovedească superioritatea lor. Hitler n-a iubit niciodată vreo femeie. A avut câteva relaţii, dar n-a avut niciodată o relaţie de iubire – doar sexuale. Şi trata femeia ca pe o simplă servitoare – nu doar servitoare, ci sclavă.

A trăit mulţi ani împreună cu o femeie, iar într-o zi a avut loc un mic incident. Femeia a vrut să meargă să-şi vadă mama – mama ei era bolnavă şi se afla în spital – iar Hitler a spus nu. Era foarte dictatorial: dacă spunea nu, însemna nu. Femeia s-a gândit să nu mai discute chestiunea; când Hitler avea să plece la birou, ea putea să plece câteva minute ca să-şi vadă mama, apoi avea să se întoarcă. Nu era nicio problemă.

Hitler s-a dus la birou. Femeia s-a dus să-şi vadă mama şi s-a întors înainte să vină Hitler. Acesta a întrebat la poartă dacă prietena sa ieşise. Ieşise. A întrebat dacă fusese la spital. Apoi a intrat în casă şi, fără să întrebe ceva, a omorât-o pe loc, a împuşcat-o mortal.

Ce fel de iubire este aceasta în care numai sclavii sunt toleraţi? Iubirea te face egal cu celălalt. O persoană egoistă nu poate iubi, din cauză că iubirea egalizează. Există numai două forţe care egalizează: una e iubirea, cealaltă e moartea. Atunci când iubeşti pe cineva, devii egalul persoanei respective. Iar dacă iubeşti cu adevărat, în momentul acela al iubirii vei simţi că întreaga existenţă e egală: nimeni nu e inferior şi nimeni nu e superior. Fiecare e unic, diferit, dar nimeni nu e inferior, nimeni superior. În iubire simţi o comuniune cu întreaga existenţă; totul devine egal, egal de preţios.

Moartea e și ea un mare egalizator. Atunci când mori, toate distincțiile dispar, astfel că un Hitler mort e exact ca un câine mort – nu e nicio diferență. Vezi vreo diferență între un câine mort și un Hitler mort, sau chiar un Buddha mort? Nu se poate face nicio distincție, corpul e la fel: țărână din țărână. Iar cei care pot să iubească, pot simți o egalitate cu întreaga existență – chiar și cu pietrele.

Dacă iubești, vei simți o vibrație a egalității tuturor lucrurilor – și o piatră e egală cu tine. Atunci nu mai există moarte, pentru că atunci nu mai poți să mori – ai simțit o atare unitate cu existența. Unitatea aceasta va continua. Forma va dispărea, corpul nu va mai fi acolo, însă unitatea profund lăuntrică va rămâne. Vei răsări în valuri noi, vei înflori în arbori noi, vei dansa în ființe noi, dar vei continua.

Acesta este unul dintre lucrurile cele mai paradoxale – faptul că ești unic și în același timp ești una cu existența. Paradoxul acesta nu poate fi explicat, trebuie să-l experimentezi. Ești unic și totuși una cu existența.

La întoarcerea acasă, Yen Pu'i a devenit discipolul unui înțelept...

Nu i-a păsat dacă prințul urma el însuși sfatul pe care i-l dăduse. Prințul a continuat să fie la fel ca până atunci, însă Yen Pu'i și-a schimbat întreaga viață. A devenit discipolul unui înțelept. Dacă vrei să-ți schimbi viața, trebuie să devii un discipol, fiindcă singur e cu adevărat greu, singur e aproape imposibil. Ai nevoie de ajutorul cuiva care știe. Ai nevoie să te încrezi în cineva care a ajuns înaintea ta.

Disciplină înseamnă să înveți de la cineva, să te abandonezi cuiva, să fii receptiv față de cineva; nu să urmezi și să imiți, ci să-i absorbi înțelegerea, astfel ca flacăra ta interioară să se aprindă, să vii la o făclie aprinsă pentru ca propria ta făclie să se aprindă. Apoi poți să mergi singur mai departe, fiindcă ai devenit tu însuți un univers în sine. Dar înainte de asta e dificil să găsești, e dificil să te miști, e dificil să ajungi la calea cea bună.

Alături de un înțelept devin posibile multe lucruri, multe lucruri imposibile devin posibile, fiindcă un înțelept e singurul

miracol din lume. El trăieşte în corp, dar nu se mai află în corp; e aici, cu tine, fără să mai fie cu tine; te atinge şi totuşi între tine şi el e o distanţă imensă, infinită. Un înţelept reprezintă singurul miracol. Dacă stai în preajma lui, în tăcere, absorbind, bând din vinul său, în curând vei simţi miracolul şi vei simţi că a început să te transforme.

E exact ca atunci când eşti bolnav şi te duci în Elveţia. Ce poate să facă pentru tine Elveţia? Dar întreg climatul e sănătos; în climatul acela sănătos, boala ta nu poate să persiste. Boala are nevoie de ceva pe care să se sprijine, şi cum nu găseşte nimic, cedează; fără sprijin, cedează. În preajma unui înţelept, climatul e altul. Trăieşti cu oameni care sunt la fel de ignoranţi ca tine, trăieşti într-un anumit climat, într-un anumit mediu. Apoi vii lângă un înţelept – schimbi climatul; ai venit în Himalaya, în Alpi, în Elveţia. Acum climatul e diferit, el nu oferă sprijin bolii tale. Încetul cu încetul, el va lua orice sprijin pe care-l avea boala. Iar fără sprijin, boala nu va mai putea continua. Şi când boală nu mai e, sănătatea ta înfloreşte.

Singurul lucru de care e nevoie e să fie îndepărtată boala - sănătatea există deja în tine, nu e nevoie să ţi-o dea nimeni. Îndepărtează numai boala şi sănătatea va înflori. Lângă un înţelept schimbi climatul. Dar trebuie să fii deschis. Dacă te duci în Elveţia şi porţi armură de oţel, nu te vei schimba din cauză că armura va păstra în interior climatul propriu. La un înţelept să te duci fără niciun fel de armură, fără niciun fel de scut – la asta se referă abandonul.

La întoarcerea acasă, Yen Pu'i a devenit discipolul unui înţelept, ca să înlăture tot ceea ce îl făcea remarcabil.

Vedeţi voi... tot ce facem în viaţă e să învăţăm cum să devenim remarcabili: cum să fim primii din clasă, primii la facultate, cum să luăm medalia de aur, cum să câştigăm premiul Nobel, cum să fim remarcabili într-un fel sau altul – oricare ar fi situaţia.

Odată Mulla Nasruddin a bătut la uşa directorului unui circ faimos şi i-a spus:

„Trebuie să te uiţi la ceea ce am să-ţi arăt, am un număr extraordinar! Sunt pitic."

Directorul l-a măsurat pe Nasruddin. Avea un metru şi nouăzeci de cm înălţime şi spunea: „Sunt pitic!"

Aşa că directorul l-a întrebat: „Ce tot spui acolo? Mie îmi pari a avea un metru nouăzeci înălţime!"

Nasruddin i-a răspuns: „Exact. Sunt piticul cel mai înalt din lume."

Mintea găseşte în continuu căi şi modalităţi prin care să se facă remarcată. Dacă nu poţi să fii altceva, cel puţin poţi să fii piticul cel mai înalt – dar fii ceva, fii cineva! Toată educaţia, toată cultura şi civilizaţia te învaţă să fii remarcabil, iar tao spune: Nu fi remarcabil, renunţă la tot ce te face remarcabil; fii obişnuit, fii simplu. *Când îţi e uşor, atunci e bine*; să fii obişnuit e bine, pentru că trăind ca un om obişnuit, vei trăi cu uşurinţă. Dacă vrei să fii extraordinar, remarcabil, vei rămâne veşnic încordat şi viaţa îţi va fi o povară din cauză că trebuie să demonstrezi ceva. Trebuie să-i convingi pe ceilalţi şi viaţa toată îţi va rămâne mereu şovăielnică. Iar când eşti şovăielnic, înăuntrul tău e mereu un tremur.

> **... Yen Pu'i a devenit discipolul unui înţelept, ca să înlăture tot ceea ce îl făcea remarcabil. A renunţat la toate plăcerile. A învăţat să-şi ascundă orice distincţie.**
>
> **N-a trecut mult şi nimeni din regat n-a mai ştiut ce să facă cu el. Aşa că au început să-l venereze.**

Tao spune că atunci când nimeni nu ştie ce să facă cu tine – eşti atât de comun încât nimeni nu ştie ce să facă cu tine, nimeni nu ştie la ce ai putea folosi, nu eşti bun de nimic, eşti atât de comun, lipsit de orice talent – atunci, spune tao, adevăratul mister se revelează prin tine. Atunci devii un adevărat mister. Când nu poţi fi folosit, devii asemenea zeilor. Ce înseamnă asta?

Înseamnă că atunci când eşti folosit, devii un obiect, iar atunci când nu poţi fi folosit, devii o persoană.

Persoana nu e ceva de care să te serveşti, obiectul e ceva de care să te serveşti. Dacă te întreabă cineva cine eşti, spui: sunt doctor. Ce înseamnă asta? Înseamnă că societatea te foloseşte ca doctor. E o funcţie, nu ceva ce ţine de personalitate. Nu are legătură cu persoana ta, cu fiinţa ta, e ceva de folos – societatea te foloseşte ca doctor. Un om e tâmplar, altul e cizmar. Ţine asta de fiinţa ta sau e doar ceva folositor în societate? Societatea te foloseşte ca pe un obiect, şi cu cât e mai valoros folosul pe care-l aduci, cu atât vei fi şi tu preţuit mai mult.

Dar dacă renunţi la toate talentele, dacă devii un om comun şi nimeni nu ştie ce-ar putea face cu tine, nimeni nu te poate folosi la nimic, ai trecut dincolo de societate. Acum nu mai eşti un obiect, acum ai devenit o persoană. Ceea ce nu înseamnă că nu vei mai face nimic – vei face, dar nu vei fi folosit de nimeni. Vei „face" pentru tine însuţi; va fi înflorirea ta.

Un trandafir înfloreşte nu pentru cei care vor trece pe acolo, nu pentru cei care îl vor vedea, nu pentru cei care-i vor simţi parfumul. Nu! Înfloreşte pentru sine. Un taoist înfloreşte pentru sine însuşi. El e ca un trandafir, nu e un obiect util. Iar un om care nu şi-a cunoscut fiinţa lăuntrică în profunzime e întotdeauna ca un obiect, mereu expus în vitrină, mereu aşteptând ca cineva să vină şi să-l folosească cu toate diplomele lui, cu toate distincţiile şi talentele lui; un astfel de om strigă întruna: „Veniţi şi mă folosiţi, faceţi din mine un obiect. Sunt cel mai preţios obiect, nu veţi găsi niciodată un altul mai bun decât mine. Veniţi şi folosiţi-mă!" Aşa strigaţi cu toţii, mereu. Iar dacă asta strigaţi, veţi deveni obiecte.

Un om aflat pe calea lui tao renunţă la toate distincţiile, îşi arde toate certificatele, distruge toate punţile; rămâne în el însuşi, devine o floare. Iar înflorirea aceasta nu urmăreşte să atingă niciun scop – n-are nicio utilitate. Mulţi beneficiază de pe urma ei, dar ea nu urmăreşte drept scop beneficiul altora, ea face totul pentru sine. Un astfel de om şi-a împlinit destinul.

Ca obiect vei rămâne neîmplinit; trebuie să fii o persoană, o persoană autentică. Trebuie să nu fii un obiect, să nu fii un soţ – căci a fi un soţ înseamnă a fi un obiect – să nu fii o soţie, căci a fi soţie înseamnă a fi un obiect util. Fii o floare, atunci poţi iubi.

Dar nu e nevoie să fii soț, nu e nevoie să fii soție. Poți împărtăși, dar nu e nevoie să trâmbițezi. O floare înflorește; ea n-are nevoie să facă niciun anunț. Dacă cineva ia parte la bucuria ei, bine; dacă nu trece nimeni pe-acolo, iarăși bine.

Când înfloreşti pentru tine însuți e totul în regulă, nu e nimic nelalocul său. Când o faci cu gândul la ceilalți, când stai și aștepți într-o vitrină – cu etichetă, cu prețul pus pe tine, catalogat, scos în evidență – nu vei ajunge niciodată la împlinire, din cauză că un obiect e ceva mort; doar o persoană e vie. Fii viu, și fii o persoană. Dar nu vei putea fi așa ceva dacă imiți în continuu. Dacă rămâi pe muntele maimuțelor nu vei fi niciodată autenticul, vei continua să fii un fals. Renunță la toate falsitățile, la toate etalările. Fii tu însuți, obișnuit și unic, și împlinește-ți destinul. Nimeni altcineva n-o poate face în locul tău. Mă poți absorbi, nu mă poți urma. Eu n-am urmat niciodată pe nimeni, am avut calea mea proprie. Și tu vei avea calea ta. Vei merge pe o cale pe care n-a mers nimeni niciodată și nu va mai merge nimeni niciodată.

În lumea spirituală nu rămân urme. Ea e ca cerul: o pasăre zboară și nu lasă urme, nimeni n-o poate urma. Bucurați-vă de prezența mea, fiți fericiți alături de mine și veți absorbi. Iar ceea ce absorbiți va deveni o lumină în voi, și ea vă va arăta calea. Dar nu copiați, nu fiți credincioși sau necredincioși, nu fiți orientați către cap.

Nu fiți maimuțe. Fiți oameni.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 6

Simfonie pentru o pasăre de mare

Nu poţi să pui o cantitate mare într-o desagă mică şi nici nu poţi scoate, cu o funie scurtă, apă dintr-o fântână adâncă.

N-aţi auzit oare despre pasărea de mare abătută spre ţărm de vânturi şi ajunsă astfel aproape de zidurile capitalei ţinutului Lu?

Prinţul a dat poruncă să se organizeze o recepţie solemnă, a oferit păsării vin în templu, a chemat muzicieni să cânte compoziţiile lui Shun, a tăiat vite ca s-o ospăteze.

Zăpăcită de simfonii, nefericita pasăre de mare a murit de disperare.

Cum trebuie să tratezi o pasăre de mare? Ca pe tine însuţi, sau ca pe o pasăre? Nu se cade oare ca pasărea să-şi aibă cuib în inima pădurii sau să zboare peste pajişti şi mlaştini? Nu se cade să se scufunde ea în râuri şi lacuri, cu ţipari şi alţi peşti să se hrănească, să zboare în rând cu alte păsări de apă prin stufăriş?

N-a ajuns că s-a trezit înconjurată de oameni şi s-a înspăimântat de vocile lor! I-au pus şi muzică, astfel omorând-o!

Apa e pentru peşti, iar aerul pentru oameni.

Natura fiecăruia diferă şi, odată cu ea, nevoile fiecăruia.

De aceea, înţelepţii de altădată nu stabileau o măsură pentru toţi.

Nu există natură umană ca atare, există naturi umane. Fiecare individ e un univers în sine, nu se pot stabili niciun fel de reguli generale. Orice regulă generală devine falsă. Lucrul acesta trebuie ţinut minte bine, fiindcă pe calea aceasta e foarte posibil să începeţi să urmaţi reguli, iar odată ce deveniţi victimele regulilor nu veţi mai ajunge niciodată să ştiţi cine sunteţi.

Un om se poate cunoaşte pe sine însuşi doar în libertate totală, or regulile sunt temniţe. Sunt temniţe din cauză că nimeni altcineva în afară de tine nu poate face reguli pentru tine; se poate ca cineva să fi descoperit adevărul prin intermediul acestor reguli, dar ele au fost valabile în cazul lui. Natura diferă de la om la om; regulile acelea l-au ajutat pe el, dar nu te vor ajuta pe tine – dimpotrivă, îţi vor fi obstacole.

Înţelegerea să fie, aşadar, singura regulă. Învăţaţi, dezvoltaţi-vă înţelegerea, dar nu urmaţi reguli. Regulile sunt moarte, înţelegerea e vie; regulile vor deveni o închisoare, înţelegerea vă va da cerul nemărginit.

Şi fiecare om e împovărat de reguli, fiecare religie devine o sumă de reguli şi nimic altceva. Din cauză că Iisus a atins iluminarea, din cauză că Buddha a atins iluminarea, viaţa lor a devenit o regulă de urmat de către toţi ceilalţi. Dar nimeni altcineva nu e Gautama Buddha, nimeni altcineva nu e Iisus Christos, de aceea poţi deveni cel mult o copie la indigo ornamentată, dar nu vei fi niciodată tu însuţi, cel autentic. Dacă-l urmezi pe Iisus prea mult vei deveni un creştin, dar niciodată un Christos, şi aici e pericolul. Nu merită să devii creştin şi să ratezi Christosul. Poţi deveni Christos, dar atunci Iisus nu poate să fie pentru tine o regulă de urmat; singură înţelegerea ta poate să fie lege.

Iisus n-a urmat pe nimeni. A avut un maestru, pe Ioan Botezătorul, dar el n-a urmat niciodată nicio regulă. El şi-a simţit maestrul, a stat lângă maestru, a privit flacăra maestrului, l-a absorbit pe maestru, a fost botezat de maestru – dar n-a urmat niciodată nicio regulă. Alţi adepţi ai lui Ioan s-au întors împotriva lui Iisus, zicând: „Omul acesta te-a trădat. El merge de unul singur, nu urmează cu strictețe regulile."

Niciun om care înţelege nu poate urma regulile cu strictețe. Numai aceia care sunt morţi pot urma regulile în mod strict, fiindcă nicio regulă a altora nu poate fi nimerită pentru tine; tu

eşti propria ta regulă. Înţelege; iar de la alţii învaţă atât cât să-ţi găseşti propria regulă, dar ţine minte, nu impune niciodată regula respectivă nimănui altcuiva, fiindcă asta e violenţă. Aşa-zişii voştri *mahatmaşi* îi supun în continuu pe ceilalţi regulilor, deoarece prin intermediul regulilor omoară şi distrug, iar lor le place violenţa. Violenţa lor e foarte subtilă; ei nu te omoară direct, ci într-un mod cât se poate de indirect. Dacă cineva te atacă făţiş, te poţi apăra. Când cineva te atacă indirect – pentru binele tău – eşti totalmente victimă, nu poţi nici măcar să te aperi.

Mulţi *guruşi* nu sunt altceva decât violenţă, însă violenţa lor e subtilă. De aceea, ori de câte ori veniţi în contact cu un om care vrea să-şi impună regulile proprii asupra vieţii voastre, care vrea să vă dea un cadru fix, care vrea să vă dea o fereastră anume prin care să priviţi către adevăr, fugiţi de el, căci e periculos. Un maestru adevărat nu vă va da o fereastră prin care să priviţi adevărul, el vă va duce afară, sub cerul liber. Nu vă va da un tipar în funcţie de care să trăiţi, el vă va da simţirea, şi înţelegerea, iar înţelegerea vă va ajuta să vă mişcaţi. Înţelegerea e a voastră.

Reţineţi: din cauză că voi nu vreţi să înţelegeţi, din cauză că înţelegerea e dificilă şi cere un efort intens, din cauză că înţelegerea are nevoie de curaj şi de transformare, voi preferaţi să deveniţi victime ale acelora care vă dau reguli. Dar regulile sunt substitute, le puteţi obţine cu uşurinţă. E uşor să-ţi disciplinezi viaţa, dar o viaţă disciplinată va fi un lucru fals. Poţi să te prefaci, poţi să joci un rol, dar de autentic nu poate fi vorba.

Aş vrea să vă spun o poveste ebraică. Iisus trebuie să fi auzit-o, fiindcă povestea e din vremuri mai vechi decât vremurile lui Iisus, iar pe-atunci toată lumea o ştia. Trebuie să fi auzit-o de la mama lui, Maria, sau de la tatăl lui, Iosif. Povestea e foarte frumoasă, poate că şi voi aţi mai auzit-o. Ea sună aşa:

Un aşa-zis înţelept, aproape un rabin... Spun aproape fiindcă deşi era un rabin, a fi un rabin adevărat e lucru greu. A fi un rabin adevărat înseamnă să fii iluminat. El era, de fapt, un simplu preot, nu cunoscuse nimic. Dar oamenii îl ştiau ca fiind un înţelept.

Rabinul se întorcea acasă dintr-un sat vecin. În drumul lui a văzut un om care ducea cu el o pasăre frumoasă. A cumpărat

pasărea și a început să-și zică în gând: „Când ajung acasă o să mănânc pasărea asta, e o pasăre foarte frumoasă."

Deodată, pasărea i-a vorbit: „Nu gândi astfel de lucruri!"

Rabinul s-a speriat! I-a spus păsării: „Asta ce mai e? Te-am auzit cumva vorbind?"

Pasărea i-a spus: „Da, eu nu sunt o pasăre obișnuită. Și eu sunt aproape un rabin în lumea păsărilor. Și pot să-ți dau trei sfaturi, dacă promiți că îmi vei da drumul."

Rabinul și-a spus în sinea lui: „Pasărea asta vorbește. Cu siguranță deține cunoașterea."

Așa decidem noi mereu: dacă cineva vorbește, înseamnă că deține cunoașterea! E atât de ușor să vorbești, dar atât de greu să cunoști – cele două nu sunt deloc în legătură una cu cealaltă. Poți să vorbești fără să știi, poți să știi fără să vorbești. Nu e nicio legătură între cele două. Dar pentru noi, vorbitorul e automat și cunoscător.

Rabinul i-a spus: „Bine. Dă-mi cele trei sfaturi și te voi elibera."

I-a zis atunci pasărea: „Nu crede niciodată într-un nonsens, indiferent cine ar fi acela care-l rostește. Poate să fie un mare om, renumit în toată lumea, cu prestigiu, putere, autoritate, dar dacă spune un lucru absurd, să nu-i dai crezare."

Rabinul a exclamat: „Corect!"

Pasărea a continuat: „Iată care e cel de-al doilea sfat al meu: în tot ceea ce faci, nu încerca niciodată imposibilul, fiindcă vei da greș. Cunoaște-ți întotdeauna limitele. Cel care își știe limitele e înțelept, cel care încearcă să și le forțeze dă dovadă de prostie."

Rabinul a dat din cap afirmativ și a exclamat: „Corect!"

„Și", a continuat pasărea, „acesta e cel de-al treilea sfat al meu: dacă faci o faptă bună, nu te căi niciodată; căiește-te numai pentru faptele rele."

Sfatul era minunat, măreț, așa că pasărea a fost eliberată. Bucuros, rabinul a pornit înspre casă, zicându-și în gând: „Ce subiecte bune pentru predică! Săptămâna viitoare, când am să țin cuvântarea în sinagogă, am să dau aceste trei sfaturi. Și am să le scriu pe peretele de-acasă și pe birou, ca să le țin minte. Aceste trei reguli pot schimba un om."

Atunci a văzut deodată cum pasărea stătea într-un copac și râdea atât de tare, încât rabinul a întrebat-o: „Ce s-a întâmplat?"

Pasărea i-a răspuns: „Ce prost eşti! Am în burtă un diamant deosebit de preţios. Dacă m-ai fi omorât, ai fi devenit omul cel mai bogat din lume."

Rabinul s-a căit în adâncul inimii: „Chiar sunt prost. Ce am făcut? Am dat crezare păsării acesteia." A aruncat la pământ cărţile pe care le ducea cu el şi a început să se cţere în copac. Era om bătrân şi nici nu se urcase în copac vreodată în viaţă. Şi cu cât urca mai sus, cu atât zbura şi pasărea mai sus, pe altă creangă. Până la urmă pasărea a urcat în vârful copacului, iar rabinul a ajuns şi el acolo – dar atunci pasărea şi-a luat zborul. Tocmai când era s-o prindă, pasărea a zburat. Rabinul a păşit atunci în gol şi a căzut din copac. L-a podidit sângele. Picioarele îi erau amândouă rupte – era aproape mort.

Pasărea s-a aşezat iarăşi pe o creangă joasă şi i-a vorbit: „În primul rând m-ai crezut, ai crezut că o pasăre poate avea un diamant preţios în burtă. Ce prost! Ai mai auzit vreodată ceva atât de absurd? Apoi ai încercat imposibilul – nu te mai căţăraseşi niciodată într-un copac. Iar când o pasăre e în libertate, cum ai putea s-o prinzi cu mâinile goale, prostule? Şi te-ai căit în adâncul sufletului, ai simţit că ai greşit când, în realitate, ai făcut o faptă bună, ai dat drumul unei păsări! Acum du-te acasă şi scrie-ţi regulile, iar săptămâna viitoare mergi şi le predică la sinagogă."

Dar asta fac toţi predicatorii. Înţelegerea le lipseşte, iar ei doar cară reguli după ei – regulile sunt lucruri moarte. Înţelegerea nu are greutate, pe ea nu trebuie s-o cari – te poartă ea pe tine, se transformă în aripi. Ea nu apasă câtuşi de puţin greu, nici măcar nu e nevoie să stai cu gândul la ea. Odată ce ai înţeles un lucru, nu mai e nevoie să-ţi aduci aminte mereu de înţelegerea respectivă, ea îţi intră în sânge – face parte din tine. Tot ceea ce faci după aceea va purta amprenta înţelegerii aceleia; fenomenul e unul inconştient.

Regulile sunt conştiente, înţelegerea e inconştientă, iar Chuang Tzu e întotdeauna în favoarea inconştientului. Întreaga tradiţie taoistă e de partea inconştientului. Nu impune reguli cu forţa, ci încearcă numai să înţelegi lucrurile. Dacă îţi impui reguli nu vei deveni iluminat, vei rămâne ignorant în interior şi decorat în exterior.

Iisus avea obiceiul să spună: „Mă uit la voi şi văd că sunteţi ca nişte morminte date cu var – înăuntru e mortul, afară e zidul văruit." Arată ele frumoase şi curate – regulile vă dau o aparenţă de curăţenie exterioară – dar în interior rămâneţi la fel de proşti ca înainte. Şi ţineţi minte, numai proştii urmează reguli, un înţelept încearcă să înţeleagă, iar regulile să le uite. Un înţelept are libertate de mişcare; un om care trăieşte după reguli nu poate să se mişte, el trebuie să urmeze mereu regula. Iar viaţa se schimbă de la o secundă la alta – în fiecare secundă ea e altfel, nu aşteaptă după tine şi după regulile tale. Fiecare moment e nou. Şi dacă regula e veche, vei face întotdeauna pasul greşit şi vei fi întotdeauna nelalocul tău pretutindeni. Un om care urmează reguli va fi deplasat întotdeauna şi pretutindeni, fiindcă viaţa curge neîntrerupt, în timp ce tu eşti împotmolit în regula ta.

După cum văd eu în voi, sunteţi toţi împotmoliţi în reguli. În copilărie vi s-au dat reguli şi de-atunci aţi rămas împotmoliţi în ele. Nu v-aţi mai mişcat de-atunci. Eventual aţi alergat pe loc, dar de mişcat nu v-aţi mişcat. Puteţi să ajungeţi la şaptezeci de ani, dar în adâncul vostru sunteţi împotmoliţi în acelaşi loc. Tot efortul în direcţia iluminării constă în a învăţa cum să te desprinzi de locul în care eşti împotmolit, cum să te mişti, cum să fii iarăşi curgător, nu îngheţat. Nu fiţi ca gheaţa – îngheţaţi; fiţi precum apa, un râu curgător. Regulile nu vă vor permite niciodată să deveniţi curgători. Reţineţi că viaţa se reînnoieşte în continuu şi numai înţelegerea poate veni în întâmpinarea ei.

Mulla Nasruddin vorbea mereu în termeni negativi, aşa că i-am spus: „Fii mai pozitiv. De ce vezi viaţa cu ochi atât de negativi? În cazul ăsta găseşti numai spini, iar flori deloc."

„Bine", mi-a zis atunci, „am să-mi fac o regulă din a fi mereu pozitiv."

A doua zi, nevasta lui a plecat la piaţă şi i-a spus să aibă grijă de copii. Când s-a întors, a simţit pe loc că se întâmplase ceva rău. În toată casa plutea tristeţea, copiii nu fugeau încolo şi-ncoace, nu se auzea niciun zgomot. S-a neliniştit. Apoi s-a uitat la Nasruddin care stătea la uşă şi a simţit imediat că ceva se întâmplase într-adevăr.

Speriată, i-a zis: „Nasruddin, nu-mi spune nimic de rău, spune-mi doar vestea bună."

Nasruddin i-a răspuns: „Am jurat deja că n-o să mai fiu negativ, aşa că nu e nevoie să-mi aminteşti. Îi ştii pe cei şapte copii ai noştri? Şase dintre ei n-au fost călcaţi de autobuz."

Aşa înţelesese el să devină pozitiv! Poţi să schimbi cuvintele, dar în adâncul tău rămâi acelaşi. Poţi să schimbi comportamentul, dar în adâncul tău rămâi ca mai înainte. Ceea ce contează cu adevărat e să-ţi schimbi fiinţa – nu comportamentul, nu cuvintele, nu hainele, ci cum să-ţi schimbi fiinţa. Un om care trăieşte după reguli se schimbă la periferie. Un om care înţelege se schimbă pe sine, apoi periferia se schimbă automat. Când se schimbă centrul, periferia se schimbă automat; trebuie să se schimbe. Dar când se schimbă periferia, nu se schimbă neapărat şi centrul odată cu ea.

Ce pot să facă regulile? Ele pot să-ţi spună ce să faci şi ce să nu faci, dar nu pot să te schimbe, ele nu pot să-ţi schimbe decât acţiunile, or acţiunile nu sunt totuna cu tine. Acţiunile vin din tine, dar tu eşti mai profund decât acţiunile tale. Regulile pot să-ţi schimbe comportamentul – comportament înseamnă relaţiile tale cu ceilalţi – dar nu pot să te schimbe pe tine. Numai în singurătatea ta totală eşti fiinţa ta, nu în relaţii.

Şi apoi Chuang Tzu spune că natura diferă.

A venit la mine un om care făcea shirshasana – o postură yoghină, postura stând pe cap. Scrie în cărţi că e foarte benefică, iar pentru că e foarte benefică el o practicase perioade foarte lungi de timp. Acum era înăuntrul lui un tumult aşa de mare încât omul era pe punctul de a înnebuni. Aşa că m-a întrebat ce anume nu mergea cum trebuie. Era un om care trăia după reguli, urma cuvânt cu cuvânt indicaţiile lui Patanjali privitoare la hrană, orele de somn – totul ca la carte. Era un om cu o viaţă foarte regulată şi de aceea nu-şi putea da seama unde greşise. I am cerut să-mi spună întregul lui program zilnic. Făcea shirshasana o oră dimineaţa şi o oră noaptea. Şi se aştepta ca iluminarea să se producă în orice clipă. Aceasta nu se produsese, în schimb el era pe punctul de a înnebuni!

Shirshasana se potriveşte anumitor oameni. Şi cu cât e cineva mai idiot, cu atât i se potriveşte mai mult. Pentru un om inteligent, ea e periculoasă; cu cât e mai inteligent omul, cu atât e

ea mai periculoasă pentru el, fiindcă nu e o postură şi-atât, ea îţi schimbă întreaga chimie corporală.

Omul a ajuns la inteligenţă, însă niciun animal n-a ajuns la ea. De ce? Pentru că omul stă în două picioare – aici e totul. Dacă un copil ar continua să meargă în patru labe, el n-ar deveni niciodată un om. N-ar ajunge niciodată la inteligenţa aceea. Când coloana ta vertebrală e paralelă cu pământul, sângele curge în mod egal prin tot corpul; la fel de mult sânge se duce şi în picioare, şi în cap. Atunci capul nu poate dezvolta nervi subtili - nu poate dezvolta un sistem nervos subtil. Mecanismul creierului e subtil, foarte subtil, e lucrul cel mai subtil din lume.

Capul cântăreşte numai un kilogram şi jumătate. Chiar dacă e capul unui Einstein, capul unui mare geniu, el tot un kilogram jumătate cântăreşte. În capul acesta mic sunt şaptezeci de milioane de celule. Fiecare celulă poate purta milioane de informaţii. Iar celula e atât de subtilă încât dacă sângele curge prea repede, ea moare. Sângele nu trebuie să ajungă în cantitate prea mare în cap, altminteri el mătură subtilul mecanism. Aşa că dacă un om e stupid, idiot, imbecil, pentru el shirshasana e cel mai bun lucru fiindcă nu-i poate face niciun rău, iar el se va simţi foarte bine. Nu-i va face niciun rău şi se va simţi foarte bine din cauză că sângele va curge către cap ca un şuvoi, iar când şuvoiul se retrage, totul se relaxează. Se va simţi foarte bine, aşa cum te simţi foarte bine după ce faci baie. Însă dacă eşti foarte inteligent, atunci e periculos. Atunci mecanismul tău subtil va fi distrus. Poate că te vei simţi bine în plan fizic, dar în plan mental shirshasana se poate dovedi distructivă. De aceea atunci când o persoană foarte inteligentă o pune în practică, ea poate înnebuni, iar dacă o practică o persoană neinteligentă, aceasta poate deveni mai sănătoasă.

Şi apoi mai e chestiunea legată de durată: cât timp? Practicată timp de câteva secunde, ea poate fi benefică chiar şi pentru un om inteligent; câteva secunde numai, un şuvoi numai şi apoi revenirea la poziţia normală. Atunci nu se distruge nimic, ci totul e mai viu în creier. Dar maestrul e acela care decide, nu tu – nu poţi să faci pur şi simplu ce scrie în cărţi. Numai un maestru aflat în viaţă poate hotărî câte secunde sunt suficiente pentru tine, în caz contrar vei păşi pe un teren periculos.

Dar mintea omenească e infantilă. Dacă ceva se strică la ceasul tău de mână, primul imbold e să te uiţi înăuntrul lui să vezi ce are şi să umbli la el. Te rog să nu umbli deloc, fiindcă poţi să-l strici şi mai mult de-atât, fiindcă ceasul e un mecanism subtil şi doar cineva care ştie ar trebui să se uite înăuntrul lui. În loc să-l repari, tu poţi să-l strici atât de rău încât să fie aproape imposibil de reparat după aceea. Iar un ceas e o nimica toată comparativ cu creierul.

Nu face nimic luându-te după ce scrie în cărţi; cărţile nu pot să-ţi fie de ajutor. E nevoie de cineva care să poată privi în mintea ta şi în întreg sistemul tău cerebral, cineva care să poată simţi felul în care funcţionează creierul tău interior; doar un astfel de om poate hotărî de câte secunde ai nevoie şi dacă e sau nu bine pentru tine să practici shirshasana. Iar acesta este numai un exemplu. Mulţi oameni încearcă diverse lucruri din cărţi. Viaţa e foarte complexă; cărţile nu pot să-ţi dea decât reguli moarte, iar dacă le urmezi, pătrunzi într-o zonă periculoasă. E mai bine să nu faci nimic decât să faci ceva greşit. E mai bine să rămâi un om obişnuit, cu o viaţă obişnuită. Dacă nu poţi găsi un maestru în viaţă, dacă nu poţi găsi pe cineva de încredere, atunci n-o face. Cel puţin vei rămâne sănătos – altminteri ai putea înnebuni.

Sistemul interior al bioenergiei tale e foarte complex – universul întreg nu e nimic în comparaţie cu el. Universul întreg urmează linii foarte simple.

Omul este fiinţa cea mai complexă, de aceea niciun leu nu poate înnebuni, în timp ce omul e mereu la limită. Aproape în orice moment ai putea înnebuni. E un fenomen atât de complex încât, atunci când vine vorba de el, trebuie să te mişti cu mare atenţie. Şi e nevoie de înţelegere, nu de reguli. Cărţile, scripturile, regulile îţi aduc cunoştinţe, nu înţelegere. Fiecare persoană e diferită: bărbatul e diferit de femeie, fiecare individ e diferit de ceilalţi. Şi nu doar atât, ci în fiecare zi eşti diferit de cel care erai ieri. Ieri erai cineva, astăzi eşti altcineva, mâine vei fi iarăşi altcineva. E nevoie de o înţelegere foarte, foarte adâncă; regulile nu pot înlocui înţelegerea.

Acum vom pătrunde în sutra: Simfonie pentru o pasăre de mare.

Nu poți să pui o cantitate mare într-o desagă mică și nici nu poți scoate, cu o funie scurtă, apă dintr-o fântână adâncă.

Dar asta face toată lumea: încearcă să pună o cantitate mare într-o desagă mică. Nu te preocupă niciodată desaga sau capacitatea pe care o are ea.

În primul rând trebuie să-ți cunoști limitele, abia apoi să te gândești la realizări. Care e capacitatea ta? De ce ești capabil? Care e capacitatea ta intrinsecă? Nimeni nu e preocupat de asta. Dacă un om care n-are ureche muzicală tot încearcă să devină muzician, își va irosi toată viața din cauză că un muzician se naște, nu se face. Un om căruia îi lipsește simțul specific încearcă întruna să devină poet sau pictor. Dacă un om care n are ochi încearcă să devină pictor, el va eșua, din cauză că un pictor are un altfel de ochi – aproape al treilea ochi. Când te uiți la pomi, tu vezi o nuanță de verde; când se uită un pictor, el vede mii de nuanțe de verde, nu una singură. Fiecare pom are un verde al lui. Iar el simte culoarea, culoare are, pentru el, o vibrație; lumea întreagă nu e altceva decât culoare.

Hindușii spun că lumea e sunet. Întâmplarea a făcut ca acei câțiva oameni care au scris Upanișadele să fie poeți, muzicieni; ei aveau ureche pentru sunet. Atunci universul tot s a transformat în sunet – *omkar, anahata.* Un om care n-a fost niciodată îndrăgostit de muzică încearcă iar și iar cu mantra aum, dar nu se întâmplă nimic. O repetă întruna înăuntrul lui, dar nimic. Se duce de la un maestru la altul, însă nu-i trece o clipă prin minte să-și evalueze capacitatea proprie.

Dacă ai ureche muzicală, dacă ai o inimă care poate înțelege muzica – nu doar s-o înțeleagă, ci s-o simtă – atunci o mantra îți va fi de ajutor. Pentru că atunci poți deveni una cu sunetele lăuntrice, atunci poți pătrunde împreună cu acele sunete în straturi tot mai subtile. Și apoi vine un moment când toate sunetele încetează și rămâne numai sunetul universal. Acela e aum. De aceea spun hindușii că întreaga lume e sunet. Nu e adevărat, nu la modul absolut; e adevărat numai în cazul muzicianului.

Rețineți lucrul acesta: nu există adevăruri absolute, fiecare adevăr e individual – e adevărul *tău.* Nu se poate vorbi niciodată

de un adevăr ca de ceva obiectiv. S-ar putea ca adevărul tău să nu fie adevăr pentru mine, s-ar putea ca adevărul meu să nu fie adevăr pentru tine, deoarece adevărul nu e obiectiv. În el sunt eu, în el sunt implicat eu; adevărul meu e legat de mine, adevărul tău e legat de tine.

Când ajunge la iluminare un Buddha, când ajunge la iluminare un Iisus sau un Chuang Tzu, ei ajung la aceeași sursă universală, dar interpretările lor diferă. Un Buddha nu e deloc muzician; el nu găsește niciun sunet acolo. Nu e nici pictor; nu găsește nicio culoare acolo. El e un om foarte tăcut – tăcerea e muzica lui. Din acest motiv el găsește un vid fără formă – *shunya* – totul gol. Acela e adevărul lui. A ajuns la aceeași sursă. Sursa e una singură, dar cei care ajung la ea sunt diferiți. Ei privesc, văd, simt în moduri diferite. De aceea există atâtea filozofii, atâtea religii.

Când la aceeași sursă ajunge Meera, ea începe să danseze. Nu poți concepe un Buddha dansând, nu poți concepe un Iisus dansând! Meera începe să danseze – a ajuns la cel iubit. O inimă de femeie, sentimentul iubirii – atunci sursa devine cel iubit. A ajuns la iubirea ei. Sursa e aceeași, adevărul e în ultimă instanță același, dar în momentul în care îl rostește cineva, e diferit. Și țineți minte, adevărul nimănui nu poate fi al vostru; trebuie să vi-l descoperiți singuri.

Mai întâi de toate trebuie să țineți cont de capacitatea voastră, însă sunteți atât de confuzi încât nu vă puteți da seama care e capacitatea voastră. De aici necesitatea unui maestru care vă poate lua pulsul și poate simți ce capacitate aveți. Puteți să faceți mai departe eforturi mari într-o direcție greșită, dar rezultatul va fi nul. Puteți ajunge doar într-un anumit mod; puteți ajunge doar prin voi înșivă.

Nu poți să pui o cantitate mare într-o desagă mică și nici nu poți scoate, cu o funie scurtă, apă dintr-o fântână adâncă.

Cunoaște-ți capacitatea – acesta este primul lucru de reținut. Dacă-ți cunoști corect capacitatea, atunci ai făcut deja primul pas, iar ultimul nu e prea departe. Dacă primul pas e greșit, poți să cutreieri viețile la rând fără să ajungi nicăieri.

N-aţi auzit oare despre pasărea de mare abătută spre ţărm de vânturi şi ajunsă astfel aproape de zidurile capitalei ţinutului Lu?

O parabolă foarte frumoasă; o pasăre venită din mare a ajuns lângă capitala ţinutului Lu – o frumoasă pasăre.

Prinţul a dat poruncă să se organizeze o recepţie solemnă... pentru că un prinţ e un prinţ, şi s-a gândit el că a venit un rege al păsărilor, iar aşa cum trebuie primiţi alţi prinţi, şi pasărea aceasta, care era atât de frumoasă, trebuia primită cu onoruri. Dar ce primire să faci unei păsări? Prinţul avea propriile lui modalităţi de primire...

Prinţul a dat poruncă să se organizeze o recepţie solemnă, a oferit păsării vin în templu, a chemat muzicieni să cânte compoziţiile lui Shun, a tăiat vite ca s-o ospăteze.

Zăpăcită de simfonii, nefericita pasăre de mare a murit de disperare.

Deşi s-a pus totul la cale pentru primirea oaspetelui, nimeni n-a fost interesat să ştie cine era cu adevărat oaspetele. Primirea făcută a fost pe măsura gazdei, nu pe măsura oaspetelui – iar lucrul acesta a omorât-o pe biata pasăre. Mulţi dintre voi sunt pur şi simplu morţi din cauza gazdei. Nimeni nu e interesat de voi. Când se naşte un copil, părinţii lui încep să se gândească ce să facă cu el. Încă dinainte de a se naşte încep să se gândească.

Stăteam odată în casa unui prieten. El e profesor universitar, soţia lui e de asemenea profesoară. Sunt amândoi oameni foarte inteligenţi, cu medalii de aur şi diplome şi doctorate. Am văzut-o pe fata lor – au doar o fiică – plângând şi suspinând în timp ce cânta la pian. Aşa că am întrebat-o pe mama ei: „Ce se întâmplă?"

Aceasta mi-a răspuns: „Am vrut dintotdeauna să fiu muziciană, dar părinţii mei nu mi-au permis. Cu fiica mea nu se va întâmpla acelaşi lucru – ea *trebuie* să devină muziciană! Am suferit atât de mult din cauză că părinţii mei nu m-au lăsat, m-au

obligat să devin profesoară. Pe fiica mea n-am s-o forţez să devină profesoară; ea va fi muziciană!" Iar fata plângea şi suspina!

Sunteţi foarte confuzi din cauza celorlalţi: mama ta vrea să fii ceva, tatăl tău vrea altceva. E de aşteptat să fie aşa, pentru că ei nu sunt niciodată de acord. Taţii şi mamele nu sunt niciodată de acord!

Băiatul lui Mulla Nasruddin mi-a zis: „Aş vrea să mă fac doctor, dar mama insistă să mă fac inginer. Ce să fac?" I-am spus: „Fă următorul lucru. Împrăştie zvonul că tatăl tău vrea să te faci inginer." Aşa că acum a ajuns doctor!

Tatăl şi mama sunt întotdeauna opuşi, iar contrastul dintre ei se regăseşte în profunzimea ta, el devine un conflict interior. Poate că tatăl tău şi mama ta au murit de multă vreme, poate că nu mai sunt în lumea asta, dar ei sunt încă în inconştientul tău şi acolo se luptă mai departe. Nu te vor lăsa niciodată în pace. Indiferent ce faci, tatăl tău spune una, mama ta spune alta. Conflictul tău interior e conflictul dintre părinţii tăi. Şi apoi mai sunt unchii şi fraţii şi surorile şi multe alte rude, iar tu eşti singur între atâţia binevoitori. Şi toţi vor să fii ceva ce le convine lor. Ei te distrug. Viaţa ta întreagă ajunge apoi să fie numai confuzie – nu ştii ce vrei să fii, nu ştii încotro vrei să te duci, nu mai ştii ce faci şi de ce faci ceea ce faci. Drept urmare, te simţi adânc nefericit. Nefericirea e singurul rezultat al unei vieţi în care nu poţi să te dezvolţi ca o fiinţă naturală, nu poţi să te dezvolţi potrivit firii tale.

Asta s-a întâmplat cu pasărea aceea de mare şi asta s-a întâmplat şi se întâmplă cu toate păsările de mare – sunteţi cu toţii păsări de mare. Aţi coborât într-o zi într-un pântec din capitala ţinutului Lu; aţi fost primiţi cu mare pompă şi mare spectacol. Astrologii au hotărât ce trebuie făcut, muzicienii v-au primit cu muzica lor, părinţii cu iubirea lor. Şi toţi la un loc n-au făcut decât să vă înnebunească.

Un înţelept te primeşte nu ţinând cont de el, ci ţinând cont de tine. Pasărea de mare a fost omorâtă de muzicieni şi de simfoniile lor frumoase. Iar prinţul făcea totul aşa cum se cuvenea: un oaspete trebuia primit în felul acesta.

Cum trebuie să tratezi o pasăre de mare? Ca pe tine însuți, sau ca pe o pasăre?

Dă-i întotdeauna celuilalt ocazia să fie el însuși – asta înseamnă înțelegere, asta înseamnă iubire. Nu te impune asupra celorlalți. Poate că tu le vrei binele, însă le vei face rău. Să vrei binele nu e de ajuns, buna ta intenție se poate dovedi malefică. Ceea ce contează cu adevărat nu e să vrei tu binele celuilalt; ceea ce contează e să îi dai celuilalt libertatea de a fi el însuși. Permite-i soției tale să fie ea însăși, permite-i soțului tău să fie el însuși, permite-i copilului tău să fie el însuși, nu-l forța.

Suntem cu toții păsări de mare, neștiuți unii altora, străini. Nimeni nu știe cine ești. În cel mai bun caz, ceea ce putem face este să te ajutăm să fii ceea ce tinzi să fii. Iar viitorul e necunoscut; el nu poate fi forțat. Nu există nicio cale prin care să poată fi cunoscut viitorul, nicio astrologie nu va fi de ajutor – toate acestea sunt metode prostești. Oamenii depind de ele din cauză că oamenii sunt proști. Astrologii continuă să existe din cauză că noi vrem mereu să aflăm lucruri legate de viitor, așa încât să putem planifica. Viața nu poate fi planificată; ea e un șuvoi neplanificat. Și e bine că e așa.

Dacă ar fi planificată, atunci totul ar fi mort și plictisitor. E bine că nimeni nu poate prezice viitorul, e bine că viitorul rămâne necunoscut, imprevizibil, fiindcă în asta stă toată libertatea. Dacă viitorul ar deveni cunoscut, atunci n-ar mai rămâne nicio libertate, atunci te-ai mișca precum un mecanism previzibil. Dar asta și vrem noi, sau asta e ceea ce încercăm să facem.

Dacă ai o oarecare înțelegere, atunci oferă-le celor din jurul tău libertatea de a fi ei înșiși și nu permite nimănui să interfereze cu libertatea ta. Nu face din nimeni un sclav al tău și nu deveni nici tu sclavul altcuiva. Asta înseamnă sannyas. Asta înțeleg eu prin sannyas. Sannyasinul e un om care a luat hotărârea să nu înrobească pe nimeni și să nu fie înrobit de nimeni, un om care a decis să rămână sincer față de el însuși, și oriunde l-ar duce sinceritatea lui, el să fie gata s-o urmeze. Asta înseamnă curaj – fiindcă ea te poate duce în situații nesigure, în timp ce tu ai vrea mai multă siguranță – motiv pentru care asculți de alții și de intențiile lor bune, iar ei te omoară cu simfoniile lor. Te-au

omorât deja. De ce asculţi de alţii? Din cauză că ai impresia că ei ştiu mai multe.

Am auzit un copil mic cerându-i ceva fratelui lui mai mare. Cel mic avea cinci ani, iar fratele avea zece. Iar cel mic îi zicea celui mare: „Du-te şi întreab-o pe mama dacă ne lasă să ne ducem la teatru."

Cel mare i-a zis: „Dar de ce nu te duci tu?"

Cel mic a răspuns: „Tu o ştii de mai multă vreme decât mine."

Aici e toată problema: asculţi de mama ta pentru că ea ştie lumea asta de mai multă vreme decât tine, asculţi de tatăl tău pentru că el ştie de mai multă vreme lumea asta. Dar crezi tu că cineva poate să ştie ceva pentru simplul motiv că se află de mai multă vreme aici? Crezi că timpul aduce înţelegere? Crezi că vârsta a treia înseamnă înţelepciune? Atunci mergi la oficiile guvernamentale şi uită-te la vârstnicii de-acolo. Poate că vârsta a treia înseamnă înţelepciune într-un oficiu guvernamental, dar nu în viaţă.

Nu timpul te ajută să înţelegi viaţa, ci meditaţia e cea care te ajută. Ea înseamnă întoarcere către interior. Timpul este o mişcare exterioară, timpul e la periferie. Un om poate trăi o mie de ani şi să rămână stupid. De fapt, va fi tot mai stupid cu trecerea timpului, pentru că prostia creşte. Dacă ai o sămânţă de prostie în tine, după o mie de ani vei deveni un copac uriaş, sub ramurile căruia se pot odihni milioane de proşti. Indiferent care e sămânţa pe care o ai în tine, ea creşte; nimic nu e static, totul creşte. Deci un prost ajunge să fie şi mai prost, iar un înţelept devine mai înţelept – însă timpul n-are nimic de-a face cu înţelegerea.

Înţelegerea nu e temporală, ea nu înseamnă mai multă experienţă. Nu cantitatea experienţelor te face înţelept, ci calitatea. O singură experienţă îţi poate da, atunci când aduci în ea calitatea lucidităţii, mai multă înţelepciune decât poţi câştiga în vieţi de-a rândul. Un om poate să fi făcut dragoste cu multe femei, cu mii de femei, de mii de ori. Crezi că ştie ce e iubirea? În cazul lui e vorba de cantitate! Întreabă un Byron, întreabă un Don Juan – în cazul lor e vorba de cantitate! Don Juanii

ţin evidenţa, socotesc mereu câte femei au cucerit. Ştiu ei ce e iubirea? O singură iubire îţi poate dărui înţelepciune dacă aduci în ea calitatea. Calitatea trebuie adusă de tine. Ce este calitatea aceasta? E conştienţa. Dacă faci dragoste cu o singură femeie, o singură dată, cu toată fiinţa ta, total atent, afli ce e iubirea. Altminteri o poţi ţine aşa întruna, devine repetiţie. Şi atunci nu mai e nevoie să faci tu nimic, roata se învârte de la sine, devine ceva automat.

Înţelepciunea e ceva ce apare atunci când aduci conştienţa în orice experienţă. Întâlnirea dintre conştienţă şi experienţă este înţelepciunea. Experienţă plus conştienţă înseamnă înţelepciune. Când avem experienţă plus mai multă experienţă plus mai multă experienţă, ceea ce câştigăm e cantitatea, dar nici vorbă de calitate... cea care ţi-ar da libertatea şi cunoaşterea.

Atunci când se naşte un copil, dacă mama îl iubeşte, dacă tatăl îl iubeşte, ei nu se vor impune asupra lui, fiindcă vor şti măcar atâta lucru: ei au dat greş. Şi-atunci de ce să-i impună şi copilului acelaşi tipar? De ce să mai distrugă încă o viaţă? Dar priviţi ce stupiditate: ei ar vrea ca şi copilul să urmeze aceeaşi cale pe care au urmat-o ei. Iar ei n-au ajuns nicăieri, şi ştiu în adâncul sufletului că sunt goi, dar cu toate astea obligă un copil să urmeze aceeaşi cale, să ajungă în final la aceeaşi goliciune. De ce? Pentru că egoului îi face bine să ştie că „fiul meu îmi calcă pe urme". Poate că tu n-ai ajuns nicăieri, dar dacă fiul tău merge pe urmele tale, lucrul ăsta îţi face atâta plăcere încât ai sentimentul că ai ajuns undeva; fiul tău te urmează. Iar dacă nu-ţi ajunge fiul, atunci poţi aduna în jurul tău adepţi, discipoli. Şi sunt destui cei care sunt gata oricând să cadă într-o capcană întinsă de oricine, din cauză că oamenii sunt atât de neîmpliniţi încât sunt gata să urmeze sfatul oricui. Şi problema e că din cauza sfaturilor altora sunt neîmpliniţi, iar ei cer sfaturi iar şi iar.

Mintea e un lucru vicios. Eşti atât de gol din cauză că urmezi de când te ştii sfaturile altora şi totuşi cauţi în continuare oameni care să-ţi dea sfaturi. Când îţi vei da seama de faptul că motivul principal pentru care păşeşti mereu într-o direcţie greşită e acela că nu ţi-ai urmat vocea lăuntrică?

Un maestru nu poate, aşadar, să-ţi dea reguli. Dacă un maestru îţi dă reguli, să ştii că acela e un pseudo-maestru. Fugi

de el! Un maestru nu poate să-ţi dea decât înţelegere şi-ţi poate arăta cum să te înţelegi pe tine însuţi – atunci regulile vor veni, dar vor veni ca urmare a înţelegerii tale.

Cum trebuie să tratezi o pasăre de mare? Ca pe tine însuţi, sau ca pe o pasăre? Nu se cade oare ca pasărea să-şi aibă cuib în inima pădurii sau să zboare peste pajişti şi mlaştini? Nu se cade să se scufunde ea în râuri şi lacuri, cu ţipari şi alţi peşti să se hrănească, să zboare în rând cu alte păsări de apă prin stufăriş?

N-a ajuns că s-a trezit înconjurată de oameni şi s-a înspăimântat de vocile lor! I-au pus şi muzică, astfel omorând-o!

Toată lumea e omorâtă de muzică. Muzica aceea vine din bunele intenţii, vine din partea binevoitorilor, a celor ce-ţi vor binele. Totul pare atât de absurd şi de nesăbuit. Dacă plantezi o mie de pomi şi numai unul ajunge să înflorească, iar nouă sute nouăzeci şi nouă mor, va spune cineva despre tine că eşti un grădinar? Vei inspira cuiva vreo încredere datorită acelui unic copac care a înflorit? Se va spune că pomul acela a înflorit probabil în ciuda celor întreprinse de tine, fiindcă tu ai omorât nouă sute nouăzeci şi nouă de alţi pomi. Nu ţi se poate acorda vreun credit pentru acel singur copac, ci dimpotrivă, se va considera că acela a fost cruţat cumva de priceperea ta, de experienţa ta, de înţelepciunea ta.

Din milioane de oameni, unul ajunge un buddha şi înfloreşte. Ce se întâmplă? De ce trebuie să trăiască atâţia pomi fără flori? Şi uitaţi-vă la un pom care n-a înflorit şi nu va înflori niciodată. Ce tristeţe pluteşte în jurul lui! Nu poate râde, nu poate cânta, nu poate dansa. Ca să dansezi e nevoie să înfloreşti înainte. Altfel cum ai putea dansa? Chiar dacă-ţi spun: „Dansează!", cum ai putea dansa? Dansul e o revărsare de bucurie, o revărsare atât de mare încât fiecare celulă a corpului începe să danseze; devii un cosmos care dansează. Însă cum să poţi tu dansa? În tine energia nu curge, nu are de unde să-ţi vină energia. Tu, practic, te târăşti cumva, tragi de tine de colo până colo. Cum ai putea dansa?

Florile apar atunci când pomul are atât de mult încât poate oferi. Florile sunt un dar, ele sunt o împărtăşire. Pomul spune întregului univers: port în mine mai mult decât îmi trebuie. E un cântec. Pomul spune: acum sunt în lumea belşugului, nevoile mele sunt împlinite. El are mai mult decât îi e necesar – şi atunci apare înflorirea.

Dar tu eşti atât de frustrat, tu nu ai nici măcar atât cât îţi trebuie. Cum ai putea dansa? Cum ai putea cânta? Cum ai putea medita?

Meditaţia e înflorirea ultimă, extazul care vine doar atunci când te reverşi într-un şuvoi, când ai atât de multă energie încât nu poţi sta locului, poţi doar să dansezi; atunci când ai atâta energie încât nu poţi să faci altceva decât să împărtăşeşti şi să-i inviţi pe oaspeţi să se bucure împreună cu tine de energia ta şi de desfătarea ta, de cântecul şi dansul tău.

Ce s-a întâmplat cu omul? Ce i s-a făcut omului de către semenii săi, încât nimeni nu mai înfloreşte? Iar dacă Buddha înfloreşte, ţineţi minte bine, se întâmplă nu datorită vouă, ci în ciuda eforturilor voastre. Se întâmplă în ciuda eforturilor mamei şi tatălui lui Buddha, în ciuda eforturilor profesorilor săi.

A venit odată să mă vadă unul dintre profesorii mei universitari. „Trebuie să-ţi aminteşti de mine, am fost profesorul tău", mi-a zis el. I-am răspuns: „Îmi amintesc, da. Cum aş putea să uit? Sunt ceea ce sunt în ciuda eforturilor tale. Nu ţi-a reuşit planul cu mine. Ţi-ai dat silinţa şi am să-ţi fiu veşnic recunoscător pentru că n-ai reuşit."

Mă iubea sincer şi încerca în toate felurile posibile să mă determine să intru în lumea profesorilor universitari. Mă iubea atât de mult şi îi păsa de mine atât de mult încât ori de câte ori aveam un examen, el venea la mine dimineaţa şi mă lua la examen cu maşina lui, pentru că îi era teamă că s-ar putea să nu mă duc sau că s-ar putea să mă aflu în meditaţie. Înainte de examene venea să-mi spună: „Citeşte asta, asta şi asta. Asta o să se dea... pentru că eu fac subiectele." Şi apoi mă tot întreba: „Ai citit sau nu ce ţi-am dat? Să ştii că eu fac subiectele şi asta o să se dea la examen." Îi era mereu teamă că n-o să-l ascult.

Mă iubea. Şi părinţii voştri v-au iubit, şi profesorii voştri v au iubit, dar sunt inconştienţi, nu ştiu ce fac. Chiar dacă vă

iubesc, ceva nu e bine – iar acel ceva e faptul că vor să vă dea o direcţie care le convine lor. El voia ca eu să devin un mare profesor universitar, undeva în vreo mare universitate, şef de departament, sau decan, sau rector. Visa la lucrurile astea, iar eu râdeam mereu şi-l întrebam: „Ce-o să câştig dacă ajung aşa ceva? Tu ce-ai câştigat? Eşti şef de departament, eşti decan cu nu ştiu câte titluri – Doctor Onorific în Literatură şi câte altele – ce-ai câştigat?" Iar el zâmbea cu un aer de cunoscător şi-mi spunea: „Fă ce-ţi spun eu şi-ai să vezi." Pentru că întrebarea aceasta – „ce-ai câştigat?" – îl punea întotdeauna în dificultate, îl lăsa puţin dezorientat. Ce-ar fi putut să-mi răspundă?

Nu câştigase nimic, iar acum se apropia de moarte. Ar fi vrut ca ambiţia lui să trăiască mai departe prin mine. I-ar fi plăcut să-i duc eu mai departe ambiţiile.

Un tată moare neîmplinit, dar speră că măcar fiul său va cunoaşte împlinirea. Şi aşa se petrec lucrurile din generaţie în generaţie, şi nimeni nu cunoaşte împlinirea.

Iubirea nu e de ajuns, e nevoie şi de conştienţă. Dacă iubirea e prezentă, dar fără conştienţă, ea devine o închisoare, iar dacă iubirea e însoţită de conştienţă, atunci ea devine libertate. Te ajută să fii tu însuţi.

N-a ajuns că s-a trezit înconjurată de oameni şi s-a înspăimântat de vocile lor! I-au pus şi muzică, astfel omorând-o!

Apa e pentru peşti, iar aerul pentru oameni.

Natura fiecăruia diferă şi, odată cu ea, nevoile fiecăruia.

De aceea, înţelepţii de altădată nu stabileau o măsură pentru toţi.

Nu se poate să fiţi trataţi ca nişte lucruri. Lucrurile pot fi similare, sufletele nu pot fi. Poţi să ai un milion de maşini Ford identice. Poţi să înlocuieşti o maşină Ford cu o altă maşină Ford şi nu va fi nicio problemă, dar nu poţi să înlocuieşti o fiinţă umană. Când dispare o fiinţă omenească, locul pe care l-a ocupat ea va rămâne pentru totdeauna neocupat. Nimeni nu-l poate ocupa,

e imposibil să îl ocupe cineva, pentru că nimeni nu poate să fie exact aşa cum a fost omul acela. Fiecare om e unic, de aceea nu se pot stabili reguli.

Înţelepţii de altădată... dar dacă te duci la înţelepţii de astăzi, vei găsi reguli şi regulamente – un cadru fix. Ei te vor face soldat, nu *sannyasin*. Un soldat e un om mort, pentru că funcţia lui e una singură: să aducă în lume moartea. Nu i se poate permite să fie prea viu, altfel cum ar mai aduce moartea? Moartea poate veni numai prin mijlocirea unui om mort. El trebuie să ucidă, iar înainte să-i ucidă pe ceilalţi, trebuie să fie el însuşi complet omorât – cu reguli.

Toată instruirea militară are rolul de a omorî ceea ce e viu într-un om, conştiinţa sa – şi de a-l face un automat. I se spune întruna soldatului: „La stânga, la dreapta, la stânga, la dreapta", ani şi ani la rând, în fiecare zi ore în şir! Ce prostie mai e şi asta? De ce „la stânga", de ce „la dreapta"? Dar există un motiv: vor să te facă un automat. „La dreapta!" – şi o faci în fiecare zi, ore în şir. Devine un fenomen corporal. Când ţi se spune „La dreapta!", nu mai e nevoie să te gândeşti, corpul se mişcă singur. Când spun: „La stânga!", corpul se mişcă. Acum eşti un mecanism. Iar când spun: „Stânga-mprejur!", tragi cu puşca; corpul se mişcă, iar conştiinţa nu interferează.

În toată lumea, singurul scop al instrucţiei militare este acela de a separa conştiinţa de acţiunile tale, astfel ca acţiunile să devină automate – să devii mai eficient, versat. Deoarece conştiinţa dă întotdeauna bătăi de cap... Dacă omori pe cineva şi te gândeşti la ceea ce faci, vei eşua. Poate să-ţi treacă prin minte: „De ce să-l omor pe omul ăsta? Nu mi-a făcut nimic. Nici măcar nu-l cunosc, e un străin." Dacă începi să gândeşti aşa, îţi vei da seama că ai şi tu acasă o mamă, o soţie, un copilaş care te aşteaptă şi la fel stau probabil lucrurile şi în cazul celuilalt. Undeva îl aşteaptă o mamă, o soţie care se roagă ca soţul ei să se întoarcă, un copil care speră că tatăl lui se va întoarce. De ce să-l ucizi pe omul acesta şi să ucizi speranţele acelui copil, acelei soţii, mamei, tatălui, fraţilor, prietenilor? De ce să-l omori pe omul acesta? Şi nu ţi-a făcut niciun rău; doi politicieni şi-au ieşit din minţi, atâta tot. N-au decât să se ducă să se bată ei doi şi să hotărască singuri rezultatul. De ce să-l hotărască prin intermediul altora?

Dacă eşti atent, conştient, îţi va fi imposibil să împuşti şi să ucizi. De aceea toată instrucţia militară are ca scop separarea conştiinţei de acţiune, crearea unei prăpăstii între cele două, astfel încât conştiinţa continuă de una singură, iar acţiunea tot de una singură, iar ele devin paralele, nu se întâlnesc niciodată.

Tocmai inversă e instruirea unui sannyasin; ea urmăreşte să elimine prăpastia care există între conştiinţă şi acţiune, să le aducă pe cele două împreună. Ele n-ar trebui să fie linii paralele, ci ar trebui să devină un singur tot. Ea urmăreşte să te facă să devii conştient în fiecare dintre acţiunile tale, să pună capăt felului tău automat de a trăi. Iar când dispare tot automatismul din tine, ai devenit iluminat; atunci eşti un buddha.

Cu reguli nu se poate ajunge acolo. Regulile pot face din tine un soldat, nu un sannyasin. Trebuie să renunţi la toate regulile şi să capeţi în schimb înţelegerea. Dar ţine minte, a renunţa la reguli nu înseamnă că trebuie să devii antisocial. A renunţa la reguli înseamnă numai că, din moment ce trăieşti în societate, urmezi anumite reguli, dar ele sunt simple reguli de joc, nimic altceva. Dacă joci cărţi, urmezi nişte reguli: o anumită carte e regele, o alta e regina. Tu ştii că nu e nimic serios aici – nicio carte nu e rege şi nicio carte nu e regină; însă dacă vrei să joci, trebuie să urmezi regulile. Sunt reguli ale unui joc, nu e nimic de importanţă capitală în ele. Trebuie să te supui regulilor din trafic. Ţineţi minte, moralitatea e o sumă de reguli de trafic. Trăieşti într-o societate; nu eşti singur acolo, mai sunt mulţi alţii împreună cu tine. Trebuie urmate anumite reguli, dar acestea nu au o importanţă capitală, nu e nimic fundamental în ele. Trebuie, de pildă, să mergi pe partea stângă. În America trebuie să mergi pe dreapta – nicio problemă. Dacă asta spune regula, atunci mergi pe dreapta. Dacă regula spune pe stânga, atunci mergi pe stânga. Oricare dintre reguli e la fel de bună, dar trebuie urmată una dintre ele. Dacă ambele reguli ar fi valabile, atunci ar exista blocaje în trafic şi s-ar crea dificultăţi – dificultăţi nenecesare.

Atunci când trăieşti cu ceilalţi, viaţa trebuie să urmeze anumite reguli. Regulile respective nu sunt nici religioase, nici morale, nici divine; sunt doar nişte reguli făcute de om. E necesar să fii conştient de lucrul acesta, e necesar să le cunoşti relativitatea; ele sunt formale.

Nu e nicio nevoie să încalci regulile, fiindcă dacă o faci, îți vei crea niște necazuri inutile și în loc să devii sannyasin, vei deveni infractor. Rețineți! Un sannyasin nu e un soldat, un sannyasin nu e un infractor; un sannyasin știe că regulile sunt un simplu joc. El nu e împotriva lor, el le transcende, trece dincolo de ele. Le urmează pentru alții, dar nu devine un automat. Rămâne conștient și total atent. Conștiința e obiectivul. Din acest motiv spune Chuang Tzu:

> **De aceea, înțelepții de altădată nu stabileau o măsură pentru toți.**

De fapt, ei nu stabileau niciun fel de măsuri. Ei încercau, prin multe mijloace, să te trezească. Voi dormiți atât de adânc – vă și aud sforăitul! În ce fel ați putea fi treziți? În ce fel să vă zgâlțâi ca să vă fac conștienți? Treaz fiind, nu ai nevoie de nicio regulă. Urmezi în continuare regulile, dar știi că nu e nevoie de nicio regulă. Nu devii un infractor, ci transcenzi și devii un sannyasin.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 7

Puhoaiele de toamnă

Chuang Tzu a spus povestea puhoaielor de toamnă:

Veniseră puhoaiele de toamnă. Mii de torente furioase s-au revărsat în Râul Galben. Acesta s-a învolburat şi s-a revărsat peste maluri într-atâta încât, dacă te uitai înspre partea cealaltă, nu mai deosebeai calul de vită.

Atunci Zeul Râu a râs încântat la gândul că toată frumuseţea lumii căzuse în mâinile sale.

Aşa că s-a rostogolit cu avânt până când a ajuns la ocean. Atunci s-a uitat peste valuri, către orizontul gol de la est, şi faţa i-a încremenit.

Uitându-se lung la orizontul îndepărtat, şi-a venit în fire şi a murmurat către Zeul Ocean: „Da, proverbul are dreptate: ‚Acela care are o sută de idei crede că ştie mai multe decât oricine altcineva.' Unul de felul acesta sunt eu. Abia acum înţeleg ce înseamnă expansiune!"

Zeul Ocean i-a răspuns: „Poţi să-i vorbeşti despre mare unei broaşte dintr-un iaz? Poţi să vorbeşti despre gheaţă unei libelule? Şi poţi să vorbeşti despre drumul vieţii unui doctor în filozofie?"

Viaţa e experienţă, nu teorie. Ea nu are nevoie de explicaţii. Ea e aici în toată gloria ei şi nu trebuie decât trăită, savurată, luată ca prilej de desfătare. Nu e o ghicitoare, e un mister. O ghicitoare

e ceva ce poate fi dezlegat, dar un mister e ceva ce nu poate fi vreodată dezlegat. Un mister e ceva cu care poţi deveni una; te poţi dizolva în el, te poţi topi în el – poţi deveni tu însuţi misterios. Aceasta este diferenţa dintre filozofie şi religie. Filozofia crede că viaţa e o ghicitoare: trebuie s-o dezlegi, să găseşti explicaţii, teorii, doctrine. Filozofia crede că se va găsi un răspuns, că viaţa e un semn de întrebare şi că ai de săpat din greu ca să-i găseşti răspunsul. Evident, dacă iei viaţa ca pe un semn de întrebare, efortul tău devine intelectual. Însăşi presupunerea că viaţa e o întrebare te îndreaptă spre alte şi alte eforturi intelectuale, iar în căutarea unui răspuns adopţi diverse teorii.

Religia spune că a lua viaţa ca pe o întrebare e fundamental greşit. Ea nu e întrebare – e acolo, fără semn de întrebare. E acolo, ca un secret deschis; e o invitaţie. Trebuie să devii un oaspete, trebuie să pătrunzi în ea. Ea e pregătită şi primitoare – nu lupta cu ea! Nu e o întrebare, deci nu încerca să-i găseşti rezolvare! Nu e o ghicitoare. Vino şi devino una cu ea, şi atunci o vei cunoaşte. Cunoaşterea va veni din totalitatea ta, nu din intelect. Intelectul reprezintă un efort parţial, iar viaţa are nevoie să fii în totalitate cu ea, să curgi împreună cu ea, atât de contopit cu ea încât să nu poţi să-ţi dai seama care e una şi care e alta, să nu poţi să-ţi dai seama unde încetezi tu şi unde începe viaţa. Viaţa în întregul ei e totuna cu tine, tu, în întregul tău, eşti totuna cu viaţa. Asta e mântuirea. Nu la o rezolvare ajungi, ci la mântuire.

Asta e ceea ce numesc hinduşii moksha: nu e o teorie, nu e o concluzie, ci e un mod cu totul diferit de a trăi cu existenţa. Nu ţine de cerebral. În realitate, ea înseamnă să trăieşti fără cap, să laşi în urmă toate distincţiile. Periferia se dizolvă, eşti ca o picătură în ocean. Pierzi toate hotarele şi primeşti în schimb hotarele cosmice, care sunt infinite.

Primul lucru care trebuie înţeles este acela de a nu lua viaţa ca pe o întrebare. Odată ce ai luat-o ca pe o întrebare, vei fi în dificultate; vei fi luat-o deja pe un drum greşit – o fundătură. Undeva, într-una dintre teorii te vei împotmoli. Fiecare e împotmolit pe undeva prin vreo teorie, iar să renunţe la teorie e lucru foarte greu. Se agaţă de ea din cauză că îi sperie întrebarea. Cel puţin, o teorie constituie o consolare, cel puţin ai sentimentul că ştii. Nu ştii! Mintea nu poate şti, mintea nu poate decât să

teoretizeze. Ea poate să învârtă cuvinte din ce în ce mai repede, poate să facă jocuri de cuvinte, să le aranjeze în fel şi chip, dar toate acestea reprezintă interpretări – nu e realitatea, ci interpretarea pe care i-o dai tu.

E ca în cazul unei hărţi. Vedeţi harta Indiei? Poţi să porţi cu tine pretutindeni harta asta, poţi să crezi în tot acest timp că ai India în buzunar, dar harta nu înseamnă ţara în sine. Poţi să ai o teorie a ta legată de trandafir, legată de ce este un trandafir. Poţi chiar să ai o fotografie cu un trandafir, dar o fotografie e o fotografie şi atât, ea nu are nimic din fenomenul viu care este trandafirul.

Uită-te la un copil – mintea lui e încă neformată. Deschide ochii şi se uită la lume, pur şi simplu. Adu-i un trandafir. El nu-i ştie denumirea, nu-l poate eticheta, nu-l poate categorisi, nu poate spune ce e. Cu toate acestea, trandafirul e acolo – culorile lui îl inundă pe copil, frumuseţea trandafirului îl înconjoară, parfumul îi ajunge drept la inimă. El nu ştie ce e acesta, însă trăieşte un moment viu. Îi spui copilului: „Acesta este un trandafir", iar experienţa nu va mai fi niciodată aceeaşi; niciodată nu va mai fi copilul capabil să experimenteze misterul trandafirului. Acum, ori de câte ori are în faţă un trandafir, el va spune: „E un trandafir." Acum va duce cu el cuvântul. Ai făcut din el un sărac – şi era foarte bogat. Trandafirul era acolo în toată plenitudinea lui, iar copilul nu putea decât să trăiască experienţa în mod direct; nu avea altă cale de a o descrie, de a o defini.

Un trandafir e un trandafir. Nu poţi spune ce e, că e asta sau cealaltă. Copilul era tăcut, mintea nu interfera; ea nu era prezentă, nu exista nicio barieră. Inima trandafirului s-a topit în inima copilului, inima copilului s-a topit în inima trandafirului. Copilului nu-i stătea în putinţă nici măcar să spună până unde era el şi de unde începea trandafirul, unde se termina trandafirul şi de unde începea el – nu erau hotare. Deveneau una în momentul acela copleşitor. O clipă, ei nu mai erau doi – apărea unitatea.

Dar tu i-ai spus: „Acesta este un trandafir." Acum experienţa nu se va mai produce niciodată. În momentul în care trandafirul e în faţa copilului, mintea lui va spune imediat: „Un trandafir." Misterul s-a pierdut; acum există un răspuns, acum copilul ştie. Ce absurditate! Vei spune că acum e în plină dezvoltare

cunoașterea copilului, dar lucrurile stau tocmai invers. Înainte să i spui ce e un lucru sau altul, el știa; dar știa cu toată ființa lui. Nu era vorba de cunoștințe acumulate, ci era cunoaștere prin experiență directă. Dar pe-atunci tu credeai că e neștiutor. Acum crezi că știe pentru că și-a întipărit în minte un cuvânt.

Cuvântul *trandafir* nu e trandafirul cel adevărat, cuvântul *Dumnezeu* nu e Dumnezeu, cuvântul *iubire* nu e iubirea. Dar noi acumulăm în continuu cuvintele. Și apoi niște minți iscusite aranjează cuvintele acestea sub forma unor interpretări, teorii și argumente. Iar cu cât devii mai argumentativ, mai teoretic, cu atât de îndepărtezi mai mult de trandafir. Și atunci până și ecourile devin imposibile: nimic nu mai ajunge la tine, nu te mai apropii de nimic – trăiești doar în minte, aranjând cuvinte.

Am auzit o anecdotă:

Trei evrei își făceau plimbarea de dimineață. Erau prieteni, prieteni vechi, și discutau tot felul de lucruri. La un moment dat au văzut mașina mare a primarului în trecere pe-acolo, iar pe primar făcând cu mâna și adresând un salut.

Primul evreu le-a spus celorlalți: „Nu vă mai bucurați atâta! Mie mi-a adresat salutul – și avea și de ce s-o facă!"

Ceilalți doi l-au întrebat: „Ce vrei să spui?"

Cel dintâi a continuat: „Am luat cu împrumut de la el zece mii de dolari și de doi ani tot așteaptă să-i dau înapoi banii. Trebuia să mă salute!"

Unul dintre ceilalți doi i-a spus: „Te înșeli! Mie mi-a adresat salutul – și avea motive s-o facă. L-am împrumutat cu zece mii de dolari. Îmi datorează banii ăștia și se teme de mine. Când mă vede, se sperie – are și de ce!"

Cel de-al treilea a râs, iar ceilalți doi s-au întors spre el: „Ce vrei să spui? De ce râzi?"

El le-a zis: „Pe mine trebuia să mă salute, nu pe voi – amândoi vă înșelați în privința asta. Nici nu-mi datorează bani, nici nu așteaptă bani de la mine. De ce nu mi-ar adresa un salut onest?"

Odată ce ai început să privești realitatea prin filtrul minții, totul ajunge să fie problemă; egoul începe să interpreteze și după aceea ai numai interpretări. Se poate să ai dovezi pentru ele, iar

dovezile respective pot să-ţi pară rezonabile – dar numai ţie şi nimănui altcuiva, din cauză că egoul tău e cel care dă interpretările respective. Şi te înţepeneşti din ce în ce mai mult în interpretările tale, pentru că ai investit atât de mult în ele.

Dacă cineva spune ceva împotriva creştinismului, un creştin se simte afectat. Dacă cineva spune ceva împotriva hinduismului, un hindus se simte afectat. De ce? Dacă eşti un căutător adevărat, aşa cum susţin oamenii religioşi că ar fi, de ce să te simţi afectat? Ar trebui să cercetezi chestiunea, s-ar putea ca afirmaţia făcută să fie corectă. Dar e la mijloc egoul. Nu de câtă dreptate are hinduismul e vorba, ci de câtă dreptate ai tu. Cum să fie posibil să greşeşti tu? Dacă greşeşti, imaginea ta începe să se clatine – deci e inadmisibil să te înşeli. Şi-atunci începi să te cerţi pentru lucruri mărunte, insignifiante. Dar în realitate tu duci o luptă împotriva vieţii. Încerci, prin răspunsurile tale, să cucereşti viaţa; încerci, cu teoriile tale, să manipulezi viaţa. Şi crezi că dacă stăpâneşti teorii, stăpâneşti şi viaţa. Prin acumularea de cunoştinţe îţi consolidezi egoul. De aceea, dacă cineva îţi spune că nu e posibilă cunoaşterea prin intermediul minţii, egoul e pur şi simplu surd faţă de o astfel de afirmaţie. Refuză întotdeauna să asculte din cauză că aşa ceva e periculos. Mintea spune: „Şi asta e tot o teorie. Şi antifilozofia e tot filozofie, Chuang Tzu e tot un filozof şi el." Cu asta ai rezolvat treaba şi te întorci la interpretările tale. Dar ţine minte, Chuang Tzu nu e filozof – şi nici eu nu sunt. Filozofia e o atitudine faţă de viaţă. „Atitudine" înseamnă alegere, iar alegerea poate să fie numai fragmentară.

Un mistic nu alege niciodată. El priveşte întregul, fără să existe nicio alegere din partea sa; nu e dintre cei care fac alegeri. Dacă faci o alegere, atunci imediat apare o problemă, din cauză că viaţa e contradictorie. Viaţa există prin contradicţii, şi e atât de frumos felul în care se descurcă viaţa cu imposibilul. Ziua şi noaptea coexistă una în vecinătatea celeilalte, şi nici măcar în vecinătate – ci ziua se topeşte în noapte şi devine noapte, iar noaptea se topeşte în zi şi devine zi. Dragostea şi ura există împreună: dragostea se topeşte şi devine ură, ura se topeşte şi devine dragoste. Viaţa şi moartea există împreună: viaţa se topeşte în moarte, iar moartea se topeşte iarăşi în viaţă. Existenţa e contradictorie, dar între polarităţile opuse există o mare armonie.

Pentru minte așa ceva pare imposibil, pare a nu fi cu putință. Cum să poată exista împreună lucrurile opuse? Cum să fie armonie între viață și moarte? Cum să fie armonie între ură și dragoste? Mintea spune: „Dragostea nu e niciodată ură, iar ura nu e niciodată dragoste." Mintea spune: „A e A și B e B, iar B nu e niciodată A." Mintea e logică, iar viața e contradictorie, de aceea ele nu se întâlnesc niciodată. Dacă spui că omul ăsta e bun, nu poți să crezi că omul ăsta e și rău. Dar așa e viața: în sfânt există și păcătosul, iar în păcătos există și sfântul. Numai logica e precisă, cu linii de demarcație, cu definiții.

Viața nu are delimitări clare, ea trece de la un lucru la opusul său. Iată... poți fi un sfânt în momentul acesta, iar în momentul următor poți fi un păcătos. Ce problemă poate să fie asta pentru viață? Poți să fii un păcătos în momentul acesta, iar în următorul poți să te ridici deasupra păcatului și să devii un sfânt. Care e problema?

Privește fenomenul din interior: felul în care lucrurile se topesc în opusul lor, felul în care lucrurile opuse există împreună. Ești fericit, fericit ca o floare, fericit precum o stea, și brusc te întristezi. Privește... e tristețea aceasta ceva separat de fericirea de dinainte? Sau aceeași energie a devenit tristețe? Cine era fericit și cine e trist? Sunt în tine două persoane, sau una și aceeași persoană are stări diferite? Aceeași energie e în continuă mișcare: câteodată e tristă, câteodată e fericită. Dacă înțelegi lucrul acesta, atunci nu dai naștere unei contradicții între cele două. Și atunci tristețea ta are parfumul fericirii, iar fericirea ta are adâncimea tristeții.

Dacă un buddha e trist, ai să vezi în tristețea lui un sentiment de fericire, ai să vezi un curent subteran de compasiune. Tristețea lui are frumusețe. Iar dacă un buddha e fericit, cercetându-l cu atenție și în profunzime ai să simți că în fericirea lui e o profunzime – exact aceeași profunzime care există întotdeauna în tristețe. Fericirea lui nu e superficială.

În cazul tău, problema e că ori de câte ori ești fericit, ești lipsit de adâncime; însă ori de câte ori ești trist ai mai multă profunzime, ești mai puțin superficial. Din acest motiv dă râsul impresia de superficialitate. Dacă râzi, impresia creată e că râzi la periferie, dar când plângi, plângi din adâncul inimii. E ușor

să simulezi râsul, dar e foarte greu să te prefaci că plângi. Dacă lacrimile nu vin, e imposibil să le provoci. Poţi să te forţezi să râzi, dar nu te poţi forţa să plângi. Cu cât te forţezi mai mult, cu atât vei simţi că lacrimile n-or să vină, cu atât mai uscaţi îţi vor fi ochii. Tristeţea ta are adâncime, râsul tău e superficial.

Dar când râde Buddha, el râde la fel de adânc pe cât pot lacrimile să ajungă; iar când plânge, plânge la fel de frumos pe cât zâmbeşti tu. Contradicţiile şi-au pierdut contrarietatea, au devenit una. De aceea e greu să-l înţelegi pe Buddha – pentru că el a devenit la fel de contradictoriu precum însăşi existenţa. E absurd – acum e el însuşi un mister.

O persoană religioasă e în căutarea adevărului, filozoful e în căutarea interpretărilor.

Am auzit că odată, într-un club pentru bărbaţi, trei profesori de filozofie discutau, într-o discuţie de grup, despre ce anume e mai frumos la o femeie.

Unul dintre ei a zis: „Ochii – în ochi se vede fiinţa unei femei, ei sunt partea cea mai frumoasă a trupului ei."

Cel de-al doilea a zis: „Nu sunt de acord. Părul e partea cea mai frumoasă a feţei şi trupului unei femei, el dă frumuseţea şi misterul."

Iar cel de-al treilea a zis: „Nu sunt de acord cu voi. Greşiţi amândoi – picioarele, felul în care merge o femeie, arcuirea picioarelor, aspectul lor ca de marmură, iată ce dă unei femei toată frumuseţea ei."

O femeie în vârstă, care asculta cu toată seriozitatea discuţia celor trei, şi-a ridicat capul şi le-a spus: „Trebuie s-o şterg de-aici înainte ca vreunul dintre voi, băieţi, să spună adevărul."

O femeie nu filozofează, ea nu are teorii – ea ştie. O persoană religioasă are o abordare intuitivă – nu prin intermediul intelectului, ci cu toată fiinţa ei. O astfel de persoană simte mai degrabă decât ştie. Iar simţirea atinge centrul. Reţineţi, deci, acest lucru: cu filozofia nu veţi ajunge niciodată la adevăr, nu veţi face decât să vă învârtiţi în jurul cozii, la nesfârşit.

Omar Khayyam a spus, într-unul din catrenele sale: „Când eram tânăr, frecventam şi doctorul, şi sfântul. Au ţinut-o amândoi tot într-o ceartă, iar eu am ieşit pe aceeaşi uşă pe care intrasem."

A vizitat atâția filozofi, atâția sfinți – dar aceștia o țineau tot într-o vorbărie, așa că a fost nevoit să se întoarcă pe aceeași ușă.

Nu te alegi cu nimic de pe urma filozofiei, doar îți irosești viața. Cu cât devii lucid mai repede, cu atât mai bine. Cu cât devii conștient mai repede și ieși din capcana filozofiei, cu atât mai bine, fiindcă viața nu te așteaptă pe tine, cu teoriile tale. Ea se mișcă repede. Curând are să vină moartea, și vei muri cu teoriile tale în mână; iar ele nu-ți vor fi de niciun ajutor, nu sunt decât pulbere fără viață.

Chuang Tzu spune: trăiește, nu te pierde în gânduri! Acesta este mesajul pe care l-au transmis întotdeauna cei care au ajuns la cunoaștere. Trăiește, nu te pierde în gânduri! Renunță la gânduri și *fii* – e nevoie de toată ființa ta. Pentru știință folosește-ți capul, pentru artă folosește-ți inima, dar pentru religie e nevoie de tine în totalitatea ta. Dacă funcționează numai capul, el produce teorii seci; dacă funcționează numai inima, ea dă naștere la ficțiuni, la vise. E nevoie de deplinătatea ta. Iar când funcționezi pe deplin, ajungi la deplinătatea care este universul – devii la fel ca el, și numai cel asemenea lui îl poate cunoaște. Dacă devii deplin în cercul tău mic, atunci deplinul cercului celui vast, *brahmanul*, e gata să te primească. Ăsta e un lucru care trebuie înțeles.

Un al doilea lucru care trebuie înțeles înainte de a pătrunde în parabola aceasta este acela că mintea este întotdeauna condiționată. Ea nu poate fi necondiționată. Ființa e necondiționată, mintea reprezintă o condiționare. Mintea e întotdeauna formată de societatea în care trăiești, formată de experiențele prin care treci. Astfel, o broască are minte de broască – ea trăiește într-un iaz, acolo e tot universul ei. Și voi aveți o minte de broască, pentru că și voi trăiți într-un iaz: iazul hindus, iazul mahomedan, iazul creștin sau evreu. Și sunteți îngrădiți – poate că îngrădirea nu e vizibilă, ceea ce e mai periculos, fiindcă dintr-o îngrădire vizibilă poți ieși mult mai ușor. Delimitările invizibile... nu-ți dai seama niciodată că sunt acolo, și-atunci ele rămân agățate de tine.

E mai ușor pentru o broască să iasă din iazul ei, decât e pentru tine să ieși din hinduismul tău, din creștinismul tău; în cazul tău e dificil, din cauză că iazul în care ești tu e invizibil. Broasca trăiește într-un iaz fix – poate să iasă din el. Tu trăiești

într-un iaz pe care-l cari în jurul tău; e ca o ambianţă, mereu te înconjoară, e personalitatea ta invizibilă. Oriunde te duci, îţi duci cu tine iazul, rămâi în el. Tot ce vezi, vezi prin el.

Toate interpretările vin din condiţionare – şi numai un om necondiţionat poate cunoaşte ceea ce este real, ceea ce este adevărat. Un hindus nu-l poate cunoaşte pe Dumnezeu, un creştin nu-l poate cunoaşte pe Dumnezeu, un evreu nu-l poate cunoaşte pe Dumnezeu – pentru că e vorba de minţi aici. Numai acela care a ajuns să-şi dea seama că nu e nici hindus, nici mahomedan, nici creştin – numai acela poate cunoaşte.

Un indian nu poate cunoaşte adevărul, un japonez nu poate cunoaşte adevărul, un chinez nu poate cunoaşte adevărul, deoarece adevărul nu are delimitări. Naţionalităţile creează condiţionări şi trebuie să renunţaţi la ele. În faţa adevărului trebuie să fii absolut dezgolit, fără haine, fără condiţionări; nici hindus, nici indian, nici mahomedan, nici chinez – o fiinţă şi atât, o fiinţă pură care n-a mai păstrat nimic de care să se agaţe. Atunci eşti ieşit din iaz. Dar dacă te agăţi de iaz, cum ai să ajungi la ocean? Iar dacă duci cu tine condiţionările iazului, chiar dacă oceanul e în faţa ochilor tăi, tot n-o să-ţi vină să crezi, tot n-o să l vezi, pentru că ochii tăi nu vor fi deschişi faţă de imensitatea aceasta. Ei pot să vadă numai ceea ce e mărginit asemenea iazului.

Al treilea lucru care trebuie reţinut este acela că mintea vrea întotdeauna să aibă alături de ea ceea ce îi e inferior, ea se teme întotdeauna de ceea ce îi e superior. De aceea îşi caută toată lumea parteneri inferiori – prieteni, soţie, soţ – oameni care să le fie inferiori, aşa încât ei să se simtă superiori.

În India e un proverb care spune că o cămilă nu vrea niciodată să se ducă în Himalaya. Din cauza asta trăieşte în deşerturi – acolo ea e Himalaya! Dacă se apropie cumva de Himalaya, ce-o să se întâmple cu egoul ei? Acesta este motivul pentru care evitaţi toate situaţiile de care se teme egoul. Dacă întâlneşti un buddha vei fugi de el, deoarece o cămilă nu vrea niciodată să meargă în Himalaya. Îţi place în deşertul tău – măcar acolo eşti cineva. Se spune că George Bernard Shaw ar fi zis: „Dacă n-o să fiu primul în rai, atunci nu vreau să merg acolo. Mai bine mă duc în iad, dacă acolo am să fiu primul. Dacă e vorba să fiu al doilea în rai, atunci nu e pentru mine."

Ceea ce spune el are legătură cu voi. Gândiți-vă numai: cum te simți în rai, dacă nu ești primul? Și n-ai cum să fii primul, fiindcă va fi acolo Iisus, va fi acolo Buddha, locurile din față sunt deja ocupate de ei; tu vei fi mult în spatele lor. Dar în iad ar fi ceva șanse să fii fruntaș – în plus, e și mai ușor. Ești dispus să trăiești în suferință, numai să fii fruntaș, să fii cineva – nu-ți dorești să fii beatific și să fii un nimeni. Și aici e problema: numai un nimeni poate să fie beatific, cei care sunt „cineva" vor fi mereu în suferință, deoarece sentimentul că „trebuie să fiu cineva" are drept rezultat suferința. Atunci ești în competiție și în conflict, atunci există în permanență tensiune în relațiile tale cu toată lumea – oricine altcineva e dușman. Iar mintea caută mereu să-i aibă în preajmă pe cei inferiori, se înconjoară de cei care-i sunt inferiori, fiindcă doar așa poți să fii tu supremul.

Priviți această tendință. Dacă ea persistă în voi, rezultatul va fi că veți fi într-o cădere continuă, una fără sfârșit. Căutați-i mereu pe cei superiori dacă într-adevăr căutați adevărul, fiindcă adevărul e superiorul prin excelență. Dacă mereu cauți să te înconjori de ceea ce-ți este inferior, atunci vei sfârși în ultimă instanță cu o minciună ultimă.

Dacă vrei cu adevărat să ajungi la divin, atunci caută ceea ce e superior, fiindcă în superior se întrezărește divinul. Caută întotdeauna ceea ce e superior. Dar asta înseamnă că trebuie să fii smerit, trebuie să te înclini, trebuie să te abandonezi. Aici e problema, pentru ego, pentru minte. Mintea are tendința de a căuta ceea ce e inferior, din acest motiv mintea nu poate ajunge niciodată la ceea ce e superior în cel mai înalt grad, la piscul cel mai înalt al vieții. Mintea va ajunge până la urmă în iad. Mintea este iadul, iar trecerea dincolo de minte e paradisul.

Acum vom încerca să pătrundem în această frumoasă parabolă:

> **Veniseră puhoaiele de toamnă. Mii de torente furioase s-au revărsat în Râul Galben. Acesta s-a învolburat și s-a revărsat peste maluri într-atâta încât, dacă te uitai înspre partea cealaltă, nu mai deosebeai calul de vită.**
>
> **Atunci Zeul Râu a râs încântat la gândul că toată**

frumusețea lumii căzuse în mâinile sale.

Așa că s-a rostogolit cu avânt până când a ajuns la ocean. Atunci s-a uitat peste valuri, către orizontul gol de la est, și fața i-a încremenit.

Uitându-se lung la orizontul îndepărtat, și-a venit în fire și a murmurat către Zeul Ocean: „Da, proverbul are dreptate: ‚Acela care are o sută de idei crede că știe mai multe decât oricine altcineva.' Unul de felul acesta sunt eu. Abia acum înțeleg ce înseamnă expansiune!"

Râul Galben este unul dintre cele mai mari râuri din lume și unul dintre cele mai periculoase. Și, desigur, când râul e învolburat, când e vremea puhoaielor de toamnă, iar mii și mii de torente, de pârâuri și de râulețe se varsă în el și îl învolburează, fac din el un mic ocean. Și Zeul Râu și-a zis, în sinea lui: „Acum nu se mai compară nimeni cu mine, și toată frumusețea lumii a căzut în mâinile mele. Acum sunt vast, incomparabil de vast, nu mai e nimeni atât de vast ca mine."

Asta se întâmplă cu fiecare ego. Fiecare ego e Râul Galben. Când ești copil, el e un mic șuvoi – abia izvorât, nu prea mare sau prea întins. Apoi se varsă în el pâraie, aduni multe experiențe, multe cunoștințe, certificate, bani, bogăție, prestigiu, respect – tot aduni de toate. Mii de torente se varsă în el, iar râul devine tot mai vast, tot mai mare. Acestea sunt puhoaiele de toamnă care vin atunci când ești tânăr – atunci crezi că nimeni nu se compară cu tine, că ești incomparabil. Atunci egoul tău e debordant. Toată lumea debordează în tinerețe – puhoaiele de toamnă. Și fiecare își zice atunci: „Frumusețea lumii întregi e acum în mâinile mele." Stai de vorbă cu cineva; indiferent ce spune, nu-i acorda atenție, ci doar fii atent la felul în care o spune. Poate să spună că e o persoană umilă, dar uită-te în ochii lui și ai să vezi că spune: „Sunt omul cel mai umil, nimeni nu se compară cu mine." Sau se poate să spună că nu e așa de frumos ca alții; dar tu uită-te la el și ai să vezi că așteaptă să-l contrazici, așteaptă să-i spui: „Nu e adevărat." Iar dacă dai cumva din cap și spui: „Da, așa e", ți-ai

mai făcut un duşman. El nu făcea decât să fie diplomat, ceea ce voia să spună era altceva, dar voia s-o audă de la tine.

În tinereţe, fiecare om e învolburat, şi atunci vede totul prin prisma egoului. Când merge, când vorbeşte, când relaţionează, când manifestă orice fel de comportament, egoul e mereu prezent şi colorează totul. De-aici rezultă, desigur, multă nefericire, fiindcă te crezi ceea ce nu eşti, şi crezi într-o umbră. Nu va trece prea mult până când puhoaiele se vor retrage – toamna nu va dura o veşnicie. Vei îmbătrâni, torentele nu se vor mai vărsa în tine, pâraiele se vor usca, vor începe să se vadă malurile din ce în ce mai mult, va veni vara, iar acest impresionant Râu Galben va deveni un râuleţ. Vei ajunge, poate, o albie uscată de râu şi nimic mai mult.

E ceea ce se întâmplă la bătrâneţe, şi atunci te simţi iritat, te simţi înşelat – ca şi cum te-ar fi înşelat viaţa. Nu te-a înşelat nimeni, tu ţi-ai acordat, prosteşte, proporţii exagerate. Egoul tău propriu e cel care a dat naştere întregii situaţii, iar acum tu te simţi înşelat. Nu vei reuşi să găseşti un om bătrân şi totuşi fericit. Dacă găseşti vreunul, trăieşte alături de el – acela e un om înţelept. Poţi să găseşti tineri fericiţi, asta nu înseamnă nimic. Dacă poţi să găseşti un bătrân fericit, asta e ceva. După ce a venit vara, după ce n-a mai rămas nici urmă din puhoaiele de toamnă, iar un bătrân e, cu toate acestea, fericit, înseamnă că el a cunoscut ceva diferit: a ajuns la o sursă eternă.

Atunci când eşti tânăr, ai un dans în picioare – asta nu înseamnă nimic, e doar venirea puhoaielor. Dar când eşti bătrân şi ţi-a fost luat înapoi totul – nimeni nici măcar nu-şi mai aduce aminte de tine, nu mai contezi pentru nimeni, eşti neglijat total, eşti dat la o parte, aruncat ca o vechitură – şi totuşi tu eşti fericit...

Buddha a spus că atunci când întâlneşti un bătrân care e fericit precum unul în floarea vârstei, atunci e ceva în el – înclină-te în faţa lui şi ascultă-l şi învaţă de la el. În India aveam tradiţia aceasta ca ori de câte ori întâlneam un om bătrân şi fericit, dansând, îl făceam maestru. Se muta în pădure, crea în jurul lui o mică universitate – o *gurukul*, locuinţa unui maestru – iar discipolii începeau să vină în număr mare, din toate colţurile ţării.

În India noi n-am făcut niciodată învăţător un tânăr, numai un vârstnic poate să fie învăţător – şi pe bună dreptate.

Pot exista excepţii, dar în general lucrul acesta e îndreptăţit. Numai un vârstnic poate să fie profesor, unul care a trecut prin toate anotimpurile vieţii, unul trecut prin toate şi totuşi fericit şi beatific. A fi învolburat de puhoaie şi fericit nu înseamnă nimic special, e ceva obişnuit, însă a fi fericit şi extatic atunci când râul e aproape uscat, când numai albia uscată a rămas, când corpul e tot numai o ruină... A fi plin de vitalitate în culmea vieţii şi a dansa atunci nu reprezintă nimic. Dar când moartea se apropie, iar tu te duci dansând în întâmpinarea ei, asta e ceva. Atunci s-a întâmplat ceva foarte rar, atunci extraordinarul a pătruns în lumea ordinarului; atunci divinul şi-a făcut apariţia.

Dacă eşti fericit pentru că eşti tânăr, n-o să fii fericit prea multă vreme, curând fericirea ta se va nărui. Iar dacă poţi deveni lucid înainte ca ea să-ţi fie spulberată, atunci e bine. În asta stă frumuseţea: dacă te poţi întrista câtă vreme eşti tânăr, vei fi fericit atunci când vei îmbătrâni; în caz contrar te vei întrista, fiindcă ceea ce ai acum e doar revărsarea puhoaielor. Dacă te uiţi cu atenţie îţi vei da seama că nu tu eşti atât de vast, ci miile de torente care se varsă în tine îţi dau impresia că eşti astfel. În curând, ceea ce ţi-a fost dat îţi va fi luat, iar dacă poţi fi fericit când ţi-a fost luat totul, atunci abia fericirea ta e de nezdruncinat. Atunci fericirea ta a devenit beatitudine.

Aceasta este diferenţa dintre fericire şi beatitudine: fericirea depinde de ceilalţi – de miile de torente care se varsă în tine, în timp ce beatitudinea depinde numai de tine, e independentă. Ea nu pune condiţii, e necondiţionată. Există pur şi simplu datorită ţie, nu e cauzată de nimic anume. Dacă eşti fericit cu iubita ta, cu iubitul tău, atunci altcineva e cauza fericirii tale. Curând ea îţi va fi luată, pentru că e un puhoi de toamnă. Anotimpurile se vor schimba, roata vieţii se va învârti mai departe – şi ea îţi va fi luată.

Niciun lucru care are o cauză nu va dura o eternitate; ceea ce există fără o cauză poate fi etern – adu-ţi aminte de lucrul acesta de fiecare dată când eşti fericit. Adu-ţi aminte: are fericirea ta o cauză sau nu? Dacă are o cauză, atunci e mai bine să fii trist, căci are să-ţi fie luată. Deja e pe picior de plecare, deja a început să se îndepărteze de tine – mai devreme sau mai târziu îţi vei da seama că a plecat, căci orice cauză ţine de lumea care e în

continuă schimbare, această lume iluzorie pe care au numit-o hinduşii maya, această lume ca un vis. Iar dacă crezi în ea, se va transforma într-un coşmar. Dacă nu-i dai crezare, atunci poţi să te lepezi de ea – şi atunci poţi să-ţi îndrepţi privirea spre martor, care nu are o cauză.

Zeul Râu s-a umflat:

Aşa că s-a rostogolit cu avânt până când a ajuns la ocean.

Iar într-o zi vei ajunge la ocean. Ce e oceanul? Moartea e oceanul – vastă. Viaţa are o sursă la baza ei, moartea nu are nicio sursă. Viaţa are maluri – care, uneori, sunt inundate, şi atunci ea pare vastă, iar alteori nu sunt inundate, şi atunci ea devine un râuleţ firav. Dar moartea nu are maluri, ea e oceanică.

Şi tot aşa cum fiecare râu trebuie să ajungă la ocean, fiecare râu al conştiinţei trebuie să ajungă şi el la moarte. Oriunde te-ai duce, indiferent ce drum ai alege, oricare ar fi direcţia, nu e nicio diferenţă – vei ajunge la ocean. Oceanul te înconjoară din toate părţile. Vei ajunge la moarte, iar în apropierea morţii toate visele îţi vor fi spulberate – egoul îţi va fi zdruncinat din temelii.

Aşa că s-a rostogolit cu avânt până când a ajuns la ocean. Atunci s-a uitat peste valuri, către orizontul gol de la est, şi faţa i-a încremenit.

Aşa ajung oamenii bătrâni să fie trişti. Faţa le încremeneşte, fericirea le dispare; însufleţirea, entuziasmul, visul, totul moare, pur şi simplu. Se uită şi nu văd nimic în afară de un ocean neînsufleţit cu care se vor contopi şi în care se vor dizolva – nu vor mai fi. Fiecare râu care se varsă în ocean simte acelaşi lucru. Şi se spune că fiecare râu se uită înapoi la zilele în care reprezenta ceva, se uită înapoi înainte de a se vărsa în ocean, îşi aduce aminte de trecut, de puhoaie, de toamnă, de zilele în care era cineva. Dar nu te poţi întoarce! Nu există posibilitatea de a te întoarce în trecut. Trebuie să te duci mereu înainte, tot înainte; şi fiecare râu trebuie să se verse. Se varsă plângând. Du-te într-un loc în care se varsă râul în ocean şi vei simţi multă tristeţe în râu.

Toţi oamenii bătrâni încep să privească înapoi. Oamenii bătrâni se întorc mereu la amintiri, la zilele în care ei erau cineva, la zilele în care erau iubiţi şi respectaţi şi cinstiţi. Iar şi iar şi iar se întorc tot acolo. Dacă stai să-i asculţi pe oamenii bătrâni, simţi că sunt foarte plictisitori. De ce simţi că sunt plictisitori? De ce te simţi iritat? Din cauză că repetă întruna aceeaşi poveste a vremurilor de demult. Încep întotdeauna cu vremurile bune de altădată. De ce erau bune? De ce nu mai sunt bune şi acum? Niciunui bătrân nu-i vine să creadă că vremurile de acum sunt bune – ele au fost bune numai în trecut, în trecutul aurit, în vremurile bune de altădată, când lucrurile erau aşa şi pe dincolo. Nu despre lucruri e vorba, nu despre situaţii economice sau politice – nimic din toate astea. E vorba despre faptul că erau tineri şi totul era bine. Puhoaiele îi învolburaseră.

Un preşedinte de tribunal al Curţii Supreme a Statelor Unite s-a dus să viziteze Parisul, după ce a ieşit la pensie. Mai fusese o dată, cu treizeci de ani în urmă. Soţia lui în vârstă îl însoţea. După două-trei zile în Paris, bărbatul s-a întristat foarte mult şi i-a spus soţiei: „Am aşteptat momentul ăsta în care vom veni să revedem Parisul, dar nimic nu mai arată ca pe vremuri."

Soţia a râs şi i-a spus: „Totul e ca pe vremuri, doar că noi nu mai suntem tineri. Parisul a rămas acelaşi."

Dar acum alte râuri sunt umflate de puhoaiele de toamnă. La tine a venit vara, iar când tu eşti bătrân, cum să mai fie Parisul la fel ca atunci când erai tânăr? Parisul e oraşul simbol al tinerilor care se distrează. Există oraşe potrivite diverselor anotimpuri: Varanasi este oraşul oamenilor bătrâni, Parisul e oraşul oamenilor tineri. Parisul înseamnă distracţie, Varanasi înseamnă renunţare. În India, atunci când oamenii vor să moară se duc în Varanasi ca să trăiască şi să moară acolo – e oraşul bătrâneţii, e vara. Când îmbătrâneşti ţi se pare că lumea întreagă e bătrână şi pe moarte. Dar lumea rămâne aceeaşi, numai tu te schimbi.

Priveşte, şi lasă mintea deoparte. Atunci nu mai eşti nici tânăr, nici bătrân, atunci nu mai există anotimpuri – fiindcă spiritul cel mai lăuntric nu are anotimpuri, nu are toamnă,

nu are vară, nu are nimic de felul acesta. El rămâne același, e etern. Altminteri, ori de câte ori râul tău ajunge la ocean, fața îți încremenește, te întristezi și ești copleșit de amintiri din vremuri de demult, te gândești la trecut din cauză că acum nu mai există viitor. Un copil nu se gândește niciodată la trecut din cauză că pentru el nu există trecut. Un copil e o pagină albă; vor fi scrise multe pe el, dar deocamdată nu e nimic scris. El nu se poate întoarce în trecut, el se gândește în permanență la viitor.

Întreabă un copil și vei vedea că el se gândește mereu la cum o să se facă mare, la cum o să crească el repede și curând o să fie ca tati – nu știe el ce se întâmplă cu tati, în ce încurcătură e tati; nu știe. El vrea să ajungă mare și puternic, și asta cât mai repede. Ar vrea să se întâmple un miracol – să se ducă noaptea la culcare, iar dimineața să fie mare. Toți copiii se gândeasc la viitor. Copilăria privește către viitor, deoarece pentru copilărie viitorul se întinde în fața ei, necuprins. Șaptezeci de ani pe care să-i trăiască, și nimic trăit până acum. Nu există trecut; din acest motiv un copil nu are lucruri întipărite în memorie.

Dacă un copil se înfurie, el uită imediat; poate să râdă imediat, pentru că nu are prea multe experiențe trecute care să devină o povară. Uită mereu trecutul, din cauză că toată energia lui e îndreptată spre viitor; nu se poate uita în urmă, niciun copil nu privește în urmă. Un tânăr aflat în floarea vârstei rămâne în prezent. El e chiar la mijloc, trăiește aici și acum. N are nevoie să se întoarcă în trecut, căci prezentul e atât de frumos, el e atât de învolburat, egoul e pe val; n-are nevoie să privească spre viitor, căci viitorul nu are cum să fie mai bun de atât.

Există țări bătrâne așa cum există oameni bătrâni. De exemplu, India e o țară bătrână; ea se gândește mereu la trecut, la epocile străvechi. Există țări tinere ca, de exemplu, America; ea trăiește aici și acum, în chiar momentul de față. Există țări tinere ca, de exemplu, China. China e acum o țară tânără – renăscută, ea privește spre viitor. Multe se vor întâmpla, în curând lumea va fi o utopie. Țările au același mers ca și oamenii. Cei tineri trăiesc în prezent: totul e bine, nimic n-ar putea merge mai bine decât acum. Dar asta nu poate continua la nesfârșit. Curând vor veni zilele bătrâneții, iar bătrânul se va gândi la trecut.

Mintea e ori în trecut, ori în prezent, ori în viitor, din cauză că trecutul, prezentul şi viitorul fac, toate trei, parte din minte. Ele nu sunt timpuri propriu-zise, ci componente ale minţii. Dar când laşi deoparte mintea, eşti în eternitate; aceasta nu e nici trecut, nici prezent, nici viitor. Le-ai transcens pe toate trei; atunci nu mai există viitor pentru tine. Atunci eşti trist în fericire şi fericit în tristeţe. Atunci eşti bătrân în tinereţe şi tânăr la bătrâneţe. Atunci eşti copil când eşti pe moarte şi eşti bătrân la naştere.

Se spune despre Lao Tzu, maestrul lui Chuang Tzu, că s-a născut bătrân, bătrân de optzeci de ani, că a rămas în pântecul mamei sale timp de optzeci de ani. E o poveste foarte frumoasă. Şi se spune că s-a născut bătrân cu barbă albă şi păr alb – alb ca zăpada. Aceasta este cealaltă faţă a monedei. Iisus spune: dacă redevii copil, vei intra în Împărăţia Cerului. Aceasta este una din feţele monedei. Lao Tzu vine cu cealaltă faţă a monedei. El spune: dacă te-ai născut bătrân, ai intrat deja. Dar ambele sunt acelaşi lucru, şi aici îi vine greu minţii să înţeleagă: cel care se naşte bătrân va fi copil când va muri. Dacă eşti copil la naştere, vei fi bătrân când vei muri. Deci fie devii un bătrân la naştere, ceea ce e dificil – foarte, foarte dificil, dar există metode – fie devii copil atunci când mori. Dar ambele sunt în legătură una cu alta, fiindcă viaţa şi moartea reprezintă un cerc. Când mori aici, te naşti altundeva. Dacă poţi muri aici ca un copil – neîmpovărat, inocent, având prospeţime – te vei naşte bătrân. Căci vei fi atât de experimentat, atât de înţelept, vei fi bătrân. Asta înseamnă: să fii înţelept din prima clipă. Dacă mori tânăr şi plin de prospeţime, te vei naşte înţelept, căci înţelepciunea răsare într-o minte goală şi inocentă. Iar dacă te naşti bătrân, înţelept, nu vei merge pe drumul prostiei obişnuite pe care merg ceilalţi, şi-ţi vei păstra prospeţimea şi înţelepciunea. Atunci nu mai există moarte.

Aşadar un înţelept se naşte doar o dată; toate celelalte vieţi sunt doar pregătiri. Numai o dată se poate el întoarce înainte de contopirea finală cu universul; înainte de *mahanirvana*, el poate veni o singură dată. Dacă mori aproape ca un copil, te vei mai naşte odată, dar te vei naşte ca un bătrân. Vei fi înţelept din prima zi şi atunci nu va mai exista o altă naştere; atunci ajungi la ceea ce este nenăscut şi nemuritor.

Uitându-se lung la orizontul îndepărtat, și-a venit în fire și a murmurat către Zeul Ocean: „Da, proverbul are dreptate: ‚Acela care are o sută de idei crede că știe mai multe decât oricine altcineva.' Unul de felul acesta sunt eu. Abia acum înțeleg ce înseamnă expansiune!"

Când ajungi la ceea ce e superior, când ajungi la un om ce urmează calea lui tao, atunci abia înțelegi ce înseamnă să fii inteligent, ce înseamnă să fii matur, ce înseamnă să fi cunoscut expansiunea, ce înseamnă să fii realmente conștient, total, integrat. Când vii la un iluminat, abia atunci simți ce înseamnă, de fapt, să te afli aici. Până atunci ai trăit într-un vis, în locuri umbrite; n-ai ieșit niciodată la lumina soarelui, n-ai stat niciodată sub cerul liber. Ai trăit în peșteri întunecate, în peșterile egoului.

Zeul Ocean i-a răspuns: „Poți să-i vorbești despre mare unei broaște dintr-un iaz?"

E imposibil, fiindcă limbajul diferă. Broasca din iaz vorbește limba iazului.

Poate că ați auzit povestea aceasta:

Odată, o broască din ocean a venit până lângă un iaz și a sărit în el. S-a împrietenit cu broasca din iaz, iar aceasta din urmă a întrebat-o: „De unde vii?"

„Vin de la ocean", i-a răspuns ea.

Broasca din iaz a întrebat iar: „E mai mare decât iazul ăsta?" Bineînțeles că privirea îi era suspicioasă, mintea îi nutrea îndoială – „cum să fie ceva mai mare decât iazul ăsta în care trăiesc eu?"

Broasca venită din ocean a râs și i-a spus: „E foarte greu să spun cât e de mare, pentru că nu există posibilitatea de a-l măsura."

Broasca din iaz i-a zis: „Atunci am să-ți dau eu niște indicii."

A făcut un salt cât un sfert din suprafața iazului și a întrebat apoi: „Atât e de mare?"

Broasca din ocean a râs și i-a răspuns: „Nu."

Cealaltă a sărit cât jumătate din suprafaţa iazului şi a întrebat din nou: „E atât de mare?"

Broasca din ocean a râs şi ea din nou şi i-a răspuns: „Nu."

Atunci cealaltă a sărit cât trei sferturi din iaz şi a întrebat: „Atât de mare?"

Iarăşi broasca din ocean a răspuns: „Nu."

Atunci cealaltă a sărit până la capătul celălalt al iazului şi a zis: „Acum nu mai poţi să spui că nu."

Broasca din ocean i-a spus: „S-ar putea să te simţi jignită, deşi eu nu vreau să te jignesc, însă răspunsul e tot nu."

Atunci broasca din iaz i-a zis: „Ieşi afară de aici, mincinoaso. Nu are cum să existe ceva mai mare decât iazul ăsta."

Ori de câte ori ai îndoieli, de vină e întotdeauna broasca de iaz care se află în tine. Nu se poate ca ceva să fie mai mare decât tine, nu se poate ca ceva să fie mai înalt decât tine, nu se poate ca ceva să fie mai divin decât tine, nu se poate ca ceva să fie mai sfânt decât tine. Nu! De aceea nu-l accepţi pe un Buddha, pe un Christos; e firesc să se întâmple aşa, din cauză că ei vin de la ocean. Ei aduc un mesaj al nemăsurabilului, în vreme ce tu porţi cu tine instrumentele de măsurat. Ar trebui să fim mai blânzi cu broasca de iaz, căci ce poate să facă şi ea? Ar trebui să avem milă de ea, fiindcă ea atâta ştie. N-a fost niciodată la ocean, deci cum să şi-l poată imagina?

De aceea nutresc iluminaţii compasiune. Tu continui să nu le dai crezare, iar ei continuă să-ţi ofere compasiunea lor, fiindcă ei ştiu – tu ce poţi să faci? Trăieşti de atâta vreme într un iaz. O broască de iaz vede până şi cerul înconjurat de iaz, el e numai o gaură. Nici măcar cerul nu e mai mare decât iazul ei, fiindcă ea n-are de unde să ştie că iazul e doar o fereastră şi că cerul nu e cel pe care-l vede ea prin fereastră. Dar când stai în spatele ferestrei, atunci, pentru tine, cât e fereastra, atât e şi cerul; şi-ţi spui atunci: „Cerul e cât fereastra mea." Asta crede toată lumea.

Iar un buddha nu poate decât să fie plin de compasiune. Iisus a murit pe cruce şi tot a zis: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac."

Asta făcea broasca aceea din iaz. Iar broasca de ocean se ruga, probabil, în adâncul inimii ei: „Iart-o, doamne, pe broasca aceasta, pentru că nu ştie ce face şi ce spune." Broasca din iaz

spusese: „Ieși afară de-aici, mincinoaso. Nu mă păcălești tu pe mine, sigur ai planuri cu mine, de încerci să mă duci de nas așa. Nu pot să cred într-o astfel de absurditate, nimic nu are cum să fie mai mare decât iazul ăsta."

Zeul Ocean i-a răspuns: „Poți să-i vorbești despre mare unei broaște dintr-un iaz?"

Din acest motiv iluminații nu pot vorbi despre ceea ce știu; e imposibil de comunicat așa ceva. E inexprimabil, din cauză că limbajele diferă; tu ai un tipar de limbaj diferit de al lor. Dacă pun ceea ce știu în tiparul respectiv de limbaj, înseamnă că oceanul va trebui să fie pus într-un iaz, dar oceanul nu va încăpea, așa că totul va deveni fals. De aceea spun iluminații, iar și iar: „Tot ceea ce spunem devine neadevărat pentru simplul motiv că e pus în cuvinte."

Spune Lao Tzu: adevărul nu poate fi rostit, iar ceea ce poate fi rostit nu mai e adevărat. Asta e problema – nu adevărul e problema. Tu ești problema, și limbajul tău de iaz e problema, nu adevărul. Adevărul poate fi rostit, dar atunci e nevoie ca cei care-și vorbesc să fie amândoi iluminați. Însă iluminații nu au nevoie să vorbească despre adevăr, căci atunci când sunt împreună doi iluminați, nu e nevoie să fie nimic spus – e totul vădit: ei sunt adevărul, nu e nevoie să fie nimic spus. Ori de câte ori e nevoie de cuvinte, apare problema.

Zeul Ocean i-a răspuns: „Poți să-i vorbești despre mare unei broaște dintr-un iaz? Poți să vorbești despre gheață unei libelule?"

Libelula trăiește în căldură; cum să vorbești despre gheață unei libelule? Ea n-are habar de așa ceva, gheața n-a existat niciodată pentru ea; arșița e lumea ei. Poți să-i vorbești despre foc, dar nu poți să-i vorbești despre gheață. Nu poți să-i spui că există lucruri atât de reci cum e gheața. Nu-i va veni să creadă, căci pentru ea totul e foc.

Poate cineva să te învețe despre beatitudine? Pe tine, care

trăieşti în arşiţa suferinţei şi a *dukkha*? Poate cineva să te înveţe despre beatitudine pe tine, care trăieşti în durere, pe tine, care eşti o libelulă? Cum ai putea să înţelegi tu răcoarea unui buddha? Nu poţi. Cum ai putea să înţelegi tu că prin capul unui buddha nu trec gânduri, nu trec nori? Nu ai cum să ştii despre aşa ceva, fiindcă nu ai avut nici măcar o străfulgerare; nici măcar pentru o clipă nu s-a oprit şirul gândurior din capul tău. Tu îţi ştii capul ca fiind o învălmăşeală nebună; cum ai putea să crezi că un buddha stă, pur şi simplu, fără să se gândească la nimic? E de neconceput! Tu trăieşti în arşiţă; Buddha trăieşte într-o lume răcoroasă, foarte răcoroasă. Şi nu există nicio punte de legătură între foc şi gheaţă. Dacă nu începi să trăieşti într-o răcoare din ce în ce mai mare, nu vei avea cum să înţelegi. Buddha poate fi comunicat numai atunci când începi să trăieşti în tăcere şi răcoare; altminteri totul e ratat.

„Şi poţi să vorbeşti despre drumul vieţii unui doctor în filozofie?"

Imposibil! Şi vă voi spune că e chiar posibil uneori să vorbeşti despre mare unei broaşte dintr-un iaz, e posibil să vorbeşti despre gheaţă unei libelule, dar nu e posibil să vorbeşti despre adevăr unui filozof, unui doctor în filozofie. De ce? Pentru că oricât ar fi de mic, iazul face totuşi parte din ocean – măcar apa face parte din ocean. Şi oricât ar fi de opuse focul şi gheaţa, ele reprezintă grade ale aceluiaşi fenomen.

Cald şi rece nu sunt două lucruri diferite, ci sunt stări ale aceleiaşi energii. Aceeaşi energie se încălzeşte şi se răceşte; energia e aceeaşi, gradele diferă. De aceea poţi, cu un termometru, să măsori atât căldura, cât şi frigul – pentru că energia e aceeaşi. Ai putea spune cu exactitate în ce punct devine frigul căldură? De la ce grad în sus încetează frigul să mai fie frig şi devine căldură? Nu poţi să spui, fiindcă depinde.

Încercaţi un experiment simplu. Puneţi o mână, mâna stângă, pe un cub de gheaţă, şi mâna dreaptă ţineţi-o lângă foc. Încălziţi mâna dreaptă şi răciţi mâna stângă. Apoi băgaţi amândouă mâinile într-o găleată cu apă şi spuneţi-mi dacă aceasta este rece sau caldă. Va fi dificil de zis, pentru că o mână

va spune că e caldă, iar o mână va spune că e rece. Ce înseamnă rece şi ce înseamnă cald? Acestea sunt grade ale aceleiaşi energii.

Aşadar vă spun, până şi unei broaşte dintr-un iaz îi poţi spune câte ceva despre mare. Iar dacă mesagerul e într-adevăr inventiv, el poate crea mijloace de comunicare. Asta face Buddha, asta face Iisus – creează mijloace prin care să comunice broaştelor din iaz câte ceva despre mare. Fiindcă marea şi iazul au ceva în comun: apa. Dacă există un element comun, atunci comunicarea e posibilă.

Şi până şi unei libelule i se poate transmite câte ceva despre gheaţă. Chiar dacă îi spui că gheaţa nu e fierbinte precum focul, ceva tot ai spus despre gheaţă – în mod negativ, desigur. De aceea toate marile scripturi se exprimă în termeni negativi: ele nu spun ce e adevărul, ele spun întotdeauna ce nu e adevărul, ca să facă mesajul să fie pe înţelesul libelulelor. Deci nu putem spune ce e gheaţa, dar putem spune că gheaţa nu e foc – atâta lucru poate fi comunicat.

Însă chiar şi printr-o astfel de metodă e imposibil să-i vorbeşti unui filozof despre felul în care e viaţa, sau să-i vorbeşti unui filozof despre existenţă. Chiar dacă filozoful e un existenţialist, chiar şi atunci e imposibil să-i vorbeşti despre existenţă, din cauză că între un cuvânt şi realitatea care-i corespunde nu există punte de legătură. Între un trandafir şi cuvântul *trandafir* nu există nicio legătură; orice relaţie stabilită între cei doi e arbitrară. Care e legătura dintre cuvântul trandafir – *t-r-a-n-d-a-f-i-r* – şi trandafir? Dacă ar exista vreo legătură, atunci n-ai avea cum să-i spui *gulab*. În lume există trei sute de limbi şi trei sute de cuvinte care înseamnă trandafir; nu există nicio legătură între floare şi cuvintele respective, orice legătură e arbitrară. Între frig şi căldură e o legătură, între iaz şi ocean e o legătură. Legătura dintre ele, oricât de imperceptibilă, există – e reală, nu arbitrară. Dar între un cuvânt şi realitate nu e nicio legătură, cele două nu sunt legate în niciun fel. Astfel că poţi să ai propriul tău limbaj, poţi să dai oricărui lucru denumirea pe care vrei tu s-o dai. Dacă vrei să-i spui altfel unui trandafir, acesta nu te va da în judecată. Şi nimeni nu poate dovedi că acel cuvânt pe care-l foloseşte el e mai corect decât al tău, nimeni nu poate dovedi lucrul acesta, din cauză că niciun cuvânt nu e mai corect

sau mai puţin corect decât altul. Cuvintele sunt nerelevante.

Iar un filozof trăieşte în cuvinte. Un filozof e lucrul cel mai fals din existenţă, şi cu cât devii mai filozofic, cu atât trăieşti mai puţin. Şi atunci te gândeşti la iubire, dar nu iubeşti niciodată; te gândeşti la Dumnezeu, dar nu devii niciodată divin. Şi atunci nu faci decât să vorbeşti şi să tot vorbeşti, şi toată energia ta e irosită în cuvinte; nu există nici măcar un singur moment în care să pătrunzi în existenţă.

Chuang Tzu spune: fii precaut cu toate filozofiile, fiindcă baza lor e aceeaşi – ele depind de cuvinte. Iar realitatea nu e un cuvânt. Pătrunde în realitate: tu eşti real, existenţa e reală. Pătrunde în ceea ce e real. Nu construi un zid de cuvinte între tine şi realitate, altminteri nu vei mai putea pătrunde în ea; zidul îţi va sta în cale, impenetrabil, şi-ţi va fi aproape imposibil să mai ieşi din situaţia asta. Nu fi filozof. Şi sunteţi cu toţii filozofi! E greu de găsit un om care să nu fie filozof. Unii sunt filozofi buni, alţii slabi, dar fiecare om e un filozof. Unii au mai multă logică, alţii mai puţină, dar toţi sunt filozofi. Renunţaţi la calea filozofiei. Şi doar atunci veţi pătrunde în ceea ce e real, existenţial.

Destul pentru astăzi?

CAPITOLUL 8

Ţestoasa

Chuang Tzu pescuia în râul Pu, cu undiţa lui din bambus.

Prinţul ţinutului Chu şi-a trimis doi vicecancelari cu un document oficial: prin prezenta te numim prim-ministru.

Chuang Tzu stătea cu undiţa de bambus în mână. Fără să-şi ridice privirea de la râul Pu, le-a spus: „Am auzit despre o ţestoasă care a fost adusă drept ofrandă şi canonizată acum trei mii de ani, venerată de prinţ, înfăşurată în mătăsuri, aşezată într-un altar sfânt din templu. Voi ce credeţi? E mai bine să îţi dai viaţa şi să laşi în urma ta o carapace sacră care să fie venerată ca obiect de cult timp de trei mii de ani, într-un nor de fum de tămâie, sau să trăieşti ca o simplă ţestoasă care-şi târăşte coada prin nămol?"

„Pentru ţestoasă," a răspuns vicecancelarul, „e mai bine să trăiască, târându-şi coada prin nămol!"

„Plecaţi, atunci!" le-a spus Chuang Tzu. „Lăsaţi-mă aici, să-mi târăsc coada prin nămol."

Fiecare copil se naşte sănătos la minte, dar fiecare om moare nebun. Toţi indivizii acestei lumi sunt nevrotici. Nevroza nu e doar problema câtorva oameni, fiinţa umană ca atare e nevrotică. Iar nevroza aceasta e creată printr-un mecanism atât de subtil încât nu poţi nici măcar să devii conştient de el. A devenit un lucru inconştient şi te influenţează fără încetare: îţi influenţează comportamentul, îţi influenţează relaţiile, întreaga ta viaţă e colorată de el. Dar a pătruns atât de adânc în fiinţa ta încât nu-ţi

poți da seama de unde îți vine suferința, conflictul, anxietatea și nevroza.

Trebuiesc înțelese câteva lucruri, după care povestea aceasta va deveni limpede și va putea fi extrem de folositoare. În primul rând, dacă te condamni dai naștere unei divizări, iar divizarea aceea generează toată suferința și tot iadul în care trăiești. Dacă te condamni înseamnă că tu condamni natura, iar împotriva naturii nu există victorie, nu are cum să existe. Tu ești doar o părticică infimă într-un ocean imens al naturii, nu ai cum să te lupți cu întregul. Dar toate așa-zisele religii te învață să te lupți cu el. Ele condamnă natura și aclamă cultura. Condamnă natura și spun: „Asta înseamnă să te comporți ca un animal; nu fi un animal!" Fiecare părinte spune copilului: „Nu fi precum animalele!" Ce e rău în a fi un animal? Animalele sunt frumoase. Dar în mintea ta, animalele sunt ceva ce trebuie condamnat, ceva rău, ceva malefic, ceva ce nu e demn de tine. Tu ești superior, tu nu ești un animal, tu te-ai născut din îngeri. Iar animalele există doar ca să fie folosite și exploatate; tu nu ești unul dintre ele.

De aceea, atunci când Darwin a afirmat prima dată că omul și animalele au strămoși comuni, că omul aparține lumii animalelor, umanitatea întreagă a fost împotriva lui. De la fiecare amvon, din fiecare templu, din fiecare moschee a fost condamnat ca eretic. Toți spuneau că învățătura lui e complet greșită și că dacă ar fi să-i dăm crezare, atunci toată cultura noastră s-ar duce pe apa sâmbetei.

Dar el avea dreptate! Omul e parte din natură asemenea celorlalte animale, asemenea arborilor și păsărilor. Iar arborii și păsările și animalele nu sunt nevrotice, ei nu înnebunesc niciodată – decât dacă-i închizi într-o grădină zoologică. În grădinile zoologice se poate întâmpla: animalele ajung să fie nevrotice. Simplul fapt de a fi în contact cu oamenii e periculos. Omul e contagios. Câteodată câinii înnebunesc, dar niciodată câinii sălbatici, ci întotdeauna cei domesticiți.

Animalele domestice înnebunesc; a trăi cu oamenii înseamnă a trăi cu ceva nefiresc. În sălbăticie niciun animal nu se sinucide, niciun animal nu înnebunește, niciun animal nu e criminal. Dar în preajma omului până și animalele devin nefirești, încep să facă lucruri pe care nu le-au făcut niciodată în sălbăticie: devin

homosexuale, devin nevrotice, ucid, iar câteodată s-a întâmplat chiar să încerce să se sinucidă.

Ce se întâmplă când aduci un câine la tine acasă? Începi imediat să-l instruiești, ca și cum i-ar lipsi ceva. Câinele e perfect! Fiecare câine se naște perfect. Natura i-a dat tot ce îi trebuie; e dotat deja, n-are nevoie să-l înveți tu.

Însă tu ce faci? Încerci să-l introduci în societatea umană. Și începe necazul: acum până și câinele va învăța să se condamne. Dacă face ceva rău, în interiorul lui se simte vinovat; condamnarea și-a făcut apariția.

Am auzit că odată, un pierde-vară, un cerșetor l-a apucat strâns pe un bogat și i-a cerut un ban, să-și ia o cafea. Bogatul i-a zis: „Te văd în putere, de ce îți bați joc de viața ta? De ce nu te duci să lucrezi și să-ți asiguri ce-ți trebuie?"

Pierde-vară i-a răspuns, cu o privire în care se citea o condamnare adâncă: „Ce?! Ca să ajut vreun pierde-vară ca mine?"

Ești într-o continuă stare de neacceptare față de tine însuți. De la începutul începuturilor ți s-a spus că să fii natural nu e de-ajuns, că trebuie să fii mai presus de natură. Și te-ai străduit, și străduința ta a fost în zadar – e un lucru imposibil, nu ai cum să fii mai presus de natură. Iar dacă îți dai prea mult silința, vei sfârși prin a fi mai prejos de natură. Nu ai cum să fii mai presus de natură, pentru că natura e perfectă: nu mai e nevoie de nimic în plus, nu e nevoie de nicio șlefuire, nu e nevoie de niciun efort ca s-o faci mai bună – e cu neputință să fie îmbunătățită. Dar dacă-ți dai prea mult silința, vei cădea din perfecțiunea naturii și vei deveni un animal nevrotic. Omul se trage din animale, dar nu e un animal superior, ci a devenit un animal nevrotic.

Și problema e că nimeni nu te învață să te accepți și să îți accepți natura ta. Venereaz-o, fii recunoscător divinului pentru ea, fii recunoscător întregului! Tot ceea ce ți-a fost dat are un sens, e semnificativ; nu poți să elimini tu și să schimbi după cum îți vine. Dacă încerci s-o faci, vei intra în încurcătură. Și ai intrat deja în încurcătură: toată lumea de pe pământ e în încurcătură.

De ce se condamnă omul pe sine însuși? De ce nu poate el să accepte natura? Din cauză că prin condamnare ia naștere

egoul. Altă modalitate de a crea egoul nu există. Ca să-i dai naștere trebuie să opui rezistență. Ca să-i dai naștere trebuie să condamni ceva ca fiind rău și să aplauzi altceva ca fiind bun. Ca să dai naștere egoului, trebuie ca mai întâi să dai naștere lui Dumnezeu și Diavolului, după care trebuie să te lupți cu Diavolul și să încerci să ajungi la Dumnezeu. E nevoie de un conflict ca să poți crea egoul. Dacă nu există conflict, nici ego nu poate exista. Gândește-te numai... dacă în tine nu se dă nicio luptă, dacă te accepți în totalitate – dacă ești fericit așa cum ești, ești profund mulțumit, profund satisfăcut, nu există nici măcar cel mai mic lucru de care să te plângi, ești recunoscător – cum ar putea să existe egoul? Cum ai putea spune „eu sunt"? Cu cât te opui mai mult, cu atât mai mult îi dai naștere lui „eu".

De aceea, atunci când te duci la așa-zișii tăi sfinți, găsești acolo mai mulți oameni nevrotici decât oriunde altundeva. Și merită observat faptul că oriunde se găsesc mulți sfinți, se găsesc și mult mai mulți nebuni. Nebunia e mai prezentă în occident decât în orient, dar dacă faci un simplu calcul aritmetic vei fi surprins: în orient, mulți nebuni sunt venerați ca fiind sfinți, așa că nu se numără printre cei din casele de nebuni. În occident, pe cei care ar trebui să fie și ei în casele de nebuni îi găsești pe canapeaua psihiatrilor; nu sunt considerați nebuni, dar ei sunt nebuni, fiindcă egoul e nebun. Uitați-vă la sfinții voștri. Au egouri foarte subtile – rafinate desigur, șlefuite, foarte cultivate, decorate, însă tot egouri sunt. Dacă ești în conflict cu altcineva, nu ai cum să ai un ego prea subtil, din cauză că atunci când e vorba de altcineva există mereu posibilitatea să fii învins. Chiar dacă ultima dată ai câștigat tu, celălalt e în continuare acolo: în orice zi se poate dovedi mai puternic decât tine și te poate înfrânge. Victoria nu poate fi absolută, nu ai cum să fii niciodată sigur; dușmanul e acolo. Și nu numai un dușman există în lumea de afară, ci sunt milioane de dușmani, căci cu oricine ai concura, acela devine dușmanul tău. Vei tremura mereu în interior, egoul nu poate sta pe teren solid; ți-ai construit casa pe nisip. Dar dacă ești în conflict cu tine însuți, atunci stai pe teren solid, poți să te simți în siguranță; poți să fii un egoist mai subtil. Ca să îl ai pe „eu" trebuie să omori natura, fiindcă în natură nu există ego. Arborii există, dar nu au cunoștință de „eu"; animalele există,

dar nu au cunoştinţă de ego – ele trăiesc inonştient. Trăiesc pur şi simplu, fără conflict şi fără luptă interioară. Când le e foame, caută de mâncare; când sunt sătule, se duc la culcare. Fac dragoste, mănâncă, dorm – există pur şi simplu, fără să spună: „Eu sunt." Sunt simple valuri în vastul ocean al vieţii, vin şi pleacă fără să lase vreo urmă. Nu au istorie, nu au autobiografie; vin şi pleacă de parcă n-ar fi fost niciodată aici. Leii au trăit, elefanţii au trăit, dar nu au nicio istorie, nu au nicio autobiografie. Un leu se naşte asemenea unui val uriaş, apoi dispare; nu lasă nicio urmă. Egoul lasă urme. Dacă egoul nu vrea să moară, atunci se scriu autobiografii, ia naştere istoria. Şi urmează apoi tot nonsensul, toată nevroza. Ca să creeze egoul, omul a creat un conflict – conflict care are două aspecte. Un aspect e legat de natura exterioară – şi aşa ia naştere ştiinţa. Ştiinţa e o luptă cu natura exterioară, cu natura din afară. De aceea până şi un om ca Bertrand Russel vorbeşte în termeni de cucerire a naturii. Cum să cucereşti natura? Cum să cucerească un val, oceanul? E prostie patentată! Partea nu poate să cucerească niciodată întregul; iar dacă încearcă, va înnebuni. Întregul nu va pierde nimic, partea va pierde totul din cauză că ea există doar integrată în întreg, niciodată în opoziţie cu el. Ştiinţa a devenit distructivă din cauza acestei atitudini de cucerire.

Şi mai e celălalt aspect al conflictului: acela pe care îl numiţi religie. Un aspect constă în lupta cu natura exterioară; astfel ia naştere ştiinţa, care e distructivă. Obiectivul ultim nu poate fi altul decât Hiroshima, şi va fi atins – lumea întreagă va ajunge o Hiroshima. Lupta duce la moarte, conflictul are ca rezultat ultim moartea ultimă; ştiinţa merge în direcţia aceasta. Apoi, celălalt conflict, cel interior, care constă în a lupta împotriva ta însuţi Asta e ceea ce numiţi voi religie: să te cucereşti pe tine însuţi. Şi de data asta tot luptă, şi tot distructivă. Ştiinţa distruge natura din afară, iar aşa-zisa religie distruge natura dinăuntru. Chuang Tzu e împotriva ambelor tipuri de conflict. Aşa-zisa ştiinţă şi aşa-zisa religie nu sunt pe poziţii inamice: ele sunt partenere, au o afinitate profundă.

Ca să-l înţelegeţi pe Chuang Tzu şi pe Lao Tzu, ca să înţelegeţi tao, va trebui să înţelegeţi că ei nu cred în lupta de niciun fel. Ei spun: nu te opune, ci trăieşte! Fii într-o stare de detaşare, aşa

încât natura să poată pătrunde în tine, iar tu să poți pătrunde în natură. Ei spun: fii un om obișnuit, nu încerca să fii extraordinar. Nu încerca să fii cineva – fii un nimeni. Vă veți bucura cu mult mai mult, pentru că vă va rămâne mai multă energie, veți fi plini de energie.

Energia e în cantități uriașe, dar ea e risipită în conflicte; vă divizați, apoi cele două părți din voi se luptă una cu cealaltă, iar energia e risipită. Aceeași energie poate deveni extatică dacă i se permite să se miște într-o armonie interioară, fără conflict.

Acceptarea, acceptarea a tot ceea ce este, ea stă la baza lui tao. Tao nu a dat naștere niciunui fel de „se cuvine". Mesajul lui Chuang Tzu este: nu spune nimănui că se cuvine să faci asta, ar trebui să faci așa și pe dincolo, nu se cuvine să fii așa. Chuang Tzu spune că astfel de lucruri sunt periculoase, ele sunt otrăvitoare. Un singur lucru trebuie urmat și acela e natura ta: ai încredere în ea oriîncotro te duce.

Dar nouă ne e frică să urmăm natura, nu pentru că ar fi ceva rău în asta, ci din cauza învățăturilor morale ale acelora care au otrăvit însuși izvorul vieții. Ei te-au învățat atâtea lucruri, atâtea „se cuvine", încât nu poți să te uiți direct la este – la ceea ce este. Cauți pretutindeni pe „se cuvine". Chiar dacă te uiți la un trandafir, începi imediat să te gândești cum ar trebui să fie trandafirul: ar putea să fie puțin mai roșu, ar putea să fie puțin mai mare, ai putea injecta niște substanțe chimice în el și l-ai face astfel mai mare; l-ai putea picta, ar deveni mai roșu... dar așa cum e nu-l poți accepta. Mic sau mare, roșu sau nu prea roșu, el există. De ce să nu te bucuri de el chiar acum, pe loc? Mai întâi trebuie să-l faci mai roșu, mai mare, și apoi te vei bucura de el. Dar tu nu îți dai seama că amâni, iar amânarea devine un obicei. După ce l-ai făcut să devină mai mare, aceeași minte va spune: „Se poate și mai mult." Și aceeași minte va amâna întruna, până când moartea îți va bate la ușă. Atunci vei fi surprins: ți-ai irosit toată viața în „ar trebui", în timp ce „este" era mereu acolo. Iar „este" e foarte frumos. „Este" reprezintă singura religie pentru Chaung Tzu.

Conflictul dintre „este" și „ar trebui" e fundamental. Dacă poți să renunți la „ar trebui", poate că nu vei mai fi la fel de respectabil cum ești acum, fiindcă datorită acelor „ar trebui"

capeţi respectul oamenilor. Ei zic: „Ce om minunat, el nu e niciodată nervos, zâmbeşte mereu", fără să ştie că zâmbetele acelea sunt false – căci un om care nu se enervează niciodată, nici nu poate să zâmbească autentic. Aici e problema: dacă nu e autentic în furie, nu poate fi autentic nici în zâmbete.

Copiii sunt autentici; când sunt furioşi, sunt realmente furioşi. Te uiţi la ei şi vezi că furia lor are frumuseţe. Arată întocmai ca animalele sălbatice, sar şi ţipă, cu faţa complet roşie. Sunt ca nişte lei, ar distruge lumea întreagă în momentul acela. Furia lor e adevărată, iar tot ce e adevărat e frumos. Uitaţi-vă la un copil atunci când e mânios. Uitaţi-vă numai, şi veţi vedea o înflorire de o reală frumuseţe, o înflorire a puterii, a energiei – energie în mişcare. Iar în momentul următor, copilul e fericit, zâmbitor. Acum zâmbetul e şi el adevărat, şi are şi el frumuseţe. Tot ceea ce e natural e frumos. Însă tu îi spui copilului: „Nu te enerva, stăpâneşte-ţi nervii. Nu e frumos să-ţi ieşi aşa din fire!" Dar cine e cel care face supoziţiile acestea? Există vreo posibilitate de a depăşi natura? Cine eşti tu? Cel mult, poţi face un singur lucru: îl poţi forţa pe copil. Un copil e complet neajutorat; dacă-l forţezi, va fi nevoit să facă ce-i spui. E slab, depinde de tine fiindcă i-ai putea retrage dragostea pe care i-o acorzi acum. Are nevoie de iubirea ta, va fi nevoit să te urmeze. Când se va enerva nu-şi va mai arăta furia. Acum, furia îi va intra în sânge, iar pentru că furia e chimică, tot corpul îi va fi otrăvit. Exprimată, ea e un fenomen frumos; reprimată, e boală. Acum, când va zâmbi, zâmbetul lui va purta în el furia aceea, otrava aceea; acum o are în sânge.

Iar voi aţi reprimat atât de mult încât de fiecare dată când vreţi să zâmbiţi, ceva vă reţine; ceva în voi se teme de orice fel de destindere, fiindcă zâmbetul e o destindere. Dacă zâmbeşti – stai în faţa oglinzii şi zâmbeşte – vei vedea că în spatele zâmbetului tău e furie, e tristeţe, e poftă; zâmbetul nu e curat. Nici nu are cum să fie, din cauză că sursa în sine e otrăvită. Nimic nu e pur – nu doar ce se vinde la piaţă se alterează, ci şi tu te-ai alterat. Şi atunci nu poţi zâmbi, iar dacă nu poţi zâmbi, cum ai putea să săruţi? Sărutul tău va fi otravă curată, va fi otrăvitor. Cum ai putea să iubeşti? Cum ai putea să te bucuri de faptul pur de a fi? Nu, nu poţi să faci nimic din toate astea. Tot ce poţi să faci acum e să urmezi pe „se cuvine", pe „ar trebui" şi „n-ar trebui".

Ţi-e frică să trăieşti. Amâni la nesfârşit – cândva, în viitor, vei trăi; iar din cauza acestei amânări ai creat raiul şi iadul. Raiul e amânarea ta ultimă privitoare la tot ceea ce merită trăit. Spui că în rai e frumuseţe eternă. Frumuseţea eternă e aici şi acum, nu în rai. Spui că în rai iubirea e pură şi eternă! Iubirea poate fi pură şi eternă aici şi acum, nu e nevoie să aştepţi raiul. Oriunde există iubire, ea e pură şi eternă, fiindcă pentru iubire, timpul nu există.

Etern nu înseamnă permanent; etern înseamnă atemporal, etern înseamnă că timpul nu există. Dacă până şi un singur moment de iubire există, atunci el e etern. Momentul acela are o profunzime atât de mare, încât timpul se opreşte; în momentul acela nu există viitor, nu există trecut; în momentul acela eşti, pur şi simplu, într-atât de mult încât te întinzi asupra întregii existenţe – întreaga existenţă îţi aparţine şi fiinţa ta întreagă aparţine existenţei. Momentul acela e prin sine însuşi eternitatea. Oriunde există iubirea, există şi eternitatea şi atunci există posibilitatea rugăciunii. Dacă zâmbetul tău e fals, sărutul tău va fi fals, iubirea ta nu poate fi adevărată; şi toate rugăciunile tale vor fi doar vorbe şi nimic mai mult.

Cum să găseşti un zeu, cum să ajungi precum un zeu dacă nu eşti autentic? Cauţi adevărul, dar în felul tău de a trăi eşti mereu neautentic. Cum ar putea o persoană neautentică să întâlnească adevărul? Pare un lucru aproape imposibil. Adevărul îţi va bate la uşă, nu e nevoie să te duci nicăieri să-l cauţi; fii autentic, atâta tot. Şi când spun să fii autentic, spun să fii natural.

Natura e adevărul, şi nu există alt adevăr în afară de natură. Acesta e mesajul lui Chuang Tzu, unul dintre mesajele cele mai însemnate din lume.

Acum vom încerca să pătrundem în această frumoasă poveste.

Chuang Tzu pescuia în râul Pu, cu undiţa lui din bambus.

Poţi să-l concepi pe Buddha pescuind în râul Pu? Poţi să-l concepi pe Mahavira la pescuit? Imposibil!

Chuang Tzu pescuia în râul Pu, cu undiţa lui din bambus.

Ce înseamnă asta? Înseamnă că Chuang Tzu e un om obişnuit. El nu pretinde a fi în niciun fel, el se bucură să trăiască precum un om obişnuit. Nu trăieşte după principii, trăieşte din instinct. Nu-şi impune egoul asupra naturii proprii, ci curge, pur şi simplu, împreună cu natura sa – e doar un om obişnuit.

Acesta este înţelesul faptului că el pescuieşte în râul Pu; numai un om obişnuit poate să facă asta. Oamenii extraordinari – cum să facă ei aşa ceva? Au multe „se cuvine" în ei: asta ar trebui să facem, asta n-ar trebui să facem. Trăiesc ghidându-se după moralitate, trăiesc după principii. Ce faci? Un om al cunoaşterii, să pescuiască? E de neconceput că omori peşti!

Chuang Tzu crede în natură. El spune că orice e natural, e bun. El e un simplu animal şi nu va crea niciun fel de moralitate doar ca să se simtă superior. Povestea spune să fii un simplu om obişnuit şi să te bucuri trăind aşa, căci doar astfel poţi recădea, încetul cu încetul, în firesc; altminteri vei deveni nefiresc. Pescuitul e simbolic. Nu asta e important, dacă Chuang Tzu a pescuit sau nu, dar el e genul de om care poate pescui, care poate sta cu undiţa din bambus în mână.

De aceea nu poţi să-i faci o statuie lui Chuang Tzu – e dificil. Un Buddha e perfect, poţi să-i faci o statuie; el pare că s-a născut tocmai ca să i se facă statui. Nu poţi să găseşti pe cineva mai potrivit decât el, pe cineva care să arate aşa, ca o statuie. De aceea şi există milioane de statui ale lui Buddha, mai multe decât ale oricui altcuiva. Arată perfect, e modelul perfect pentru o statuie, aşa cum stă el cu ochii închişi sub copacul bodhi, nefăcând absolut nimic. E întruchiparea perfectă a idealului, a ceea ce „se cuvine", a ceea ce ar trebui să fie omul – absolut nonviolent, absolut sincer, absolut meditativ. E ca de marmură, nu e deloc om.

Însă nu poţi să-i faci o statuie lui Chuang Tzu. Pe el îl găseşti mereu în locurile cele mai nepotrivite! El e un om obişnuit – şi în asta stă frumuseţea, în asta stă tot mesajul. Fii un om obişnuit, stai cu o undiţă de bambus în mână, la pescuit – şi Chuang Tzu spune că asta e iluminarea.

Și eu vă spun că, deși Buddha a atins iluminarea – pentru el poate că a fost ușor să stea sub copac, firea lui va fi fost de așa natură – voi veți fi precum niște pietre dacă urmați calea lui. Chuang Tzu e mai bun pentru voi.

Fiți oameni obișnuiți. Pentru Buddha, să stea în felul acesta poate că era un lucru obișnuit. De aceea el a ajuns. Dar așa cum vă știu eu pe voi, și așa cum știu că e în general omul, marea majoritate a omenirii, Chuang Tzu e mai bun. Iar când spun că e mai bun, nu fac niciun fel de comparație, ci spun doar că e atât de obișnuit încât poți foarte ușor să fii cu el fără să devii nevrotic. Dacă îl urmezi pe Buddha ai putea deveni nevrotic. Dacă-l urmezi pe Chuang Tzu, vei deveni din ce în ce mai natural.

Chuang Tzu pescuia în râul Pu, cu undița lui din bambus.

Prințul ținutului Chu și-a trimis doi vicecancelari cu un document oficial: prin prezenta te numim prim-ministru.

Politica ține de ego, ea e aventura egoului, e jocul lui. Dar Chuang Tzu era cunoscut până în ținuturi îndepărtate ca fiind un înțelept, nu era nevoie să-și facă el reclamă. Când înțelepciunea există, ea radiază într-atâta încât nu ai cum s-o ascunzi, nici măcar un Chuang Tzu n-o poate ascunde. Nu ai cum să ascunzi iubirea obișnuită. Dacă un tânăr se îndrăgostește, dacă o tânără se îndrăgostește, poți să spui din felul în care merg că sunt îndrăgostiți. Nu poți ascunde lucrul acesta, fiindcă atunci fiecare gest al tău e altfel, are o lumină; își face apariția o calitate nouă. Nu poți ascunde. Și-atunci cum ai putea ascunde că ești îndrăgostit de întreaga existență? Când rugăciunea e prezentă, cum ai putea-o ascunde? Nici măcar un Chuang Tzu – care spune s-o ascunzi – n-o poate ascunde. E imposibil, oamenii vor avea bănuieli. Cine poate ascunde lumina? Dacă în casa ta e aprinsă lumina, vecinii își vor da seama de asta, fiindcă lumina se va vedea la fereastră. Nu, n-o poți ascunde, dar efortul de a o ascunde e binevenit.

De ce spune Chuang Tzu să ascunzi lampa interioară, când ea e aprinsă? O spune tocmai ca să te aducă de la polul opus, fiindcă ţie ţi-ar plăcea să te ştie toată lumea. Sunt oameni a căror lumină nu există încă, a căror flacără nu e încă aprinsă, a căror casă e în întuneric, e goală, dar ei ar vrea să ştie lumea că ei sunt înţelepţi. Egoului i-ar plăcea să pretindă că deţine până şi înţelepciunea. De aceea, Chuang Tzu spune: nu vorbi niciodată despre ce eşti tu, despre cine eşti tu; ascunde-ţi calităţile. Cei care au ochi te vor căuta şi te vor urma ei singuri; vor veni la tine. Nu e nevoie să te duci să le baţi tu la uşă; fenomenul în sine va fi suficient ca să-i atragă, iar căutătorii te vor urma şi îţi vor da de urmă pretutindeni. Iar cu cei care nu sunt căutători nu-ţi bate capul, fiindcă venirea lor la tine nu foloseşte la nimic. Nu vor aduce decât tulburare şi vor crea obstacole pentru cei care sunt căutători. Ascunde-te de ochii lumii. Oamenii însă vor afla oricum. Prinţul acesta aflase, probabil, că Chuang Tzu se iluminase.

Prinţul ţinutului Chu şi-a trimis doi vicecancelari cu un document oficial: prin prezenta te numim prim-ministru.

Pe vremuri, prim-miniştrii nu erau aleşi prin votul poporului, căci cum să poată oamenii din popor să-şi aleagă conducătorii? Ar vrea ei, dar nu sunt capabili. Democraţia nu e decât un vis, ea nu există nicăieri – nu poate exista. Şi oriunde e instituită, ea creează probleme; medicamentul se dovedeşte a fi mai periculos decât boala însăşi.

În vremurile de demult, un prim-ministru nu era ales de popor. El era numit de către rege, iar regele trebuia să caute un înţelept. Trebuia căutat un brahman, şi trebuia căutat bine, fiindcă un înţelept nu candidează la alegeri, el nu se duce să bată la uşi cerând voturi – ci el mai degrabă stă ascuns. Regii plecau în căutarea unui astfel de om şi oriunde îl găseau, îl aduceau cu ei în lume, pentru ca lumea să aibă de câştigat.

Prinţul trebuie să fi auzit că Chuang Tzu se iluminase. Şi-a trimis la el doi mesageri şi l-a numit prim-ministru.

Chuang Tzu stătea cu undița de bambus în mână.

Nimic nu s-a schimbat. Vicecancelarul stătea acolo în picioare, cu un document în care era scris: ai fost numit prim-ministru. Era postul cel mai mare, dar Chuang Tzu a rămas așa cum era. Cu undița în mână, privea către râul Pu. Nici măcar nu s-a uitat la vicecancelarii aceia. Nu s-a uitat nici la document, ca și cum acesta n-ar fi avut nicio valoare.

Fără să-și ridice privirea de la râul Pu, le-a spus: „Am auzit despre o țestoasă care a fost adusă drept ofrandă și canonizată acum trei mii de ani, venerată de prinț, înfășurată în mătăsuri, așezată într-un altar sfânt din templu."

Țestoasa aceea e și acum acolo; e acoperită în aur și pietre prețioase. În Orașul Interzis din Peking, Orașul Imperial, unde nu e permis accesul oricui, ea e încă acolo. Are acum aproape șase mii de ani – o țestoasă moartă, acoperită cu aur și pietre foarte prețioase, sanctificată. A fost venerată de prințul însuși.

I-a întrebat Chuang Tzu:

„Voi ce credeți? E mai bine să îți dai viața și să lași în urma ta o carapace sacră care să fie venerată ca obiect de cult timp de trei mii de ani, într-un nor de fum de tămâie, sau să trăiești ca o simplă țestoasă care-și târăște coada prin nămol?"

Chuang Tzu a întrebat: ce e mai bine – să fii o simplă țestoasă și să trăiești sau să fii moartă, înfășurată în aur și să fii venerată? Asta e problema oricui, și fiecare are de ales între acestea două. Oamenii te pot venera, dar nu te pot venera dacă ești în viață, fiindcă viața e amorală – ea nu e nici morală, nici imorală. Viața nu cunoaște niciun fel de moralitate, ea e amorală; ea nu are cunoștință de ce „se cuvine", ea trăiește pur și simplu din inconștient.

Dacă ești viu, e foarte dificil ca cineva să te venereze. Dacă trăiești simplu, bucurându-te, nu te poți aștepta să se ardă

tămâie în jurul tău şi să se construiască un templu, şi un cult, şi o sectă, iar oamenii să te venereze mii de ani. Nu! Ei venerează un Iisus nu pentru că acesta a fost iluminat, ci pentru că a fost răstignit. Gândiţi-vă numai la povestea lui Iisus: dacă răstignirea n-ar fi avut loc, n-ar fi existat creştinism. Nu datorită lui Iisus există creştinismul, ci datorită crucii; de aceea a devenit crucea simbolul creştinului. De ce crucea? Mintea omenească, mintea nevrotică venerează moartea, nu viaţa: cu cât eşti mai mort, cu atât mai mult poţi să fii venerat. Dacă eşti viu, nu meriţi să fii venerat pentru că nu sacrifici nimic! Sacrificiul poate fi venerat fiindcă sacrificiul înseamnă să sacrifici viaţa, adică o răstignire progresivă. Dacă eşti răstignit de ceilalţi, oamenii te vor venera, iar dacă te răstigneşti tu, oamenii te vor venera şi mai mult. Oamenii venerează moartea; Iisus e venerat pentru că a fost răstignit.

Dacă scoţi din poveste partea cu răstignirea, atunci cine e Iisus? E dificil până şi de amintit, fiindcă Iisus a fost un vagabond la fel ca Chuang Tzu. Singura diferenţă între poveştile lor e aceea că Chuang Tzu n-a fost niciodată răstignit, în vreme ce Iisus a fost răstignit; în rest, e acelaşi om. Puteai să-l găseşti pe malul râului, cu o undiţă de bambus în mână, pescuind – avea foarte mulţi prieteni printre pescari. Probabil că pescuia în jurul Mării Galileii – pescarii erau ucenicii lui. Puteai să-l găseşti stând cu o prostituată, căci prostituata îl iubea, îl venera, iar el era străin de distincţii. Umbla cu jucătorii de jocuri de noroc, cu băutorii, cu oamenii pe care societatea îi respingea – şi pentru asta a fost pedepsit! A fost răstignit din cauza aceasta: că umbla cu oameni de rând, care duceau o viaţă de rând. Aşa ceva nu poate fi tolerat de lumea respectabilă – nu poate fi tolerat. Omul ăsta care umblă cu prostituate, cu jucători de jocuri de noroc, cu băutori, omul ăsta care umblă cu cine nu trebuie, omul ăsta spune că el e fiul lui Dumnezeu! Asta e erezie! Omul ăsta e prea de tot, trebuie pedepsit, căci dacă astfel de lucruri rămân nepedepsite, atunci toată moralitatea va fi anulată. Iar omul ăsta trăieşte împotrivindu-se tuturor regulilor, el nu are alte reguli în afară de viaţă.

Iisus şi Chuang Tzu sunt foarte asemănători. Un singur lucru e diferit: Iisus a fost răstignit. Evreii sunt oamenii regulilor,

ei trăiesc după reguli; sunt confucianiști, și e greu pentru ei să conceapă că cineva care trăiește fără reguli poate să fie bun. Evreii sunt foarte moraliști, iar pe Dumnezeu ei îl concep ca fiind foarte răzbunător.

Dumnezeul evreu e foarte răzbunător, el te va arunca în foc dacă nu-l asculți. Ascultarea pare să fie regula supremă. Iar acest Iisus, fiul unui tâmplar, un om de rând, umblă cu oameni dubioși și susține că e profet, profetul pe care îl așteaptă întreaga lume evreiască. Nu, trebuie pedepsit!

China a fost mai tolerantă. Chuang Tzu n-a fost pedepsit deoarece China nu avea conceptul unui Dumnezeu feroce; de fapt, ea nu avea deloc conceptul de Dumnezeu. Confucius n-a crezut în Dumnezeu niciodată, el a crezut în reguli; iar China s-a fondat pe el. Însă el a spus că regulile sunt omenești, nu e nimic divin în ele; sunt arbitrare, relative – le poți schimba. Trebuie urmate, dar nu e nimic divin în ele, nu e nimic absolut în ele. De aceea a fost posibil ca Lao Tzu și Chuang Tzu să trăiască fără să fie răstigniți. Dar trebuie să țineți minte un lucru: dacă și Chuang Tzu ar fi fost răstignit, el ar fi avut după aceea mulți discipoli. Dar așa, nu are niciunul. N-ar avea cum să aibă, fiindcă oamenii venerează moartea. Iar el a refuzat să fie o țestoasă canonizată, căci condiția ar fi fost: fii mort! Nu fă una, nu fă alta; mutilează-te și sacrifică tot mai mult și mai mult; stai și-atât, nici să respiri nu-ți e permis. Atunci oamenii te vor venera, atunci vei fi devenit o țestoasă moartă.

A întrebat Chuang Tzu:

„Voi ce credeți? E mai bine să îți dai viața și să lași în urma ta o carapace sacră care să fie venerată ca obiect de cult timp de trei mii de ani, într-un nor de fum de tămâie, sau să trăiești ca o simplă țestoasă care-și târăște coada prin nămol?"

„Pentru țestoasă," a răspuns vicecancelarul, „e mai bine să trăiască, târându-și coada prin nămol!"

Bineînțeles, e logic pentru țestoasă: „E mai bine să trăiască, târându-și coada prin nămol!". Chuang Tzu le-a spus: duceți-vă

acasă şi lăsaţi-mă aici să-mi târăsc coada prin nămol! Lăsaţi-mă să fiu o simplă ţestoasă. Vă rog, nu încercaţi să mă canonizaţi, fiindcă ştiu ce condiţie puneţi – mai întâi trebuie să mor şi să las o carapace, o carapace moartă şi abia după aceea mă puteţi canoniza, abia după aceea puteţi face un cult din mine, abia după aceea puteţi ridica un templu în jurul meu, şi veţi arde tămâie, nori de tămâie, şi mă veţi putea venera trei mii de ani. Dar eu ce am de câştigat din asta? Sunt ţestoasa, ce am eu de câştigat din asta? Ce ştie o ţestoasă despre aur şi pietre preţioase? Sunt prostii ale oamenilor, o ţestoasă nu crede niciodată în ele. Ţestoasa crede în noroi, ţestoasa îşi târăşte coada prin noroi şi simte desfătare în asta.

Simbolul e foarte semnificativ, deoarece nămolul este, pentru noi, ceva murdar. Dar nămolul e natură, murdar sau nu – astea sunt interpretările tale. Nămolul e natură, iar o ţestoasă târându-şi coada prin noroi şi jucându-şi jocul atâta cât va dura el – desfătându-se în nămol – e un simbol bun. Aşa ar trebui să fie un om natural: să nu condamne nămolul, să nu spună despre corpul lui că nu înseamnă nimic – că e ţărână din ţărână, mizerie din mizerie. Că trupul acesta se va întoarce înapoi în nămol, că nu e decât nămol.

„...târându-şi coada prin nămol."

Natura e nămoloasă. Eşti plămădit din ea şi te vei topi în ea. Dar dacă vrei să fii venerat mii de ani, atunci nu e nicio problemă. Dacă vrei un cult în jurul tău, dacă vrei să devii o zeitate aşezată într-un templu sacru, sanctificată, canonizată, atunci e în regulă, dar trebuie să-ţi dai viaţa în schimb. Merită? Merită să-ţi dai viaţa ca să câştigi respect? Merită să te lipseşti de o singură clipă din viaţă şi să câştigi respectul întregii lumi? Nici măcar asta nu merită, nu. Nici să te venereze o lume întreagă nu e suficient ca să te lipseşti de un singur moment din timpul cât eşti viu. Numai viaţa e preţioasă; pietrele preţioase nu există. Numai viaţa e aur, alt aur nu există. Numai viaţa e templu, alt templu nu există. Numai viaţa e parfum de tămâie, ea e parfumul, alt parfum nu există. Mesajul lui Chuang Tzu e acesta: lăsaţi-mă să fiu viu. Puteţi să mă condamnaţi pentru că

nu sunt decât o ţestoasă care-şi târăşte coada prin nămol, dar pentru ţestoasă e cel mai bine aşa. Până şi voi sunteţi de acord cu mine. Aşa că duceţi-vă acasă. Nu vin cu voi la palat, n-am de gând să ajung prim ministru; nu e pentru mine aşa ceva, căci ar însemna să mă las omorât de voi.

Există multe feluri de a răstigni un om, răstignirea e unul dintre ele. Mai poţi, de asemenea, să-l pui pe un tron; şi atunci tot răstignit e, într-un mod mai subtil – îl omori fără nicio urmă de violenţă. Ori de câte ori începi să respecţi pe cineva, ai şi început să omori persoana respectivă, căci acum trebuie să plătească; trebuie să se uite întruna la tine, ca să ştie ce să facă, ce să nu facă.

Am stat odată în casa unei familii jainiste. Nu mă întâlniseră niciodată înainte, dar îmi citiseră cărţile şi astfel căpătaseră un mare respect pentru mine. Când am trecut prin oraşul lor, m-au invitat să stau la ei – era o familie foarte bogată. Aşa că m-am dus să stau la ei.

Seara, au venit să mă vadă câţiva oameni. Iar jainiştii mănâncă înainte de apusul soarelui, sunt foarte tradiţionalişti. Femeia a venit şi mi-a spus: „Se lasă întunericul, trebuie să închei cu oamenii aceştia, altfel întârzii la masă."

I-am răspuns: „Pot să mănânc şi mai târziu, nu e nicio grabă. Dar oamenii aceştia au venit de foarte departe, dintr-un sat aflat la mare distanţă, şi sunt căutători adevăraţi, aşa că trebuie să le spun ceva; trebuie să le dau ceva înainte să plece."

Nu m-a crezut, iar când au plecat oamenii aceia se făcuse deja târziu, soarele asfinţise, era întuneric. Femeia a venit din nou şi mi-a zis: „Acum nu mai poţi să iei masa, sau eşti dispus să mănânci şi noaptea?"

I-am răspuns: „Pentru mine nu e nicio diferenţă, căci foamea nu ştie dacă e zi sau noapte. Îmi e foame, aşa că am să mănânc."

Ca şi cum toată imaginea pe care o avea ea despre mine s ar fi spulberat, femeia mi-a zis: „Noi am crezut că eşti un om iluminat, dar tu ai distrus acum toată imaginea. Cum să mănânce un iluminat noaptea?" E imposibil pentru un jainist să conceapă lucrul acesta, fiindcă jainiştii trăiesc după reguli, viaţa lor urmează nişte reguli moarte. Dacă vrei respectul lor, trebuie să le urmezi regulile. Dacă le urmezi regulile, eşti întemniţat. Şi atunci

i-am zis: „E mai bine să nu fiu iluminat, pentru că n-aş vrea să mă duc flămând la culcare, e prea mult. Pot să renunţ la iluminare."

Iar în ziua aceea le-am spus povestea aceasta: „Lăsaţi-mă să-mi târăsc coada prin nămol, pentru că nu merită ca, dacă cineva crede că sunt iluminat, eu să mă omor ca să-i păstrez lui imaginea despre mine."

Dar aşa stau lucrurile cu oamenii.

Nu cereţi niciodată respect, fiindcă cel care cere respect e egoul. Nu căutaţi niciodată respectul celorlalţi, fiindcă veţi deveni sclavii lor într-un mod subtil, şi curând vă veţi trezi întemniţaţi şi fără scăpare. Duceţi o viaţă simplă, trăiţi aşa cum vă vine, firesc, şi nu vă bateţi capul cu ce spune oricine altcineva.

Nimeni altcineva în afară de voi înşivă nu e responsabil pentru viaţa voastră. Fiţi responsabili numai faţă de voi înşivă şi atât, faţă de nimeni altcineva, şi atunci va fi greu să creaţi un cult în jurul vostru. Dar dacă vin oameni, aceia vor fi adevăraţii căutători. Dacă ceea ce te interesează e să primeşti respect, atunci vor veni în preajma ta oamenii nepotriviţi; dacă nu te interesează respectul lor, dacă nu-ţi baţi capul cu ei, dacă te laşi, pur şi simplu, în voia cursului vieţii, atunci doar căutătorii autentici vor veni, iar ei nu te vor întemniţa. Şi doar acei oameni care nu te întemniţează pot fi ajutaţi; altminteri, adepţii îşi conduc conducătorii, discipolii impun reguli maeştrilor lor. Ce nonsens! Şi unii, şi ceilalţi rămân în întuneric.

Reţineţi întotdeauna un lucru fundamental: nimic nu poate fi mai mult decât natura. Natura e întregul. Aşa că va trebui să găsiţi o cale prin care să recădeţi din tiparul cultural al vieţii voastre în cursul natural. Cu cât sunteţi mai modelaţi de cultură, cu atât sunteţi mai îngheţaţi. Cum să vă dezgheţaţi şi să deveniţi curgători? E foarte anevoios, din cauză că gheaţa e venerată, iar egoul va spune: „Ce faci? Acum nu te va mai respecta nimeni, acum nu vei mai fi un om respectabil! Ce faci?" Egoul va spune: „Nu trebuie decât să urmezi regulile, ce rău îţi poate face asta?" În reguli s-a făcut o investiţie foarte mare. Dacă respecţi regulile obişnuite, toată lumea te va venera. Dar cu ce te alegi din faptul că te venerează lumea? Veneraţia lor nu poate lua locul vieţii. Cu ce te alegi din respectul lor? Respectul nu poate lua locul existenţei.

Fii existenţial, lasă lucrurile să se întâmple.

Dacă cineva te respectă, asta e decizia lui și-l privește, nu e ceva ce să te preocupe pe tine. Dacă te preocupă, atunci ai să devii nevrotic; așa a devenit lumea întreagă nevrotică. Și sunt atâția în jurul tău care așteaptă de la tine să faci una sau alta. Atâția oameni, atâtea așteptări, iar tu te străduiești să-i mulțumești pe toți! Nu ai cum să-i satisfaci pe toți. Cu tot efortul tău, vei sfârși într-o adâncă insatisfacție și nici ceilalți nu vor fi satisfăcuți. Nu poți să mulțumești pe nimeni; singura mulțumire posibilă e a ta. Și dacă ești mulțumit, alți câțiva vor fi și ei mulțumiți împreună cu tine – dar asta nu trebuie să te preocupe pe tine.

Nu te afli aici ca să împlinești așteptările nimănui altcuiva, nici să le urmezi regulile sau hărțile. Ești aici ca să-ți împlinești propria ființă. La asta se rezumă orice religie; ești aici să-ți împlinești ființa proprie. Ăsta e destinul tău. Nu te abate de la el, nimic nu merită să te abați de la el.

Dar sunt mulți care te ademenesc pretutindeni cu propuneri ce par nevinovate. În realitate nu sunt atât de nevinovate, sunt foarte șirete. Cineva vine și-ți spune: „Ce rău faci dacă nu mănânci noaptea? Oamenii te vor respecta." Nu mâncatul în sine e problema. Dacă nu-ți e foame, foarte bine, nu mânca. Oamenii spun că dacă te scoli dimineața la cinci, hindușii te vor respecta. Dacă te simți bine să te trezești la cinci, nu e nicio problemă, trezește-te, dar nu te gândi la hinduși. Dacă te trezești din cauza lor, atunci te pierzi pe tine și, încetul cu încetul, ajungi să te încurci în plasa celorlalți. Sunt oameni care, dacă se scoală la cinci, la brahmamuhurt, nu vor fi în apele lor toată ziua.

Un anumit interval de două ore în fiecare noapte trebuie petrecut dormind. Oamenii de știință au descoperit acum că pe parcursul a două ore din cele douăzeci și patru de ore, temperatura corpului scade; acele două ore sunt cele în care somnul e cel mai adânc. Dacă le ratezi, vei simți toată ziua că lipsește ceva. Dacă dormi pe durata celor două ore, atunci nu mai ai nevoie să dormi cinci sau șapte ore, cele două ore vor fi suficiente. Dar acele două ore sunt diferite pentru fiecare om, iar regulile nu sunt diferite pentru fiecare în parte – tocmai aici e problema! Dacă cele două ore în care temperatura corpului tău scade sunt între trei și cinci, atunci la cinci te poți scula complet înviorat – pentru tine ăsta e brahmamuhurtul. Dar dacă un altul, care adoarme cu adevărat

abia la cinci, a cărui temperatură scade între cinci şi şapte, urmează îndemnul hindus, atunci toată viaţa lui e pierdută.

Trebuie să-ţi cauţi intervalul tău propriu, iar acesta diferă de la om la om. Totul diferă de la om la om. Nu există nicio regulă în funcţie de care să trebuiască să te ajustezi, trebuie să-ţi găseşti propriile tale reguli, cele care ţi se potrivesc.

Încercaţi să înţelegeţi: ori de câte ori ceva vă dă o stare de fericire şi de binecuvântare şi de pace şi de linişte, trebuie să mergeţi pe calea respectivă; veţi avea parte de tot mai multe lucruri bune. Şi acesta este criteriul: dacă eşti fericit, eu spun că eşti un om religios chiar dacă nu te duci la templu. Dacă eşti nefericit şi te duci întruna la templu, eu nu te numesc un om religios. Dacă eşti fericit, beatific, dacă toată fiinţa ta iradiază extaz şi pace, dacă te simţi acasă în existenţă, atunci eşti un om religios, indiferent dacă crezi sau nu în Dumnezeu. Astea nu sunt decât cuvinte, nu-ţi bate capul cu ele.

Găseşte-ţi pacea, găseşte-ţi nămolul în care să-ţi târăşti coada şi fii viu; ăsta e templul tău. Templul nimănui altcuiva nu ţi se va potrivi – nu ţi se poate potrivi, pentru că fiecare templu a fost făcut de către cineva pentru acel cineva.

Buddha a trăit în felul lui propriu şi astfel a luat naştere un templu; apoi mii de adepţi au luat naştere, aceştia începând să trăiască precum Buddha. Şi-au ratat scopul. Buddha n-a urmat niciodată pe nimeni, calea lui a fost a lui, proprie, el a fost fericit – pentru el a fost bună. Dar tu vei fi nefericit dacă-l urmezi. Nu urma pe nimeni, căci vei fi nefericit. Şi eşti deja destul de nefericit din cauză că ai făcut ce ţi-a spus tatăl tău să faci, ai făcut ce ţi-a spus mama ta să faci, ai făcut ce te-au învăţat profesorii, religia. Ai urmat atâtea învăţături, iar toate vocile sunt diferite, contradictorii, în discordanţă. Eşti tras în toate direcţiile, şi atunci cum să fii unitar? Eşti un fenomen dezintegrat, eşti o mulţime, o parte o ia spre est, o alta o ia spre vest; partea inferioară a corpului a luat-o către sud, partea superioară către Himalaya, către nord. Eşti un fenomen dezintegrat, nu eşti unitar. Fii unitar! Şi-ţi spun că dacă rămâi unitar, dacă nu asculţi de nimeni, dacă nu asculţi decât de vocea ta – chiar dacă uneori faci greşeli, nu-ţi fă probleme... vei face greşeli, din cauză că ai fost obişnuit să asculţi de alţii într-atâta încât vocea interioară ţi s-a pierdut. Nu

ştii care e vocea interioară. Ai atâtea voci acolo şi toate sunt ale altora. Câteodată vorbeşte mama şi-ţi spune: fă asta! Câteodată vorbeşte tatăl şi spune: nu face asta! Câteodată altcineva, un Buddha, un Iisus, un Christos, un Chaung Tzu... Renunţă la toate vocile acelea. Ascultă!

Meditaţia e o ascultare profundă, ascultarea vocii interioare. Pe măsură ce devii tăcut, vocile tac şi ele. Chuang Tzu pleacă acasă la el, Buddha pleacă acasă la el, Iisus nu mai e nici el acolo, tatăl şi mama ta s-au dus; toată lumea pleacă, numai tu rămâi, singur în goliciunea ta interioară. Atunci iese la iveală natura ta – şi aceea e o înflorire. Aşa cum o sămânţă încolţeşte, la fel şi vocea ta interioară încolţeşte şi iese la iveală. Iar după aceea, urmeaz-o. Oriîncotro te duce, urmeaz-o. Nu asculta de nimeni; ăsta e drumul tău spre Dumnezeu. Iar tot ce poate face un maestru este să te aducă la vocea ta interioară. Maestrul nu trebuie să ia locul vocii tale, altminteri mulţimea de voci din interiorul tău va fi şi mai mare.

Nu mă transformaţi în vocea voastră proprie; eu nu sunt duşmanul vostru. Nu ascultaţi de mine! E suficient dacă faceţi atât: să pătrundeţi în adâncul vostru şi să vă ascultaţi vocea interioară. Dacă vă pot ajuta să faceţi asta, atunci sunt un maestru pentru voi, în caz contrar sunt duşmanul vostru. Iar după ce aţi început să vă ascultaţi vocea interioară, nu mai e nevoie de mine, mă puteţi arunca.

Ascultaţi. Tot aşa cum există un al treilea ochi, există şi o a treia ureche – nu se vorbeşte despre ea în scripturi. Există o a treia ureche, şi tot aşa cum cel de-al treilea ochi vă prilejuieşte străfulgerări ale fiinţei voastre, a treia ureche vă prilejuieşte străfulgerări ale vocii voastre interioare. Când aceste urechi exterioare încetează să mai funcţioneze – când nu mai asculţi pe nimeni, când ai devenit surd complet, nicio voce nu pătrunde până la tine şi ai aruncat afară toate vocile dinăuntru, când ai aruncat afară tot gunoiul, eşti gol, începi să te aşezi în interior – vei percepe vocea. Ea e mereu acolo.

Fiecare copil se naşte cu ea, fiecare pom se naşte cu ea, fiecare pasăre trăieşte însoţită de ea – chiar şi o ţestoasă se naşte cu voce lăuntrică. Iar pe o ţestoasă nu poţi să o derutezi, pe ea nu poţi s-o convingi spunându-i: „Vino şi mori, iar noi te vom

sanctifica." Ţestoasa va răspunde tot aşa: „Duceţi-vă acasă, pe mine lăsaţi-mă aici să-mi târăsc coada prin nămol."

Din momentul în care ai început să-ţi percepi vocea ta proprie, nu mai ai nevoie de reguli, ai devenit propria ta regulă. Şi cu cât e vocea mai limpede, cu atât se vor îndrepta paşii tăi în direcţia potrivită. E ca o forţă care devine tot mai puternică; fiecare pas te duce tot mai aproape de destinul tău, iar tu te simţi tot mai în largul tău. Ajungi să simţi o adâncă mulţumire, simţi că nimic nu e nelalocul lui şi că poţi binecuvânta şi primi binecuvântarea a tot. Religia e răzvrătire, răzvrătire împotriva celorlalţi, împotriva binevoitorilor, împotriva binefăcătorilor. E răzvrătirea cea mai mare, pentru că eşti singur, nu e nimeni altcineva acolo şi trebuie să străbaţi drumul de unul singur. E răzvrătirea individului împotriva mulţimii.

Mulţimea e foarte, foarte puternică. Ea te poate zdrobi, te a zdrobit deja. Eşti mutilat şi zdrobit, eşti aproape mort. Pentru mulţime e periculos să te lase în viaţă, fiindcă atunci tu ai să-ţi urmezi calea ta, în timp ce mulţimea are calea ei şi vrea ca tu s-o urmezi pe aceea. Mulţimea vrea ca tu să devii funcţionar la poştă, sau învăţător, sau asistentă într-un spital, iar vocea ta interioară poate să nu fie pregătită pentru aşa ceva. Ea poate să te îndrume spre a deveni poet, sau dansator, sau cântăreţ. Ea poate să te îndrume spre a deveni un Buddha sau un Chuang Tzu. Dar societatea nu are nevoie de un Buddha, ea are nevoie de executantul perfect. La ce-i foloseşte un Buddha? E inutil din punct de vedere economic, e o povară.

Odată Mulla Nasruddin s-a dus la psihiatru purtând beretă, salopetă şi o barbă lungă. Psihiatrul l-a întrebat: „Eşti artist?" Nasruddin i-a răspuns: „Nu, nici gând!" Psihiatrul l-a întrebat iar: „Şi-atunci ce e cu bereta asta, cu salopeta şi cu barba asta?" Nasruddin i-a răspuns: „Asta am venit să te întreb eu: ce e cu toate astea? Eu nu le-am vrut niciodată. Tatăl meu a fost cel care a vrut să fiu pictor, să fiu un mare artist. De-asta am venit aici: să te întreb ce e cu ele."

Eşti într-o stare atât de proastă din cauză că atâţia oameni au vrut atâtea lucruri de la tine. Dacă le împlineşti lor vrerile, ai

să rămâi tu neîmplinit, pentru că nimeni nu poate aștepta de la tine lucrul pentru care te afli tu aici – lucrul acela trebuie să-l cauți tu însuți, e o cercetare interioară. Acela e sufletul. Poți să-i spui Dumnezeu, poți să-i spui adevăr. Numele diferă, dar ceea ce contează este să găsești destinul autentic pentru care te afli aici, altminteri va veni o zi când va trebui să te duci la psihiatru ca să-l întrebi pe el. Și toată lumea e tot mai aproape de ușa psihiatrului! Iar psihiatrul e el însuși într-o stare proastă, fiindcă se duce să fie analizat de alt psihiatru – își fac reciproc psihanaliza. Iar acesta este într-adevăr un lucru demn de luat în seamă: mai mulți psihiatri se sinucid decât oricine altcineva, de două ori mai mulți decât cei care au orice altă meserie. De două ori mai mulți psihiatri înnebunesc decât cei care lucrează în orice altă profesie, iar ei au rolul de a-i ajuta pe ceilalți! Toată lumea e într-o stare proastă, din cauză că nimeni nu și-a ascultat ființa interioară. Ascult-o, și nu asculta pe nimeni altcineva.

Are să fie foarte anevoios, va trebui să renunți la multe investiții pe care le-ai făcut. Asta înseamnă pentru mine sannyas: e o renunțare a investițiilor false, e o renunțare la ceilalți și la ce vor ei de la tine, e o hotărâre de a fi cu adevărat tu însuți.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 9

Ducele Huan şi rotarul

Ducele Huan din Khi, primul din dinastia lui, stătea sub umbrar, citindu-şi filozofia. Fien rotarul era afară în curte, făcând o roată. Fien a pus jos ciocanul şi dalta, a urcat scările şi i-a spus Ducelui Huan: „Dacă-mi permite domnia ta, te-aş întreba: ce citeşti?"

Ducele i-a răspuns: „Experţii, autorităţile."

Fien a întrebat: „Vii sau morţi?"

Ducele a răspuns: „Morţi de mult."

„Atunci", a zis rotarul, „citeşti doar murdăria pe care au lăsat-o ei în urmă."

Ducele a replicat: „Ce ştii tu despre asta? Nu eşti decât un rotar. Ai face bine să-mi dai explicaţii, altminteri vei muri."

Rotarul i-a spus: „Să privim totul din punctul meu de vedere. Atunci când fac roţi, dacă lucrez prea domol, ele se desprind, iar dacă lucrez prea brutal, nu se potrivesc. Dar dacă nu lucrez nici prea domol, nici prea violent, ele ies cum trebuie, iar lucrarea e aşa cum am vrut-o.

Nu poţi să transpui asta în cuvinte, trebuie să îţi dai seama singur cum se face. Nici măcar băiatului meu nu pot să-i spun exact cum se face, iar băiatul meu nu poate să înveţe de la mine. Aşa că iată-mă, la şaptezeci de ani, încă făcând roţi!

Oamenii din vechime au luat cu ei în mormânt ceea ce ştiau cu adevărat. De aceea, domnul meu, ceea ce citeşti acolo e doar murdăria pe care au lăsat-o în urma lor."

Pe un drum de ţară, într-un loc uitat de lume, un motociclist a văzut că are o problemă la motor. A oprit maşina, a desfăcut capacul şi s-a uitat înăuntru. Deodată a auzit o voce: „Dacă m-ai întreba pe mine, eu aş putea să-ţi spun unde e problema." Motociclistul s-a uitat în jur mirat, fiindcă el crezuse că nu mai era nimeni pe-acolo. Într-adevăr, nu era nimeni în afară de un cal care stătea într-o fermă de alături. Omul s-a speriat zdravăn şi a pornit în mare viteză mai departe. După douăzeci de minute a ajuns la o staţie de benzină. După ce şi-a mai tras sufletul, i-a povestit proprietarului ce i se întâmplase: „Nu era nimeni în afară de un cal, şi am auzit o voce de om care-mi spunea că dacă-l întreb pe el, ar şti să-mi spună unde e problema."

Proprietarul l-a întrebat: „Era cumva un cal negru, deşelat, cu picioare strâmbe?"

Omul i-a răspuns: „Da, exact."

Proprietarul a continuat: „Nu-l băga în seamă, e un filozof bătrân, mort de multă vreme, care tot mai bântuie locul. Din cauza vechiului lui obicei, caută şi-acum oameni care să-i pună întrebări. Habar n-are despre problemele cu motorul. Şi nu e cal, doar foloseşte bietul cal drept medium. Aşa că nu-l lua în seamă."

Dar aşa se întâmplă pe toate drumurile vieţii. Fantome de demult bântuie şi-acum, şi ştiu toate răspunsurile – nu trebuie decât să le întrebi. Numai să le întrebi, şi sunt gata să-ţi dea toate răspunsurile. Iar viaţa se schimbă neîncetat, şi ele habar n-au de problemele cu motorul. Viaţa se schimbă de la o clipă la alta. Nu poţi să găseşti răspunsul în trecut, din cauză că astăzi nimic nu mai e la fel. Nu poţi să găseşti răspunsul în trecut pentru că răspunsul moare întotdeauna odată cu omul care l-a descoperit. Însă fantomele bântuie mai departe. Vedele voastre, Coranurile voastre, Bibliile şi Gitele voastre sunt fantome. Ele nu mai sunt realităţi astăzi, sunt moarte de mult, însă exercită atracţie.

Mai întâi de toate încercaţi să înţelegeţi de ce exercită atâta atracţie cei morţi de mult, de ce trecutul mort e atât de atrăgător pentru cei aflaţi în viaţă, de ce sunteţi mereu amăgiţi de cei duşi de mult. De ce-i căraţi cu voi? De ce-i ascultaţi? Sunteţi vii, sunteţi noi. De ce vă uitaţi spre trecut, la autorităţi şi la experţi?

În primul rând: cu cât e cineva mort de mai mult timp,

cu atât e mai mare tradiţia. Timpul... timpul sfinţeşte tot. Dacă Buddha ar fi viu, abia dacă l-aţi putea tolera. Cel mult, dacă aţi fi foarte buni cu el, aţi merge să-l ascultaţi. Dar n-aţi crede că e un bhagwan. N-aţi putea să credeţi că omul acesta a trăit experienţa ultimă, din cauză că el arată exact ca voi: un om în carne şi oase, tânăr sau bătrân, bolnav sau sănătos, la fel de expus morţii ca şi voi – întru totul ca voi. I se face foame şi trebuie să mănânce, i se face somn şi are nevoie de un pat, se îmbolnăveşte şi atunci trebuie să se odihnească – tot aşa ca voi. Când îi e sete, bea aceeaşi apă, când îi e foame, mănâncă aceeaşi pâine – e întru totul ca voi! Cum aţi putea crede că a cunoscut lucrul ultim, nemurirea? E foarte greu, e aproape imposibil. Chiar dacă încercaţi, nu reuşiţi; chiar dacă vă forţaţi, înăuntrul vostru îndoiala rămâne.

Dar acum, după ce au trecut douăzeci şi cinci de secole, Buddha nu mai e un om în carne şi oase. Nu mai cade bolnav, nu i se mai face foame, nu mai are nevoie de mâncare niciodată, nu mai are nevoie de medicamente niciodată. De-acum nu mai moare, e nemuritor. Timpul sfinţeşte totul; încetul cu încetul, uiţi că Buddha a fost unul ca tine. Treptat, imaginea moartă e aurită. Se înalţă tot mai sus şi mai sus, până se pierde undeva în paradis, iar tu nu mai poţi decât să prinzi câte-o licărire. Atunci poţi crede.

Aşa ajunge trecutul să te bântuie mereu. Dacă Buddha s-ar întoarce, l-aţi respinge. De aceea i se închină lumea lui Iisus acum, dar când era viu l-au răstignit. Viu, îl răstigniţi; mort, vă închinaţi lui. De ce îl face moartea atât de semnificativ? Moartea distruge corpul şi atunci legătura lui cu tine e ruptă. Atunci imaginea pe care o ai despre el e una spirituală: fără carne, fără oase, e supranatural. Acum poţi să ţi-l imaginezi tu cum vrei, şi rămâne în seama ta să-i atribui toate calităţile posibile – să proiectezi. E greu să proiectezi asupra unui om viu, pentru că realitatea e prezentă acolo, iar el îţi va anula toate proiecţiile. Nu va fi dispus să devină prizonier al proiecţiilor tale. Dar mort fiind, ce-ar putea să mai facă? Ce mai poate Iisus să facă, ce mai poate Buddha să facă? Neputincioşi, trebuie să suporte tot ce le faci tu.

De aceea atunci când maestrul e mort, poţi să-ţi imaginezi multe în legătură cu el – acum îi poţi atribui tu semnificaţia, superioritatea, dimensiunea lumii de dincolo. Însă câtă vreme maestrul e în viaţă, lucrul ăsta e imposibil; doar pentru cei care

au în inimă încredere totală, e posibil. Iar pentru cei care au în inima lor încredere totală, Buddha nu e niciodată corpul, fie el viu sau mort. El nu e niciodată corpul. Deoarece ei pătrund în adâncime, Buddha e transparent. Poate să se afle în corp, dar nu e corpul; poate să trăiască printre voi, dar nu e unul de-ai voștri – el e de undeva de sus. Asta înseamnă Christos, fiul lui Dumnezeu; asta înseamnă *avatar*, coborâtor din divin; asta înseamnă *tirthankara*, un buddha. El vine din invizibil, dar asta o pot vedea doar cei care au ochiul credinței. Mintea nu poate vedea asta. Însă când maestrul e mort, mintea poate să proiecteze.

Deci primul lucru de înțeles e acesta: cu cât e mai mare distanța în timp dintre tine și Buddha, Iisus, Mahavira, cu atât are imaginația ta mai multă libertate să proiecteze. Poți să creezi pe seama lor un vis așa cum îți place. Atunci ei devin mai mult mit și mai puțin relitate. Atunci poți să-i venerezi, atunci poți să-i asculți.

Dar problema e că un buddha te poate ajuta atunci când e viu. Atunci când e viu ai posibilitatea să te îmbibi de spiritul lui. Atunci când e viu există posibilitatea să fie comunicat, transferat ceva. Dar când e mort, e din ce în ce mai imposibil. De ce? Deoarece acel ceva care trebuie transmis, nu poate fi transmis prin limbaj. Dacă ar putea fi transmis prin limbaj, atunci ar fi posibil prin intermediul scripturilor, prin cuvântul lui Buddha. Dar nu poate fi transmis prin cuvânt. Cuvântul nu e decât un pretext. Buddha îți vorbește: acesta este doar un pretext pentru ca el să stabilească un contact pe plan mental. Iar dacă ești receptiv, ceva se va întâmpla în permanență – printre cuvinte, sau printre rânduri, buddha ajunge la tine; aceasta este o experiență vie.

El trebuie să transfere nu o teorie, ci pe sine însuși. Trebuie să comunice nu o ipoteză, nu o filozofie, ci o experiență vie, iar aceasta este mai mult o măiestrie și mai puțin o filozofie. Chiar dacă știi să înoți, nu poți să înveți pe cineva să înoate doar prin intermediul cuvintelor. Ce-i vei spune? Orice i-ai spune, vei simți că nu e corespunzător. Singura modalitate e să iei discipolul cu tine la râu. Mai întâi arată-i cum să înoate – dă-i încredere, dă-i curaj – apoi spune-i să vină. Și dacă are încredere în tine, va veni cu tine. Apoi, încetul cu încetul, lasă-l să parcurgă experiența.

Doar prin experiență se poate învăța. Iar spiritualitatea e

la fel ca înotul: nu poţi să spui nimic despre ea. Poţi s-o descrii, dar descrierea e moartă. Spiritualitatea e o experienţă vie. Se întâmplă ceva atunci când e acolo cineva care ştie cum trebuie procedat. Nu poate să te înveţe prin cuvinte, dar poţi învăţa de la el. Şi aici e misterul: el nu te poate învăţa, dar tu poţi învăţa dacă eşti receptiv.

Deci reţineţi, depinde mai mult de discipol şi de receptivitatea lui şi mai puţin de maestru. El e acolo, e prezent. Acum trebuie să fii tu receptiv şi să absorbi; trebuie să fii receptiv şi să-i permiţi să pătrundă în tine. Dacă eşti temător, toată fiinţa ta se contractă; te închizi. Iar când eşti închis, maestrul poate să-ţi bată la uşă oricât, căci nu va exista niciun răspuns. Cu cât bate mai mult, cu atât te contracţi şi ţi se face şi mai frică. Aşa că el nici măcar nu mai bate, fiindcă şi asta e o agresiune. Va aştepta la uşă, atât numai. Oricând eşti pregătit şi deschis, îţi poate transfera pe loc. Dar discipolul trebuie să fie pregătit.

Posibilitatea aceasta există numai cu un maestru în viaţă. De la un maestru mort nu poţi să înveţi nimic. Ai cuvântul, ai Biblia cu tine; poţi deveni un mare învăţat, un filozof, poţi să învârţi teorii multe în jurul cuvântului, poţi să-ţi creezi o teologie a ta, personală – dar Iisus nu va fi acolo. Trebuie să trăieşti alături de Iisus, prezenţa lui e lucrul cel mai semnificativ.

Al doilea lucru de ţinut minte e acela că minţii îi plac întotdeauna teoriile, cuvintele, filozofiile. Se descurcă de minune cu ele, e un joc care îi place minţii foarte mult fiindcă n are nimic de pierdut. Dimpotrivă, ea e mai consolidată datorită lor. Cu cât ştii mai multe, cu cât aduni mai multe informaţii, cu atât simte mintea ta că: „Sunt cineva."

Problema cu un maestru aflat în viaţă e aceea că trebuie să te abandonezi, egoul tău trebuie să se dizolve. Să trăieşti alături de un maestru în viaţă e realmente o experienţă a morţii, căci trebuie să mori. Până când nu mori, nimic nu se va întâmpla. Doar prin moartea ta are loc renaşterea. Când tu nu mai eşti, deodată apare divinul. Aşadar un maestru viu înseamnă o experienţă a morţii pentru minte – o renaştere a sufletului, dar o moarte a egoului. Cu maeştrii morţi nu ţi-e frică. Mintea poate să-şi joace mai departe jocul cu experţii şi autorităţile, iar interpretarea depinde de tine. Orice teorie ai lua, semnificaţia n o vei găsi în

ea; va trebui să pui tu semnificația în ea, e un joc. Crezi că ceea ce citești e Gita, e cuvântul lui Krishna, dar te înșeli. Cuvântul e acolo, dar cine îi va da semnificația? Tu îi vei da semnificația.

Astfel că fiecare scriptură nu e altceva decât o oglindă: în ea îți vei vedea propria ta față. Poți să citești orice îți place, însă pentru că mintea e foarte șireată, ea pur și simplu nu va asculta nimic din ceea ce e împotriva ei. Poate să interpreteze în felul ei propriu, iar Krishna nu e acolo să spună: „Nu, nu asta e semnificația pe care am dat-o eu."

Pe vremea când Sigmund Freud încă trăia, dar era foarte bătrân, era în ultimul lui an de viață, și-a adunat toți discipolii – și avea mulți adepți în toată lumea. Dăduse naștere unei școli foarte importante de psihanaliză și era foarte respectat.

Douăzeci dintre discipolii lui cei mai apropiați luau prânzul împreună cu el. Au început să discute despre ce a vrut Freud să spună în legătură cu ceva anume și au uitat complet că Freud era acolo. Erau foarte absorbiți de discuție, se contraziceau unii pe alții, se certau. O teorie – douăzeci de interpretări. Iar maestrul era în viață, stătea acolo, dar ei uitaseră cu totul de el! La un moment dat el a bătut în masă și le-a spus: „Un singur lucru, vă rog! Sunt încă în viață, puteți să mă întrebați pe mine ce am vrut să spun. Ascultându-vă, mi-am dat seama ce veți face după ce mor. Acum sunt în viață și totuși nu mă întreabă nimeni ce am vrut să spun. Aveți deja douăzeci de înțelesuri! După ce voi muri, veți avea două sute, două mii, două milioane de înțelesuri, iar atunci nici nu va mai exista posibilitatea să mă întrebați pe mine care e înțelesul pe care l am dat eu."

Așa se nasc sectele și crezurile.

Iisus era un om simplu, însă uitați-vă la catolici, la protestanți, la sutele de secte creștine și la interpretările lor. Iisus a fost un om simplu, fiu de tâmplar; el n-a folosit niciodată jargonul teologic. El nu era omul cuvintelor, era omul experienței. Se exprima simplu prin povestioare, anecdote și parabole. Și se adresa unor oameni analfabeți, înțelesul lui era simplu. Însă uitați-vă... protestanții, catolicii, teologii lor au făcut atât de mult din el – un munte! Pe marginea unor lucruri simple ei discută și se ceartă la nesfârșit, și se afundă într-atâta încât uită cu totul de Iisus. Când uiți de un Freud încă în viață, cum să-ți aduci aminte

de un Iisus mort? Întrebaţi-i pe hinduşi: ei au deja o mie de interpretări ale Gitei, iar cu fiecare an se adaugă noi interpretări, şi nimeni nu e de acord cu nimeni altcineva. Shankara spune că mesajul e acela al renunţării, că mesajul Gitei e acela al renunţării, al inacţiunii. Lokmanya Tilak spune că mesajul e acela al acţiunii – exact invers. Iar Ramanuja spune că mesajul e acela al devoţiunii, nu al acţiunii, nu al renunţării. Şi aşa mai departe: o mie de interpretări, nimeni nefiind de acord cu nimeni altcineva. Iar când vei citi tu Gita, vor fi o mie una interpretări, căci se va adăuga a ta. Vei veni cu propria ta minte, iar mintea se simte consolidată de cunoştinţe, de informaţii.

Mintea nu e niciodată în pericol decât în prezenţa unui maestru viu. Atunci ea e chiar în pragul morţii. Fugiţi de Krishna şi căraţi în minte Gita. Fugiţi de Iisus şi căraţi mereu Biblia în buzunar. Doar Biblia o puteţi avea în buzunar, nu şi pe Iisus. Biblia va fi a ta, dar când e vorba de Iisus, tu trebuie să fii al lui. Asta e diferenţa: poţi să posezi o Biblie, dar nu poţi să posezi un Iisus. Lui va trebui să i te abandonezi.

Iar al treilea lucru de reţinut e că ştiinţa poate fi scrisă fără probleme, fiindcă ea nu e o măiestrie. Ea e teoretizare, ea e teorie. Poate fi scrisă, ea e descriere, nu e un mister. La baza întregii ştiinţe stă pornirea de a demistifica totul. Ştiinţa are principii, legi, iar acestea pot fi scrise; iar dacă descifrezi legea, ai aflat totul.

Religia nu e ca ştiinţa, ea e mai degrabă precum arta – e simbolică. Primul lucru de înţeles e că ea nu e realistă, ea e simbolică.

La Picasso a venit odată un prieten care lucra în armată. Acesta s-a uitat prin atelierul lui Picasso şi i-a zis: „Ce prostie! Totul e ireal, nici măcar o singură pictură nu reprezintă realitatea."

Nu poţi găsi în realitate nimic în genul picturilor lui Picasso. Realitatea nu se regăseşte în ele, ci acolo e doar sentimentul pe care-l are Picasso asupra realităţii.

Ştiinţa încearcă să descopere obiectivul, arta încearcă să găsească subiectivul în obiectiv. Te uiţi la o floare; dacă întrebi un om de ştiinţă despre ea, el va vorbi despre compuşii chimici ai florii. Sigur că aceştia există în ea, dar nu ei reprezintă floarea,

fiindcă nu ei redau frumuseţea, nu ei redau înţelesul. Dacă vrei să ţi se redea frumuseţea, trebuie să te duci la un artist, dar el nu-ţi va vorbi despre compuşi chimici sau altceva de genul acesta. El îţi va oferi un poem, iar poemul va fi mai aproape de adevăr decât orice altceva ţi-ar putea oferi omul de ştiinţă, dar nu va fi obiectiv.

Picasso l-a ascultat pe prietenul lui şi a tăcut. Prietenul era soldat, nu te poţi aştepta de la un soldat să înţeleagă prea bine subiectivitatea – el trăieşte în lumea obiectelor. Apoi au vorbit despre alte lucruri, iar la un moment dat soldatul i-a arătat lui Picasso o fotografie a prietenei sale, o fotografie mică. Picasso a început să râdă şi i-a spus: „Aşa de mică e fata asta? Va fi foarte dificil să faci dragoste cu o fată atât de mică." Soldatul i-a zis: „Ce tot spui? Asta nu e decât o poză." Şi-atunci Picasso i-a spus: „O poză nu e obiectivă, ci e simbolică; ea doar reprezintă, indică, arată. Nu e o descriere, nu redă proporţiile cu exactitate. E doar un indiciu, o trimitere."

Reţineţi, religia e mai degrabă ca arta decât ca ştiinţa. Şi e chiar mai subtilă decât arta, pentru că arta e o reprezentare a obiectivului, în timp ce religia reprezintă subiectivul. Arta are simboluri prin care arată lumea obiectivă. Artistul pictează un trandafir, deci trandafirul e acolo. Poate că trandafirul unui Van Gogh sau al unui Picasso nu e chiar ca cel din grădină, dar e, totuşi, un trandafir. Poţi să găseşti o asemănare, poţi să găseşti ceva care să corespundă.

Dar când un Buddha vorbeşte despre *nirvana*, aceasta nu este de găsit în lumea de afară; nu ai nimic care să-i corespundă. Când vorbeşte Iisus despre Împărăţia Cerului, ea nu se regăseşte în lumea obiectivă. Arta reprezintă ceea ce e obiectiv: simbolul e dificil, dar tot poţi găsi în lume ceva care să-i corespundă. Religia simbolizează subiectivul, nu poţi să găseşti în lume ceva asemenea ei. Până când nu pătrunzi în interiorul tău, nu vei fi capabil să găseşti înţelesul, semnificaţia. Şi-atunci vei duce cu tine cuvântul, iar cuvântul nu e realitatea. Şi-atunci poţi să tot repeţi cuvântul *Dumnezeu* fără să ştii nimic despre Dumnezeu. Religia e mai mult ca o artă, şi chiar mai mult ca un meşteşug.

Ce face un buddha? El e un meşter, el face din tine un zeu.

Exact ca un sculptor, el ciopleşte piatra, tăind ici şi colo, aruncând tot ce e neesenţial – şi, încetul cu încetul, se dezvăluie o imagine. Ea era acolo. Înainte ca artistul să înceapă cu ciocanul şi dalta lui, imaginea era acolo, dar şi neesenţialul era acolo. Neesenţialul trebuie sfărâmat şi aruncat, astfel ca esenţialul să se ivească şi să fie descoperit. Deci ce face un buddha? Tu eşti precum o piatră; el va lucra cu ciocanul şi dalta lui, tăind neesenţialul, până când esenţialul se va arăta în toată splendoarea lui. Atunci ia naştere magnificul, atunci lumea cealaltă pătrunde în lumea aceasta. El nu aduce nimic nou în lume, ci pur şi simplu te schimbă, te transformă. Tu porţi deja în tine lumea cealaltă, dar ea e amestecată prea mult cu lumea aceasta. E nevoie de o separare: o separare a ceea ce e esenţial de ceea ce e neesenţial; o separare a ceea ce eşti tu de ceea ce ai tu; o separare a posesorului de ceea ce posedă, a spiritului de corp, a centrului de circumferinţă. E ca o măiestrie.

Niciun pictor nu-ţi poate spune cum pictează, trebuie să trăieşti alături de el. Dacă te duci la Picasso şi-l întrebi: „Cum pictezi? Spune-mi ceva, dă-mi câteva instrucţiuni", el nu-ţi va putea da niciun fel de instrucţiuni pentru că nici el nu e conştient de felul în care pictează. Fenomenul e colosal şi e atât de inconştient încât atunci când Picasso pictează, el nu e conştient de niciun fel de reguli şi norme, de niciun fel de legi, de niciun fel de instrucţiuni. El devine pictura, nu mai e prezent, e absorbit de ea. Trebuie să fii lângă el atunci când e absorbit de pictura lui, atunci când pictorul dispare şi rămâne doar pictura, când pictatul nu mai e un efort conştient, când inconştientul preia controlul – trebuie să vezi fenomenul ca să-l simţi, să simţi ce e el. Atunci mâinile acelea nu mai sunt mâinile lui Picasso, atunci preia controlul tao cel inconştient, natura. Mâinile acelea sunt doar instrumente, ele lucrează ca vehicule: o energie de altundeva e prezentă în ele. Priveşte un Picasso în timp ce lucrează – el nu mai e om. Nu mai e unul dintre voi; a devenit creator, nu mai e creatură. Din acest motiv o pictură aduce cu ea ceva din altă lume.

Dar asta nu e nimic. Când un buddha vorbeşte, nu mai e el vorbitorul. Când un buddha merge, nu e el cel care merge. Când un buddha îţi pune mâna pe cap, nu e el mâna aceea. Tao – poţi să-i spui Dumnezeu sau în orice fel alegi să-i spui – e cel

care a preluat controlul. Acum mâna nu e a lui Buddha, ea e un instrument. Dumnezeu te atinge prin intermediul lui, iar Buddha nu se află deloc acolo, el nu stă între tine şi Dumnezeu. Dar lucrul acesta trebuie experimentat. E imposibil să înveţi ceva de la un buddha mort. Iar dacă nu poţi să înveţi de la unul aflat în viaţă, cum te poţi aştepta să înveţi de la unul mort?

E o măiestrie, e măiestria cea mai mare, şi e atât de delicată şi de subtilă încât nu se poate face nimic în mod conştient, trebuie să fii, pur şi simplu, acolo lângă maestru şi să absorbi. Cuvântul acesta trebuie reţinut: a absorbi. Un buddha trebuie absorbit, asimilat. El trebuie să-ţi intre în sânge şi-n oase, trebuie să curgă împreună cu tine. Prezenţa lui trebuie absorbită, iar tu trebuie să-l porţi în tine.

Aceasta este măiestria cea mai mare din lume: să faci zeu dintr-un om. Un om care e mereu înclinat spre a deveni un animal, să faci un zeu din el, să-i modifici mintea, să-l desprinzi de ego, să faci posibilă în el experienţa ultimă. Înseamnă să aduci oceanul într-o picătură, să pui oceanul într-o picătură. E măiestria cea mai mare, supremă la modul absolut. Nicio scriptură n-o poate conţine, scripturile nu pot decât să indice. Trebuie să fii lângă un buddha în viaţă ca să ştii ce înseamnă. Şi se întâmplă doar o dată la o mie de ani, o dată la două mii de ani ca un buddha să fie printre voi. Iar după moartea lui se nasc cùlturi moarte, iar oamenii se închină fără să ştie ce fac.

Acum încercaţi să înţelegeţi cuvintele acestea ale lui Chuang Tzu. E o parabolă frumoasă: Ducele Huan şi rotarul.

Ducele Huan din Khi, primul din dinastia lui, stătea sub umbrar, citindu-şi filozofia. Fien, rotarul, era afară în curte, făcând o roată.

El e un meşter.

Fien a pus jos ciocanul şi dalta, a urcat scările şi i-a spus Ducelui Huan: „Dacă-mi permite domnia ta, te-aş întreba: ce citeşti?"

Ducele i-a răspuns: „Experţii, autorităţile."

Ţineţi minte bine că toţi experţii şi toate autorităţile voastre sunt întotdeauna morţi, fiindcă până să ajungă la voi vestea, omul acela a dispărut. Până să afli tu că există un buddha, buddha a murit deja. Conştiinţa ta e o treabă atât de leneşă şi de demnă de dispreţ, eşti atât de inconştient cu privire la ceea ce se întâmplă, încât până să ajungi tu să afli că floarea a înflorit şi să alergi în grădină s-o vezi, floarea deja nu mai e.

Vouă vă ia timp până să vă daţi seama că există cineva – şi încă foarte mult timp! Câteodată după secole întregi vă daţi seama că a existat un buddha, dar atunci nu se mai poate face nimic. Fiţi mai vigilenţi, fiţi mai conştienţi, ca să puteţi prinde trenul la timp. De când vă ştiţi tot pierdeţi trenul. Nu e prima dată când vă aflaţi aici, eraţi şi când Gautama a devenit Buddha. Eraţi, undeva pe pământul ăsta; e imposibil să nu fi fost, pentru că nimic nu moare. L-aţi ratat. Cineva trebuie să vă fi spus, iar voi trebuie să vă fi opus, cu argumente. Trebuie să fi răspuns că: „Am mai auzit noi multe poveşti de felul ăsta; astea nu sunt decât poveşti." Trebuie să vă fi spus, în sinea voastră: „Cum să se poată ilumina cineva câtă vreme eu nu m-am iluminat? Cum să poată cineva să-mi fie superior mie?" Şi să mergeţi voi pe încredere? Trebuie să vă fi spus: „Sunt un om raţional şi nu cred eu cu una, cu două. Am îndoieli, iar mai întâi trebuie să-mi fie spulberate îndoielile..."

E nevoie de timp, uneori chiar de secole, şi nici chiar atunci îndoiala nu e spulberată. Ţineţi minte, trebuie să faceţi saltul chiar dacă aveţi îndoieli. Dacă aşteptaţi să se risipească mai întâi îndoielile, atunci pentru voi n-o să vină niciodată timpul să faceţi saltul, fiindcă îndoiala e un proces care-şi dă naştere sieşi: o îndoială dă naştere alteia şi tot aşa. Şi la fel se întâmplă şi cu încrederea – o încredere dă naştere alteia, o alta dă naştere mai departe alteia... şi astfel se creează un lanţ. La început există întotdeauna o ezitare. Nimeni nu poate începe cu toată inima, fiindcă atunci n-ar mai fi nevoie. Trebuie să începi câtă vreme ai încă îndoială. Dar nu acorda prea mare atenţie îndoielii, îndreaptă-ţi atenţia spre încredere. Atunci energia se îndreaptă spre încredere, iar încrederea devine un lanţ. Încetul cu încetul, energia pe care o puneai în îndoială e absorbită de energia din încredere.

Reţineţi, trebuie să semănaţi semințele. Dacă aşteptaţi şi spuneţi: „Atunci când n-o să mai existe nicio îndoială, atunci am să semăn semințele încrederii", înseamnă că nu le veţi semăna niciodată.

Trebuie să fi auzit, cineva trebuie să vă fi spus că acest Gautama s-a iluminat. Probabil că aţi râs, probabil că răspunsul vostru a fost: „Nimeni nu se ilumineaz, astea sunt poveşti inventate de oameni. Şi îl ştiu pe acest Gautama, îl cunosc chiar şi pe tatăl lui. Îi cunosc familia şi nu am cum să cred fiindcă sunt un om raţional, sunt sceptic. Nu pot să fac un singur pas fără să raţionez."

Şi nu doar când s-a iluminat Buddha; aţi fost aici şi când Iisus a fost aici, aţi fost aici şi când Chuang Tzu era aici. Aţi fost întotdeauna aici, dar v-a scăpat de fiecare dată. De ce? Motivul e întotdeauna acelaşi: nu puteţi avea încredere. Găsiţi întruna argumente împotriva efectuării saltului – şi se pot găsi argumente la infinit, căci odată ce ai alimentat îndoiala, aceasta creşte ca un cancer – se perpetuează fără să mai fie nevoie s-o ajuţi tu. Creşte ca un cancer, creşte fără oprire. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu încrederea.

Deci reţineţi că nu se pune problema să începeţi să aveţi încredere atunci când nu veţi mai avea nicio îndoială. E imposibil, vremea aceea n-o să vină niciodată. Trebuie să aveţi încredere câtă vreme îndoiala e prezentă! Şi uitaţi-vă cât de frumos e, să ai încredere câtă vreme ai îndoieli! Mintea omenească este astfel – fragilă, şovăitoare, divizată – trebuie să ai încredere câtă vreme e prezentă şi îndoiala. Şi vă spun că dacă puteţi crede având îndoieli, înseamnă că acordaţi mai multă atenţie încrederii şi mai puţină îndoielii; sunteţi indiferenţi faţă de îndoială, întreaga voastră atenţie e îndreptată spre încredere. Şi atunci vine o zi în care îndoiala a dispărut, căci dacă nu-i dai atenţie, nu-i dai hrană – atenţia e hrană. Dacă nu-i dai atenţie, îndoiala nu se mai poate perpetua. Dar voi găsiţi întotdeauna motive. Egoul spune mereu: „Nu te abandona. Ce faci? Vei fi pierdut." Şi nu vă gândiţi niciodată că sunteţi deja pierduţi. Unde sunteţi?

Poate cunoaşteţi persoane înnebunite după condus. Sunt persoane cărora le place să meargă cu maşina, pur şi simplu, sunt înnebunite după condus. Merg de la Bombay la New Delhi, non-

stop, iar primul lucru pe care-l vor spune după ce vor ajunge în Delhi va fi: „Am făcut drumul în douăzeci şi patru de ore." Asta este o persoană înnebunită după condus!

Odată, o astfel de persoană mă ducea pe mine undeva cu maşina. Mergea cu viteză, gonea nebuneşte pe autostradă. Şi trebuia să ajungem după-amiaza într-un sat. Era deja seară, iar noi nu ajunseserăm. Aşa că m-am uitat pe hartă şi i-am zis că se pare că a luat-o pe o rută greşită. Mi-a răspuns: „Lasă harta, nu contează. Mergem de plăcere." Şi accelera, fără să se oprească măcar ca să se uite pe hartă. Sunt oameni care pur şi simplu gonesc fără întrerupere, crezând că dacă merg cu viteză mare vor ajunge undeva.

Dar nu mersul te duce undeva, ci direcţia. Nu fugind întruna ai să ajungi acolo unde e destinul tău, căci s-ar putea să alergi în cerc. Unde aţi ajuns până acum? Ce aveţi de pierdut? Absolut nimic! Şi-atunci de ce vă e frică? Vă e frică să nu pierdeţi nimicul pe care-l aveţi?

Vin oameni la mine şi-mi spun că le e dificil să se abandoneze. Mă uit de fiecare dată la ei fără să înţeleg despre ce vorbesc, pentru că nu au nimic de abandonat, nimic de pierdut, nimic la care să renunţe. Dacă ai ajuns la o realizare, atunci renunţarea înseamnă ceva. Dar voi n-aţi ajuns la nicio realizare, doar aţi adunat gunoi fără nicio valoare. Şi credeţi că asta înseamnă ceva?

Însă nu vreţi să vedeţi cum stau lucrurile, căci dacă aţi vedea, v-aţi speria; atunci vi s-ar clătina pământul sub picioare. Nu vreţi să vedeţi. Credeţi mai departe că voi aveţi multe, în timp ce eu n-am nimic, fiindcă în afară de iluminare, eu nu am nimic care să merite menţionat. În afară de o conştiinţă pe deplin trează, în afară de o flacără a nemuririi înăuntrul meu, alte bogăţii nu există. Nu au cum să existe.

Fien a pus jos ciocanul şi dalta, a urcat scările şi i-a spus Ducelui Huan: „Dacă-mi permite domnia ta, te-aş întreba: ce citeşti?"

Ducele i-a răspuns: „Experţii, autorităţile."

Un om devine expert numai când are o tradiţie îndelungată. El devine o autoritate numai după ce a trecut multă vreme şi după ce mulţi i s-au închinat. Dacă nu i s-ar fi închinat nimeni lui Iisus, ar mai fi el un expert, o autoritate? Voi număraţi adepţii: cu cât are mai mulţi adepţi, cu atât e mai mare expert şi mai mare autoritate.

În New Delhi, pe firma unei cofetării – dacă ajungeţi acolo, trebuie să mergeţi la cofetăria aceasta – e scris: ‚Veniţi să mâncaţi aici, un milion de muşte ştiu ele ce ştiu!'

Aşa vă formaţi voi impresiile: dacă un milion de oameni sunt adepţi, un milion de oameni ştiu ei ce ştiu. Când zece milioane de oameni sunt adepţi, atunci aveţi impresia că e vorba de o autoritate. Dar sunt nişte muşte!

Câţi oameni sunt adepţii lui Buddha? Câţi sunt adepţii lui Iisus? Număraţi adepţii de parcă maestrul ar depinde de cantitatea adepţilor. Religia nu e politică, nu adepţii contează. Chiar dacă nimeni nu e adeptul unui buddha, buddha rămâne buddha. Şi dacă toată lumea i se închină, situaţia nu se schimbă cu nimic, pentru că oamenii urmează pe cineva întotdeauna din motive eronate. Nu vă uitaţi după adepţi. Însă aşa percepeţi voi o autoritate, în funcţie de câţi adepţi are. Întotdeauna vă luaţi după argumente greşite.

Ducele i-a răspuns: „Experţii, autorităţile."
Fien a întrebat: „Vii sau morţi?"

Acest bătrân Fien trebuie să fi fost un om cu cunoaştere, un adevărat înţelept, căci e dificil să găseşti pe cineva care crede într-o autoritate aflată în viaţă. Cum poate cineva în viaţă să fie autoritatea ta? Trebuie să treacă timp, mult timp, abia după aceea devine cineva o autoritate.

Am vizitat odată o *vihar* – o mănăstire – buddhistă, iar călugării s-au adunat şi mi-au cerut să spun câte ceva despre Buddha, aşa că le-am vorbit puţin. Mai-marele călugărilor nu prea părea în largul lui, iar după ce am terminat de vorbit, mi-a zis: „N-am găsit niciodată în vreo scriptură povestea pe care ai spus-o, şi am citit tot ce a spus Buddha. Nicio autoritate n-o citează, e prima dată când o aud. De unde ai luat-o?" I-am

răspuns: „Eu inventez poveşti, iar dacă nu e trecută în scripturile tale, poţi s-o adaugi. Eu sunt propria mea autoritate."

Cum iau naştere scripturile? Dacă au fost scrise acum o mie de ani, atunci cel care a scris devine o autoritate. Dar dacă e să adaug eu o poveste, nu! Dar de ce? E doar o chestiune de timp. La cinci sute de ani după ce a murit Buddha au fost scrise povestirile, nu în vremea lui Buddha. Deci dacă la cinci sute de ani după moartea lui s-au putut scrie povestiri, atunci de ce nu şi după două mii cinci sute de ani? Mai-marelui călugărilor nu i-a venit să creadă că am putut să spun aşa ceva.

Acest Fien trebuie să fi fost un om foarte înţelept. El a întrebat: *„Vii sau morţi?"* Autorităţile sunt aproape întotdeauna moarte, şi vă spun că dacă puteţi să credeţi într-o autoritate aflată încă în viaţă, veţi fi transformaţi. Căraţi-i cu voi pe cei morţi şi ei vă vor face şi pe voi ca şi morţi – aşa se face că aţi devenit greoi şi insensibili. Staţi lângă ceea ce e viu şi veţi deveni şi voi mai vii, fiindcă tot ceea ce faceţi are impact asupra voastră. Dacă credeţi în cei morţi, atunci credeţi în moarte, nu în viaţă. Dacă credeţi în ceea ce e viu, credeţi în viaţă, nu în moarte.

Ducele a răspuns: „Morţi de mult."

Fiecare religie se străduieşte să demonstreze că autorităţile ei sunt foarte, foarte vechi, străvechi. Întrebaţi-i pe hinduşi şi vă vor spune că *dharma sanatan* a lor e fără de început. Ei sunt cei mai şireţi: spun că e fără de început, ca tu să nu mai ai cum să dovedeşti că religia ta e mai veche decât a lor. Cu asta au isprăvit: e fără de început. Ei spun că Vedele sunt cele mai vechi şi cred că dacă pot dovedi că Vedele sunt cele mai vechi, atunci autoritatea lor e şi mai mare.

Mintea crede că e cu atât mai bun un lucru cu cât e mai vechi; ca şi cum adevărul ar fi un vin – cu cât e mai vechi, cu atât mai bine. Şi toate interpretările nu înseamnă altceva decât a pune vin vechi în sticle noi. Adevărul nu e un vin, adevărul nu seamănă deloc cu vinul, el e tocmai invers: cu cât e mai nou, cu cât e mai actual, mai tânăr, cu atât e mai profund. Cu cât e mai viu, cu atât e mai profund. Ceea ce e mort, e plat – pulbere lăsată în urmă de trecut, atât şi nimic mai mult.

Dar hinduşii vin cu dovezi că Vedele sunt foarte, foarte vechi şi mută tot mai în urmă data Vedelor. Şi se enervează foarte tare dacă vine cineva să le demonstreze că nu sunt atât de vechi; cred că un astfel de om e nereligios, că nu e sănătos la cap. Iar dacă-i întrebi pe jainişti, ei îţi vor demonstra că tirthankaraşii lor au fost înaintea Vedelor. Şi au şi o pistă: primul tirthankara e menţionat în Rig Veda, ceea ce constituie o dovadă clară. Dacă primul tirthankara e menţionat cu respect în Rig Veda, înseamnă că el trebuie să fi fost deja mort cu mult înainte, altfel cum să arăţi respect unui om aflat în viaţă? Şi nu e doar menţionat, ci e menţionat cu respect, ca un zeu, în Rig Veda, ceea ce înseamnă că trebuie să fi fost mort de cel puţin cinci mii de ani. Numai atunci devine un om, zeu! Aşa că jainiştii spun că religia lor e cea mai veche – şi tot aşa, fiecare religie se străduieşte să-şi demonstreze vechimea.

De ce tot efortul ăsta de a demonstra că religia ta e cea mai veche? Din cauză că mintea crede în moarte, ea crede în trecut. Mintea nu e altceva decât trecut. Şi atunci crezi că dacă autoritatea are o tradiţie mai veche, mintea ta va fi şi ea mai cuprinzătoare, căci cu cât e mai mare distanţa în timp, cu cât s-a acumulat mai multă tradiţie, cu atât mai multă întindere are mintea la dispoziţie, ca să se mişte. Mintea are nevoie de timp, ca să se poată mişca, iar ea nu e altceva decât trecut acumulat, aşa că vei avea o minte mai mare dacă trecutul tău e mai mare şi vei avea o minte mai mică dacă trecutul tău e mai mic. De aceea toate tradiţiile, ţările şi rasele îi văd pe americani ca fiind infantili pentru că nu au trecut – doar trei sute de ani! Ăsta e trecut, trei sute de ani? E o nimica toată.

Dacă un maestru spune că el are cinci sute de ani, atunci va aduna mai mulţi discipoli.

Am auzit că se zvonea despre un lama din Tibet că ar fi avut o mie de ani. Un englez s-a dus să-l cunoască, a călătorit tocmai din Londra doar din acest motiv – pentru că lama avea o mie de ani. Era ceva rar. S-a dus să-l vadă pe lama şi nu i-a venit să creadă, omul nu părea să aibă mai mult de cincizeci de ani. Şi-atunci s-a interesat în legătură cu el. L-a întrebat pe discipolul principal al acestuia: „E adevărat că maestrul tău are o mie de ani?"

Discipolul i-a răspuns: „N-aş putea să spun, fiindcă eu sunt cu el doar de trei sute de ani."

Dar aşa se întâmplă: cu cât e mai vechi un lucru, cu atât mai multă autoritate are el. Şi dacă spune cineva că gurul lui are o sută cincizeci de ani, voi aveţi impresia că trebuie să fie vorba de un om cu foarte mare valoare. Pentru simplul fapt că cineva a îmbătrânit, voi credeţi că a căpătat o mare valoare. Poţi să ai o sută cincizeci de ani şi să nu fii decât un prost în vârstă de o sută cincizeci de ani. Fiindcă vârsta nu poate să vă aducă înţelepciune, ea nu are legătură cu înţelepciunea. Dimpotrivă, copiii sunt mai înţelepţi, trebuie să fie aşa, căci Dumnezeu nu are cum să se înşele atunci când le ia viaţa mereu celor bătrâni şi îi înlocuieşte cu copii; asta înseamnă că el crede în copii mai mult decât în oamenii bătrâni. Când spui bătrâni, spui cei de care trebuie să te dispensezi, cei care trebuie scoşi afară din existenţă, cei care nu mai sunt de vreun folos acum. Dumnezeu crede în nou, iar omul crede în vechi; Dumnezeu crede în frunza nouă, de aceea frunza veche cade. Iar Dumnezeu o înlocuieşte cu una nouă, cu una tânără.

Dumnezeu e veşnic tânăr şi nou, şi la fel e şi religia. Dar autorităţile... Asta înseamnă că nu puteţi crede în autoritatea lui Dumnezeu. Dacă vă uitaţi în jurul vostru la creativitatea divină, veţi vedea întotdeauna că Dumnezeu pare puţin nebun, pentru că atunci când un om a devenit înţelept, el îl ia de-aici. Ai ajuns la nouăzeci de ani, ai trăit toate anotimpurile vieţii, ai ajuns să cunoşti multe, ai căpătat experienţă, iar când ai devenit înţelept, el te cheamă: „Hai, ieşi din viaţă." Şi trimite în locul tău un copil mic; eşti înlocuit cu un copil mic care nu ştie nimic. Se pare că el iubeşte inocenţa mai mult decât cunoştinţele şi că iubeşte frunzele noi mai mult decât pe cele vechi, uscate. Şi aşa şi trebuie să fie, fiindcă viaţa trebuie să fie tânără, iar dacă el e viaţa eternă, atunci el trebuie să fie pururea tânăr.

De aceea hinduşii nu i-au zugrăvit niciodată pe Krishna sau pe Rama ca fiind bătrâni. E ceva simbolic – aceştia sunt veşnic tineri. Aţi văzut vreodată vreo imagine a lui Rama în care el arată foarte bătrân, sau a lui Krishna cu un baston în mână, gârbovit? A trăit optzeci de ani, a fost bătrân, dar hinduşii au renunţat, pur

și simplu, la ideea de a-l zugrăvi ca fiind bătrân, căci dacă te uiți la Dumnezeu, el e mereu tânăr. Deci motivul e că vor să arate că Dumnezeu e mereu tânăr și că religia e mereu tânără, la fel ca un copil inocent, la fel ca roua dimineții, la fel ca prima stea a nopții. Dar atunci Dumnezeu nu poate să fie o autoritate, fiindcă autoritatea trebuie să aibă greutatea trecutului; fără greutatea trecutului, autoritatea nu ia ființă.

Fien a întrebat: „Vii sau morți?"

Ducele a răspuns: „Morți de mult."

„Atunci", a zis rotarul, „citești doar murdăria pe care au lăsat-o ei în urmă."

Ori de câte ori ești într-o legătură prea strânsă cu trecutul înseamnă că ești într-o legătură strânsă cu murdăria, cu mormintele; ești unul care scormonește în morminte. Trăiești într-un cimitir, nu mai faci parte din fenomenul viu care e viața.

Ducele a replicat: „Ce știi tu despre asta? Nu ești decât un rotar. Ai face bine să-mi dai explicații, altminteri vei muri."

Ducelui nu i-a venit să-și creadă urechilor auzind cum un simplu rotar vrea să-l învețe pe el despre înțelepciune. Un om care e dispus să învețe, e dispus să învețe de la oricine. Ducele e dispus să învețe de la autorități moarte, dar nu și de la un rotar viu. Și vă spun că un rotar viu e mai bun decât un rege mort, pentru că el e viu. N-o să i se închine nimeni, însă Dumnezeu încă are încredere în el, de aceea e în viață.

Ducele s-a mâniat foarte tare și i-a zis:

„Ai face bine să-mi dai explicații, altminteri vei muri."

Rotarul i-a spus: „Să privim totul din punctul meu de vedere. Atunci când fac roți, dacă lucrez prea domol, ele se desprind, iar dacă lucrez prea brutal, nu se potrivesc. Dar dacă nu lucrez nici prea domol, nici

prea violent, ele ies cum trebuie, iar lucrarea e aşa cum am vrut-o.

Nu poţi să exprimi asta în cuvinte, trebuie să îţi dai seama singur cum se face."

Ceea ce spune rotarul este: „Nu ştiu despre autorităţi şi experţi. Să privim lucrurile din punctul meu de vedere. Da, eu sunt un simplu rotar, dar îmi cunosc meşteşugul, iar el m-a învăţat un lucru, şi anume: e la mijloc o măiestrie, şi încă una atât de delicată şi de subtilă încât nu poate fi transpusă în cuvinte."

Dacă te situezi la extreme, roata nu iese niciodată aşa cum trebuie. Trebuie să rămâi chiar la mijloc. Şi cum ai putea transpune asta în cuvinte? Întreabă pe cineva care merge pe sârmă dacă îţi poate pune în cuvinte felul în care face ceea ce face. Cum merge el pe o sârmă întinsă între două dealuri, peste o vale adâncă în care dacă va cădea, va cădea pentru totdeauna, va fi mort – cum de merge pe o astfel de sârmă? Poate să-ţi spună prin cuvinte? Îţi va spune: „Dacă mă înclin prea mult la dreapta, trebuie să-mi restabilesc imediat echilibrul, aşa că mă înclin spre stânga. Dacă mă înclin prea mult spre stânga, iarăşi trebuie să mă înclin spre dreapta, în direcţia opusă, ca să mă menţin în echilibru."

Acestea pot fi notate în scris, dar nu vă apucaţi să întindeţi o sârmă şi să mergeţi pe ea după ce doar aţi citit aceste lucruri, fiindcă n-o să vă mai întoarceţi! Nu cunoaşterea intelectuală contează într-o astfel de situaţie, ci ceea ce contează e să simţiţi cu toată fiinţa voastră – cât de mult să vă înclinaţi? Şi nu se poate stabili nicio formulă fixă, fiecare om e diferit. Va depinde de fiecare persoană în parte, de greutatea ei, de înălţime, de situaţie – de felul în care bate vântul... Şi va depinde de sentimentul tău interior. Va trebui să simţi tu, nu poţi să te iei după o formulă fixă. Va trebui să înveţi printr-un maestru; nu poţi să te duci la o facultate şi să înveţi despre asta. La facultate poţi să înveţi filozofie, poţi să înveţi matematică, poţi să înveţi ştiinţă – orice, dar nu meşteşugul. Pe acesta îl deprinzi doar de la un maestru care ştie, şi prin simplul fapt că te uiţi la el, începi să-l simţi. Şi ai atâta încredere în el, încât dacă el o ia la dreapta, fiinţa ta lăuntrică o ia şi ea la dreapta. Dacă el o ia la stânga, fiinţa ta

lăuntrică o simte și o iei și tu la stânga. Devii umbra lui și, încetul cu încetul, începi.

Rotarul i-a spus: „Să privim totul din punctul meu de vedere. Atunci când fac roți, dacă lucrez prea domol, ele se desprind, iar dacă lucrez prea brutal, nu se potrivesc. Dar dacă nu lucrez nici prea domol, nici prea violent, ele ies cum trebuie, iar lucrarea e așa cum am vrut-o.

Nu poți să transpui asta în cuvinte, trebuie să îți dai seama singur cum se face. Nici măcar băiatului meu nu pot să-i spun exact cum se face, iar băiatul meu nu poate să învețe de la mine. Așa că iată-mă, la șaptezeci de ani, încă făcând roți!"

Ce spune el? Rostește unul dintre adevărurile cele mai profunde: că unele lucruri nu le poți învăța decât folosind totalitatea ta; intelectul singur nu va fi de ajutor. Poți să creezi o formulă, dar atunci vei rata situațiile noi – fiindcă în fiecare situație tu vei căra cu tine formula moartă, iar ea nu-ți va fi de ajutor. În fiecare situație nouă e nevoie de un răspuns nou. Asta înseamnă că doar conștiința va fi de ajutor, cunoștințele nu. Trebuie să porți în tine o lumină, așa încât de fiecare dată să simți situația care e aici și acum. Nu ai nevoie să fixezi situația într-o formulă; dimpotrivă, trebuie să descoperi formula de fiecare dată când întâlnești o situație nouă.

Viața se mișcă neîncetat, ea nu se repetă niciodată; chiar dacă pare a se repeta, ea nu se reptă niciodată. Nu are cum. Dacă simțiți că viața se repetă, asta e numai din cauză că voi nu puteți simți noul, sunteți atât de morți. Altminteri, ea nu se repetă niciodată. Un nor pe care l-ați văzut în dimineața aceasta nu va mai fi niciodată pe cer – nu e cu putință. Soarele care a răsărit în dimineața aceasta nu va mai răsări vreodată, pentru că universul întreg va fi mâine altul. E ceva atât de vast și totul e în continuă schimbare.

Totul se schimbă în permanență. Nimic nu e niciodată vechi în afară de mintea omenească. Ea e singurul lucru vechi – singurul

muzeu din lume, o colecţie de fosile, singurul cimitir. Altminteri, totul e nou. Uitaţi-vă numai! Daţi deoparte mintea omenească. Găsiţi ceva vechi în lumea aceasta? Totul e în permanentă schimbare, chiar şi Himalaya. Se spune despre Himalaya că în fiecare an se ridică cu 30 de cm. Totul se schimbă: oceanele se schimbă, Pământul se schimbă, continentele se schimbă şi ele.

Oamenii de ştiinţă au descoperit acum că de-a lungul timpului, continentele s-au mişcat foarte mult. Cândva, Africa era alăturată Indiei. Cândva, Ceylonul, Sri Lanka trebuie să fi fost foarte apropiate de India, altfel maimuţa Hanuman n-ar fi avut cum să sară peste spaţiul dintre ele. Între cele două trebuie să fi fost doar vreun râu mic, un curs de apă. Oamenii de ştiinţă au demonstrat acum că e vorba despre o mişcare a continentelor, că ele sunt supuse schimbării. Totul se schimbă, nimic nu e static.

Se spune despre Eddison că ar fi afirmat că de-a lungul vieţii lui a ajuns să-şi dea seama că unul dintre cuvintele limbajului uman e absolut eronat – şi anume cuvântul „repaus", căci nu există repaus. Totul e în continuă mişcare, nimic nu e în stare de repaus şi nici n-ar putea fi – viaţa e un flux. Dacă viaţa e un flux, atunci rotarul acesta are dreptate, căci el spune că nimic nu poate fi exprimat în cuvinte, cu fiecare roată e altfel: lemnul e altul, carul e altul, situaţia e alta, drumul e altul – şi trebuie să fii conştient de lucrurile acestea. „Nu pot să transpun asta în cuvinte, nu pot nici măcar să-l învăţ pe fiul meu." Şi e într-adevăr greu să-ţi înveţi propriul fiu.

Aţi auzit vreodată ca Buddha să-şi fi putut învăţa propriul fiu? Aţi auzit vreodată despre ce a ajuns fiul lui Chuang Tzu, sau fiul lui Lao Tzu? E foarte greu pentru un tată să-şi înveţe propriul fiu, din cauză că egourile lor sunt întotdeauna antagoniste. E foarte dificil, din cauză că un fiu se împotriveşte întotdeauna tatălui. El are de demonstrat ceva, are să-i demonstreze că e mai bun decât el. Crede că tatăl lui nu e decât un fraier bătrân. Iar tatălui nu-i vine să creadă că fiul său e în stare să înveţe ceva. El nu e decât un fiu şi va rămâne un fiu. Chiar şi când fiul ajunge să aibă şaptezeci de ani, iar tatăl are nouăzeci, tatăl crede că celălalt nu e decât un copil. E foarte dificil să găseşti un punct de întâlnire între tată şi fiu; puntea de legătură e imposibilă, aproape imposibilă.

Rotarul acesta spune că nu-l poate învăța nici măcar pe fiul său care e atât de aproape de el. Nu poate să-i spună ce și cum, prin urmare iată-l, la șaptezeci de ani, încă făcând roți. Ceea ce vrea să spună este: „Pentru mine a venit timpul să mă retrag. Sunt bătrân de-acum. Corpul mi-e rablagit și nu mai pot să lucrez. Dar ce să fac? Nimeni n-a putut să deprindă arta, iar eu sunt încă aici, făcând roți."

Rețineți că sufiștii sunt singurii care au folosit foarte frumos povestea aceasta, căci ei învață întotdeauna printr-un meșteșug – doar sufiștii. Ei predau învățătura printr-un meșteșug. Meșteșugul poate să fie de orice natură: tâmplărie sau făurire de roți, pictură, cizmărie sau orice altceva. Sufiștii predau învățătura prin intermediul unui meșteșug: mai întâi trebuie să deprinzi meșteșugul de la maestru și apoi el te va învăța lucrul cel mai lăuntric. De ce? Pare absurd! Timp de zece ani, un discipol învață cum să facă pantofi, apoi după zece ani sau după doisprezece ani sau chiar după douăzeci de ani, după ce a ajuns să stăpânească la perfecție arta de a face pantofi, maestrul începe să-l învețe despre lumea interioară. Pare curată pierdere de vreme. Nu e așa, fiindcă sufiștii spun că nu e vorba de ce înveți – lucrul anume pe care-l deprinzi nu contează – ci de felul în care înveți.

Odată ce ai învățat cum să înveți, atunci cheile cele mai lăuntrice îți pot fi oferite imediat. În zece sau douăzeci de ani de viață trăită alături de un maestru, învățând în tot acest timp să facă pantofi, discipolul absoarbe spiritul. Cu cât îi absoarbe mai mult spiritul maestrului, cu atât devine un cizmar mai desăvârșit. Spiritualitatea nu e atinsă nici măcar în treacăt, nu se vorbește niciodată despre ea – singurul lucru care se petrece e faptul de a învăța să absoarbă. Și orice meșteșug va fi de ajutor – tot ce i se pare nimerit maestrului sau orice meșteșug pe care îl stăpânește maestrul. Iar când vine momentul în care simte el că acum poți absorbi, că ai absorbit arta, atunci te va învăța să pătrunzi în lumea ta interioară. Atunci te va aduce la poarta templului. Atunci îți va spune că îți poate înmâna cheia. Iar dacă nu poți învăța nici măcar să faci pantofi, cum ai putea învăța divinul?

Sufiștii folosesc metoda aceasta, iar punctul de vedere al acestui rotar e absolut îndreptățit: *„Așa că iată-mă, la șaptezeci de ani, încă făcând roți!"* Nimeni n-a fost capabil să învețe de la

mine atâta vreme cât sunt în viaţă, deci cum ai putea învăţa tu de la autorităţile care sunt moarte? Iar dacă nici măcar să faci roţi nu poţi învăţa, cum ai putea deprinde arta supremă a vieţii – meşteşugul suprem al aducerii divinului în om sau al aducerii omului la divin?

„Oamenii din vechime au luat cu ei în mormânt ceea ce ştiau cu adevărat. De aceea, domnul meu, ceea ce citeşti acolo e doar murdăria pe care au lăsat-o în urma lor."

Lucrul acesta trebuie reţinut – e una dintre afirmaţiile cele mai profunde: *„Oamenii din vechime au luat cu ei în mormânt ceea ce ştiau cu adevărat"*. Când un buddha moare, tot ceea ce ştie el dispare odată cu el. Nu se poate să fie altfel, aşa se întâmplă, aşa stau lucrurile. Poate că nu e ceea ce am vrea noi, dar nu despre ce vrem noi e vorba. Tot ceea ce ştie un Mahavira dispare din lumea aceasta atunci când el moare. Nu, nu poate fi dus mai departe de scripturi, nu poate fi dus mai departe de învăţaţi. Cuvintele lui vor fi repetate şi memorate, scrise, venerate, dar ele nu sunt decât praf, rămăşiţe, lucruri moarte, morminte. Poţi să faci din ele temple, frumoase temple la care să te tot închini, însă tot ceea ce ştie un buddha dispare odată cu el, deoarece cunoaşterea aceea nu e separată de el, ea e fiinţa lui. E una cu el, ea e el. Când dispare un buddha, conştiinţa lui se duce în infinit, râul se varsă în ocean. Poţi să venerezi cât vrei o albie uscată de râu, acolo unde a fost râul cândva, dar acesta nu mai este acolo. Poţi să ridici temple, poţi să faci pelerinaje, dar toate acestea nu vor fi de prea mare folos.

Ce spune rotarul acesta? El spune că trebuie să cauţi întotdeauna un maestru viu, trebuie să cauţi mereu ceea ce e viu, fiindcă numai viaţa penetrează lumea materiei. Iar când un buddha dispare, el dispare luând pur şi simplu cu el tot ceea ce ştia. Din acest motiv sunt buddha-şii mereu grăbiţi să predea învăţătura, mereu grăbiţi să ofere, să găsească pe cineva care să poată învăţa, fiindcă în momentul în care dispar, tot ceea ce ştiu ei dispare împreună cu ei şi apoi va trebui redescoperit, iar şi iar, de fiecare dată, căci cunoaşterea lor nu e precum ştiinţa.

Știința e o tradiție, relgia e individuală. Dacă Newton face o descoperire, aceasta va rămâne, scrisă în cărțile din biblioteci; Einstein se poate folosi de ea. Fără Newton nu poate exista niciun Einstein, acesta trebuie să se urce pe umerii lui Newton. Chiar dacă îl contrazice pe Newton, el tot stă pe umerii lui, Newton e baza. Toate descoperirile pe care le face Einstein vor rămâne să facă parte din umanitate, pentru totdeauna. De aceea știința avansează, prinde viteză din ce în ce mai mare.

Religia însă dispare întotdeauna odată cu cel care o descoperă. Nu poți să stai pe umerii lui Buddha. Nu, nu există nici cea mai mică posibilitate! Va trebui să stai pe picioarele tale iar și iar și iar. Religia trebuie descoperită iar și iar și iar.

Religia e o descoperire individuală, ea nu poate deveni tradiție. Dificil, dar și frumos, pentru că nu poate fi împrumutată. E întotdeauna nouă și tânără. E la fel ca iubirea. Majnu și Laila au iubit, Shirin și Farihad au iubit, Romeo și Julieta au iubit, dar nu poți să te urci pe umerii lor și să iubești mai mult. Iubirea nu poate fi ceva cumulativ. Atunci când te îndrăgostești, totul trebuie redescoperit. Când te îndrăgostești, e aproape ca și cum nimeni n-ar mai fi iubit înaintea ta. Pentru tine nu contează câtuși de puțin dacă a mai iubit sau nu și altcineva – iubirea ta are calitatea noului, descoperirea e iarăși nouă. Fiecare îndrăgostit intră în templul iubirii ca și cum ar fi primul. Nu există urme ale celor care au iubit în trecut, iubirea lor dispare odată cu ei. Și e bine că e așa, altminteri până și iubirea ar ajunge tradiție, o cale bătătorită, trecută pe hartă. Iar dacă e să mergi pe o cale a iubirii pe care au mai mers milioane, nu mai merită să mergi. Devine o autostradă, un articol de comerț, o marfă – și atunci nu mai e templu.

Însă când iubești, iubești pentru prima dată. Nu e o repetiție a iubirii altcuiva, ea vine din tine. Prin tine, Dumnezeu iubește iarăși pentru prima dată. Acesta este paradoxul – spun iarăși pentru prima dată, misterul e revelat. Așa e religia, așa e rugăciunea, așa e meditația. Nu, nu poți să mergi pe urmele celor morți, tot ce poți să faci e să fii în prezența celor vii. Și să absorbi.

Când intri tu, va fi iarăși pentru prima dată. Și e bine că atunci când Buddha dispare, totul dispare odată cu el. Trebuie să găsești calea din nou, e un joc veșnic de-a v-ați ascunselea.

Dumnezeu se ascunde iar, trebuie să-l descoperi din nou. Altfel, odată ce l-a descoperit Buddha, am putea pune un semn: „Aici locuieşte Dumnezeu" – şi e gata treaba! Oricinea vrea să vină, poate să vină. Nu! El se ascunde din nou şi reţineţi că e un jucător foarte abil. Nu-l veţi găsi niciodată în ascunzătoarea de dinainte. Se ascunde în altă parte.

Din acest motiv tehnicile din trecut devin nefolositoare; trebuie descoperite noi metode, iar şi iar, fiindcă Dumnezeu se ascunde în locuri noi. El găseşte peşteri noi, pleacă întotdeauna din locurile în care s-a aflat înainte. El spune: de-acum gata cu grota asta. Să vină cine-o vrea ca să se închine aici, dar eu nu voi mai fi aici.

Destul pentru azi?

CAPITOLUL 10

Omul se naşte în tao

Peştii se nasc în apă, omul se naşte în tao. Dacă peştii, născuţi în apă, caută umbra adâncă a lacului, toate nevoile lor sunt împlinte.

Dacă omul, născut în tao, se scufundă în umbra adâncă a inacţiunii ca să uite de agresivitate şi de îngrijorare, el nu mai duce lipsă de nimic, iar viaţa lui e sigură.

Nevoile pot fi împlinite, dar dorinţele nu. Dorinţa e o nevoie care şi-a ieşit din minţi. Nevoile sunt simple, ele vin de la natură. Dorinţele sunt foarte complexe, ele nu vin de la natură, ci sunt create de minte. Nevoile sunt pe moment, viaţa e cea care le dă naştere. Dorinţele nu sunt pe moment, ele privesc mereu spre viitor. Nu viaţa e cea care le dă naştere, ci sunt proiectate de minte. Dorinţele sunt proiecţii, ele nu sunt nevoi reale. Acesta este primul lucru care trebuie înţeles, şi cu cât îl înţelegeţi mai în profunzime, cu atât mai bine.

Ce e dorinţa? E mişcarea minţii înspre viitor. Nevoile aparţin momentului de faţă – foamea e o nevoie, iar ea trebuie satisfăcută. Şi poate fi satisfăcută fără probleme. Dacă îţi este sete, îţi este sete aici şi acum, trebuie să cauţi apă. Trebuie satisfăcută – e o nevoie vitală. Dar dorinţele nu sunt aşa. Îţi doreşti să fii preşedintele unei ţări. Asta nu e o nevoie, ci o ambiţie, e o proiecţie a egoului în viitor. Sau îţi doreşti raiul – şi asta e tot în viitor, sau îl doreşti pe Dumnezeu – tot în viitor e şi asta. Ţineţi minte, nevoile sunt întotdeauna aici şi acum – ele sunt existenţiale. Iar dorinţele nu sunt niciodată aici şi acum – ele nu sunt existenţiale, ci doar mentale, se produc în minte. Şi nu pot fi împlinite din cauză că însăşi natura lor e să se îndrepte în continuu spre viitor.

Sunt precum linia orizontului. Ţi se pare că undeva în apropiere, pământul şi cerul se unesc; se vede atât de bine locul unde se întâlnesc, încât ai putea să mergi pe jos până acolo. Dar poţi să mergi şi să tot mergi, la nesfârşit, iar distanţa va rămâne aceeaşi; veşnic undeva în faţa ta, cerul şi pământul se vor uni. Însă nu vei ajunge niciodată în locul în care cele două se unesc. Căci ele nu se unesc niciodată, e doar o aparenţă, e ceea ce hinduşii numesc maya: pare, dar nu e aşa. Pare atunci când stai la distanţă. Cu cât te apropii mai mult, cu atât îţi dai seama că nu e aşa. Orizontul se îndepărtează constant, iar distanţa dintre tine şi el rămâne aceeaşi.

Distanţa dintre tine şi dorinţa ta rămâne mereu aceeaşi. Cum ai putea-o împlini? Dacă-ţi doreşti zece mii de rupii, s-ar putea ca într-o zi să le ai, dar până să vină momentul acela, dorinţa ta se va fi dus de alte zece mii de ori mai în faţă. Ai o mie de rupii, dorinţa va cere zece mii. După ce ai zece mii, dorinţa va cere o sută de mii. Distanţa rămâne aceeaşi. Poţi să ai o sută de mii, nu se schimbă nimic. Dorinţa rămâne aceeaşi – de zece ori mai avântată din nou.

Nevoile sunt simple, ele pot fi împlinite. Ţi-e foame şi mănânci; ţi-e sete şi bei; ţi-e somn, te duci la culcare. Dorinţele sunt foarte şirete şi complexe. Eşti frustrat, dar nu din cauza nevoilor. Eşti frustrat din cauza dorinţelor. Iar dacă dorinţele îţi consumă prea multă energie, nu vei mai fi capabil să-ţi mai împlineşti şi nevoile, pentru că cine să le împlinească? Tu eşti cu mintea în viitor, te gândeşti întruna la viitor; mintea ta visează. Cine să vină în întâmpinarea nevoilor obişnuite, de fiecare zi? Tu nu eşti prezent. Şi preferi să rămâi flămând, dar să urmăreşti linia orizontului: preferi să-ţi amâni împlinirea nevoilor, ca să-ţi poţi pune toată energia în dorinţă. Dar în final constaţi că dorinţa nu e împlinită, iar din cauză că ţi-ai neglijat nevoile, sfârşeşti prin a ajunge o ruină. Iar timpul pierdut nu mai poate fi recuperat, nu te mai poţi întoarce.

Există o poveste despre un înţelept bătrân pe nume Mencius. Era adept al lui Confucius şi a murit foarte, foarte bătrân. Cineva l-a întrebat: „Dacă ai mai trăi o dată, cum ţi-ai începe viaţa?" Răspunsul lui Mencius a fost: „Aş fi mai atent la nevoile mele şi aş acorda mai puţină atenţie dorinţelor."

De lucrul acesta vă veţi da seama şi voi. Dar înţelegerea aceasta vine întotdeauna foarte târziu, atunci când viaţa nu mai e în mâinile voastre. Dacă aţi mai trăi o dată...

Nevoile sunt frumoase; dorinţele sunt urâte. Nevoile sunt trupeşti; dorinţele sunt psihologice. Dar uitaţi-vă la aşa-zişii voştri sfinţi şi înţelepţi: ei condamnă întotdeauna nevoile voastre şi vă încurajează întotdeauna proiectarea dorinţelor. Vă spun: „Ce faceţi? Doar mâncaţi, dormiţi, vă irosiţi viaţa? Străduiţi-vă să ajungeţi în rai! Raiul e dorinţa ultimă. Paradisul vă aşteaptă, iar voi vă irosiţi viaţa cu lucruri mărunte – nu faceţi decât să vegetaţi. Sculaţi-vă şi alergaţi, pentru că nu mai aveţi mult timp. Ajungeţi acolo! Bateţi la poarta raiului! Ajungeţi la Dumnezeu! Nu staţi aşa, degeaba."

Ei vă condamnă întotdeauna nevoile şi vă încurajează dorinţele. De aceea a devenit lumea atât de urâtă – toată lumea e plină de dorinţe şi nevoile nimănui nu sunt împlinite. Acele lucruri care ar putea fi împlinite, sunt neglijate, iar ceea ce nu poate fi împlinit, e alimentat. De aici vine suferinţa omului.

Chuang Tzu e în favoarea nevoilor. Împliniţi-le şi nu cereţi împlinirea dorinţelor. Renunţaţi, pur şi simplu, la ideea în sine, fiindcă nu există viitor; nu există decât prezentul. Şi cât de frumos e! Când ţi-e foame, mănânci – nu există viitor – iar când eşti absorbit de ceea ce faci, de faptul simplu de a mânca, acesta devine el însuşi un paradis în sine. Asta spune Iisus: nu vă gândiţi la ziua de mâine. Priviţi la crinii câmpului: ei nu strâng de niciunele, ei nu se gândesc, nu se îngrijorează cu privire la viitor. Ei înfloresc aici şi acum. Priviţi la crinii în floare – ziua de mâine îşi va purta singură de grijă. Voi fiţi aici şi acum, atât numai. Momentul acesta e suficient, nu cereţi mai mult.

Acesta este adevăratul înţelept, cel care trăieşte în moment, cel pentru care momentul e suficient. El se simte împlinit. Pentru el nu există rai, e el însuşi raiul. Pentru el nu există Dumnezeu, a devenit divin el însuşi. Va fi foarte dificil, pentru că tot ceea ce spun eu e împotriva atâtor secole de predici otrăvitoare. Mâncaţi când vă e foame, iar în momentul acela faceţi din mâncat o sărbătoare. Celebraţi! Căci cine ştie, s ar putea ca data viitoare să nu mai fiţi aici. Poate că foamea nu va mai fi, şi nici pâinea asta minunată. Poate că setea nu va

mai exista, şi nici râul acesta. Beţi din el! Daţi-vă voie să fiţi atât de absorbiţi de ceea ce se întâmplă aici, încât timpul să se oprească. Fiindcă timpul nu se mişcă – mintea voastră se mişcă. Dacă te afli în momentul de faţă, total absorbit, savurându-l cu toată fiinţa, timpul se opreşte. Nu mai există mişcare a timpului, nu mai există orizont şi nici goană după el. Dar toată lumea e grăbită să ajungă la orizont.

Mulla Nasruddin s-a internat într-un spital. Chirurgul care urma să-l opereze i-a spus: „Noi, cei de-aici, credem în viteză şi nu pierdem timpul. După operaţie, chiar din prima zi va trebui să mergi cinci minute prin cameră; în ziua următoare, vei merge o jumătate de oră în afara incintei spitalului; în cea de-a treia zi vei face o plimbare lungă, de o oră. Aici nu avem timp de pierdut. Viaţa e scurtă, iar timpul înseamnă bani. El trebuie chibzuit."

Mulla Nasruddin i-a zis: „Doar o întrebare: vă deranjează dacă mă întind câtă vreme îmi faceţi operaţia?"

Toată lumea e grăbită. Unde vă duceţi aşa, în graba mare? Aţi văzut vreodată pe cineva ajungând undeva? Aţi auzit ca cineva să fi ajuns undeva pentru că s-a grăbit, pentru că a fost nerăbdător, pentru că a alergat în mare viteză? Am auzit de câţiva oameni care au ajuns pentru că s-au oprit, dar n-am auzit ca cineva să fi ajuns alergând. Buddha s-a oprit şi a ajuns; Iisus s-a oprit şi a ajuns; Chuang Tzu s-a oprit şi a ajuns. Obiectivul de atins e înăuntrul vostru, nu aveţi unde altundeva să ajungeţi. Dar dorinţa vă duce pe tărâmuri îndepărtate, la mare distanţă în timp, la mare depărtare în spaţiu. Şi cu cât sunteţi mai doritori, cu cât sunteţi mai grăbiţi, cu atât treceţi mai mult pe lângă voi – şi apoi, frustraţi, făcuţi ferfeniţă, ajungeţi o ruină înainte de moarte.

Dar în ruina aceea, dorinţa e încă acolo. O viaţă întreagă aţi trăit experienţa dorinţei sub toate formele, iar mintea voastră spune: „N-ai reuşit din cauză că n-ai făcut suficient de mult efort. Uite, alţii au reuşit. Ia uită-te la vecini, ei au reuşit. Dar tu n-ai reuşit pentru că n-ai alergat destul de repede. Data viitoare să fii pregătit."

Păstrezi toată această atitudine în germene şi iar te naşti, iar întreg cercul vicios o ia de la capăt. Unde te duci? Ai de mers undeva? Şi chiar dacă ajungi undeva, tot tu vei fi. Chiar dacă devii chiar acum preşedinte al ţării acesteia sau al altei ţări, crezi că se va schimba ceva? Vei rămâne acelaşi – aceeaşi fiinţă frustrată, aceeaşi fiinţă ambiţioasă, la fel de încordată, la fel de suferindă, cu aceleaşi coşmaruri.

Mulla Nasruddin a bătut la uşa psihiatrului său. Acesta l-a întrebat: „Acum ce mai e?"

Mulla i-a zis: „Am un coşmar care revine noapte de noapte. Ajută-mă! Nu pot să dorm, a ajuns o mare povară pe capul meu. Ceva trebuie făcut!"

Se vedea că dăduse de necaz mare, avea ochii roşii şi tot corpul lui arăta de parcă nu dormise de luni bune. Psihiatrul s-a îngrijorat şi i-a zis: „Spune-mi, spune-mi ce coşmar ai."

Nasruddin i-a povestit: „În fiecare noapte am visul ăsta oribil. Visez că sunt pe o insulă, împreună cu douăsprezece femei frumoase."

Psihiatrul era nedumerit: „Nu văd care e problema. Ce e oribil în asta? Douăsprezece femei frumoase, iar tu eşti singur cu ele! Ce găseşti oribil aici?"

Nasruddin i-a răspuns: „Ai încercat vreodată să iubeşti douăsprezece femei, singur, pe o insulă?"

Dar voi iubiţi douăsprezece mii de femei. Fiecare dorinţă e o femeie. Şi toată viaţa voastră s-a transformat într-un coşmar – atâtea dorinţe, atâtea linii ale orizontului, atâtea lucruri la care trebuie să ajungeţi înainte ca viaţa să se termine. De aceea goniţi aşa şi nu puteţi sta nicăieri. Fugiţi şi fugiţi şi fugiţi până când cădeţi în braţele morţii; aşa se termină tot efortul vostru.

Ţineţi minte, primul lucru de înţeles e că nevoile sunt frumoase.

Şi aceasta este diferenţa dintre alţi înţelepţi, aşa-zişii înţelepţi, şi Chuang Tzu: nevoile sunt frumoase, dorinţele sunt urâte. Distincţia este aceasta: nevoia vine din corp, iar dorinţa e creată de minte. Mai fericite sunt animalele, păsările, mai fericiţi

sunt arborii, pentru că ei nu au minte care să nutrească dorinţe; sunt fericiţi acolo unde sunt, oriunde. Trăiesc şi mor, dar nu cunosc niciodată suferinţa; nu cunosc încordarea.

Acesta este primul lucru care trebuie ţinut minte – distincţia, distincţia clară dintre dorinţe şi nevoi. Şi acceptaţi nevoile, nu e nimic rău în legătură cu ele, dar renunţaţi la dorinţe – tot ce are legătură cu ele e rău, pentru că ele nu vă dau voie să fiţi aici şi acum. Şi acesta este singurul mod posibil de a exista. Altă posibilitate de a exista nu e. Înfloriţi precum crinii câmpului, cântaţi ca păsările din pomi, fiţi sălbatici ca animalele.

Şi nu-i ascultaţi pe cei care vă otrăvesc. Găsiţi bucurie în a vă împlini nevoile simple ale corpului. Câte nevoi aveţi? Un om are nevoie de mâncare, de apă, de un adăpost, de o inimă iubitoare – atât. Iar dacă n-ar exista atâtea dorinţe, pământul ar deveni o grădină a Edenului chiar acum. Din cauza dorinţelor nu ne putem îndrepta atenţia spre nevoile simple. Şi priviţi... chiar şi animalele îşi pot împlini nevoile, dar omul nu poate. De ce e omul sărac? Nu din cauză că pământul ar fi sărac, ci din cauză că omul e nebun şi pune mai multă energie în dorinţe. I se pare mai important să ajungă pe lună decât să dea de mâncare celor săraci. La ce foloseşte să ajungi pe Lună? Ce-ai să faci acolo? Dar asta e tendinţa minţii.

Cu banii pe care i-a aruncat America pe călătoria pe Lună ar fi putut fi hrănită toată Asia, toate ţările înapoiate ar fi putut fi ajutate să se dezvolte. Şi cu ce v-aţi ales din ajungerea pe Lună? Steagul american e acum pe lună – cu atât v-aţi ales. Şi nici măcar nu are cine să-l vadă! Iar acum alte planete constituie ţinta. Luna a fost cucerită, acum urmează să fie cucerite alte planete. De unde nebunia asta legată de lună? De unde nebunia asta lunatică?

Cuvântul acesta, lunatic, e foarte potrivit. El vine de la cuvântul lună. Un nebun e întotdeauna înnebunit de lună, smintit de lună; luna a fost mereu ţelul tuturor nebunilor. Pentru prima dată şi-au atins ţelul, au ajuns pe lună.

Dar ce-aţi avut de câştigat din asta? După ce-aţi ajuns pe lună, ţelul s-a mutat iarăşi mai în faţă, orizontul s-a mutat iarăşi în faţă. Acum trebuie să ajungeţi pe altă planetă – şi apoi pe alta. De ce atâta risipă de energie şi de viaţă?

Iar aşa-numitele religii vă condamnă fără încetare nevoile. Sloganul lor e acesta: eşti religios dacă eşti împotriva desfătării.

„Mănâncă, bea, veselește-te" e ceea ce condamnă ei. De fiecare dată când vor să condamne pe cineva, vor spune: „Omul ăsta e de principiul ‚mănâncă, bea, veselește-te.' "

Dar Chuang Tzu spune: mănâncă, bea, veselește-te. Dacă poți fi pe deplin prezent în toate acestea, atunci ai ajuns la tao, nu mai e nevoie de nimic altceva. Fii simplu, permite naturii să se manifeste și las-o în voia ei, nu-i impune cu forța nicio direcție de urmat. Nu fi soldat, nu fi luptător, nu fi războinic cu viața. Abandonează-te vieții și permite-i acesteia să se manifeste prin tine. Acesta este primul lucru ce trebuie înțeles.

Al doilea lucru de înțeles: toată lumea caută siguranța. Dar asta înseamnă să cauți un lucru imposibil. Și ori de câte ori ești în căutarea unui lucru imposibil, rezultatul este frustrarea. Nu e cu putință, nu e în firea lucrurilor să ai siguranță. Nesiguranța e însuși sufletul vieții. Nesiguranța e gustul vieții: așa cum marea are gust sărat, tot astfel viața are pretutindeni gustul nesiguranței. Numai moartea e sigură. Viața trebuie să fie nesigură din cauza naturii ei intrinsece.

De ce e așa? Ori de câte ori un lucru e viu, el e în continuă schimbare; numai un lucru mort nu se schimbă niciodată. Iar ori de câte ori e prezentă schimbarea, nesiguranța e și ea prezentă. Ce înseamnă schimbare? Schimbare înseamnă trecerea din cunoscut în necunoscut. Iar la baza oricărui sentiment de nesiguranță stă faptul că tu vrei să te agăți de cunoscut.

Priviți lucrurile în felul următor: un copil e în pântecele mamei. Dacă el vrea să stea în siguranță, e mai bine să se agațe de pântece și să nu iasă. Poți să găsești vreodată o situație mai sigură, o poziție mai sigură decât aceea de a rămâne veșnic în pântece? Copilul nu are nicio responsabilitate – nu griji, nu serviciu, nu birou, nu probleme de rezolvat. Totul se rezolvă de la sine. Copilul nu are nevoie nici măcar să respire el, respiră mama lui pentru el. Inima copilului bate prin bătaia inimii mamei, sângele mamei îl hrănește și pe copil. E cu desăvârșire în paradis. Îți poți imagina un paradis mai mare decât pântecele? – confortabil, adormit, fără ca vreo urmă de vis să licăre în somnul lui liniștit. Și apoi vine nașterea! Iar psihologii spun că nașterea e foarte traumatizantă pentru copil, din cauză că acesta e expulzat, e smuls din mediul lui sigur. Un cămin confortabil, cel

mai confortabil... N-am reușit până acum să creăm nimic care să se compare cu el. Nu pătrunde niciun zgomot; e ca și cum lumea nici n-ar exista. Copilul nu e nevoit să facă nicio alegere și să fie divizat; nu e instruit, nu e condiționat. Își savurează viața ca și cum el ar fi centrul lumii.

Și apoi vine, deodată, nașterea. E traumatizantă! Pentru prima dată, în existența copilului intră nesiguranța. Acum trebuie să respire; trebuie să plângă când îi e foame, când îi e sete, când nu-i e bine. Trebuie să se ocupe de el și începe să cunoască grijile. Dacă mama nu e lângă el, se îngrijorează. E ud, plânge și plânge și nu-l aude nimeni.

Acum își face apariția tensiunea, nesiguranța; îi e întruna frică să nu-l lase mama singur. Iar mama îl amenință mereu: „Dacă nu mă asculți, o să te las singur." Mamele amenință până și cu: „Ascultă-mă, fă ce-ți spun, altminteri o să mor." Asta e o amenințare. Copilul se teme până-n măduva oaselor. Trebuie să facă ce i se spune, trebuie să devină fals și să înceapă să poarte măști. Trebuie să joace roluri – chiar dacă nu-i vine să zâmbească, atunci când vine mama la el trebuie să zâmbească. Trebuie să devină un politician și să țină cont de ce simt ceilalți față de el, altminteri se simte în nesiguranță.

Acum nu va mai fi niciodată în aceeași siguranță în care era în pântece. Ce-ar trebui să facă? Ar trebui să se agațe de pântece? Și se pare că așa și face, se pare că la naștere copilul se agață de pântece, nu vrea să iasă. De multe ori e nevoie de ajutorul doctorului ca să fie scos – copilul se agață cu toată ființa lui. Opune rezistență, vrea să fie acolo unde e acum, să rămână în ceea ce-i este cunoscut. Și vă puteți gândi la ceva mai necunoscut, mai străin pentru copil decât e lumea? Deschide ochii și totul îi e străin; de peste tot se aud sunete. E speriat.

Apoi va crește, iar pe măsură ce crește, nesiguranța crește și ea. Mai devreme sau mai târziu va fi trimis la școală – acum nici măcar pe căminul său nu se mai poate baza. Și fiecare copil se împotrivește. Nu ai cum să găsești un copil care e fericit să se ducă la școala – decât dacă acasă e un iad. Niciun copil nu vrea să se ducă la școală; se opune, se agață de mamă, de casă, fiindcă acum e împins într-o altă naștere – e scos afară din casă.

După care va începe să se agaţe de şcoală. Dacă te duci într-o universitate şi te uiţi în jur, iei pulsul studenţilor, ai să vezi că nimeni nu vrea să termine facultatea. Se întâmplă de multe ori ca studenţii să-şi programeze în mod inconştient picarea examenelor, iar şi iar, fiindcă universitatea înseamnă iarăşi siguranţă. Tatăl are grijă, îţi trimite bani, iar tu doar trăieşti ca un prinţ. Lumea încă n-a pătruns. Dar întreaga lume te trage în nesiguranţă, iar mai devreme sau mai târziu vei fi nevoit să părăseşti universitatea. Nu întâmplător oamenii din toată lumea zic universităţii mamă. E semnificativ. Ea e mama – tu eşti copil încă, iar societatea are grijă de tine. Totuşi, cu fiecare zi te mişti tot mai mult către nesiguranţă.

Iubirea de mamă are calitatea siguranţei. Mama te va iubi indiferent dacă tu o iubeşti sau nu. E ceva firesc ca ea să te iubească. Dar acum va trebui să găseşti o femeie pentru care nu va fi ceva firesc să te iubească. Va trebui să o iubeşti şi tu. Dacă ai nevoie de iubire, va trebui să şi oferi iubire. Cu mama era altceva, totul era de la sine înţeles. Dar cu o altă femeie nu va fi aşa; va trebui să câştigi iubirea acestei femei. Din acest motiv sunt în permanenţă certuri. Bărbatul vrea ca soţia lui să fie exact ca mama lui. Dar de ce-ar fi ea mama lui? Ea nu e mamă, e soţie. Şi e şi ea în aceeaşi situaţie – vrea un bărbat, un soţ care să-i fie tată.

De ce se întâmplă astfel? Iubirea unei mame e necondiţionată. Ea ţi-o oferă, o împărtăşeşte. Iubirea unui tată e necondiţionată – pentru simplul motiv că eşti copilul lui, el te iubeşte, nu e nevoie să-i câştigi dragostea. Dar când pleci în lume, va trebui să câştigi iubirea unui soţ, iubirea unei soţii. În plus, ea îţi poate fi retrasă în orice clipă. Teamă, nesiguranţă... Aşa a luat naştere căsătoria, fiindcă iubiţii trăiesc într-o aşa de mare nesiguranţă încât vor sancţiune legală. Aşa că guvernul îi protejează, societatea îi protejează. Altfel, ce nevoie ar fi de căsătorie? Dacă iubirea chiar există, nu ai nevoie să te căsătoreşti. De ce? Există teama că s-ar putea ca iubirea să fie astăzi, însă mâine, cine ştie? Iar dacă iubirea dispare, tu ce te faci? La cine să apelezi? Legea, judecătoria, guvernul – devin elemente de siguranţă. Poţi să te duci la judecătorie şi să ceri iubire.

Fiecare societate face divorţul cât mai dificil cu putinţă, iar căsătoria cât mai uşoară cu putinţă. Pare absurd, ar trebui să fie invers. Căsătoria ar trebui să fie cât mai dificilă cu putinţă, pentru că e vorba despre doi oameni care pătrund într-o lume necunoscută; trebuie să aştepte, să observe, să reflecteze, să cugete. Daţi-le timp. După cum gândesc eu, ar trebui ca cel puţin trei ani să stea cei doi împreună înainte ca starea civilă să le permită să se căsătorească. Şi cred că atunci nimeni nu s-ar mai căsători! Trei ani! Imposibil! După luna de miere, totul se termină. După aceea se agaţă de relaţie din cauza legii şi a siguranţei şi a problemelor care ar apărea dacă s-ar despărţi: au venit pe lume copiii... Acum căsătoria devine o responsabilitate, nu o beatitudine, nu un extaz.

Iar societatea e întotdeauna fericită dacă eşti îngrijorat şi nu trăieşti în extaz, fiindcă un om extatic nu poate fi exploatat. Numai un om îngrijorat poate fi exploatat; numai un om îngrijorat poate fi transformat într-un sclav. Un om extatic nu poate fi niciodată un sclav, aşa că un astfel de om e prea periculos pentru societate. E rebel, nu are nevoie de societate – asta înseamnă o fiinţă extatică. Îi ajunge să fie el, singur. Iar pentru că nu are nevoie de societate, atunci societatea nu-i poate impune diverse lucruri. Societatea vrea ca tu să trăieşti plin de griji, să nu-ţi fie bine, fiindcă atunci ai să depinzi de ea. Atunci ai să te duci la judecătorie şi ai să te uiţi la judecător ca şi cum ar fi un zeu. Atunci guvernul, statul, poliţia, toate devin importante, pentru că eşti îngrijorat. Dar dacă eşti extatic... Iubiţii pot să uite de toate aceste instituţii, dar nu şi căsătoriţii. Iubiţii pot să uite de poliţist, nu au nicio nevoie de el. Iubirea lor e de ajuns. Dar când iubirea dispare, e nevoie de poliţist ca să menţină cuplul unit. E nevoie de poliţist acum – el va crea probleme dacă vă despărţiţi. Şi tocmai ca să evite problemele respective, cei doi continuă să trăiască împreună.

Viaţa e periculoasă, dar în asta stă frumuseţea ei – e nesigură, fiindcă nesiguranţa e în firea mişcării, a vitalităţii, a ceea ce este viu. Cu cât eşti mai mort, cu atât eşti mai sigur. Când eşti în mormânt nu mai e niciun pericol. Ce ţi s-ar mai putea întâmpla? Nimic! Nimeni nu-ţi mai poate face niciun rău când eşti mort. Dar când eşti viu, eşti vulnerabil, îţi pot

fi pricinuite suferinţe. Dar vă spun, în asta stă frumuseţea vieţii. O floare nu poate crede dimineaţa că până seara va fi ofilită. Dar în asta stă toată frumuseţea – dimineaţa e atât de glorioasă, atât de magnifică, e o împărătească, iar până seara e ofilită. Gândiţi-vă la o floare din piatră sau din plastic – aceasta rămâne. Rămâne, nu se ofileşte niciodată. Dar ori de câte ori ceva nu se ofileşte niciodată, înseamnă că nici n-a înflorit niciodată. Căsătoria e o floare de plastic, iubirea e floarea adevărată – dimineaţa ea înfloreşte, iar până seara e ofilită. Căsătoria continuă, ea are caracter permanent. Dar în lumea aceasta efemeră, cum ar putea ceva real să fie permanent?

Orice lucru real va exista doar de la o clipă la alta. Şi va fi veşnic în nesiguranţă: în orice moment ar putea să dispară. Floarea care înfloreşte, se va ofili; soarele care a răsărit, va apune. Totul se va schimba. Dacă îţi este prea frică de nesiguranţă, vei face aranjamente, iar prin aranjamentele acelea vei ucide totul. O soţie e o iubită fără viaţă, un soţ e un iubit mort. Atunci lucrurile sunt stabilite – dar atunci întreaga ta viaţă nu face decât să se târască.

Nu spun că iubirea nu poate fi eternă – ea poate fi. Dar natura ei e nesiguranţa; n-o poţi face să fie permanentă. Ţineţi minte lucrul acesta: trebuie să vă mişcaţi clipă de clipă. Dacă ea se ofileşte, trebuie să acceptaţi lucrul acesta; dacă înfloreşte mai departe, bucuraţi-vă. Nu se poate şti ce se va întâmpla. Nu puteţi avea siguranţă. Cum aţi putea să fiţi siguri cu privire la viitor? Cine ştie dacă veţi mai fi sau nu aici? Dacă nici măcar în ceea ce vă priveşte pe voi nu puteţi fi siguri, cum aţi putea fi siguri în legătură cu dragostea voastră?

Dar voi faceţi mereu promisiuni fără să ştiţi ce faceţi. Când iubeşti pe cineva, ai impresia că ai să iubeşti acea persoană de-a pururi. E un sentiment de moment; nu-l transformaţi într-o promisiune. Spuneţi doar: „Simt în momentul ăsta că te voi iubi o veşnicie, dar nu ştiu dacă la fel voi simţi şi mai târziu." Nimeni nu poate spune nimic despre ceea ce se va întâmpla în momentul următor, nimeni nu poate promite. Dacă promiţi, trăieşti într-o lume de plastic. Nu se pot face promisiuni.

Şi în asta constă adevărul, onestitatea iubirii: să nu facă promisiuni, deşi toată lumea vrea să audă promisiunea ca să se simtă în siguranţă. Şi cu cât îţi e mai frică, cu atât ceri mai multe promisiuni. De aceea femeile vor promisiuni mai mult decât bărbaţii; ele se tem mai mult, ele se simt în mod natural mai nesigure. Ar vrea să facă astfel încât totul să fie permanent şi abia apoi vor face primul pas. Şi atunci faci întruna promisiuni false, care nu pot fi ţinute. Toate promisiunile sunt încălcate, iar cu fiecare promisiune încălcată inima ta se frânge şi inima celuilalt se frânge. Şi cu fiecare promisiune care nu mai e valabilă, viaţa devine zadarnică şi fără sens; poezia îşi ia zborul, viaţa devine o proză plată, un fenomen legal. Vii şi faci dragoste cu soţia ta pentru că aşa cere legea – o faci pentru că trebuie, nu e ceva spontan. Îţi săruţi copiii pentru că trebuie; nu e ceva spontan, e o datorie. Şi vă spun că datoria e lucrul cel mai urât. Iubirea e cel mai frumos lucru, datoria e cel mai urât.

Iubirea e un fenomen necunoscut, pe care nu-l poţi manipula. Datoria e un subprodus al societăţii. Acum soţia poate spune: „Trebuie să mă iubeşti, e datoria ta şi ai promis!" Iar tu ştii că ai promis. Şi-atunci ce poţi face? Dacă iubirea a dispărut, sau dacă în momentul acesta nu te simţi iubitor, sau dacă în noaptea aceasta nu simţi impulsul de a face dragoste, ce poţi să faci? Doar ca să-ţi ţii promisiunea din trecut trebuie să fii fals şi să te prefaci. Şi-atunci spui: „Aşa e, am promis." Ce-ai să faci? Poţi să produci iubire la comandă? E posibil? S-a întâmplat vreodată aşa ceva? Poţi să produci iubire?

Nu poţi, dar poţi să te prefaci. Prefăcătoria aceea va deveni din ce în ce mai mult o obişnuinţă, din cauză că îţi vei interzice spontaneitatea. Şi atunci toată lumea se simte înşelată, fiindcă o iubire simulată nu poate împlini pe nimeni. Toată lumea ştie că iubirea e prefăcută, poţi vedea prin ea. Faci toate gesturile iubirii, dar iubirea nu e prezentă. E la fel ca un exerciţiu din yoga: mişcările, gesturile sunt prezente, dar inima nu e prezentă. Eşti altundeva, la datorie, dar simţi şi tu că: „Da, am promis."

Iar promisiunea poate să fi fost cât se poate de adevărată, dar orice promisiune e valabilă pe moment. Nu poţi promite că vei mai exista şi mâine, şi-atunci cum ai putea promite că

iubirea ta va mai exista? Poţi spune doar că asta e ceea ce simţi în acest moment: „Simt că te voi iubi veşnic, dar e un sentiment de moment – dacă va dispărea în momentul următor, eu ce pot să fac?" Dar siguranţa creează probleme. Voi aveţi nevoie de siguranţă în toate; de aceea a devenit totul fals.

Viaţa e nesigură. Permiteţi acestui adevăr să pătrundă tot mai adânc şi mai adânc în voi, permiteţi-i să devină o sămânţă în adâncul inimii voastre. Viaţa e nesigură; ţine de natura ei şi nu se poate face nimic în această privinţă – tot ceea ce faci va fi otrăvitor. Poţi doar să omori... şi cu cât te simţi mai sigur, cu atât vei fi mai mort. Uitaţi-vă la oamenii care se simt în siguranţă datorită prestigiului lor, bogăţiei lor, castelelor de care se înconjoară şi veţi vedea că sunt morţi. Uitaţi-vă la feţele lor: ochii lor par a fi de piatră, feţele lor par a fi măşti. Gesturile le sunt automate, ei nu se află în ele; sunt închişi în colivie, sunt îngheţaţi şi nemişcaţi. Nu sunt precum râurile care dansează, care se rostogolesc spre mare. Ei sunt nişte bălţi moarte, nemişcate, care nu curg în nicio direcţie.

În fiecare clipă trebuie să te confrunţi cu necunoscutul – de-aici vine nesiguranţa. Trecutul nu mai există, iar viitorul încă nu a luat fiinţă. Viitorul e imprevizibil; în fiecare moment eşti la uşa neprevăzutului. El trebuie primit cu braţele deschise. În fiecare clipă, necunoscutul îţi e oaspete.

În India avem un cuvânt foarte frumos pentru oaspete, nicio altă limbă nu are cuvântul acesta. E vorba de atithi. El înseamnă cel care vine fără să anunţe. Atithi înseamnă ‚neanunţat'. El nu te anunţă înainte, vine pur şi simplu şi-ţi bate la uşă. Dar noi suntem atât de obsedaţi de siguranţă încât am omorât până şi oaspeţii. Dacă îţi vine un musafir, el trebuie ca mai întâi să te informeze despre asta şi să-ţi ceară permisiunea de a veni – fiindcă trebuie să te pregăteşti. Nimeni nu poate să ţi bată deodată la uşă, pur şi simplu.

În occident, musafirul a dispărut cu desăvârşire; chiar dacă vine, stă la hotel. Nu mai există musafiri din cauză că occidentul e mai obsedat de siguranţă decât orientul. Sigur, ca urmare a acestei obsesii cei de-acolo au acumulat mai multă bogăţie, o mai mare siguranţă, mai multe conturi în bancă. Totul e asigurat, dar omul e mort. Acum niciun atithi, niciun străin nu ţi mai bate la

usă – necunoscutul a încetat să mai vină la tine. Totul îți e acum cunoscut, așa că te miști într-un cerc vicios al cunoscutului. Te miști dinspre cunoscut către cunoscut, și tot așa mereu, iar după aceea întrebi: „De ce n-are viața niciun sens?"

Sensul vine din necunoscut, din ceea ce e străin, din neprevăzutul care vine și-ți bate deodată la ușă – o floare care înflorește deodată, fără ca tu să te fi așteptat; un prieten care îți apare deodată în față pe stradă, iar tu nu te așteptai la asta; o iubire care înflorește fără ca tu să-ți fi dat vreodată seama că se va întâmpla asta, fără să-ți fi imaginat, fără să fi visat. Atunci viața are sens. Atunci viața are dans. Atunci fiecare pas e fericit pentru că nu e un pas făcut din datorie, e un pas în necunoscut. Râul curge spre mare.

Nesiguranța e natura lui tao. Nu umblați după siguranță, fiindcă vă veți separa de natură, vă veți separa de tao. Și cu cât sunteți în mai mare siguranță, cu atât mai departe veți fi. Lăsați vă duși de necunoscut, oriîncotro vă duce el. Nu forțați nimic, nu vă apucați să împingeți voi râul, ci lăsați-l să curgă liber și nu promiteți niciodată nimănui o grădină de trandafiri.

Iar când iubiți, fiți autentici și sinceri. Când iubiți, fiți autentici și sinceri și spuneți numai atât: „În momentul ăsta așa simt. Când va veni momentul următor, îți voi spune"... ca și cum momentul de față reprezintă întregul vieții. Și vă spun, dacă sunteți atât de plini de iubire în momentul de față, atunci în momentul următor veți fi și mai iubitori, fiindcă momentul următor se naște din momentul de față. Dar aceasta nu este o promisiune, nu este o asigurare. Dacă ai iubit atât de total în momentul acesta, în momentul următor vei iubi și mai total. Pare absurd – cum ar putea să fie totalitatea și mai mare? Dar e cu putință. Viața e absurdă. Dacă ai iubit total și autentic și sincer și ai înflorit în momentul de față, de ce să te temi de momentul următor? Vei înflori. Chiar dacă floarea aceasta se ofilește, o alta va apărea. Nu te tulbura în legătură cu ceea ce se va întâmpla cu floarea aceasta. Viața înflorește mereu – în floarea asta, într-o altă floare, uneori într-un arbore, alteori în altul. Dar viața continuă, florile se ofilesc. Înseamnă că formele se ofilesc, dar ceea ce e fără de formă merge mai departe. Și atunci de ce să te tulburi?

Dar tu eşti tulburat din cauză că momentul de faţă îţi scapă mereu, de aceea îţi este frică de următorul. În momentul de faţă n-ai iubit, de aceea îţi iei măsuri de siguranţă privitoare la momentul care va urma. În momentul de faţă n-ai trăit, de aceea îţi este atât de frică de necunoscut. Îţi iei măsuri de siguranţă privitoare la felul în care vei trăi în momentul următor. Şi te învârţi într-un cerc vicios, fiindcă în momentul următor vei fi iarăşi împreună cu toate obiceiurile tale, cu toate tiparele, cu rutina ta moartă. Omori momentul de faţă şi-l vei omorî şi pe următorul.

Uită de viitor. Trăieşte în prezent şi fii atât de total în el încât tot ceea ce rezultă din totalitatea aceasta să fie o binecuvântare. Chiar dacă floarea se ofileşte, va fi frumos.

Aţi privit vreodată cu atenţie o floare care se ofileşte? Are frumuseţe. Are tristeţe în ea, dar cine v-a spus că tristeţea nu e frumoasă? Cine spune că numai râsul e frumos? Eu vă spun că râsul e superficial dacă nu are şi tristeţe în el. Iar tristeţea e moartă dacă nu poartă niciun zâmbet în ea. Cele două nu sunt opuse, ci se îmbogăţesc reciproc.

Atunci când râzi cu o tristeţe profundă, râsul are profunzime. Iar când tristeţea ta zâmbeşte, tristeţea ta poartă în ea un extaz. Iar viaţa nu este compartimentată; viaţa are aversiune faţă de împărţirea în compartimente. Mintea voastră e cea care creează compartimente ermetice. Viaţa e o revărsare – ea nu cunoaşte diferenţa dintre naştere şi moarte, nu cunoaşte diferenţa dintre înflorire şi ofilire, nu cunoaşte diferenţa dintre apus şi răsărit. Ea se mişcă între aceste două polarităţi. Ele sunt cele două maluri, iar râul curge mereu între ele.

Nu vă îngrijoraţi în legătură cu viitorul. Trăiţi momentul acesta atât de total încât momentul următor să iasă aurit din el. Iar următorul îşi va purta singur de grijă. Asta spune Iisus: nu vă gândiţi la ziua de mâine, ea îşi va purta singură de grijă, nu aveţi de ce să vă faceţi griji.

Viaţa e nesigură, iar dacă puteţi trăi în nesiguranţă, aceasta va fi unica siguranţă posibilă. Omul care poate trăi în nesiguranţă e fericit pentru că el e singurul aflat în siguranţă, în siguranţă în braţele vieţii înseşi. Siguranţa lui nu e construită de om; siguranţa lui e aceea a lui tao, a naturii ultime înseşi.

Viaţa are grijă de tine; de ce ai tu atâtea temeri căutând să ţi porţi singur de grijă? De ce să te separi de viaţă? De ce să te dezrădăcinezi din viaţă? Viaţa te hrăneşte, viaţa respiră în tine, viaţa trăieşte în tine. De ce să-ţi faci atâtea griji pentru tine? Cel care îşi poartă prea mult de grijă lui însuşi e un gospodar; cel care nu îşi face griji pentru el e un *sannyasin*, unul care spune: „Viaţa are grijă de mine". Asta înţeleg eu prin *sannyas*. Nu e o renunţare la viaţă, e o renunţare la grijile egoului. Nu e o renunţare la viaţă, ci o renunţare la a te îngrijora, la a fi prea identificat, la a căuta să forţezi cursul râului – asta înseamnă renunţare. Râul îşi vede singur de drum, nu e nevoie să-l împingi tu. Râul te-a adus până unde te afli în acest moment, până la ţărmul acesta, şi tot el te va duce pe multe alte ţărmuri. De ce să-ţi faci griji?

Păsările nu-şi fac griji, pomii nu-şi fac griji. Iar omul e fiinţa cea mai conştientă, de ce atunci să-şi facă tocmai el griji? Dacă tao are grijă de o piatră, dacă tao are grijă de un râu, dacă tao are grijă de un pom, de ce te îndoieşti că viaţa va avea grijă şi de tine? Tu eşti înflorirea supremă a vieţii în acest moment. Viaţa trebuie să aibă grijă de tine mai mult decât de orice altceva. Viaţa e mai preocupată de tine fiindcă miza e mult mai mare în ceea ce te priveşte pe tine – eşti o provocare. Viaţa devine conştientă prin tine; ea devine din ce în ce mai lucidă prin tine. Te îndrepţi către un pisc – prin tine, viaţa încearcă să ajungă la un pisc. Aşa că viaţa va avea grijă. Să permiţi vieţii să şi urmeze cursul şi să nu-ţi faci griji legate de egoul tău şi de tine înseamnă renunţare – pentru mine e sannyas.

Sannyasul meu e total diferit; el nu e deloc vechiul concept. Vechiul concept era acela de a întoarce spatele vieţii, de a renunţa la viaţă. Vechiul concept era exact opus conceptului meu – el însemna să fii foarte preocupat de tine însuţi. Trebuia să-ţi porţi de grijă ţie, trebuia să porţi de grijă meditaţiei, practicii yoga, *sadhanei* şi trebuia să ai grijă să ajungi la Dumnezeu înaintea oricui altcuiva.

Sannyasul meu e tocmai invers. Eu spun că n-ai nevoie să ţi faci griji – vei ajunge, dar nu vei ajunge datorită grijii. Nu ai nevoie să faci nici cel mai mic efort. Trăieşte fără efort. Permite vieţii tale întregi să fie o curgere în voie şi vei ajunge. Viaţa are grijă. Lăsat în seama ta eşti în pericol; lăsat în seama lui tao, eşti în seama unei mame – mama ultimă.

Ascultaţi acum aceste cuvinte:

Peştii se nasc în apă, omul se naşte în tao.

Chuang Tzu spune că aşa cum se nasc peştii în apă, aşa se naşte şi omul în tao. Apa are grijă de peşti, tao are grijă de voi. Sunteţi peşti în tao, în natură – puteţi să-i spuneţi Dumnezeu. Chuang Tzu nu foloseşte niciodată acest cuvânt şi o face în mod deliberat, în cunoştinţă de cauză, fiindcă acest cuvânt are prea multe conotaţii greşite. El foloseşte tao – un cuvânt mult mai neutru. Vedele folosesc cuvântul Rit. Rit înseamnă tao, natură. Omul s-a născut în tao, de aceea noi nu-l putem simţi. Peştii nu simt apa, ea le e prea bine cunoscută fiindcă s-au născut în ea. Au trăit prea mult cu ea, n-a existat niciodată o separare. Peştii nu ştiu niciodată ce e apa. Se mişcă în ea, trăiesc în ea, mor în ea, vin în ea şi dispar în ea, dar nu ştiu ce e apa.

Se spune că odată, un peşte tânăr a devenit foarte preocupat pentru că auzise foarte multe despre ocean şi voia să afle ce e oceanul. A umblat de la un peşte înţelept la altul, a căutat un maestru, un guru – erau mulţi de felul acesta, peştii au şi ei maeştrii şi guruşii lor. Aceştia i-au vorbit despre multe lucruri, fiindcă atunci când te duci la un guru şi-l întrebi ceva, chiar dacă nu ştie, el trebuie să vorbească, ca să-şi salveze guruşia. I-au spus multe lucruri despre ocean, dar peştele nu era mulţumit, el voia să-i simtă gustul.

Un guru i-a zis: „E foarte departe şi e dificil de ajuns la el; doar rareori se întâmplă să ajungă cineva la ocean. Nu fii caraghios; pentru asta trebuie să te pregăteşti milioane de vieţi. Nu e un lucru de rând, e o sarcină foarte mare. Mai întâi purifică-te şi fă *asanele* astea"... o parte din calea cu opt ramuri a lui Patanjali.

Un altul era buddhist şi i-a zis: „N-o să te ajute asta. Adoptă calea lui Buddha. Cele opt discipline ale lui Buddha te vor ajuta – mai întâi purifică-te complet, astfel încât să nu mai rămână urmă de impuritate, şi abia apoi îţi va fi permis să vezi oceanul."

Apoi altcineva i-a zis: „În *Kaliyuga*, în epoca actuală, numai invocarea numelui lui Rama te va ajuta. Cântă ‚Rama, Rama, Rama' – numai prin graţia lui ajungi."

Iar peștele fusese dintotdeauna în apă. A căutat el și a tot căutat, a consultat multe scripturi, a consultat multe doctrine, mulți doctori, a vizitat multe ashramuri, dar neajungând nicăieri a devenit din ce în ce mai frustrat. Unde e oceanul? Devenise o obsesie.

Apoi a întâlnit într-o zi un pește, un pește foarte obișnuit – trebuie să fi fost ca Chuang Tzu, absolut obișnuit. Nimeni nu se gândise vreodată că peștele acesta ar putea fi un guru, așa cum trăia el ca un pește de rând. Peștele acesta i-a zis: „Nu fi nebun, nu te comporta prosteşte. Tu ești deja în ocean. Tot ce vezi peste tot în jur e oceanul. Nu e la mare distanță, e foarte aproape, de aceea nu-l putem vedea." Căci pentru a putea vedea un lucru e nevoie de o oarecare distanță; ca să ai o perspectivă, ai nevoie de distanță, ai nevoie de spațiu. „E atât de aproape încât nu-l poți vedea; e în afara ta, e înăuntrul tău. Tu nu ești altceva decât un val în ocean – o parte din el, o concentrare a energiei sale."

Dar căutătorul nu l-a crezut și i-a spus „Tu ești cel care pare să fi luat-o razna. Am fost la mulți maeștri și toți spun că e foarte departe. Mai întâi trebuie să te purifici, să faci asane yoghine, să cultivi disciplina, moralitatea, să fii religios, să treci prin multe ritualuri – și apoi, după milioane de vieți, se întâmplă. Iar dacă cineva ajunge la ocean, e oricum datorită grației lui Dumnezeu."

Însă Chuang Tzu are dreptate: oceanul e peste tot în jurul vostru. Sunteți în el, nu se poate altfel. Cum ați putea trăi dacă Dumnezeu n-ar respira în voi? Cine respiră în voi? Cine se mișcă împreună cu sângele vostru? Cine vă digeră mâncarea? Cine, în voi, visează vise îndepărtate? Cine dă naștere poeziei și iubirii? Cine bate în inima voastră cu bătaia necunoscutului? Cine e muzica din viața voastră? Cum ar putea să fie posibil ca Dumnezeu să fie îndepărtat? Dacă Dumnezeu e la mare depărtare, tu cum de ești aici, cum de poți exista? Nu e posibil, căci Dumnezeu înseamnă viață, iar tu ești cristalizare a vieții înseși. Ești Dumnezeu – poate în miniatură, dar ești zeu. Și nu spun că într-o zi, în viitor, vei fi precum zeii – ci spun aici, în chiar acest moment. Că știi sau nu, asta nu schimbă cu nimic lucrurile, tu ești zeu – altfel nu se poate. E posibil

să-ţi ia milioane de vieţi ca să-ţi dai seama de asta, dar se întâmplă astfel nu din cauză că e distanţa mare, ci din cauză că te comporţi tu prosteşte; nu e din cauză că ai fost impur, ci din cauză că ai fost ignorant. Nu ai nevoie de nicio disciplină în afară de conştienţă, trebuie doar să devii conştient de ceea ce e aproape de tine, să devii conştient de ceea ce îţi atinge deja pielea, de ceea ce bate în inima ta, de ceea ce-ţi curge în sânge – să devii conştient de ceea ce e aproape, lângă tine. Iar ca să ajungi la ceea ce e aproape trebuie să trăieşti în momentul prezent, fiindcă dacă te duci în viitor, ai plecat în depărtări. Şi atunci tu eşti într-o călătorie îndepărtată, iar Dumnezeu e aici; l-ai lăsat deja în urmă.

Spune Chuang Tzu:

Dacă peştii, născuţi în apă, caută umbra adâncă a lacului, toate nevoile lor sunt împlinte.

Nevoile, da: dorinţele, nu. Dacă un peşte devine politician, atunci nu. Dar nu sunt ei atât de proşti încât să devină politicieni. Peştii nu sunt aşa de proşti cum sunt oamenii. Ei trăiesc pur şi simplu, se bucură; mănâncă, beau şi se veselesc. Dansează. Sunt atât de recunoscători pentru cel mai mic lac care le-a fost dat; se bucură de el. Uitaţi-vă la peştii dintr-o apă, cum sar, cum se bucură, cum aleargă încoace şi încolo. Se pare că pentru ei nu există obiective, nu există ambiţie; nevoile le sunt împlinite. Când obosesc, coboară în umbra lacului; se odihnesc. Când le revine energia, se mişcă şi dansează şi plutesc şi înoată. Când iarăşi obosesc, coboară din nou în umbră şi se odihnesc. Viaţa lor e un ritm între odihnă şi acţiune. Voi aţi pierdut acest ritm. Acţionaţi, dar nu vă odihniţi. Vă duceţi la magazin, dar nu vă mai întoarceţi acasă – chiar dacă veniţi, magazinul e în mintea voastră. Nu căutaţi niciodată umbra lacului. Asta e tot ce înseamnă meditaţie: să treci de la activitate la inactivitate. La asta se rezumă religia.

Acţiunea... Vă mişcaţi prea mult, aţi pierdut echilibrul. Acum fiţi inactivi şi restabiliţi echilibrul. Fiţi activi, dar nu uitaţi că e nevoie de inactivitate la fel de mult ca şi de acţiune. Fiindcă acţiunea înseamnă să pătrunzi în lume, inactivitatea înseamnă să

pătrunzi înăuntrul tău. E ca orice alt ritm. Ziua eşti treaz, noaptea dormi. E un ritm. Ziua eşti conştient, noaptea devii inconştient. Mănânci, după care trebuie să posteşti pentru câteva ore. Apoi ţi se face iarăşi foame, şi apoi trebuie din nou să posteşti câteva ore. Dacă nu faci decât să mănânci vei înnebuni, iar dacă nu faci decât să posteşti vei muri. E nevoie de un ritm. Un ritm al opuşilor e cheia cea mai secretă a vieţii. Aduceţi-vă întotdeauna aminte şi de opus.

Dar mintea spune: „De ce opusul? Ce nevoie e de el? De ce să fii contradictoriu? Dacă poţi să stai treaz, atunci stai treaz. De ce să te culci?" Sunt câţiva oameni de ştiinţă care cred că dacă vor face astfel încât omul să nu mai doarmă, atunci el va câştiga mai multă viaţă. Zic ei: „Dacă trăieşti nouăzeci de ani, treizeci de ani vor fi pierduţi cu dormitul; e o pierdere prea mare." Oamenii de ştiinţă sunt mai inteligenţi decât tao – prea mare pierdere! Iar mintea ta va spune şi ea: „Da, dacă s-ar putea să câştigi treizeci de ani, viaţa ţi-ar fi mult îmbogăţită." Eu însă vă spun: nu veţi face altceva decât să înnebuniţi. Dacă pierdeţi cei treizeci de ani de somn, poate că veţi fi voi treji timp de nouăzeci de ani, dar veţi fi maniaci. Lumea va fi un coşmar. Gândiţi-vă numai la un om care nu a dormit nouăzeci de ani! Va fi imposibil de trăit cu el, pentru că nu se va relaxa niciodată; va fi în permanenţă tensionat. Lumea întreagă ar deveni o casă de nebuni – e deja!

E nevoie de un ritm. Trebuie să fii treaz şi trebuie să dormi. Iar în viaţă somnul nu e opus, numai în logică e opus. Fiindcă atunci când dormi adânc, devii capabil de mai multă activitate şi de mai multă luciditate dimineaţa. Dacă noaptea trecută ai dormit frumos, adânc, te-ai bucurat de somnul tău, te-ai relaxat complet în timpul lui, ai uitat cu totul de tine, dimineaţa te vei scula complet renăscut, vioi, plin de energie şi vei relua astfel acţiunea. Iar dacă pe parcursul întregii zile ai acţionat într-un mod extrem de energic, nu călduţ şi fără tragere de inimă, ci ai fost realmente activ, atunci noaptea vei avea iarăşi un somn bun. Acţiunea efectuată pe deplin aduce relaxare; relaxarea efectuată pe deplin aduce mai multă acţiune.

Viaţa e îmbogăţită datorită opuşilor, dar logica crede că opuşii nu se întâlnesc niciodată. Iar din cauza gândirii logice, tot occidentul e dezechilibrat. Somnul e din ce în ce mai mult eliminat, din cauză că acolo lumea e de părere că te bucuri de

viaţă doar câtă vreme eşti treaz; în somn nu există bucurie, aşa că trebuie să stai treaz până cât mai târziu în noapte. Aşa că în occident, când oamenii se duc la culcare, jumătate din noapte au petrecut-o deja dansând, mâncând, întâlnindu-se cu prietenii, discutând, certându-se, bârfind, prin cluburi, hoteluri, teatre. Atât cât poţi sta treaz, stai treaz şi amână ora de culcare cât poţi de mult. Iar ei o amână atât de mult încât atunci când se duc la culcare, o fac întodeauna cu jumătate de inimă, fiindcă li se pare că dacă ar fi putut să stea treji toată noaptea, s-ar fi distrat mai mult – ar mai fi mers la încă un teatru, ar mai fi dansat puţin, s-ar mai fi întâlnit cu câţiva prieteni; sau ar mai fi strâns nişte bani, ar mai fi jucat în continuare la jocurile de noroc. Întotdeauna se duc la culcare cu jumătate de inimă, iar după aceea se plâng că au insomnie – nu pot să adoarmă. În adâncul lor nu vor să adoarmă!

N-am întâlnit niciodată un insomniac care să vrea cu adevărat să adoarmă. Dacă ar vrea, somnul ar veni. Dar el nu vrea. În adâncul lui el vrea o viaţă activă, complet activă, fără odihnă. Pentru că odihnindu-te nu câştigi bani, asta e problema; odihnindu-te nu câştigi alegeri, nici magazinul tău nu se extinde când te odihneşti; ce poţi să câştigi odihnindu-te? Odihna nu poate să-ţi satisfacă ambiţia – ambiţia are nevoie de acţiune. Dorinţele au nevoie de acţiune; politica, banii, totul are nevoie de acţiune. Somnul e simplă pierdere de vreme. Dacă mintea ta e obsedată de dorinţe, te duci la culcare cu jumătate de inimă, ca şi cum ai face-o de nevoie – şi atunci simţi că nu poţi să adormi. Culcându-te doar cu jumătate de inimă, opui rezistenţă somnului. Iar pentru că ai aprofundat prea mult dorinţele, acţiunea, acestea continuă în mintea ta. Corpul vrea să doarmă, dar mintea continuă să fie activă.

Chiar ieri a venit la mine un om şi mi-a spus: „Când meditez, gândurile continuă. Cum să le opresc?" I-am spus cum să facă, după care mi-a zis: „Dar eu ador să stau şi să mă gândesc." Atunci de ce mai încerci să le opreşti? Mi-a zis: „Din cauza gândurilor nu pot să mă duc la culcare, nu pot să mă relaxez. Dar tot îmi place să mă gândesc."

Asta e problema. Îţi place să te gândeşti din cauză că gânditul te ajută să obţii ceva: poţi să devii un mare gânditor sau, gândind de zor, poţi să ajungi un mare lider. Aţi auzit vreodată

ca cineva să fi ajuns, dormind, un mare conducător? Cu toţii condamnă somnul, cu toţii condamnă lenea. Toţi îi condamnă pe oamenii care nu fac decât să se bucure de viaţă şi nu sunt prea activi – le zic vagabonzi şi pierde-vară şi-i condamnă. Dar v-aţi dat vreodată seama de faptul că lumea n-a suferit niciodată din cauza vreunui leneş? Pentru că niciun leneş nu poate să ajungă un Hitler, niciun leneş nu poate să ajungă un Nixon, niciun leneş nu poate să ajungă un Mao, un Gingis Han, un Napoleon. Niciun leneş nu poate să devină activ. Acţiunea a adus toate războaiele. Acţiunea e lucrul cel mai dăunător din lume.

Şi cu toate astea spunem întruna că e nevoie de acţiune – pentru că toată lumea e ambiţioasă. Dacă laşi ambiţia deoparte, vei deveni leneş şi activ în proporţie egală. Atunci viaţa ta va fi un ritm. Vei trece la acţiune, apoi vei trece la inacţiune, iar în interior te vei echilibra – ziua activ, noaptea adormit. Acţiunea şi meditaţia ar trebui să meargă mână în mână. De aceea eu nu sugerez nimănui să se ducă în Himalaya şi să renunţe la lume, fiindcă atunci n-ar mai fi decât leneş şi adormit – iarăşi dezechilibru. Fii în lume, dar când vii acasă la tine, vino cu adevărat acasă la tine; lasă biroul în urma ta şi nu purta în minte dosarele. Când eşti inactiv, bucură-te de inactivitate, iar când eşti activ, bucură-te de activitate – şi lasă-ţi corpul să simtă şi să se mişte după tao, nu după mintea ta.

Dacă peştii, născuţi în apă, caută umbra adâncă a lacului, toate nevoile lor sunt împlinte.

Dacă omul, născut în tao, se scufundă în umbra adâncă a inacţiunii ca să uite de agresivitate şi îngrijorare, el nu mai duce lipsă de nimic, iar viaţa lui e sigură.

În adâncul tău se află rădăcinile. Eşti asemenea unui arbore: jumătate din arbore e la vedere deasupra pământului, jumătate e ascunsă adânc în pământ, în întunericul pământului. Acolo sunt rădăcinile. Florile înfloresc; le poţi vedea, dar ele înfloresc datorită rădăcinilor pe care nu le poţi vedea. Nevăzute sunt rădăcinile, vizibile sunt florile.

Lăsaţi ca acţiunile voastre să fie florile voastre, ceea ce e vizibil, dar lăsaţi ca inacţiunea voastră să fie rădăcinile voastre, invizibilul. Şi menţineţi un echilibru: cu cât e arborele mai înălţat spre cer, cu atât trebuie să fie rădăcinile lui mai adânci. Arborii mici au rădăcini mici, arborii mari vor avea rădăcini mari. Şi proporţia e întotdeauna egală: dacă arborele e înalt de cincisprezece metri, rădăcinile lui vor fi adânci de cincisprezece metri. Acelaşi lucru ar trebui să se întâmple şi în cazul vostru: treceţi la acţiune, dar în fiecare zi treceţi apoi la inacţiune. Faceţi astfel încât să fie un ritm, o armonie.

Dacă omul, născut în tao, se scufundă în umbra adâncă a inacţiunii ca să uite de agresivitate şi de îngrijorare, el nu mai duce lipsă de nimic, iar viaţa lui e sigură.

În inactivitate te topeşti în ocean, peştele devine oceanul. Atunci când dormi, cine eşti tu? Egoul nu mai există, peştele s-a topit. În somnul adânc, unde eşti tu? Nu ocupi niciun spaţiu, ai devenit una cu existenţa. Acelaşi lucru se întâmplă în meditaţia profundă.

Hinduşii au spus că meditaţia profundă e exact ca somnul adânc, cu deosebirea că în meditaţie eşti vigilent, în timp ce în somn nu eşti. În meditaţia profundă, atunci când cauţi umbra răcoroasă, eşti vigilent; inactiv, dar conştient. Ştii încotro te duci. Ştii că fiinţa ta întreagă se aşază. Ştii că e ca şi cum o frunză moartă cade din pom, se îndreaptă spre pământ, pluteşte scurtă vreme în vânt, apoi, încetul cu încetul, se aşază pe pământ şi cade în somn adânc.

Când, din lumea activităţii, pătrunzi în meditaţie, cazi ca o frunză moartă sau ca un fulg de pasăre. Vei fi purtat o vreme de adierea vântului, vei lua-o încoace şi-ncolo, şi treptat vei coborî tot mai jos, până când te vei aşeza pe pământ. Ai ajuns la rădăcină, şi totul se aşază. Atunci nu mai e grijă, nu mai e gând, nu mai e lume, nu mai eşti tu – doar ceea ce este, rămâne. Acela este tao. Apoi, mai bogat, revigorat, te întorci la lume şi, treptat, va ajunge să-ţi fie la fel de uşor cum îţi e să ieşi din casă şi să intri în ea. Atât de uşor va ajunge să-ţi fie.

Atunci când vrei, fii activ, dar reține că această activitate ar trebui să fie o urmare a nevoii corpului tău, nu a unei dorințe mentale. Fii activ atunci când energia curge și simți că are nevoie să fie folosită – pentru că energia are nevoie de acțiune, energia simte o desfătare în acțiune. Dacă nu poți să faci altceva, măcar dansează. Și ține minte, energia are nevoie de acțiune. Dacă o reprimi, vei deveni agresiv – nu reprima energia. Aceasta este una dintre problemele cele mai profunde ale omului modern.

Omul primitiv avea nevoie de multă energie pentru viața lui de zi cu zi. Ca să meargă la vânătoare avea nevoie de multă energie – alerga opt ore prin pădure, se lupta cu animalele, iar la sfârșitul zilei putea să fi făcut rost de mâncare, dar nu era obligatoriu. Era nevoie de multă energie pentru treburile zilnice.

Acum mașinile fac totul; tehnologia v-a ușurat de multă muncă. Ce e de făcut? Deveniți agresivi, vă certați, vă enervați. Fără niciun motiv vă luați la harță – vă aprindeți brusc și din nimic. Toată lumea știe că e un comportament prostesc, chiar și voi înșivă, în momentele de calm, vă dați seama că ați avut un comportament prostesc, dar de ce s-a întâmplat să vă aprindeți așa? Motivul pe care l-ați avut nu e suficient. Adevărata cauză o reprezintă nu situația respectivă, ci faptul că aveți atât de multă energie, sunteți plini-ochi cu combustibil, sunteți inflamabili și în orice moment puteți lua foc. De aceea vă simțiți relaxați după o ceartă, aveți o oarecare stare de bine.

Cu omul modern așa stau lucrurile, de aceea eu insist pe meditațiile active, nu pe cele efectuate în liniște. Pentru că energia voastră are nevoie să se manifeste, are nevoie de catharsis. Aveți prea multă energie și niciun fel de activități în care s-o folosiți. Și aveți la dispoziție mâncare bogată, iar mâncarea creează energie. Ea e un combustibil. Epoca aceasta este cea mai bine hrănită din întreaga istorie. Și nu există muncă. Chiar dacă vă duceți la birou sau la magazin sau altundeva, activitatea e mentală, nu fizică. Activitatea mentală nu e suficientă. Omul e, din punct de vedere fizic, un vânător. Are nevoie de multă activitate ca să fie relaxat.

Așadar alegeți, dar în funcție de nevoile corpului vostru. Nu forțați corpul, nu-l obligați; doar simțiți corpul și lucrurile de care are nevoie. Dacă are nevoie de acțiune, atunci alergați, înotați, faceți o plimbare lungă sau, dacă nu puteți face nimic din toate acestea, dansați. Meditați și fiți activi – lăsați energia să

curgă. Vă topiți în existență prin acțiune. Iar când energia s-a dus și sunteți relaxați, atunci fiți tăcuți. Găsiți un loc răcoros în adâncul lacului și relaxați-vă acolo.

Acțiunea vă poate conduce la tao; inacțiunea vă poate și ea conduce la tao – pentru că nu există nimic în afară de tao. Devenind conștienți prin intermediul acțiunii îl puteți de asemenea întâlni. Acțiunea varsă energia voastră în tao, iar în inacțiune tao varsă din nou energie în voi. Iată... se întâmplă ca în cazul unui râu. El curge spre ocean și se varsă în el. Aceasta este acțiunea. Apoi oceanul se transformă în nori, se îndreaptă spre Himalaya, se varsă prin ploaie și umple râul din nou. Aceasta este inacțiunea. Acum râul nu face nimic – acum oceanul e cel care face ceva.

În acțiune oferi, în inacțiune primești – și e nevoie de un echilibru. Iar cu cât oferi mai mult, cu atât mai mult vei primi, deoarece cu cât ești mai gol, cu atât vei fi mai capabil să primești. Un râu mic va primi puțin, un râu mare va primi mult. Când Gangele se varsă în ocean, oceanul trebuie să dea înapoi același Gange – se întâmplă iar și iar. În acțiune împărtășești, oferi, te reverși; fii încântat, fii fericit, dansează atunci când oferi. Apoi vine inacțiunea: tao se varsă în tine. Iar dacă tu te duci dansând, tao vine și el dansând. Dumnezeu vine întotdeauna la tine în același fel în care te duci tu la el. Dacă atunci când stai în liniște, te simți trist, înseamnă că n-ai fost fericit când ai acționat. Ai oferit, dar ai oferit cu ciudă. Dacă ai fi oferit într-adevăr fericit, atunci când vei simți nevoia să stai în liniște și vei sta liniștit, vei simți o mare beatitudine. De tine depinde, nu uita. Oamenii vin la mine și-mi spun: "Dacă stăm în liniște, totul ni se pare trist și ne simțim foarte deprimați." Asta arată că atunci când oferiți, oferiți cu ciudă, nu oferiți din toată inima. Dumnezeu vine la voi în același fel în care vă duceți voi la el. Și nu poate fi altfel, pentru că Dumnezeu îți înapoiază – dacă ajungi la el dansând, el ajunge la tine dansând. Dacă acționezi ca un martir, dacă te duci la birou spunând: "O fac din datorie. Am nevastă și copii și n-am încotro, aștept până vine pensionarea...", atunci Dumnezeu va veni la tine în același fel. Din datorie va bate la ușa ta. Va spune: "N-am încotro" – și va veni răstignit. Dar dacă te duci dansându-ți viața, el va veni cu un flaut.

Rețineți acest lucru: Dumnezeu e un răspuns. El e un răsunet al ființei tale. Dacă te duci în munți și spui ceva, munții vor răsuna în felul acela. Întreaga existență te reflectă pe tine ca

un ecou. Tot ceea ce faci se va întoarce la tine; aceasta este legea karmei. Nu e o chestiune de detalii: ai insultat pe cineva, așa că același om te va insulta pe tine, într-o altă viață. Nu fiți proști! Nu fiți caraghioși!

Dar legea e cât se poate de corectă. Ea spune: vei primi ceea ce dai; vei culege ceea ce ai semănat. Dumnezeu vine la tine în același fel în care ajungi tu la el.

Destul pentru azi?

DESPRE AUTOR

Osho este unul dintre cei mai cunoscuţi şi controversaţi învăţători spirituali contemporani. Viaţa şi învăţăturile lui au influenţat milioane de oameni, de toate vârstele. A fost considerat de către ziarul londonez „Sunday Time" drept unul dintre „cei o mie de creatori ai secolului 20", iar de către ziarul indian „Sunday Mid-Day", drept unul dintre cei zece oameni – alături de Ghandi şi Buddha – care au schimbat destinul Indiei.

Despre activitatea sa, Osho spunea că ajută la crearea unui nou tip de fiinţe umane. Obişnuia să caracterizeze acest nou tip uman drept „Zorba-Buddha", capabil, pe de o parte, să se bucure de plăcerile lumeşti precum Zorba Grecul şi, pe de altă parte, să trăiască în calmul şi liniştea caracteristică lui Buddha.

Unicitatea lui Osho constă în faptul că nu încearcă să ofere soluţii sau dogme, ci instrumente pe care oamenii să le folosească în viaţa de fiecare zi, pentru a se realiza: „Răspunsul este în voi. Eu doar vă ajut să conştientizaţi potenţialul de care dispuneţi."

Dacă doriţi să aflaţi mai multe informaţii despre viaţa şi activitatea lui Osho citiţi cărţile „Autobiografia unui mistic nonconformist" de Osho şi „Tantra, un mod de a trăi şi de a iubi" de Radha C. Luglio, ambele apărute la Editura Mix sau vizitaţi site-ul: www.osho.com

Site-ul este realizat în mai multe limbi şi conţine o listă cu centrele Osho din întreaga lume, o selecţie din conferinţele ţinute de Osho şi multe alte informaţii.

NOTA EDITORULUI

Osho este un vorbitor, el nu a scris nicio carte. Cărţile apărute sub semnătura lui sunt de fapt discursuri (sau fragmente de discursuri) înregistrate şi transcrise de discipolii lui. Este necesar să aveţi în vedere acest fapt şi să nu luaţi ad litteram sfaturile date de Osho, deoarece toate afirmaţiile lui au sens în contextul în care au fost spuse, iar rolul acestor afirmaţii este, în primul rând, acela de a trezi conştiinţele celor ce îi recepteaza mesajul.

„Trebuie să mă adresez unei mulţimi, asa că trebuie să generalizez, or adevărul generalizat devine fals. El are sens întotdeauna numai în cazul unei persoane anume. Eu mă confrunt în fiecare zi cu dificultatea aceasta. Dacă vii la mine si mă întrebi ceva, îţi răspund ţie si nimănui altcuiva. Altă dată, altcineva vine si mă întreabă ceva, iar eu îi răspund lui si nimănui altcuiva. Iar aceste două răspunsuri pot să fie chiar contradictorii, din cauză că aceste două persoane care au întrebat pot să fie contradictorii." (spune Osho în cartea „Psihologia ezotericului")

„Ceea ce rostesc eu poate să nu reprezinte ceea ce vreau să spun. Iar ceea ce vreau să spun poate să nu fie ceea ce este rostit. Aşadar nu confundaţi spusele mele cu mesajul meu. Citiţi mereu printre rânduri, urmăriţi întotdeauna nu ceea ce s-a spus, ci ceea ce a fost indicat. Există lucruri care nu pot fi spuse, dar pot fi arătate, indicate. Tot ceea ce este profund şi tot ceea ce este fundamental poate fi doar arătat, niciodată rostit. Iar eu spun lucruri care nu pot fi spuse, prin urmare nu vă agăţaţi de cuvintele mele. Daţi totdeauna cuvintele deoparte, ca şi cum ar fi nesemnificative, şi pătrundeţi adânc căutând înţelesul fără de cuvinte, înţelesul tăcut. Acesta se află întotdeauna acolo, în spatele cuvintelor." (spune Osho în cartea „Eu sunt poarta")

„Te naşti; ce efort ai făcut tu ca să te naşti? Creşti. Ce efort faci ca să creşti? Respiri. Ce efort faci ca să respiri? Totul se mişcă de la sine, deci ce nevoie e să te deranjezi? Lasă viaţa să curgă de la sine, iar atunci te vei abandona curentului vieţii. Nu te lupta şi nu încerca să înoţi contra curentului; de fapt, nu înota deloc, pluteşte numai şi lasă-te dus de curent, oriunde va vrea el să te poarte. Fii un nor alb care pluteşte pe cer – fără scop, fără destinaţie. A pluti astfel înseamnă înflorirea ultimă."

Această carte cuprinde comentariile câtorva dintre povestirile misticului taoist Chuang Tzu.

„...spune Chuang Tzu: fii natural şi vei înflori. Dacă înţelegerea aceasta pătrunde în tine, tot mai adânc şi mai adânc, atunci orice efort îşi pierde sensul. Atunci nu mai faci întruna planuri pentru viitor, ci trăieşti aici şi acum... Momentul acesta e totul, momentul acesta e eternitatea."

„Reţineţi, aceasta este una dintre mantrele de cea mai mare importanţă: ***«Atunci când pantofii ţi se potrivesc, uiţi de picioare.»***

Ori de câte ori eşti sănătos, uiţi de corp. Doar când se iveşte vreo boală, corpul îţi stăruie în minte. Dacă nu te doare capul, ştii cumva că ai un cap? Însă atunci când ai o durere de cap, nu mai poţi uita de el. Când te roade pantoful înseamnă că nu ţi-e bun. Tot ceea ce e sănătos e dat uitării, dar tot ceea ce pune probleme e ţinut minte în permanenţă – provoacă o tensiune mentală continuă...

Corpul îţi indică ori de câte ori există vreo boală, ori de câte ori e ceva în neregulă – îţi atrage atenţia. Dar când corpul e sănătos uiţi de el, devii „acorporal"...

Atunci când conştiinţa ta e sănătoasă, nu există ego – nu eşti deloc cu mintea la tine, nu îţi aduci întruna aminte că „eu reprezint ceva", ci stai relaxat. Eşti, dar nu există „eu". Există doar faptul pur de a fi, dar nu – în niciun caz – un ego cristalizat." ***(Când pantofii ţi se potrivesc** – Osho)*

ISBN 978-973-8471-90-0

www.edituramix.ro

EDITURA MIX ®
Magia cuvintelor